Kurt Vonnegut

GALAPAGAI

Kurt Vonnegut

Galapagai

Iš anglų kalbos vertė Povilas Gasiulis

kitos knygos

UDK 820(73)-31
Vo-142

Kurt Vonnegut

GALAPAGAI

Romanas

Kurt Vonnegut, *Galápagos*, Published by Dell Publishing
a division of Random Hause, Inc., 1999

This translation published by arrangement with
The Bantam Dell Publishing group a division of Random House, Inc.

Iš anglų kalbos vertė POVILAS GASIULIS

Eiliuotus tekstus vertė Vytas Dekšnys, Andrius Jakučiūnas, Saulius Repečka
Dailininkė Sigutė Chlebinskaitė
Leidyklos redaktorė Vitalija Pilipauskaitė

UAB „Kitos knygos“
Vienybės g. 21, LT-51379 Kaunas
info@kitosknygos.lt
www.kitosknygos.lt

Tiražas 2500 egz.

Spausdino AB „Spindulys“
Vakarinis aplinkkelis 24, LT-48184 Kaunas

ISBN 978-9955-640-41-7

Geram žmogui, gamtininkui mėgėjui
Hiliui L. Hauviui (1903–1982) atminti.

1938 metų vasarą jis buvo išsivežęs mane, mano geriausią bičiulį Beną Hicą ir dar kelis berniukus iš Indianapolio (Indianos valstija) į Amerikos Laukinius Vakarus.

Ponas Hauvis mus supažindino su tikrais indėnais, vertė miegoti po atviru dangumi ir užkasti savo mėšlą, mokė joti, aiškino, kaip vadinami įvairūs augalai ir gyvūnai ir kaip jie palaiko gyvybę ir dauginasi.

Kartą naktį ponas Hauvis mus tyčia mirtinai išgąsdino: netoli nuo stovyklos jis riktelėjo laukinės katės balsu. Į riktelėjimą atsiliepė tikra laukinė katė.

Ir vis dėlto tikiu, kad širdies gilumoje žmonės geri.

ANA FRANK (1929–1944)

Turinys

pirma knyga

BUVO TOKS DALYKAS

1

Buvo toks dalykas:

Prieš milijoną metų, 1986 mūsų eros metais, Gvajakilis buvo svarbiausias Ekvadoro, nedidelės demokratinės Pietų Amerikos valstybės su Andų aukštikalnėse įsikūrusia sostine Kitu, jūrų uostas. Gvajakilis stovėjo per du laipsnius į pietus nuo ekvatoriaus, menamo planetos diržo, kurio vardu pavadinta ir pati šalis. Kadangi buvo pastatytas ekvatorinėje štilio zonoje – liūgyne, į kurį sruvo kelių kalnų upių vandenys, – ten tvyrojo amžina tvanka.

Už kelių kilometrų nuo uosto driekėsi atvira jūra. Tirštame it sriuba deltos vandenyje plūduriavo augalų plaustai, augalai apsivydavo polius ir inkarų grandines.

***

Anuomet žmonių smegenys buvo daug didesnės negu dabar, todėl jas domino visokios mįslės. 1986 metais viena iš tokių mįslių buvo, kaip daugybė ilgų nuotolių plaukti nepajėgių gyvūnų pasiekė Galapagų salyną, į vakarus nuo Gvajakilio esantį vulkanų viršūnių archipelagą, kurį nuo žemyno skiria tūkstantis kilometrų labai gilaus, labai šalto vandens, atitekančio tiesiai iš Antarktidos. Kai žmonės atrado tas salas, jose jau gyveno gekonai, iguanos, ryžių žiurkės, lavos ežiai, vorai, skruzdės, vabalai, žiogai, erkės, nekalbant apie didžiulius sausumos vėžlius.

Kaip jie ten nusigavo?

Dauguma žmonių savo dideles smegenis nuramindavo tokiu atsakymu: jie atkeliavo natūraliais plaustais.

***

Kiti prieštaravo, girdi, tokie plaustai taip greitai prisigeria vandens ir supuvę suyra, kad niekas nėra jų matęs atvirame vandenyne, be to, srovė tarp salų ir žemyno tokį primityvų plūdurą veikiau neštų ne į vakarus, o į šiaurę.

Jie įrodinėjo, kad visi tie prasti plaukikai sausomis kojomis peržygiavo kažkokiu natūraliu tiltu ar nusigavo plaukdami trumpus nuotolius tarp kyšančių uolų, o vėliau vienoks ar kitoks sausumos darinys dingo po vandeniu. Tačiau mokslininkai, pasitelkę savo dideles smegenis ir gudrius prietaisus, jau iki 1986 metų buvo nubraižę vandenyno dugno žemėlapius. Anot jų, tarp žemyno ir salų nesą jokio žemės masyvo pėdsakų.

***

Dar kiti tos didelių smegenų ir svaičiojimų epochos žmonės tvirtino, kad salos – kadaise per baisingą katastrofą atskilusi žemyno dalis.

Tačiau buvo nepanašu, kad salos nuo ko nors atskilo. Akivaizdu, kad tai ten pat išsiveržę jauni vulkanai, iš kurių daugelis tokie jaunučiai, kad galėjo ir vėl bet kada išsiveržti. Tuomet, 1986 metais, salos buvo menkai apaugusios koralais, todėl neturėjo anei žydrų lagūnų, anei baltutėlių paplūdimių – grožybių, kurias daugelis žmonių laikė idealaus pomirtinio gyvenimo atspindžiu.

Dabar, po milijono metų, ten driekiasi ir balti paplūdimiai, ir mėlynos lagūnos. Tačiau šios istorijos pradžioje testūksojo neišvaizdūs trupios, šiurkščios lavos gūbriai, kupolai, kūgiai ir smailės, o plyšiai,

duobės, daubos ir slėniai buvo pilni ne trąšaus dirvožemio ar gėlo vandens, o smulkių smulkių, sausų sausų vulkaninių pelenų.

***

Kai kas anuomet aiškino taip: esą Visagalis Dievas sukūręs visus tuos padarus ten, kur atradėjai juos ir aptiko, taigi jiems visai nereikėję kraustytis.

***

O dar kitų nuomone, visi tie gyvūnai buvę paporiui išginti ant kranto Nojaus arkos prietilčiu.

Jei kokios nors Nojaus arkos iš tikrųjų būta – o visai galimas daiktas, – savo pasakojimą galėčiau pavadinti „Antrąja Nojaus arka“.

2

Tačiau tuomet, prieš milijoną metų, nebuvo jokia mįslė, kaip į Galapagų salas iš Pietų Amerikos žemyno nusigaus visai nemokantis plaukti trisdešimt penkerių metų amžiaus amerikietis Džeimsas Veitas. Jis tikrai neketino sėsti ant augalų plausto ir pasikliauti likimu. Viešbutyje Gvajakilio centre buvo ką tik nusipirkęs bilietą dviejų savaičių iškylai nauju, į pirmą kelionę vykstančiu keleiviniu laivu „Bahía de Darwin", iš ispanų kalbos išvertus – „Darvino įlanka". Ši pirmoji laivo kelionė su Ekvadoro vėliava į Galapagų salas visus metus buvo anonsuojama ir reklamuojama kaip „šimtmečio iškyla į gamtą".

Veitas keliavo vienas. Jis buvo per anksti praplikęs storuliukas, liguisto it pigios valgyklėlės bandelė veido, akiniuotas, tad, jei būtų apsimokėję, drąsiai galėjo sakyti varąs šeštą dešimtį. Jis geidė atrodyti kuklus ir doras.

Plačioje *Calle Diez de Agosto* gatvėje įsikūrusio viešbučio „Eldoradas", kuriame buvo apsigyvenęs, kokteilių bare Veitas buvo vienintelis lankytojas. Barmenui Chesui Ortisui, dvidešimtmečiui išdidžiųjų inkų didikų palikuoniui, dingojosi, kad šitas pilkas, vienišas kanadiečiu prisistatęs žmogelis yra sugniuždytas kokios nors baisios skriaudos ar nelaimės. Veitas ir norėjo visiems daryti būtent tokį įspūdį.

Chesus Ortisas, vienas valyviausių mano pasakojimo veikėjų, šiam vienišam turistui jautė ne panieką, o gailestį. Kaip Veitas ir

tikėjosi, Ortisą graudino Veito ką tik viešbučio parduotuvėje brangiai pirkta apranga – šiaudinė skrybėlė, virveliniai sandalai, geltoni šortai ir mėlynai, baltai ir violetiniai išmarginti medvilniniai marškiniai. Iš oro uosto į viešbutį Veitas atvyko kostiumuotas ir Ortisui pasirodė visai orus. Bet dabar, sukišęs tiek pinigo, jis virto juokdariu, po atogrąžas keliaujančio Šiaurės Amerikos turisto karikatūra.

Ant šiugždančių Veito marškinių tebestyrojo kainos kortelė, ir Ortisas jam labai mandagiai taisyklinga anglų kalba ją priminė.

– Tikrai? – atsiliepė Veitas.

Jis žinojo, kad kortelė tebestyro, ir norėjo, kad styrotų. Tačiau suvaidino susigėdusį žioplį ir lyg jau buvo kortelę beplėšiąs. Bet paskui, tarsi kažkokio sielvarto, kurį nori išmesti iš galvos, iš naujo prislėgtas, tą ketinimą, sakytum, pamiršo.

***

Veitas buvo žvejys, o kortelė – masalas, priemonė patraukti žmones už liežuvio, kad jie užkalbintų panašiai kaip Ortisas: „Atleiskite, senjore, bet pastebėjau, kad..."

Veitas viešbutyje užsiregistravo su padirbtu Kanados pasu Vilardo Flemingo pavarde. Sukčiaus amatas jam nepaprastai sekėsi.

Ortisui iš Veito pusės joks pavojus negrėsė, tačiau tikrai galėjo grėsti kokiai nors niekieno nelydimai, pažiūrėti turtingai, vyro neturinčiai ir nebevaisingai moteriškei. Veitas buvo prisimeilinęs septyniolikai tokių moterų ir jas vedęs – paskui, apšvarinęs jų papuošalų skryneles, seifus ir banko sąskaitas, dingdavo.

Jam sekėsi taip, kad tapo milijonierius, prisidengęs skirtingomis pavardėmis, atsidarė taupomąsias banko sąskaitas įvairiuose Šiaurės Amerikos bankuose ir nė karto už nieką nebuvo suimtas.

Kiek žinojo, niekas jo ir nebandė gaudyti. Veitas spėjo, kad policijai jis buvo tik vienas iš septyniolikos neištikimų skirtingų pavardžių vyrų, o ne vienintelis užkietėjęs nusikaltėlis, kurio tikroji pavardė – Džeimsas Veitas.

***

Dabar sunku patikėti, kad žmonės galėdavo taip nuostabiai kaip Džeimsas Veitas veidmainiauti, bet pakanka prisiminti, kad anuomet beveik kiekvieno suaugusio žmogaus smegenys svėrė apie tris kilogramus. Toks nenormaliai didelis mąstymo aparatas gebėjo regzti ir įgyvendinti begales bjaurių kėslų.

Tad noriu paklausti, nors atsakyti ir nėra kam: ar verta abejoti tuo, kad trys kilogramai smegenų buvo vos ne pražūtinga žmonijos evoliucijos klaida?

Antras klausimas: kas dar, be pernelyg išvystytos mūsų nervų sistemos, kaltas dėl negerovių, kurias anuomet matei ir girdėjai visur, kur pasisuksi?

Atsakau: niekas kitas. Planeta buvo nekaltų nekalčiausia, dėl visko kaltos tik tos milžiniškos smegenys.

3

„Eldorado“ viešbutis buvo turistams skirtas naujutėlaitis penkiaaukštis neapdailintų cemento blokų pastatas. Jo proporcijos ir apskritai išvaizda priminė įstiklintą knygų spintą, aukštą, plačią ir negilią. Viena visų miegamųjų siena, visa iš stiklo, išėjo į vakarus – į deltoje už trijų kilometrų išgilintą prieplauką jūrų laivams.

Praeityje uoste virė prekyba, laivai iš visos planetos pristatydavo mėsą, grūdus, vaisius, automobilius, drabužius, mašinas, buities prietaisus ir taip toliau, o mainais išgabendavo Ekvadoro kavą, kakavą, cukrų, naftą, auksą ir indėnų meno ir amatų dirbinius, įskaitant panamas – skrybėles, kurios visais laikais buvo gaminamos ne Panamoje, o Ekvadore.

Tačiau tada, kai Džeimsas Veitas sėdėjo bare, glostinėdamas stiklinę su romo ir kokakolos kokteiliu, reide stovėjo tik du laivai. Veitas, po teisybei, buvo ne girtuoklis, kadangi, versdamasis suktybėmis, negalėjo leisti, kad alkoholis sukeltų trumpąjį jautrių didžiojo kaukolės kompiuterio įvadų jungimą. Gėrimas jam buvo teatro rekvizitas – kaip ir kortelė ant juokingų marškinių.

Ne Veitui buvo spręsti, ar padėtis uoste normali, ar ne. Dar užvakar jis ir girdėti nebuvo girdėjęs apie Gvajakilį ir nė karto nebuvo lankęsis žemiau pusiaujo. Jo akimis, „Eldoradas“ niekuo nesiskyrė nuo kitų beveidžių viešbučių, kuriuose gaudavo prieglobstį praeityje –

Mūs Džo (Saskačevano provincijoje), San Ignasijuje (Meksikoje), Votervlyte (Niujorko valstijoje) ir taip toliau, ir taip toliau.

Miestą, kuriame dabar buvo atsidūręs, pasirinko iš Niujorko Kenedžio tarptautinio oro uosto skrydžių tvarkaraščio. Buvo ką tik apšvarinęs ir pametęs septynioliktą žmoną – septyniasdešimtmetę našlę iš Skokio Ilinojaus valstijoje, Čikagos pašonėje. Gvajakilis jam pasirodė paskutinė vieta, kur ji sumanytų jo ieškoti.

Moteriškė buvo tokia šlykšti ir kvaila, kad verčiau būtų nė negimusi. Ir vis dėlto ji ištekėjo net antrą kartą – už Veito.

Bet ir „Eldorade" jis neketino ilgai užsibūti, nes iš kelionių agento čia pat, viešbučio vestibiulyje, nusipirko bilietą į „šimtmečio iškylą į gamtą". Buvo gerokai po pietų, karštis lauke pragariškas. Nė menkiausio vėjelio, tačiau Veitui maža bėda – jis viduje, oras viešbutyje kondicionuojamas, be to, netrukus jis iš čia išvyks. Pagal planą jo laivas „Bahía de Darwin" turėjo išplaukti jau ryt vidurdienį, tai yra penktadienį, 1986 metų lapkričio 28 dieną, – prieš milijoną metų.

***

Įlanka, kurios vardu vadinosi Veito transporto priemonė, driekėsi į pietus nuo vienos iš Galapagų salų – Chenovesos. Veitas apie Galapagų salas nieko nebuvo girdėjęs. Įsivaizdavo jas kaip Havajus, kur kažkada leido medaus mėnesį, ar Guamą, kur kažkada slapstėsi, – su plačiais baltutėliais paplūdimiais, žydromis lagūnomis, siūbuojančiomis palmėmis, rudaodėmis čiabuvėmis merginomis.

Kelionių agentas jam davė iškylos brošiūrą, tačiau Veitas jos dar nevartė. Gulėjo prieš jį ant baro. Brošiūroje buvo tikroviškai aprašyta, kokios nykios dauguma tų salų, o būsimieji keleiviai perspėjami dėl to, dėl ko Veito neperspėjo kelionių agentas, – kad būtų fiziškai tvirti ir apsirūpinę stipria avalyne bei žygio apranga, kadangi jiems

dažnai reikės tarytum desantininkams briste bristi iki kranto ir ropštis uolomis.

***

Darvino įlanka pavadinta didžio anglų mokslininko Čarlzo Darvino garbei. 1835 metais jis, vos dvidešimt šešerių metų vaikinas, devyneriais jaunesnis už Veitą, penkias savaites praleido Chenovesoje ir keliose gretimose salose. Darvinas tuomet dalyvavo penkerius metus trukusioje Jos Didenybės laivo „Byglis" kartografinėje ekspedicijoje aplink visą pasaulį kaip neetatinis gamtos tyrinėtojas.

Iškylos brošiūroje, skirtoje ne tiek pramogautojams, kiek gamtos mylėtojams sužavėti, buvo pateiktas paties Darvino tipiškos Galapagų salos aprašymas iš jo pirmos knygos „Kelionė „Bygliu":

„Iš pirmo žvilgsnio vaizdas itin atgrasus. Kažkada šėlstančiame vandenyne išsiveržusios juodos bazalto lavos plotas nelygus, išraižytas gilių plyšių, visas apaugęs skurdžiais, saulės kepinamais, leisgyviais krūmeliais. Nuo perdžiūvusio, vidurdienio saulės svilinamo paviršiaus tvoskė dusinantis lyg iš krosnies karštis; mums net vaidenosi, kad ir krūmai skleidžia nemalonų kvapą."

Toliau Darvinas rašo: „Matyt, kadaise pro visą ‹...› paviršių lyg pro rėtį smelkėsi požeminiai garai: dar minkštoje lavoje šen bei ten iškilta didžiulių burbulų; kitose salos vietose, tokių tuštumų viršui įsmukus, radosi apvalios stačiašlaitės duobės." Rašo, kad vaizdas ryškiai priminė „...tas Stafordšyro vietas, kur itin gausu ketaus liejyklų."

***

Ant „Eldorado" baro sienos kabojo lentynų ir butelių įrėmintas Darvino portretas – padidinta plieno raižinio reprodukcija, kurioje jis pavaizduotas ne kaip salose lankęsis vaikinas, o kaip orus šeimos

galva namie Anglijoje, su vešlia it Kalėdų vainikas barzda. Toks pat portretas buvo išspausdintas ir ant krautuvėlėje parduodamų marškinėlių, kurių porą nusipirko ir Veitas. Taip Darvinas atrodė tada, kai draugai ir giminės jį pagaliau įtikino surašyti savo mintis apie tai, kaip visokiausios gyvybės formos, įskaitant jį patį, draugus, giminaičius ir net pačią karalienę, tapo tokios, kokios buvo tuomet, devynioliktame amžiuje. Jis ėmė ir parašė didžiausią įtaką visuomenei per visą didelių smegenų epochą padariusį mokslinės literatūros veikalą. Šis daugiau už bet kokią kitą knygą padėjo nusistovėti nepastovioms žmonių nuomonėms apie tai, ką laikyti sėkme, o ką – nesėkme. Įsivaizduojat? Knygos pavadinimas apibendrina negailestingą jos turinį: „Rūšių atsiradimas natūraliosios atrankos būdu, arba Pranašesnių veislių išlikimas kovojant dėl būvio".

***

Veitas tos knygos nebuvo skaitęs, nieko jam nereiškė ir Darvino pavardė, nors ne kartą sėkmingai vaidino išsilavinusį žmogų. „Šimtmečio iškylos į gamtą" metu jis ketino apsimesti inžinieriumi mechaniku iš Mūs Džo (Saskačevano provincijos), neseniai palaidojusiu nuo vėžio mirusią žmoną.

Iš tikrųjų Veito mokslai baigėsi automobilių remonto ir priežiūros dvejų metų kursu profesinėje vidurinėje mokykloje gimtajame Midlendo mieste Ohajo valstijoje. Tuomet jis gyveno pas penktus globėjus, iš esmės našlaitis, vaisius tėvo ir dukters kraujomaišos – šie abu, jam tik gimus, visiems laikams pabėgo iš miesto.

Paaugęs tiek, kad ir pats galėjo pabėgti, jis pakeleivingais automobiliais nusigavo į Manhatano salą. Į draugus įsisiūlęs toks suteneris jį pamokė, kaip pelningai parsidavinėti homoseksualams, palikinėti

ant drabužių korteles, kaip mėgautis santykiais su meilužiais ir taip toliau. Veitas anuomet buvo gana gražus vaikinas.

Kai grožis ėmė vysti, jis įsidarbino vienoje studijoje pramoginių šokių mokytoju. Buvo apsigimęs šokėjas ir dar vaikystėje Midlende girdėjo, kad ir jo tėvų būta gerų šokėjų. Iš jų greičiausiai ir paveldėjo ritmo pojūtį. Toje šokių studijoje jis ir susipažino su pirma iš septyniolikos savo žmonų, prisimeilino jai ir vedė.

***

Vaikystėje Veitą globėjai reikia ar nereikia žiauriai bausdavo. Mat spėjo, kad iš jo, artimų giminaičių ryšio vaisiaus, išaugs moralinis išsigimėlis.

Ir štai dabar tas išsigimėlis – „Eldorado“ viešbutyje, laimingas, turtingas ir, jo žiniomis, sveikas ir pasirengęs naujam gebėjimo išlikti išbandymui.

***

Beje, aš irgi, kaip ir Džeimsas Veitas, kadaise pabėgau iš namų.

4

Anglosaksas Čarlzas Darvinas, santūrus, kultūringas, objektyvus, belytis ir didžiai pastabus rašytojas, tapo knibždančio, karštakraujo, daugiakalbio Gvajakilio didvyriu, nes tai jis sukėlė tokį turistų antplūdį. Jei ne Darvinas, nebūtų buvę nei „Eldorado“ viešbučio, nei „Bahía de Darwin“ Džeimsui Veitui prisiglausti. Nebūtų buvę ir parduotuvės tokiai juokingai aprangai įsigyti.

Jei Čarlzas Darvinas nebūtų išgyręs Galapagų salų pažintinės reikšmės, Gvajakilis būtų likęs vienu iš daugelio karščiu tvoskiančių, prišnerkštų uostų, o salynas Ekvadorui būtų neką vertesnis už šlako sąvartynus Stafordšyre.

Salų Darvinas nepakeitė, pakeitė tik žmonių nuomonę apie jas. Štai kiek daug reiškė senovėje, puikiųjų didelių smegenų epochoje, nuomonė.

Tiesą sakant, žmonės vadovaudavosi vien tik nuomonėmis taip pat, kaip ir neginčijamais faktais, tik faktas visada lieka faktu, o nuomonės tolydžio keisdavosi. Todėl Galapagų salynas vieną dieną galėjo būti laikomas pragaru, kitą – rojumi, Julius Cezaris vieną dieną – išmintingu politiku, kitą – budeliu, Ekvadoro banknotus vieną dieną galėjai mainyti į maistą, pastogę, drabužius, kitą – jais iškloti paukščio narvelį, visata vieną dieną vadinta Visagalio Dievo kūriniu, kitą – galingo sprogimo padariniu, ir taip toliau, ir taip toliau.

Dabar, sumažėjus protiniams gebėjimams, nuomonių velniava žmonėms nebejaukia gyvenimo.

***

Baltaodžiai Galapagų salas atrado 1535 metais, kai jose atsidūrė per audrą nuo kurso nukrypęs ispanų laivas. Salos buvo negyvenamos, nerasta jokių žmonių gyvenviečių liekanų.

Nelaimėliai tenorėjo, neišleisdami iš akių Pietų Amerikos krantų, nugabenti į Peru Panamos vyskupą. Tačiau audra nubloškė laivą toli toli į vakarus, kur, daugumos žmonių nuomone, plytėjo vien vandenynas, tik vandenynas.

Vis dėlto audrai nurimus ispanai patyrė, kad savo vyskupą pristatė į, jūreivių akimis, klaikią vietą, kur sausumos lopinėliai buvo gryna išjuoka, be saugios prieplaukos, kurioje galėtum nuleisti inkarą, be pavėsio, be gėlo vandens, be vaisiais apkibusių medžių ir be jokios gyvos dvasios. Mirtinos tykos priversti stovėti, ispanai ėmė stigti vandens ir maisto. Vandenynas buvo kaip lygus, taip lygus it veidrodis. Jie nuleido barkasą ir laivą su dvasios ganytoju tempte parsitempė namo.

Ispanijos valda salų jie nepaskelbė, kaip nebūtų ja paskelbę pragaro. Ir ilgus tris šimtmečius nuo tada, kai, pakitus žmonių nuomonei, salynas įtrauktas į žemėlapius, jo savintis nepanoro jokia valstybė. Tačiau 1832 metais viena mažiausių ir skurdžiausių planetos valstybių, tai yra Ekvadoras, paprašė pasaulio tautų pritarti tokiai nuomonei: salos – Ekvadoro teritorijos dalis.

Niekas neprieštaravo. Tuo metu tokia nuomonė atrodė nekenksminga ir net juokinga, tarsi apimtas imperialistinės beprotybės priepuolio Ekvadoras būtų prie savo teritorijos prisijungęs pro Žemę skriejantį asteroidų debesį.

Tačiau vos po trejų metų jaunuolis Čarlzas Darvinas ėmė įtikinėti, kad salos dėl jose išgyventi gebančių neretai keistų augalų ir gyvūnų esančios nepaprastai vertingos, reikią tik pažvelgti į jas taip, kaip jis – moksliniu požiūriu.

Taikliai apibūdinti, kaip bevertės salos virto neįkainojamomis, tinka tik vienas žodis: *stebuklas*.

***

Taip, o iki Veito Gvajakilyje pabuvojo tiek žmonių, besidominčių gamtos mokslu ir trokštančių salose pamatyti ir pajusti tai, ką matė ir juto Darvinas, kad iš uosto į salas kursavo net trys keleiviniai laivai, iš kurių naujausias buvo „Bahía de Darwin". Mieste pastatyti keli modernūs viešbučiai turistams, iš kurių naujausias – „Eldoradas", o išilgai *Calle Diez de Agosto* viena prie kitos stovėjo suvenyrų parduotuvės, drabužių ir papuošalų krautuvėlės, restoranai turistams.

Tik štai koks dalykas: prieš pat Džeimsui Veitui pasirodant Gvajakilyje, pasaulinė finansų krizė, staigiai pasikeitusi žmonių nuomonė apie pinigų, akcijų, obligacijų, užstatų ir panašių popiergalių vertę, ne tik Ekvadore, bet, galima sakyti, ir visur kitur turizmo verslą sužlugdė. Štai kodėl Gvajakilyje veikė tik vienas viešbutis, „Eldoradas", o išplaukti buvo pasiruošęs tik vienas keleivinis laivas – „Bahía de Darwin".

O ir „Eldoradas" veikė tik kaip žmonių su bilietais į „šimtmečio iškylos į gamtą" susirinkimo vieta, kadangi ir jis, ir laivas priklausė tai pačiai Ekvadoro kompanijai. Tačiau dabar, iki kelionės pradžios likus mažiau nei parai, šiame dviejų šimtų lovų viešbutyje gyveno tik šeši, įskaitant Džeimsą Veitą, atvykėliai. Kiti penki buvo:

*Dzendžis Hirogučis, dvidešimt devynerių metų japonas, genialus kompiuterininkas;

Hisako Hiroguči, jo smarkiai nėščia žmona, dvidešimt šešerių metų, ikebanos, japoniško puokščių sudarymo meno, mokytoja;

*Endrius Makintošas, penkiasdešimt penkerių metų amerikietis finansininkas, didžiulio turto paveldėtojas, nuotykių ieškotojas, našlys;

Selena Makintoš, nuo gimimo neregė aštuoniolikmetė jo duktė;

Ir Merė Hepbern, penkiasdešimt vienų metų amerikietė našlė iš Iliumo (Niujorko valstija), kurios, galima sakyti, niekas viešbutyje nebuvo matęs; kaip atvyko niekieno nelydima vakare, taip ir nesirodė iš kambario penktame aukšte, ten valgė ir atnešamą maistą.

Tie du, kurių pavardės pažymėtos žvaigždutėmis, dar prieš saulei nusileidžiant, bus nebegyvi. Beje, šitaip pavardės bus žymimos per visą mano pasakojimą skaitytojams perspėti, kad tie veikėjai netrukus sulauks galutinio darvinistinio ištvermės ir apsukrumo išbandymo.

***

Aš irgi ten buvau, tačiau visiškai nematomas.

5

„Bahía de Darwin“ taip pat buvo pasmerktas, tačiau žvaigždutės turės palaukti. Jo varikliai amžinai nuslops po dar penkių saulėleidžių, o į vandenyno dugną jis nugarmės po dešimties metų. Tai buvo ne šiaip sau naujausias, didžiausias, greičiausias ir prabangiausias Gvajakilio uostui priskirtas laivas. Jis buvo vienintelis, skirtas išimtinai Galapagų turizmo verslui, ir vos pradėjus jį statyti buvo žinoma, kad laivas turės nuolat vagoti vandenį į salas ir atgal, į salas ir atgal.

Pastatytas jis buvo Švedijoje, Malmėje, aš irgi prie to prikišau pirštus. Įgulos branduolys, švedai ir ekvadoriečiai, plukdę laivą iš Malmės į Gvajakilį, po audros Šiaurės Atlante sakė, kad daugiau šiam laivui neteks patirti nei didelių bangų, nei šalto oro.

Laive buvo ir restoranas, ir auditorija, ir naktinis klubas, ir viešbutis šimtui asmenų. Buvo aprūpintas radaru bei sonaru ir elektronine navigacijos sistema, kuri šimto metrų tikslumu dieną naktį rodė jo padėtį Žemės paviršiuje. Laive tiek buvo pritutinta automatikos, kad žmogus ant kapitono tiltelio, vienui vienas, be pagalbininkų mašinų skyriuje ar ant denio, galėjo paleisti variklius, pakelti inkarą, įjungti pavarą ir vairuoti laivą kaip šeimyninį automobilį. Jame buvo įrengti aštuoniasdešimt penki tualetai su nuleidžiamu vandeniu ir dvylika bidė, ir telefonai kajutėse ir ant kapitono tiltelio, kuriais per palydovą galėjai paskambinti į bet kurią pasaulio vietą.

Buvo televizorių, kad keleiviai galėtų sužinoti šviežiausias naujienas.

Laivo savininkai, du Kite įsikūrę senukai broliai vokiečiai, gyrėsi, kad jų laivas nė akimirką nepraras ryšio su pasauliu. Būtų jie žinoję!

***

Laivas buvo septyniasdešimties metrų ilgio.

Laivas, kuriuo kaip neetatinis gamtos tyrinėtojas plaukė Čarlzas Darvinas, „Byglis", – tik dvidešimt aštuonių.

Kai „Bahía de Darwin" Malmėje buvo nuleistas nuo stapelių, pasislinkti turėjo tūkstantis šimtas metrinių tonų jūros vandens. Aš tada buvau nebegyvas.

Kai Anglijoje, Falmute, nuleido „Byglį", pasislinko tik du šimtai penkiolika metrinių tonų jūros vandens.

„Bahía de Darwin" buvo metalinis motorlaivis.

„Byglis" – burlaivis, pagamintas iš medžių, ginkluotas dešimčia patrankų piratams ir laukiniams atbaidyti.

***

Du senesni keleiviniai laivai, „Bahía de Darwin" konkurentai, iš verslo pasitraukė varžyboms net neprasidėjus. Užsakymų abu turėjo sočiai keliems mėnesiams į priekį, bet kaip tik dėl finansinės krizės pasipylė atsisakymai. Tad ir stovėjo nuleidę inkarus liūgyno užkabory, toli nuo miesto akių, nuo kelių ar gyvenamosios vietos. Prisibijodami užtruksiančios suirutės, elektroninę ir kitą brangią įrangą savininkai iškraustė.

Ekvadoras, kaip ir Galapagų salos, sudarytas daugiausia iš lavos ir pelenų, todėl pats negalėjo išmaitinti savo devynių milijonų gyventojų. Bankrutavęs jis nebeįstengė nusipirkti maisto iš šalių su dideliais dirbamos žemės plotais, todėl Gvajakilio jūrų uostas stovėjo tuščias, o žmonės ėmė mirinėti iš bado.

Prekybai jausmai svetimi.

***

Kaimyninės Peru ir Kolumbija taip pat bankrutavo. Be „Bahía de Darwin“, uoste stovėjo tik „San Mateo“, aprūdijęs Kolumbijos krovininis laivas, įstrigęs be lėšų maistui ar degalams įsigyti. Buvo nuleidęs inkarą tolėliau nuo kranto ir užsibuvęs taip ilgai, kad aplink inkaro grandinę susikaupė milžiniškas augalinis plaustas. Tokiu plaustu Galapagų salas būtų drąsiai pasiekęs ir drambliukas.

Bankrutavo ir Čilė, ir Brazilija, ir Argentina, ir Indonezija, ir Filipinai, ir Pakistanas, ir Indija, ir Tailandas, ir Italija, ir Airija, ir Belgija, ir Turkija. Visos valstybės staiga atsidūrė „San Mateo“ padėtyje, nebegalėjo už savo banknotus ir monetas ar skolon įsigyti net pačių reikalingiausių dalykų. Gyvybei palaikyti būtinų prekių savininkai, tiek tų šalių piliečiai, tiek svetimšaliai, nė už ką nesutiko jų mainyti į pinigus. Žmonėms nieko, be popierinių turto ženklų, daugiau neturintiems jie staiga ėmė rėžti: „Atsipeikėkit, bepročiai! Iš kur jūs ištraukėt, kad popierius toks vertingas daiktas?“

***

Ir maisto, ir degalų, ir kito gero planetoje dar buvo pakankamai visiems, kad ir labai gausiems gyventojams, tačiau milijonų milijonai jų krito iš bado. Net patys sveikiausi be maisto ištverdavo ne daugiau kaip keturiasdešimt dienų – tada numirdavo.

Šitą bado epidemiją, kaip ir Bethoveno „Devintąją simfoniją“, sukūrė ne kas kitas, tik per didelės smegenys.

Viskas prasidėjo žmonių galvose. Jie paprasčiausiai pakeitė nuomonę apie popierinį turtą, o padariniai buvo tokie, tarsi Liuksemburgo dydžio meteoras būtų išmušęs planetą iš orbitos.

6

Toji finansinė krizė, šiais laikais visiškai neįmanomas dalykas, buvo paskutinė iš pražūtingų dvidešimto amžiaus katastrofų, kurias pagimdė ne kas kitas, o tik žmonių smegenys. Iš to, kaip įnirtingai žmonės kenkė sau ir kitiems žmonėms, taip pat visiems gyviems padarams, ateivis iš kitos planetos galėjo padaryti išvadą, kad visa Žemės aplinka pagedusi ir kad žmonės taip siautėja todėl, kad Gamta grasina juos išnaikinti.

Tačiau planeta tuomet, prieš milijoną metų, buvo tokia pat vandeninga ir derlinga kaip dabar – ir šiuo atžvilgiu vienintelė tokia visame Paukščių Take. Pasikeitęs buvo tik žmonių požiūris į ją.

Anų laikų žmonijos garbei reikia pasakyti: vis daugiau žmonių pripažindavo, kad jų smegenys – neatsakingos, nepatikimos, žiauriai pavojingos, visiškai atitrūkusios nuo tikrovės, žodžiu, nė velniams netikęs daiktas.

Pavyzdžiui, „Eldorado“ viešbučio mikrokosme našlė Merė Hepbern, ta, kuri net valgė kambaryje, pusbalsiu keikė savo smegenis už jų peršamą patarimą – nusižudyti.

– Jos mano priešas, – šnabždėjo. – Kodėl turiu savyje nešioti tokį baisų priešą?

Ketvirtį amžiaus ji dirbo biologijos mokytoja valstybinėje vidurinėje mokykloje, dabar nebeveikiančioje, Iliumo mieste (Niujorko

valstija), tad žinojo labai keistą tuomet jau išnykusio gyvūno, žmonių vadinto Airijos briedžiu, evoliucijos istoriją.

– Jei galėčiau rinktis: arba tokias smegenis, arba Airijos briedžio ragus, – sakė ji savo centrinei nervų sistemai, – imčiau Airijos briedžio ragus.

Tie gyvūnai ragus turėjo didumo sulig banketų salės sietynu. Tai žavingas pavyzdys, sakydavo ji savo mokiniams, kokia pakanti kartais gamta aiškiai beprasmėms evoliucijos klaidoms. Airijos briedžiai išgyveno pustrečio milijono metų, nepaisant to, kad jų ragai buvo nepatogūs grumtis ar gintis ir kliudė ieškotis maisto tankiuose miškuose ar krūmuose.

* * *

Be to, Merė aiškindavo, kad žmogaus smegenys – pati nuostabiausia evoliucijos sukurta išlikimo priemonė. Tačiau dabar jos pačios smegenys ją ragino numauti čia pat, sieninėje spintoje, kabančios raudonos vakarinės suknios polietileninį apdangalą ir apsivynioti juo galvą, kad ląstelės nebegautų deguonies.

* * *

Išvakarėse jos puikiosios smegenys oro uoste vagiui patikėjo panešėti lagaminą su visais tualeto reikmenimis ir drabužiais, kurie būtų labai tikę viešbutyje. Jį, skrisdama į Gvajakilį iš Kito, buvo pasiėmusi kaip rankinį bagažą. Tiesa, bent jau liko kitas lagaminas, kurio neėmė su savimi, o atidavė į lėktuvo bagažinę, jame vežėsi ir tą spintoje kabančią raudoną vakarinę suknią, skirtą pobūviams „Bahía de Darwin". Dar jai liko naro kostiumas, plaukmenys ir nardymo kaukė, du maudymosi kostiumai, tvirti žygio batai ir JAV jūrų pėstininkų darbinė uniforma iškyloms po salas – ja dabar ir vilkėjo. Kostiumo, su kuriuo

atskrido iš Kito, likimas toks: jos didelės smegenys paakino atiduoti jį į skalbyklą, patikėti viešbučio administratoriaus, liūdnų akių vyriškio, pažadu, kad kostiumas rytą iki pusryčių tikrai bus grąžintas. Bet, didžiam administratoriaus sutrikimui, prapuolė ir tas.

Tačiau bjauriausia smegenų jai iškrėsta šunybė, be siūlymo nusižudyti, – kad įtikino vykti į Gvajakilį, nepaisant visų pranešimų apie pasaulinę finansų krizę ir beveik nelikus abejonės, jog „šimtmečio iškyla į gamtą“, į kurią vos prieš mėnesį nebuvo nė vieno laisvo bilieto, dėl dalyvių stokos bus atšaukta.

Didžiulis jos mąstymo aparatas neretai pasirodydavo baisiai smulkmeniškas. Nors viešbutis buvo, galima sakyti, tuščias, smegenys jai draudė leistis į apačią su kareiviška darbine uniforma, girdi, juokingai atrodys. Smegenys įrodinėjo: „Iš tavęs už akių juoksis, laikys apgailėtina kvaiša. Tau ir taip nebėra gyvenimo. Netekai vyro, darbo mokykloje, neturi nei vaikų, nei nieko, dėl ko vertėtų gyventi, taigi imk ir pasidaryk galą tuo polietileniniu apvalkalu. Kas gali būt lengviau? Kas gali būt neskausmingiau? Kas gali būt prasmingiau?“

***

Reikia pripažinti: ne Merės smegenys kaltos dėl tais metais ją ištikusių baisių negandų. O ir prasidėjo 1986-ieji viltingai: Merės vyras Rojus, pažiūrėti sveikas ir drūtas, dirbo kaip dirbęs mechaniku didžiausioje Iliumo įmonėje, Bendrojoje plieno liejimo kompanijoje, Merės puikaus mokytojavimo dvidešimt penkerių metų sukakties proga Kivanio klubas surengė pokylį ir įteikė garbės ženkliuką, o mokiniai dvyliktus metus iš eilės išrinko mėgstamiausia mokytoja.

1986 metų pradžioje ji sakė:

– Ak, Rojau, Rojau, mudu turime už ką dėkoti likimui: palyginti su kitais, mums taip sekasi. Nors verk iš laimės.

O jis apglėbė ir sakė:

– Na ir ką, ir paverk.

Jai buvo penkiasdešimt vieneri, jam – penkiasdešimt devyneri, abu smarkiai mėgę iškylauti, keliauti pėsčiomis, slidinėti, laipioti į kalnus, plaukti kanoja, bėgioti, važinėti dviračiu, plaukyti, todėl abu liekni, jaunuoliško sudėjimo. Nerūkė, negirtavo, maitinosi daugiausia šviežiais vaisiais ir daržovėmis ir kada ne kada žuvimi.

Ir su pinigais jiedu tvarkėsi sumaniai. Kaip ir jie patys, taip ir jų santaupos gaudavo – tik finansine prasme – ir sveiko maisto, ir mankštos.

Merės pasakojimas apie tai, kaip išmintingai jiedu su Rojumi tvarkė savo finansinius reikalus, dar ir kaip sujaudintų Džeimsą Veitą.

***

Beje, Veitas, tas našlių lupikas, sėdėdamas „Eldorado“ bare kaip sykis galvojo apie Merę Hepbern, nors dar nebuvo nei su ja susipažinęs, nei tiksliai išsiaiškinęs jos turtinės padėties. Registracijos žurnale buvo matęs jos pavardę ir jaunyvo administratoriaus teiravęsis apie ją.

Administratoriaus turimos kuklios žinios Veitą nudžiugino. Ši viršuje apsigyvenusi drovi vieniša mokytoja, nors ir jaunesnė už kitas jo sužlugdytas našles, atrodė tinkamas grobis. Per „šimtmečio iškylą į gamtą“ jis jos patykos.

***

Jei galima, įterpsiu asmeninę pastabą: kai dar gyvenau, mano smegenys dažnai duodavo patarimų, kuriuos mano paties išlikimo arba galų gale ir žmonių giminės išlikimo požiūriu galima pavadinti, švelniai tariant, abejotinais. Pavyzdys: jos man liepė stoti į JAV jūrų pėstininkus ir važiuoti kariauti į Vietnamą.

Labai jums ačiū, didelės smegenys.

7

Visų šešių „Eldorado“ gyventojų – keturių amerikiečių, iš kurių vienas teigė esąs kanadietis, ir dviejų japonų – nacionalinės valiutos visoje planetoje tebebuvo tvirtos kaip auksas. Vėlgi: tų pinigų vertė buvo menama. Kaip ir pačios visatos ypatybės, taip ir Amerikos dolerių ir jenų vertingumas buvo žmonių išsigalvotas.

Ir jeigu Veitas, apie finansų krizę net negirdėjęs, vaidindamas kanadietį būtų į Ekvadorą dar ir Kanados dolerių atsivežęs, taip maloniai sutiktas nebūtų buvęs. Nors Kanada nebankrutavo, vis daugėjo vietų, įskaitant tą pačią Kanadą, kur žmonių vaizduotė šaldė norą iš tiesų vertingus daiktus mainyti į Kanados dolerius.

Panašiai ėmė smukti ir Britanijos svarų, ir Prancūzijos bei Šveicarijos frankų, ir Vakarų Vokietijos markės įsivaizduojamoji vertė. O Ekvadoro sukrės, pavadintos nacionalinio didvyrio Antonijo Chosės de Sukrės (1795–1830) garbei, vertė neprilygo nė banano žievei.

***

Merė Hepbern savo kambaryje svarstė, bene auglys jos smegenyse ir dėl to jos nuolat duoda pačius netikiausius patarimus. Kad ji taip įtarė, visai suprantama, nes būtent smegenų auglys vos prieš tris mėnesius nugalavo jos vyrą Rojų. Ir ne šiaip sau nugalavo – prieš tai sujaukė atmintį ir atėmė nuovoką.

Dar ji svarstė, kada auglys pradėjo savo juodą darbą – ar ne auglys jį privertė šių klaikių metų viltingąjį sausį abu užrašyti „šimtmečio iškylai į gamtą".

***

O štai kaip Merė sužinojo, kad jis juodu užrašė į tą iškylą: vieną dieną grįžo iš mokyklos namo manydama, kad Rojus tebėra darbe. Jis darbą baigdavo valanda vėliau negu ji. Tačiau Rojus jau buvo namie, ir paaiškėjo, kad buvo išėjęs iš darbo vidurdienį. Ir taip padarė žmogus, nepaprastai mėgstąs savo darbą ir per dvidešimt devynerius metus Bendrojoje plieno liejimo kompanijoje nė valandai nepasitraukęs iš darbo – nei dėl ligos, juk niekada nesirgo, nei dėl jokios kitos priežasties.

Ji paklausė, ar nesergąs, ir jis atsakė jaučiąsis sveikas kaip niekada. Merei jis pasirodė išdidus it paauglys, kuriam nusibodo amžinai vaidinti gerą berniuką. Ir taip elgėsi žmogus, kalbėdavęs santūriai, pasverdamas žodžius, niekada nenusišnekėdavęs paikai ar vaikiškai. Tačiau tąkart – neįtikėtina – tarsi priešgyniaudamas motinai, atitinkamai kvailai išsiviepęs, pareiškė:

– Nusimuilinau iš darbo.

Taip, matyt, kalbėjo tas jo auglys, dabar Gvajakilyje galvojo Merė. Ir pasirinko auglys tokiai lengvabūdiškai pravaikštai pačią netinkamiausią dieną, kadangi naktį siautė audra su kruša, o visą dieną vėjas krėtė šlapdribą. Tačiau Rojus dar prasitrainiojo po Iliumo pagrindinę, Klintono, gatvę užsukdamas į kiekvieną parduotuvę pardavėjoms pasigirti, kad nusimuilinęs iš darbo.

Tad Merė, slėpdama nepasitenkinimą, pritarė, ir visai nuoširdžiai, kad nėr čia ko, reikia atsipalaiduoti ir pasilinksminti – nors jiedu

smagiai pasilinksmindavo savaitgaliais ir per atostogas, ir net darbe. Tačiau slogutis dėl šios padaužiškos išdaigos liko. Ir pats Rojus per pavakarius atrodė suglumęs dėl to, ką iškrėtė dieną. Taigi baigtas kriukis, daugiau jis taip nebedarys, ir jiedu galį šį įvykį pamiršti, na nebent kartais pasijuokti.

Bet prieš einant gulti, jiedviem sėdint ir žiūrint į žarijas židinyje, kurį Rojus pats savo kietomis rankomis sumūrijo iš lauko akmenų, vyras tarė:

– Dar ne viskas.

– Apie ką tu? – paklausė Merė.

– Ką šiandien veikiau, – atsakė jis. – Buvau dar kelionių agentūroje. – Iliume tokia įstaiga buvo tik viena, ir ta vos sudurianti galą su galu.

– Ir ką?

– Užrašiau mudu į vieną dalyką, – tęsė tarsi prisimindamas sapną. – Už viską užmokėta. Viskas sutvarkyta. Nuspręsta: lapkritį mudu su tavim skrendame į Ekvadorą ir dalyvausime „šimtmečio iškyloj į gamtą“.

***

Rojus ir Merė Hepbernai buvo pirmieji, atsiliepę į kampaniją, reklamuojančią pirmąją kelionę laivu „Bahía de Darwin“, kurio tuo metu Švedijoje, Malmėje, tebuvo kilis ir krūva brėžinių. Kai Rojus Hepbernas užėjo į Iliumo kelionių agentūrą, agentas lipnia juosta klijavo ant sienos ką tik gautą reklaminį iškylos plakatą.

***

Jei galima, įterpsiu asmeninę pastabą: aš pats kokius metus dirbau Malmėje suvirintoju, tačiau „Bahía de Darwin“ dar nebuvo tapęs

tokiu daiktu, kuriam reikėtų mano paslaugų. Ateis pavasaris, ir aš per šitą plieninę gražuolę liksiu be galvos. Klausimėlis: o kam nėra pavasarį tekę likti be galvos?

***

Betgi tęskime toliau.

Minėtame plakate buvo pavaizduotas labai keistas paukštis ant vulkaninės salos kranto, spoksąs į vandenį skrodžiantį gražų baltą motorlaivį. Paukštis juodas, didumo sulig stambia antimi, tačiau kaklas jo ilgas ir leinas it gyvatė. Bet užvis keisčiausia, kad atrodė besparnis, beveik toks ir buvo iš tikrųjų. Tai buvo endeminis Galapagų salų paukštis, taigi neaptinkamas jokioje kitoje planetos vietoje, tik Galapagų salyne. Sparnai jo mažyčiai ir prigludę prie liemens, kad galėtų plaukti greitai ir giliai kaip žuvis. Tokiam žuvauti daug lengviau negu kitiems žuvimis mintantiems paukščiams, priverstiems laukti, kol žuvys išplauks į paviršių, o tada išžiojus snapą mestis ant jų. Žmonės šį labai dalingą paukštį vadino neskraidančiuoju kormoranu. Jis gebėjo pats susirasti žuvų. Jam nereikėjo laukti, kol žuvis padarys lemtingą klaidą.

Kažkurioje evoliucijos grandyje tokio paukščio protėviai tikriausiai suabejojo sparnų vertingumu taip pat, kaip 1986 metais žmonės ėmė rimtai abejoti didelių smegenų nauda.

Jei Darvino natūraliosios atrankos dėsnis teisingas, kormoranai su mažais sparnais, it žvejų laiveliai tik atsispirdami nuo kranto, galbūt pasigaudavo žuvies daugiau negu geriausi jų giminės lakūnai. Mažasparniai poravosi tarpusavyje, o tie jų vaikai, kurių sparniukai buvo mažiausi, tapo dar geresni žvejai, ir taip toliau.

***

Dabar tas pat atsitiko ir žmonėms, tik, aišku, ne jų sparnams, kadangi jie visados buvo besparniai, o rankoms ir smegenims. Ir dabar jiems nebereikia laukti, kol žuvys užkibs ant kabliukų su prievilu ar įsipainios į tinklus, ar dar kur. Šiais laikais žmogus, įsinorėjęs žuvies, neria gilyn į mėlyną jūrą ir vejasi it ryklys.

Dabar tai ką čia.

8

Net ir sausį buvo tiek ir tiek priežasčių, dėl kurių Rojui Hepbernui nederėjo rašytis į iškylą. Tiesa, tuo metu dar nebuvo aišku, kad artėja pasaulinė ekonomikos krizė ir kad iškylai numatytu laiku Ekvadore siaus badas. Tačiau Merei buvo kilę klaustukų dėl darbo. Ji dar nežinojo, kad ją ketinama atleisti, išvaryti į priešlaikinę pensiją, todėl neišmanė, kaip ramia sąžine galėtų išeiti trims savaitėms atostogų semestro vidury, lapkričio antroje pusėje ir gruodžio pradžioje.

Be to, Galapagų salynas, nors ten ir nebuvo lankiusis, jai buvo nusibodęs. Apie tas salas turėjo tokią gausybę filmų, skaidrių, knygų ir straipsnių, kuriuos nuolat naudodavo dėstydama savo kursą, kad neįsivaizdavo, jog kas nors ją ten galėtų nustebinti. Būtų ji žinojusi!

Per visą santuokos laiką jiedu su Rojum nebuvo išvykę iš Jungtinių Amerikos Valstijų. Jei jau sukvailioti ir leistis į prabangią kelionę, galvojo ji, tai verčiau į Afriką, kur ir gamta kur kas įdomesnė, ir kova dėl būvio kur kas pavojingesnė. Palyginti su raganosiais, begemotais, liūtais, drambliais, žirafomis ir taip toliau, Galapagų salų gyvūnai – nuobodoka draugija.

Galvodama apie tą kelionę, vienai bičiulei ji išsitarė:

– Mane staiga apėmė toks jausmas, kad kol gyva nenoriu matyti mėlynkojų padūkėlių!

Būtų ji žinojusi!

***

Tačiau su Rojumi savo būgštavimais dėl kelionės Merė nesidalijo, tikėdama, kad jis pats supras, jog jį buvo ištikęs nedidelis smegenų veiklos sutrikimas. Tačiau jau kovo mėnesį Rojus liko be darbo, o Merė žinojo birželį būsianti atleista. Šiaip ar taip, kliūčių numatytu laiku vykti į iškylą nebeliko. Rojaus tolydžio krinkančioje vaizduotėje iškyla šmėkščiojo kaip „vienintelis geras dalykas, ko dar galime tikėtis".

***

O štai kaip jiedu neteko darbo: modernizuodama gamybą Bendroji plieno liejimo kompanija Iliume atleido beveik visus darbuotojus, ir darbininkus, ir tarnautojus. Modernizaciją vykdė Japonijos kompanija „Macumoto". Ji ir „Bahía de Darwin" aprūpino automatika. Toje kompanijoje dirbo genialus kompiuterininkas *Dzendžis Hirogučis, kuris su žmona gyvens „Eldorado" viešbutyje tuo pačiu metu kaip ir Merė.

„Macumoto" korporacijai įrengus kompiuterius ir robotus, įmonei valdyti pakaks dvylikos žmonių. Todėl jauni žmonės, galintys turėti vaikų ar bent svajonių susikurti ateitį, pulkais patraukė iš miesto. Per savo aštuoniasdešimt pirmąjį gimtadienį, likus dviem savaitėms, kol ją praris didysis baltasis ryklys, Merė prisiminė, kad vaizdas buvęs toks „lyg per miestą būtų perėjęs burtininkas su dūdele"[1]. Staiga beveik nebeliko mokyklinio amžiaus vaikų, o miestas bankrutavo, nes neliko mokesčių mokėtojų. Todėl birželį Iliumo vidurinė mokykla išleis paskutinę savo laidą.

[1] Roberto Brauningo eilėraščio personažas, su dūdele išsiviliojęs visus Hamelino miesto vaikus. Iš to paties eilėraščio ir „Mandarakso" cituojamas posmas apie žiurkes. (*Šis ir kiti paaiškinimai – vertėjo.*)

***

Balandį Rojui buvo nustatytas nepagydomas smegenų auglys. Gyvybę palaikė mintis apie „šimtmečio iškylą į gamtą“.

– Bent jau iki lapkričio pratrauksiu, Mere. Nedaug liko laukti, ar ne?

– Nedaug.

– Tiek tai dar pratrauksiu.

– Ką žinai, Rojau, gal metų metus, – sakė ji.

– Kad tik sulaukus tos iškylos, – sakė jis. – Pamatyt ten, pusiaujyje, pingvinus, – sakė. – Daugiau man ir nereikia.

***

Nors Rojus kuo toliau, tuo labiau nusišnekėdavo, dėl Galapagų salų pingvinų neapsiriko. Tie padarėliai metrdotelių uniformomis buvo gyvi kaulų rinkiniai. O kaip kitaip. Jei būtų apsitūloję riebalais, kaip jų giminaičiai ant ledo lyčių pietuose, per pusę Žemės rutulio nuo pusiaujo, išlipę iš vandens ant lavos dėti kiaušinių ir auginti jauniklių būtų gyvi iškepę.

Kaip ir neskraidančių kormoranų, taip ir pingvinų protėviai numojo į skrydžio žavesį – nusprendė verčiau sugauti daugiau žuvies.

***

Dėl to nesuprantamo anų laikų žmonių užsidegimo kaip įmanoma daugiau darbų patikėti mašinoms: ar ne todėl, kad savo smegenis pripažino esant nė velniams netikusiomis?

9

Tuo metu, kai Rojus Hepbernas merdėjo, o tiesą sakant, merdėjo ir visas Iliumas, kai tiek žmogų, tiek ir miestą žudė žmonių sveikatai ir laimei pražūtingi augliai, didelės smegenys Rojų įtikino, kad jis kaip jūreivis 1946 metais dalyvavo išbandant Jungtinių Amerikos Valstijų atominę bombą Bikinio atole, esančiame, kaip ir Gvajakilis, pusiaujyje. Jis žadėjo pateikti šalies valdžiai milijoninį ieškinį, kadangi dėl apšvitinimo jiedu negalėję turėti vaikų, o dabar dar ir apsirgęs smegenų vėžiu.

Rojus tikrai tarnavo laivyne, tačiau bylai su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis rimto pagrindo neturėjo, nes buvo gimęs 1932 metais, ir teisininkai tai būtų be vargo įrodę. Išeitų, kad jis tariamai apšvitintas keturiolikos metų.

Šis anachronizmas Rojui nekliudė vaizdžiai prisiminti baisybes, kurias šalies valdžios įsakymu jis daręs vadinamiesiems žemesniesiems gyvūnams. Anot jo, pats vienas pirmiausia visame atole prikalinėjęs kuolų, o paskui prie jų raišiojęs visokių veislių gyvūnus.

– Matyt, – sakė jis, – pavedė man juos todėl, kad gyvūnai manim pasitiki.

Kas tiesa, tai tiesa: Rojum visi gyvūnai pasitikėdavo. Nors po vidurinės jokių mokslų, išskyrus Bendrosios plieno liejimo kompanijos mokomuosius kursus, nebuvo ėjęs, jam bendrauti su gyvūnais

sekėsi kur kas geriau nei Merei, Indianos universitete baigusiai zoologijos magistratūrą. Pavyzdžiui, jis susikalbėdavo su paukščiais jų kalbomis, ko Merė būtų nieku būdu nevaliojusi, nes jos abiejų pusių protėviai garsėjo neturintys muzikinės klausos. Rojui nereikėdavo ir penkių minučių susidraugauti su pikčiausiu šunimi ar gyvuliu, net įmonės apsaugos šunimi ar apsiparšiavusia kiaule.

Todėl visai suprantama, kodėl gyvūnų raišiojimą prie kuolų Rojus prisimindavo su ašaromis akyse. Toks žiaurus bandymas su gyvūnais, aišku, atliktas buvo su avimis, kiaulėmis, galvijais, arkliais, beždžionėmis, antimis, vištomis, žąsimis, bet tikrai ne su Rojaus vaizduojamu zoologijos sodu. Jis, girdi, prie kuolų raišiojęs ir povus, ir sniegynų leopardus, ir gorilas, ir krokodilus, ir albatrosus. Jo didelėse smegenyse Bikinis tapo visiška Nojaus arkos priešingybe. Ten po porą visokiausių gyvūnų surinkta tam, kad būtų subombarduoti atomine bomba.

***

O neįtikimiausia, bet tik ne pačiam Rojui, be abejo, ši jo pasakojimo detalė:

– Ir Donaldas ten buvo.

Tas Donaldas, auksaplaukis retriveris, ir tik ketverių metų amžiaus, kaip sykis slampinėjo kaimynystėje, gal net Hepbernų panamėje.

– Sunku man ten buvo, – sakė Rojus, – bet užvis sunkiausia – rišti prie kuolo Donaldą. Atidėliojau iki pat galo. Donaldą pririšau paskutinį. Leidosi, o kai baigiau, lyžtelėjo ranką ir pavizgino uodegą. Ir aš, nesigėdinu, su ašaromis jam pasakiau: „Sudie, bičiuli. Tu išeini į kitą pasaulį. Ten tikrai bus geriau, nes blogiau kaip čia būti nebegali.“

***

Kai Rojus ėmė sekti tokias pasakas, Merė tebedirbo mokykloje ir saujelę dar likusių mokinių tebetikino, jog turį dėkoti Dievui už tokias dideles smegenis:

– O gal norėtumėt būti ilgakakliai kaip žirafos ar spalvoti kaip chameleonai, ar storaodžiai kaip raganosiai, ar raguoti kaip Airijos briedžiai? – klausdavo taip ir panašiai.

Žodžiu, tebepaistė tas pačias nesąmones.

Taip, o po darbo grįždavo namo pas Rojų, gyvą įrodymą, kokios apgavikės gali būti smegenys. Ligoninėn guldyti jo nereikėjo, tik trumpam, tyrimams. Klusnumo jis buvo klusnus. Vairuoti automobilio jam nebeleido, bet ir pats tai suprato ir nesišiaušė, kai Merė paslėpė džipo raktus. Net svarstė, ar jo nepardavus, nes jau vargu ar jiedu kada bevyksią iškylauti. Tad Merei, kol pati darbe, neprireikė samdyti slaugės Rojui prižiūrėti. Kaimynai pensininkai už keletą dolerių noriai palaikydavo jam draugiją ir saugodavo, kad ko nepasidarytų.

Vargo jie tikrai neturėjo. Jis ilgai žiūrėdavo televizorių ir mėgo valandų valandas, neišeidamas iš kiemo, žaisti su Donaldu, auksaplaukiu retriveriu, tariamai žuvusiu Bikinio atole.

***

Tiesa, skaitydama savo paskutinę paskaitą apie Galapagų salas, Merė ims ir stabtels pusiau sakinio, apnikta dvejonės, kurią žodžiais būtų galima išreikšti taip: „Galbūt aš paprasčiausiai kuoktelėjusi moteriškė, iš gatvės užklydusi į šią klasę ir pasišovusi aiškinti šitiems jaunuoliams gyvybės paslaptis. O jie manimi tiki, nors visos mano šnekos – muilo burbulas."

Pagalvojo ir apie visus didžiais laikomus praeities mokytojus, kurie, nors ir su sveikomis smegenimis, tikrovę suvokė, kaip vėliau paaiškėjo, taip pat klaidingai kaip ir Rojus.

10

Kiek buvo Galapagų salų prieš milijoną metų? Trylika didelių, septyniolika mažesnių ir trys šimtai aštuoniolika visai mažučių, net paprasčiausių metrą kitą virš vandens kyšančių uolų.

Dabar yra keturiolika didelių, septynios mažesnės ir trys šimtai dvidešimt šešios mažučiutės. Vulkaniniai procesai nesiliauja. Pajuokausiu: dievai tebepyksta.

O labiausiai į šiaurę nutolusi, vieniša, atsiskyrusi nuo kitų salų, kaip buvo, taip ir tebėra Santa Rozalija.

***

Taip, o prieš milijoną metų, 1986 metų rugpjūčio 3 dieną, žmogus, pavarde *Rojus Hepbernas, gulėjo mirties patale savo namuos namučiuos Iliume (Niujorko valstija). Jau artėjant paskutiniajai labiausiai jis sielojosi dėl to, kad juodu su žmona Mere bevaikiai. O žmonos raginti, kad jam mirus bandytų susilaukti vaikų nuo kito vyro, negalėjo, nes jai buvo nutrūkusi ovuliacija.

– Mes, Hepbernai, išnyksim kaip drontai, – taip taręs, leidosi kaip papuola vardyti daugybę kitų gyvūnų, virtusių bevaisėmis, belapėmis evoliucijos medžio šakelėmis. – Kaip Airijos briedis, – tęsė. – Kaip baltasnapis genys. Kaip *Tyrannosaurus rex*, – ir dar, ir dar, ir dar.

Tačiau iki pat galo neprarado santūraus humoro jausmo. Liūdną

„vakarinį patikrinimą" jis juokais papildė dar dviem, kurie ir iš tiesų neturėjo palikuonių:

– Kaip raupų virusas, – tarė, paskui pridūrė: – Kaip Džordžas Vašingtonas.

***

Iki pat galo *Rojus šventai tikėjo, kad jį pražudė apšvitinusi sava valdžia.

– Jeigu tai būtų tik Dievo rykštė! – pasakė Merei, kartu ir gydytojui, ir slaugei, kurie prie jo budėjo, nes paskutinioji galėjo ateiti bet kurią akimirką.

Merės akimis, tai nuskambėjo lyg aktoriaus žodžiai leidžiantis uždangai. Šitai ištaręs, jis iš tikrųjų atrodė nebegyvas.

Bet paskui, po dešimties sekundžių, jo pamėlusios lūpos vėl sukrutėjo. Merė prisilenkė, kad išgirstų, ką jis sako. Ji kol gyva džiaugsis, kad nepraleido pro ausis.

– Pasakysiu tau, Mere, kas yra žmogaus siela, – neatsimerkdamas sušnabždėjo jis. – Gyvūnai jos neturi. Siela – tai vidaus balsas, kuris pasako: tavo smegenys blogai veikia. Aš visąlaik žinojau, Mere. Nieko negalėjau padaryti, bet žinoti žinojau.

Ir tuomet jis Merę ir kitus, buvusius kambaryje, pergąsdino. Išplėtęs degančias akis atsisėdo, atsitiesė.

– Atnešk Bibliją! – riktelėjo taip, kad nuskambėjo visame name.

Tai buvo pirma per visą ligą užuomina į formalią religiją. Jiedu su Mere į bažnyčią nevaikščiojo ir nesimelsdavo net didžiausioje bėdoje, tačiau Bibliją kažkur turėjo. Merė gerai nežinojo kur.

– Bibliją atnešk! – pakartojo. – Moterie, atnešk Bibliją! – o niekada nebuvo jos šaukęs „moterimi".

Tad Merė puolė ieškoti. Rado laisvame miegamajame, šalia

Darvino „Kelionės „Bygliu“ ir Čarlzo Dikenso „Pasakojimo apie du miestus“.

*Rojus atsisėdo ir dar sykį į Merę kreipėsi „moterimi“.

– Moterie... – paliepė. – Dėk ranką ant Biblijos ir kartok paskui mane: „Aš, Merė Hepbern, mirties patale gulinčiam mylimam vyrui iškilmingai pažadu du dalykus.“

Ji ir pakartojo. Spėjo, o iš tikrųjų vylėsi, kad tie du pažadai bus tokie keisti, tarkim, iškelti bylą šalies valdžiai, kad nė vieno nebus įmanoma įvykdyti. Bet laimė nenusišypsojo.

Pirmasis pažadas buvo nesielvartauti ir nesigraužti, bet pasistengti kuo greičiau ištekėti.

Antrasis – lapkritį vykti į Gvajakilį ir ten už juodu abu dalyvauti „šimtmečio iškyloje į gamtą“.

– Mano dvasia lydės tave kiekviename žingsnyje, – pasakė jis. Ir numirė.

***

Tad štai ji Gvajakilyje ir įtaria pati turinti smegenų auglį. Paklusdama smegenims, sieninėje spintoje traukė polietileninį apdangalą nuo raudonos vakarinės suknelės, kurią vadino „suknele dėl Džekės“. Taip praminė, nes viena iš jos bendrakeleivių turėjo būti Žaklina Kenedi Onasis, ir Merė norėjo prieš ją gražiai atrodyti.

Tačiau dabar, kuisdamasi spintoje, Merė žinojo: našlė Onasis tikrai nebus tokia kvaila, kad vyktų į Gvajakilį, kur kareiviai patruliuoja gatvėse, budi ant stogų, parkuose rausia apkasus, daro įtvirtinimus kulkosvaidžiams.

Jai traukiant apdangalą, suknelė nusmuko nuo pakabos ir nukrito ant grindų. Atrodė lyg raudonas klanas.

Merė jos nekėlė, nes tikėjo, kad žemiškų dalykų jai nebeprireiks.

Tačiau žvaigždute jos vardą žymėti dar ne laikas. Iš tikrųjų ji gyvens dar trisdešimt metų. Ir dar: naudodama tam tikras planetos gyvybines medžiagas, ji atliks neabejotinai svarbiausią eksperimentą per visą žmonijos istoriją.

11

Jei Merė Hepbern būtų panūdusi ne nusižudyti, o pašnipinėti, tai, prikišusi ausį prie spintos galinės sienos, būtų išgirdusi niauzgėjimą kitame kambaryje. Kas jos kaimynai per vieni, neįsivaizdavo, nes vakare, kai atvyko, viešbutyje dar niekas negyveno, o nuo tol ji nekėlė kojos iš kambario.

Niauzgėjo genialus kompiuterininkas *Dzendžis Hirogučis ir nėščia jo žmona Hisako, ikebanos, japonų gėlių komponavimo meno, mokytoja.

Iš kitos pusės jos kaimynės buvo Selena Makintoš, neregė *Endriaus Makintošo paauglė duktė, ir jos vedlė kalė Kazachė. Lojimo Merė negirdėjo, nes Kazachė niekada nelodavo.

Kazachė nei lodavo, nei žaisdavo su kitais šunimis, nei domėjosi kvapais ar garsais, nei gainiojo gyvūnų, kurie jos protėviams reiškė natūralų grobį, nes kai maža taip pasielgdavo, smegeningi žmonės liedavo pyktį ir neduodavo ėsti. Jie iš tų dienų jai įkalė į galvą, kokioje planetoje esanti: kur natūralūs šuniški rūpesčiai – visi visutėliai – prieštarauja įstatymams.

Kad dėmesio neblaškytų lytiniai poreikiai, jai pašalino lyties organus. Beje, kaip tik ketinau pasakyti, kad mano pasakojimo veikėjų neilgai trukus sumažės iki vos vieno vyriškos ir saujelės moteriškos lyties atstovų, įskaitant ir kalę. Tačiau dėl atliktos operacijos Kazachė

iš tikrųjų nebebuvo moteriškos lyties. Kaip ir Merė Hepbern, ji buvo pašalinta iš evoliucijos lošimo. Ji niekam neperduos savo genų.

***

Gretimame kambaryje atviromis durimis buvo įsikūręs sveikas ir drūtas Selenos tėvas, finansininkas ir nuotykių ieškotojas *Endrius Makintošas. Jis buvo našlys. Jiedu su našle Mere Hepbern būtų puikiai sutarę, mat abu baisiai mėgo iškylas į gamtą. Tačiau jiedu taip ir nesusipažins. Kaip jau minėjau, dar saulei nenusileidus, *Endrius Makintošas ir *Dzendžis Hirogučis bus nebegyvi.

O Džeimsas Veitas, beje, kambarį gavo antrame aukšte, toliau nuo kitų gyventojų. Didelės smegenys jį gyrė, kad jam sekasi vaidinti paprastą, dorą žmogelį. Tačiau jos klydo. Viešbučio administratorius užuodė, kad Veito esama sukčiaus.

***

Viešbučio administratorius, pavarde *Zygfridas fon Kleistas, niaurus pusamžis vyriškis, priklausė Ekvadore seniai įsikūrusiai klestinčiai vokiečių bendruomenei. Du Kite gyvenantys jo dėdės iš tėvo pusės, „Eldorado", taip pat „Bahía de Darwin" savininkai, jam pavedė valdyti viešbutį, bet tik porą savaičių, kurios dabar jau ėjo į pabaigą, ir apgyvendinti „šimtmečio iškylos į gamtą" dalyvius. Būdamas nemenko turto paveldėtojas, jis šiaip jau dykinėjo, bet, dėdžių sugėdintas, ryžosi, taip sakant, „įnešti įnašą" į šį šeimos verslą.

Buvo nevedęs, nepratęsęs giminės, tad evoliucijos požiūriu nereikšmingas. Jis irgi galėjo tikti vyru Merei Hepbern. Tačiau ir jis buvo pasmerktas. *Zygfridas fon Kleistas saulėleidžio sulauks, bet dar po trijų valandų jį pasiglemš didžiulė banga.

Buvo popietė, ketvirta valanda. Šis Ekvadore gimęs augęs fricas

ašarojančiomis mėlynomis akimis ir nukarusiais ūsais atrodė tarsi žinąs, kad vakare mirs, nors iš tikrųjų ateitį spėjo taip pat miglotai kaip ir aš. Abu tądien jautėme, kad planeta ant ašies klebetuoja ir kad bet kurią minutę gali nežinia kas atsitikti.

Beje, *Dzendžis Hirogučis ir *Endrius Makintošas žus pašauti.

***

*Zygfridas fon Kleistas mano pasakojime nėra svarbus veikėjas, kas kita jo vienintelis brolis Adolfas, trejais metais vyresnis ir taip pat viengungis. Adolfas fon Kleistas, „Bahía de Darwin“ kapitonas, faktiškai taps visų dabar Žemėje gyvenančių žmonių protėviu.

Merės Hepbern pastangomis jis taps, taip sakant, šių laikų Adomu. Tačiau biologijos mokytoja iš Iliumo dėl nutrūkusios ovuliacijos jo Ieva netaps, negalės tapti. Jai teks lyg ir Dievo vaidmuo.

O tuo metu šis itin svarbus nežymaus administratoriaus brolis, pustuščiu transportiniu lėktuvu atskridęs iš Niujorko, kur reklamavo „šimtmečio iškylą į gamtą“, leidosi į tarptautinį Gvajakilio oro uostą.

***

Klausydamasi per spintos sieną, Merė nebūtų supratusi, kokios Hirogučių bėdos, kadangi jie niauzgėjo japonų kalba, vienintele, kuria laisvai kalbėjo. *Dzendžis truputį mokėjo angliškai ir rusiškai, Hisako – šiek tiek kiniškai. Nei vienas, nei kitas nemokėjo nei ispanų, nei kečujų, nei vokiečių ar portugalų – Ekvadore daugiausia vartojamų kalbų.

Pasirodo, jiedu irgi griežė apmaudą dėl to, ką jiems iškrėtė jų tariamai nuostabios smegenys. Ypač kvailai jautėsi dėl to, kad leidosi įveliami į tokį košmarą, kadangi *Dzendžis garsėjo kaip vienas pro-

tingiausių žmonių pasaulyje. Ir ne dėl jos, o dėl jo kaltės jiedu iš esmės tapo smarkuolio *Endriaus Makintošo belaisviais.

Atsitiko taip: maždaug prieš metus su nerege dukra ir jos kale lankydamasis Japonijoje *Makintošas susipažino su *Dzendžiu ir jo darbu „Macumoto“ kompanijoje. Technologijų požiūriu *Dzendžis, nors tik dvidešimt devynerių metų amžiaus, buvo jau senelis. Buvo „pagimdęs“ kišeninį kompiuterį, kurį pavadino „Gokubiu“, gebantį iš daugelio kalbų iš karto išversti girdimą šneką. Tuomet, Makintošams lankantis Japonijoje, *Dzendžis pateikė naujos kartos sinchroninio šnekamosios kalbos vertimo aparatų bandomąjį modelį, pavadintą „Mandaraksas“.

*Endriaus Makintošo investicinės bankininkystės firma sau bei verslo įmonėms finansuoti lėšų užsidirbdavo pardavinėdama akcijas ir obligacijas. Taigi jis pasivedė jaunąjį *Dzendžį į šalį ir pasakė, kad nesąmonė tarnauti už algą, kad jis, *Makintošas, galįs padėti įsteigti nuosavą korporaciją, kuri uždirbtų milijardus dolerių arba trilijonus jenų.

*Dzendžis paprašė leisti pagalvoti.

Tas žvalgybinis pokalbis vyko viename Tokijo sušio restorane. Sušis, šaltais ryžiais įdaryta žalia žuvis, prieš milijoną metų buvo populiarus patiekalas. Vargu ar kas sapnavo, kad šviesioje ateityje visi, galima sakyti, tik žalia žuvimi ir mis.

Sveikata trykštantis smarkus amerikietis verslininkas ir santūrus japonas išradėjas, lėliukas palyginti su amerikiečiu, bendravo per „Gokubį“, nes nei vienas, nei kitas pašnekovo kalbos gerai nemokėjo. „Gokubiais“ tada naudojosi tūkstančių tūkstančiai žmonių visame pasaulyje. „Mandaraksu“ pasinaudoti jiedu negalėjo, kadangi vienintelis veikiantis egzempliorius buvo stipriai saugomas *Dzendžio kabinete „Macumoto“ kompanijoje. Žodžiu, didelėse *Dzendžio

smegenyse sukirbo mintis turtu prilygti turtingiausiam šalies žmogui, tai yra Japonijos imperatoriui.

Po keleto mėnesių, sausį, tą patį sausį, kai Merė ir Rojus Hepbernai jautėsi tokie dėkingi likimui, *Dzendžis gavo laišką: *Makintošas visais dešimt mėnesių iš anksto kvietė pasisvečiuoti jo dvare Meksikoje, Jukatano valstijoje, netoli nuo Meridos, paskui kartu vykti į kelionę prabangiu Ekvadoro laivu „Bahía de Darwin", prie kurio statybos finansavimo ir jis prisidėjęs.

Angliškai parašytame laiške, kurį *Dzendžiui išvertė žmogus, *Makintošas rašė: „Pasinaudokime šia proga artimiau susipažinti."

***

Jis vylėsi jei ne Jukatane, tai per „šimtmečio iškylą į gamtą" iš *Dzendžio gauti rašytinį pasižadėjimą vadovauti naujai korporacijai, kurios akcijomis *Makintošas prekiaus.

Kaip ir Džeimsas Veitas, jis buvo nelyg žvejys. Tikėjosi pasigauti investuotojų, kaip masalą naudodamas ne kainos kortelę ant marškinių, o genialų japoną kompiuterininką.

Dabar dingtelėjo, kad mano pasakojimo, apimančio milijoną metų, pradžia ne taip jau skiriasi nuo pabaigos. Žiūriu, kad apie žmones, nesvarbu, koks jų smegenų dydis, ir pradžioje, ir pabaigoje kalbu kaip apie žvejus.

***

Ir štai lapkritis, ir Hirogučiai Gvajakilyje. *Makintošo patartas, *Dzendžis darbdaviams pamelavo, kur išvykstąs. Juos įtikino, kad kurdamas „Mandaraksą" persidirbęs ir kad jiedu su Hisako norį porą mėnesių praleisti vienu du, visiškai atitrūkę nuo darbo ir viso pasaulio. Į jų dideles smegenis jis įdiegė tokią dezinformaciją: girdi,

nusisamdęs škuną su įgula, kurios pavadinimo nenorįs atskleisti, ir iš Meksikos uosto, kurio pavadinimo nenorįs atskleisti, plauksiąs į kruizą po Karibų salas.

Ir, nors „šimtmečio iškylos į gamtą“ dalyvių sąrašas buvo plačiai garsinamas, kad plaukti žada ir produktyviausias jų darbuotojas su žmona, *Dzendžio darbdaviai taip ir nesužinojo. Kaip ir Džeimsas Veitas, Hirogučiai keliavo prisidengę netikromis pavardėmis.

Jie, kaip ir Džeimsas Veitas, sumėtė pėdas!

Jokiam ieškotojui nebūtų pavykę jų rasti. Didelės smegenys net ir paiešką būtų pradėjusios ne tame žemyne.

12

Merės Hepbern kaimynai Hirogučiai savo kambaryje niauzgėjo, koks pamišėlis, girdi, tas *Endrius Makintošas. Aiškiai perdėjo. *Makintošas iš tiesų buvo ūmus, gobšus ir savanaudis, tačiau ne beprotis. Kaip jo didelėms smegenims atrodydavo, dažniausiai iš tikrųjų taip ir būdavo. Nuosavu lėktuvu „Learjet" skraidindamas Seleną, Kazachę ir Hirogučius iš Meridos į Gvajakilį, jis žinojo, kad mieste karo padėtis ar kažkas panašaus ir kad neveiks parduotuvės, ir kad visur šlaistysis kuo toliau, tuo labiau išbadėję žmonės, ir kad „Bahía de Darwin" greičiausiai neišplauks, kaip numatyta, ir taip toliau.

Savo dvare jis per ryšių priemones gaudavo pačią šviežiausią informaciją apie padėtį Ekvadore ar kitoje rūpimoje vietoje. Tačiau to, kas jų Ekvadore greičiausiai laukia, neslėpė tik nuo neregės dukters, o Hirogučius pasistengė laikyti, taip sakant, nežinioje.

Tikrasis jo kelionės į Gvajakilį tikslas, kurį jis vėlgi dukrai atskleidė, o Hirogučiams – ne, buvo pusvelčiui prisipirkti Ekvadore kaip galima daugiau turto, galbūt net „Eldoradą" ir „Bahía de Darwin" – ir aukso kasyklų, ir naftos telkinių, ir taip toliau, ir panašiai. Be to, ketino paskolinti *Dzendžiui Hirogučiui pinigų, kad ir tas taptų žymiu Ekvadoro turtuoliu, ir kaip verslo dalininką suvisam pririšti prie savęs.

***

*Makintošas Hirogučiams liepė niekur neiti iš viešbučio kambario – netrukus jiems pranešiąs džiugią žinią. Pats visą pusdienį nesitraukė nuo telefono, skambino Ekvadoro finansininkams bei bankininkams ir pranešti tikėjosi, kokį turtą jis ir Hirogučiai ryt poryt galės pavadinti savo nuosavybe.

Pranešti ir pridurti: „O „šimtmečio iškylą į gamtą“ trauk perkūnas!“

***

Hirogučiai iš *Endriaus Makintošo nebelaukė jokių džiugių žinių. Jie nuoširdžiai tikėjo, kad jis pamišėlis. Likimo ironija: šią klaidingą nuomonę jiems įpiršo paties *Dzendžio kūrinys, tai yra „Mandaraksas“. Tuo metu pasaulyje šių prietaisų buvo dešimt: devyni Tokijuje, o dešimtąjį *Dzendžis pasiėmė su savimi į kelionę. Skirtingai nuo „Gokubio“, „Mandaraksas“ mokėjo ne tik versti, bet ir gana tiksliai diagnozuoti tūkstantį dažniausiai *Homo sapiens* kamuojančių ligų, tarp jų – dvylika nervų sistemos pakrikimo atvejų.

Tiesą pasakius, sveikatą „Mandaraksas“ tikrindavo labai paprastai. Jis buvo užprogramuotas daryti tą patį, ką daro tikri gydytojai, tai yra duoti klausimų, kurių kiekvienas kildavo iš prieš tai gauto atsakymo, pavyzdžiui: „Kaip jūsų apetitas?“, tada: „Ar tuštinatės reguliariai?“, paskui, sakykim: „Kaip atrodo išmatos?“, ir taip toliau.

Jukatane Hirogučiai pervarė tokią klausimų ir atsakymų grandinėlę, „Mandaraksui“ apibūdindami *Endriaus Makintošo elgesį. Galiausiai kortos dydžio „Mandarakso“ ekrane pasirodė tokie žodžiai japonų kalba: „Patologiška asmenybė.“

***

„Mandaraksui" kas, jis šaltas ir abejingas, tačiau, Hirogučių nelaimei, kompiuteris nebuvo suprogramuotas paaiškinti, kad tai palyginti lengvas negalavimas ir tokie žmonės retai kada guldomi į ligoninę, kad iš tikrųjų jie yra vieni laimingiausių žmonių visoje planetoje – ir kad patys dėl savo elgesio beveik nesikamuoja, dėl jo kenčia tik kiti. Tikras gydytojas gal būtų pridūręs, kad milijonai gatvėje sutinkamų praeivių priklauso tarpinei kategorijai žmonių, mat juos sunku daugiau ar mažiau tiksliai priskirti prie patologiškų ar nepatologiškų asmenybių.

Tačiau Hirogučiai apie mediciną nenutuokė, todėl diagnozę palaikė baisia liga. Tad jiems magėjo kaip nors atsikratyti *Endriaus Makintošo ir grįžti į Tokiją. Tačiau, kad ir kaip nenorėjo, liko nuo jo priklausomi. Naudodamiesi „Mandaraksu", iš gedulingojo administratoriaus jie sužinojo, kad visi keleiviniai reisai iš Gvajakilio atšaukti ir nė į vieną kompaniją, galinčią išnuomoti lėktuvą, neįmanoma prisiskambinti.

Hirogučiai pašiurpo, nes pasitraukti iš Gvajakilio jiems teliko du būdai: arba *Makintošo lėktuvas „Learjet", arba laivas „Bahía de Darwin", jei tas rytojaus dieną išplauks – o tai darėsi vis mažiau įtikima.

13

Prieš milijoną ir penkerius metus *Dzendžis Hirogučis „pagimdė" „Gokubį", paskui, lygiai prieš milijoną metų, šis jaunas genijus „pagimdė" „Mandaraksą". Taip, o tuo laiku, kai „pagimdė" „Mandaraksą", žmona ruošėsi jam pagimdyti pirmą biologinį vaiką.

Buvo neramu, kokius genus motina, Hisako, perdavė vaisiui, kadangi jos pačios motina buvo apšvitinta Jungtinėms Amerikos Valstijoms ant Japonijos miesto Hirosimos numetus atominę bombą. Todėl Tokijuje iš Hisako buvo paimta gemalo dangalo skysčio ištirti, ar vaisius neišsigimęs. To skysčio druskingumas buvo, beje, toks pat, kaip ir vandenyno, į kurį nusmegs „Bahía de Darwin".

Tyrimai rodė, kad vaisius normalus.

Paaiškėjo ir lyties paslaptis. Į pasaulį ateis mergaitė, dar viena mano pasakojimo moteriškos lyties veikėja.

***

Tyrimais nebuvo įmanoma nustatyti nežymių vaisiaus ydų, pavyzdžiui, kad vaikas neturės muzikinės klausos kaip Merė Hepbern – tačiau taip neatsitiko, ar kad kūnas bus plaukuotas, švelnus, glotnus tarsi kotiko kailis, o taip ir buvo iš tikrųjų.

Vienintelis *Dzendžio Hirogučio vaikas bus meilutė, tik visa plaukuota dukrytė, kurios jis taip ir nepamatys.

Ji gims Santa Rozalijoje, atokiausiai į šiaurę nutolusioje Galapagų saloje. Jos vardas bus Akiko.

***

Subrendusi Akiko vidumi bus tikra motina, skirsis tik oda. „Gokubiui" evoliucionavus į „Mandaraksą", priešingai, vidus iš esmės patobulėjo, o išorė pakito visai nedaug. Akiko nebijojo nudegti saulėkaitoje, sušalti plaukydama ar susibraižyti sėdėdama ar gulėdama ant šiurkščios lavos – o jos motinos oda nuo šių kasdienių gyvenimo saloje pavojų buvo visiškai neapsaugota. „Gokubio" ir „Mandarakso", tokių skirtingų vidumi, įdėklai buvo beveik vienodi, abu iš juodo, smūgiams atsparaus plastiko, abu buvo dvylikos centimetrų ilgio, aštuonių centimetrų pločio ir dviejų storio.

Kiekvienas kvailys būtų atskyręs Akiko nuo Hisako, tačiau „Gokubį" nuo „Mandarakso" galėjo atskirti tik žinovas.

***

Ant „Gokubio" ir „Mandarakso" nugarėlių buvo įtaisyti neiškilūs jautrūs mygtukai, kuriuos naudodamas galėjai gauti viduje įdiegtus duomenis. Abiejų priekyje – vienodi ekranėliai, juose pasirodydavo atitinkami ženklai; be to, per ekranėlius nuo saulės įsikraudavo mažyčiai akumuliatoriukai – pastarieji ir „Gokubio", ir „Mandarakso" taip pat buvo vienodi.

Ir vieno, ir kito ekranėlio viršutiniame dešiniame kampe buvo smeigtuko galvutės dydžio mikrofoniukas. Per jį „Gokubis" ir „Mandaraksas" girdėdavo šneką, o paskui pagal mygtukais perduotą nurodymą išversti žodžiai pasirodydavo ekrane.

Kad pokalbis dviem skirtingomis kalbomis vyktų sklandžiai, žmogus, valdantis šiuos prietaisus, pirštais turėjo dirbti sparčiai ir

mikliai kaip fokusininkas. Jei aš, anglakalbis, šnekėčiausi, tarkim, su portugalu, turėčiau laikyti mikrofoną portugalui prie burnos, bet taip, kad ekrane matyčiau jo šnekos anglišką vertimą. Paskui prietaisą turėčiau staigiai pakreipti, kad jis girdėtų mane, o pašnekovas ekranėlyje skaitytų mano žodžius.

Šiais laikais joks žmogus neturi nei tokių miklių pirštų, nei tokių didelių smegenų, kad galėtų naudotis „Gokubiu“ ar „Mandaraksu“. Taip pat negalėtų įverti į adatą siūlo ar skambinti pianinu, ar prireikus išsikrapštyti nosies.

***

„Gokubis“ gebėjo versti tik iš dešimties kalbų. „Mandaraksas“ – iš tūkstančio. „Gokubiui“ reikėdavo pranešti, kokią kalbą jis girdi. „Mandaraksas“ iš kelių žodžių pats atpažindavo bet kurią iš tūkstančio kalbų ir be nurodymo imdavo versti į operatoriaus kalbą.

Abiejuose buvo įtaisyti nepaprastai tikslūs laikrodžiai ir amžini kalendoriai. Kai didžiulis baltasis ryklys prarijo Merę Hepbern ir „Mandaraksą“, tai yra po trisdešimt vienų metų nuo tos minutės, kai *Dzendžis Hirogučis apsigyveno „Eldorade“, prietaiso laikrodis vėlavo tik aštuoniasdešimt dvi sekundes.

„Gokubis“ laiką rodė ne mažiau tiksliai, tačiau visais kitais atžvilgiais „Mandaraksas“ tėvą smarkiai pranoko. „Mandaraksas“ gebėjo ne tik tarpininkauti šimtąkart daugiau kalbų nei jo pirmtakas kalbantiesiems ir teisingai nustatyti daugiau ligų nei dauguma to meto gydytojų. Paliepus jis galėdavo išvardyti svarbiausius nurodytų metų įvykius. Pavyzdžiui, nugarėlėje išbeldus „1802“, Čarlzo Darvino gimimo metus, „Mandaraksas“ praneštų, kad tada gimė ir Aleksandras Diuma su Viktoru Hugo ir kad Bethovenas pabaigė „Antrąją simfoniją“, ir kad prancūzai numalšino Santa Domingo negrų

sukilimą, ir kad Gotfrydas Treviranas sugalvojo pavadinimą „biologija“, ir kad Britanijoje įsigaliojo Įstatymas dėl amato mokinių sveikatos ir moralės, ir taip toliau. Be to, tais metais Napoleonas tapo Italijos Respublikos prezidentu.

„Mandaraksas“ žinojo ir dviejų šimtų žaidimų taisykles bei galėjo pateikti meistrų išdėstytus pagrindinius penkiasdešimties menų ir amatų principus. Negana to, paliePtas jis galėjo atkurti bet kurią iš dvidešimties tūkstančių populiarių literatūros ištraukų. Tad nugarėlėje išbeldus, pavyzdžiui, žodį „saulėleidis“, ekrane pasirodytų šios iškilnios, jausmingos eilutės:

Saulėleidis ir vakaro žvaigždė,
Kvietimas jūros nuskardėjo man!
Lai neraudos atstumiama velkė,
Kai žengsiu pro duris laukan. [2]

– ALFREDAS LORDAS TENISONAS (1809–1892)

***

Drauge su nėščia *Dzendžio Hirogučio žmona, Mere Hepbern, nerege Selene Makintoš, kapitonu Adolfu fon Kleistu ir šešiomis mergaitėmis „Mandaraksas“ netrukus atsidurs negyvenamoje Santa Rozalijos saloje, kur išbus trisdešimt vienus metus. Tačiau naudos iš jo tomis sąlygomis bus ne kažin kiek.

Kapitoną visų „Mandarakso“ žinių nenaudingumas siutins taip, kad grasins jį sviesti į vandenyną. Prieš pat mirtį, kai jam bus aštuoniasdešimt šešeri, o Merei – aštuoniasdešimt vieni, kapitonas grasinimą iš tikrųjų įvykdys. Galima sakyt, kad jis, kaip naujasis Adomas, paskutiniu žygiu į gilią mėlyną jūrą išmes Pažinimo obuolį.

***

Santa Rozalijos sąlygomis medicininiai „Mandarakso“ patarimai galėjo skambėti tik kaip pasityčiojimas. Kai Hisako Hirogući apėmė gili depresija, kamavusi ją iki pat mirties, tai yra veik dvidešimt metų, „Mandaraksas“ patarė susirasti naujų užsiėmimų, naujų draugų, pakeisti aplinką, gal net profesiją ir gydytis ličiu. Kai vos trisdešimt aštuonerių metų Selenai Makintoš ėmė streikuoti inkstai, „Mandaraksas“ paragino kuo greičiau ieškotis tinkamo donoro inkstui persodinti. Kai Hisako plaukuotoji dukrelė Akiko, būdama šešerių, apsirgo plaučių uždegimu, matyt, užsikrėtusi nuo savo geriausio draugo jūrų kotiko, „Mandaraksas“ patarė vartoti antibiotikus. Hisako ir neregė Selena tuomet gyveno kartu ir bendrai, beveik kaip vyras su žmona, augino Akiko.

O kai „Mandaraksą“ užklausdavo pasaulinės literatūros ištraukų, tinkamų panaudoti švenčiant kokį nors įvykį tame Santa Rozalija vadinamame šlako sąvartyne, prietaisas niekada nepataikydavo nei į tvorą, nei į mietą. Štai kokių minčių jis pabėrė, kai Akiko, būdama dvidešimt ketverių, pagimdė plaukuotą dukrelę, pirmą salos čiabuvių antrosios kartos narę:

Jei kartuvėse man tektų kabėti,
Motuše mano, motina mano –
Žinau, kieno meilė mane vis lydėtų, –
Meilė motušės, motinos meilė!

– RADJARDAS KIPLINGAS (1865–1936)

[2] Šią ir kitas poezijos citatas, kurių vertimų lietuvių kalba anksčiau nebuvo skelbta, išvertė Andrius Jakučiūnas ir Saulius Repečka.

ir

Gyvybė motinos kadaise
Žmogum padarė savo vaisių.
Kol būt gimdoj lemtis man lėmė,
Jos grožio syvus godžiai sėmiau.
Matyt, kvėpuot, judėti galią
Gavau tik mirus josios daliai.

– DŽONAS MEISFILDAS (1878–1967)

ir

O Dieve, dalijąs žmonėms
Triūsus ir rūpesčius švelnius!
Dėkojam, kad tvirtom pynėm
Mamas riši ir žinduklius.

– VILJAMAS KALENAS BRAJANTAS (1794–1878)

ir

Gerbk savo tėvą ir motiną, kad ilgai gyventumei
krašte, kurį Viešpats, tavo Dievas, tau skiria.

– BIBLIJA

Akiko dukrelės tėvas buvo kapitono pirmagimis Kamikadzė, vos trylikos metų paauglys.

14

Per pirmuosius keturiasdešimt vienus metus Santa Rozalijos kolonistai, iš kurių kilo visa dabartinė žmonija, vaikų gimtuves šventė daugelį kartų, tačiau nebūdavo jokių oficialių sutuoktuvių. Į poras mestis ėmė, aišku, iš pat pradžių. Hisako ir Selena susidėjo visam gyvenimui. Kapitonas pirmuosius dešimt metų gyveno su Mere Hepbern – kol ji pasielgė, jo akimis, nedovanotinai, tai yra be leidimo panaudojo jo spermą. O glaudi likusių šešių moterų seserija, gyvenusi kaip viena šeimyna, taip pat susiskirstė paporiui.

2027 metais įvyko Kamikadzės ir Akiko sutuoktuvės, pirmos sutuoktuvės Santa Rozalijoje. Visi senieji kolonistai jau buvo kadai iškeliavę ringuotu žydru tuneliu į Anapilį, o „Mandaraksas", nusagstytas polipais, gulėjo Ramiojo vandenyno dugne. Jei būtų likęs saloje, būtų galėjęs pateikti atsiliepimų apie santuoką, daugiausia nemalonių, kaip antai:

Santuoka: bendrija, susidedanti iš pono, ponios
ir dviejų vergų – susumavus, iš dviejų asmenų.

– AMBROZAS BIRSAS (1842–?)

ir

Vedybos iš meilės, kaip actas iš vyno –
Liūdnas, rūgštus, blaivus, – negadina
Jo laikas, ir dangiškas kvapas vis sklando,
Kol naminis gardumas burnoj atsiranda.

– LORDAS BAIRONAS (1788–1824)

ir panašiai.

Paskutinė žmonių santuoka Galapagų salose, kartu ir Žemėje, įvyko 23011 metais Fernandinos saloje. Šiandien apie santuoką niekas neturi jokio supratimo. Reikia pasakyti, kad ciniškos „Mandarakso" pastabos apie šią instituciją jos klestėjimo laikais buvo ne iš piršto laužtos. Mano paties tėvams gyvenimas susituokus virto kančia, o Merė Hepbern senatvėje Santa Rozalijoje plaukuotajai Akiko kartą prasitarė, kad jiedu su Rojumi buvę, labai galimas daiktas, vienintelė laiminga pora visame Iliume.

Sutuoktinių nesantarvę anuomet kurstė vėlgi tos pačios visokių širdperšų kaltininkės: per didelės smegenys. Tame gremėzdiškame kompiuteryje knibždėdavo tiek prieštaringų nuomonių įvairiausiais klausimais ir jis taip staigiai peršokdavo nuo vienos nuomonės ar temos prie kitos, kad sudirgusių vyro ir žmonos ginčas dažnai virsdavo akis užsirišusių riedutininkų muštynėmis.

Pavyzdžiui, Hirogučiai, kuriuos Merė girdėjo už sienos niauzgant, žaibo greičiu kaitaliojo nuomones apie save ir vienas kitą, apie meilę ir seksą, darbą ir pasaulį, ir taip toliau.

Vieną akimirką Hisako mano, kad jos vyras baisus kvailys ir kad jai reikės pačiai gelbėtis ir gelbėti savo vaisių. O po akimirkos ji jau tiki, kad jis, kaip visi sako, nepaprastai sumanus, kad nėra ko nerimauti, kad netrukus jis juos lengvai išsuks iš šitos kebeknės, ir taip toliau.

*Dzendžis vieną akimirką mintyse ją prakeikia, kad yra tokia

bejėgė, akmuo po kaklu, o kitą prisiekia dėl savo dievaitės ir dar negimusios dukrelės, jei reikės, guldyti galvą.

Kokia gi galėjo būti nauda iš tokio jausmų bangavimo, jei ne kvailumo, gyvūnams, kurie gyventi kartu turėjo bent tol, kol užaugins vaiką, tai yra kokius keturiolika metų?

* * *

Stojusioje tyloje *Dzendžis išgirdo savo balsą:

– Tave slegia kažkas kita.

Jis norėjo pasakyti, kad ji širsta – ir seniai – ne tik dėl kebeknės, į kurią jiedu įsivėlė, bet ant jo paties.

– Ne, – atsakė ji.

Štai dar viena tų didelių smegenų savybė: joms vienas juokas buvo daryti tai, ko visiškai nemokėjo „Mandaraksas", būtent – meluoti ir meluoti, ir meluoti.

– Pastarosiomis dienomis tave kažkas slegia, – pakartojo jis. – Ko neišsipasakoji? Sakyk, kas yra.

– Nieko, – atsakė ji.

Kas norėtų keturiolika metų gyventi su tokiu kompiuteriu, kai niekada negali būti tikras, ar jis sako tiesą, ar ne?

Jiedu kalbėjosi japoniškai, o ne tuolaikine šnekamąja Amerikos anglų kalba, kuria pasakoju visą šią istoriją. Beje, *Dzendžis nervingai iš rankos į ranką dėliojo „Mandaraksą" ir netyčia jį nustatė taip, kad abiejų šneką verstų į navahų kalbą.

* * *

– Na... jeigu nori žinot... – pagaliau prabilo Hisako. – Jukatane aš vieną dieną „Omu" – tai buvo šimto metrų ilgio *Makintošo jachta – žaidžiau su „Mandaraksu". Tu nardei nuskendusio lobio.

*Makintošas *Dzendžį, nors šis beveik nemokėjo plaukti, iš tiesų prikalbino nardyti su akvalangu ir iš keturiasdešimties metrų gelmėje nuskendusio ispanų galeono kelti indų šukes ir patrankų sviedinius. Su savimi *Makintošas tempėsi ir neregę dukrą Seleną, trijų metrų nailono virve už dešinio riešo ją prisirišęs sau prie dešinės kojos kulkštymo.

– Atsitiktinai sužinojau, kad „Mandaraksas" moka vieną dalyką, apie kurį tu kažkodėl pamiršai man pasakyt, – tęsė Hisako. – Nenori paspėliot ką?

– Ne, – atsakė *Dzendžis. Dabar buvo jo eilė meluoti.

– Pasirodo, „Mandaraksas", – pasakė ji, – puikus puokščių sudarymo meno mokytojas.

Hisako, suprantama, didžiavosi pati tokia esanti. Tačiau žinia, kad kažkokia juoda dėželė geba mokyti to, ko ir ji, ir dar tūkstančiu skirtingų kalbų, jos savigarbai sudavė žiaurų smūgį.

– Ketinau pasakyti. Tikrai norėjau pasakyti, – teisinosi jis.

Vėl melavo. Kad ji sužinos, jog „Mandaraksas" išmano ikebaną, atrodė taip pat neįtikima, kaip atspėti banko saugyklos šifrą. Ji nesidomėjo, kaip naudotis „Mandaraksu", ir kol gyva nesidomės.

Ir atsitik tu man taip, kad ten, „Omu", jai knaibant mygtukus „Mandaraksas" staiga ėmė aiškinti, jog gražiausios gėlių kompozicijos – iš vienos, dviejų, daugių daugiausia trijų dalių. Trijų dalių kompozicijoje, mokė „Mandaraksas", visos trys arba dvi iš trijų dalių gali būti vienodos, bet trijų skirtingų neturėtų būti. „Mandaraksas" pateikė idealius kelių dalių aukščio santykius ir santykius tarp dalių ir vazų ar dubenų, kartais krepšelių skersmens ir aukščio.

Pasirodo, ikebaną užkoduoti taip pat paprasta kaip ir šiuolaikinę gydymo praktiką.

***

*Dzendžis Hirogučis „Mandarakso“ nei ikebanos, nei nieko kito pats nemokė. Tai paliko parankiniams. Parankinis, turėjęs išmokyti „Mandaraksą“ ikebanos meno, paprasčiausiai nusinešė į garsiąją Hisako ikebanos mokyklą magnetofoną, paskui padarė santrauką ir įdiegė į kompiuterį.

***

*Dzendžis žmonai paaiškino, kad ikebanos „Mandaraksą“ išmokė norėdamas padaryti malonią staigmeną poniai Onasis, kuriai ketino padovanoti prietaisą per paskutinį „šimtmečio iškylos į gamtą“ vakarą.

– Padariau dėl jos, – tikino žmoną *Dzendžis, – nes ji garsėja meile grožiui.

Šįsyk jis nemelavo, bet Hisako juo nepatikėjo. Štai iki ko tada, 1986 metais, buvo nusigyventa. Meluoti buvo taip įprasta, kad žmogus nebetikėjo žmogumi.

– Kurgi ne, – pasakė Hisako, – neabejoju, kad tai padarei ponios Onasis malonumui, taip pat žmonos garbei. Priskyrei mane prie nemirtingųjų, – ji turėjo omenyje „Mandarakso“ cituojamus proto bokštus.

Netverdama iš pykčio, ji troško pažeminti vyro laimėjimus taip, kaip, jos galva, jis pažemino josios.

– Aš, matyt, baisi kvaiša, – tarė ji, ir „Mandaraksas“ sakinį raštu tiksliai išvertė į navahų kalbą. – Nedovanotinai vėlai supratau, kiek piktos užmačios, kiek paniekos kitiems esama tavo darbe.

– Tu, *daktare Hiroguči, – tęsė ji, – manai, kad visi žmonės, išskyrus tave, šioje planetoje tik užima vietą, kad mes per daug triukšmaujame, eikvojame vertingus gamtos išteklius, gimdome per daug vaikų

ir teršiame aplinką. Tokiems kaip tu gyventi būtų kur kas maloniau, jei jums teikiamas kuklias paslaugėles iš mūsų perimtų mašinos. Kas tas stebuklingasis „Mandaraksas“, kuriuo dabar kasaisi ausį, jei ne niekšingo egoisto dingstis neatsilyginti ir net nedėkoti žmonėms, išmanantiems kalbas, matematiką, istoriją, mediciną, literatūrą, ikebaną ar ką kitą?

***

Aš jau sakiau, kodėl, mano nuomone, žmonės buvo taip panorėję mašinoms pavesti visokius savo darbus – iš esmės *viską*. Noriu tik pridurti, kad mano tėvas, mokslinės fantastikos rašytojas, kadaise parašė romaną apie žmogų, iš kurio visi juokėsi, nes jis gamino sporto robotus. Sukūrė golfo robotą, kuris vienu smūgiu pataikydavo į bet kurią duobutę, krepšinio robotą, kuris visada įmesdavo į krepšį, teniso robotą, kurio padavimai buvo neatmušami, ir taip toliau.

Iš pradžių žmonės neįžvelgė tokių robotų naudos. Žmona išradėją pametė, – beje, taip atsitiko ir mano tėvui, – o vaikai bandė įkišti į beprotnamį. Tačiau jis paskelbė reklamos užsakovams, kad jo robotai gali dar ir girti automobilius, alų, skustuvus, laikrodžius, kvepalus, ką tik nori. Pasak tėvo, išradėjas pralobo, nes daugybė sporto mėgėjų panoro būti tokie patys kaip tie robotai.

Kodėl – manęs neklauskit.

15

*Endrius Makintošas tuo metu neregės dukros kambaryje laukė telefono skambučio – laukė geros žinios, kuria paskui pasidalytų su Hirogučiais. Jis puikiai mokėjo ispaniškai ir nuo pietų nesitraukė nuo telefono, tardamasis su savo biurais Manhatano saloje ir su persigandusiais Ekvadoro finansininkais ir pareigūnais. Reikalus tvarkė dukters kambaryje, kad ji girdėtų, ką jis veikia. Jiedu buvo viens prie kito labai prisirišę. Selena nežinojo, ką reiškia turėti mamą, nes jos motina mirė gimdydama.

Dabar galvoju apie Seleną bejausmėmis žaliomis akimis kaip apie gamtos eksperimentą, nes paveldėtą aklumą ji galėjo perduoti palikuonims. Tuomet Gvajakilyje jai, aštuoniolikmetei, geriausi metai pratęsti giminei buvo dar prieš akis. Jai bus tik dvidešimt aštuoneri, kai Santa Rozalijoje Merė Hepbern paklaus, ar ji nenorėtų dalyvauti savavališkame eksperimente su kapitono sperma. Selena atsisakys. Tačiau jei būtų žinojusi kokių nors aklumo pranašumų, būtų galėjusi juos perduoti palikuonims.

***

Tenai, Gvajakilyje, klausydamasi, kaip jos antisocialus tėvas telefonu rezga sandėrius, jaunoji Selena manyti nenumanė, kad likimo jai lemta sueiti į porą su Hisako Hirogučiu, apsistojusia per du kambarius nuo jos, ir auginti plaukuotą kūdikį.

Gvajakilyje jos pora buvo tėvas, kuriam priklausė, matyt, visa planeta, kuris galėjo daryti ką nori, kada nori ir kur nori. Didelės smegenys tikino, kad ji saugiai ir maloniai gyvuos valdingos tėvo asmenybės sukurtame, sakytum, elektromagnetiniame gaubte, kuris saugos net tėvui mirus – net ir atėjus jo eilei žydruoju tuneliu pasitraukti į Anapilį.

***

Kol nepamiršau: todėl, kad buvo akla, Selena Santa Rozalijoje turėjo vieną pranašumą prieš kitus kolonistus. Tas pranašumas jai teikė didelį džiaugsmą, tačiau perduoti būsimoms kartoms nebuvo vertas.

Selenai kaip jokiam kitam salos gyventojui patiko glostyti Akiko kailiuką.

***

*Endrius Makintošas Ekvadoro finansininkų grietinėlei pranešė esąs pasirengęs tuojau pat pervesti į Ekvadorą bet kokiam įgaliotam asmeniui penkiasdešimt milijonų Amerikos dolerių, vis dar tokių pat vertingų kaip auksas. Didžioji Amerikos bankuose saugomo tariamo turto dalis tuomet buvo tapusi tokia grynai menama, tokia besvorė ir neapčiuopiama, kad bet kokį jo kiekį buvo galima akimirksniu persiųsti į Ekvadorą ar kokią kitą vietą, galinčią laidais ar per radiją priimti rašytinį pranešimą.

*Makintošas laukė pranešimo iš Kito, kokią nuosavybę ekvadoriečiai už tokius pinigus sutiktų perrašyti jo paties, jo dukters ir Hirogučių vardu.

Tie pinigai netgi nebus jo. Jis susitarė, kiek reikės, pasiskolinti iš Čeiz Manhatano banko. Kad galėtų paskolinti, bankas iš kažkur gavo tiek, kiek reikia.

Taip, jei sandėris įvyktų, Ekvadoras laidais ar per radiją finansinį miražą galėtų dalimis persiųsti derlingoms šalims ir mainais gauti tikro maisto.

Ir žmonės maistą švariai sukirstų, sučiaumotų, apsilaižytų, ir iš jo liktų tik išmatos ir prisiminimas. Ir kas laukia Ekvadorėlio paskui?

***

*Makintošui turėjo paskambinti lygiai pusę šešių. Jam liko laukti pusvalandį, ir jis užsisakė į numerį du puskepius kepsnius su visais priedais. „Eldorade" buvo dar daug puikaus maisto atsargų, skirtų „šimtmečio iškylos į gamtą" dalyviams, ypač poniai Onasis. Tuo metu kareiviai viešbutį kvartalo atstumu iš visų pusių juosė spygliuotos vielos užtvara – maistui apsaugoti.

Tas pats dėjosi ir prieplaukoje. Spygliuotos vielos užtvara buvo juosiama prieiga prie „Bahía de Darwin", kuriame, kaip žinojo visas Gvajakilis, maisto sukaupta tiek, kad išeitų dvi savaites šimtui keleivių pataisyti rinktinius, kiekvieną kart kitokius pusryčių, pietų ir vakarienės patiekalus. Žiūrint į gražuolį laivą šiek tiek skaičiuoti mokančiam žmogui galėjo kilti tokia mintis: „Aš badauju, mano žmona ir vaikai badauja, mano tėvai badauja – o ten keturi tūkstančiai du šimtai gardžiausių pietų."

***

Žmogus, į Selenos kambarį atnešęs du kepsnius, šitai buvo paskaičiavęs; didelėse smegenyse jis nešiojosi ir viešbučio podėlyje esančių gardumynų sąrašą. Pats kol kas nebadavo, nes viešbučio darbuotojai tebebuvo maitinami. Jo šeima, Ekvadoro mastu nedidelė, susidedanti iš nėščios žmonos, jos motinos, jo tėvo ir augintinio, našlaičio sūnėno, irgi neblogai maitinosi. Kaip ir kiti darbuotojai, jis viešbutyje pasivogdavo maisto namiškiams.

Tas žmogus – Chesus Ortisas, jaunasis inkas barmenas, neseniai aptarnavęs Džeimsą Veitą. Nešioti į numerius maistą jį pasiuntė administratorius *Zygfridas fon Kleistas, pats stojęs už baro. Netikėtai paaiškėjo, kad viešbutyje trūksta darbo rankų. Du nuolatiniai patarnautojai kažkur dingo. Dingo tai dingo, maža bėda, nes nepanašu, kad darbo bus per akis. Gal kur užsnūdo.

Taigi ir virtuvėje, ir lifte, ir koridoriuje pakeliui į Selenos kambarį mintys didelėse Ortiso smegenyse sukosi apie tuos du kepsnius. Viešbučio darbuotojai tokio gero maisto nei valgė, nei vogė. Ir tuo didžiavosi. Gardumynus tebetaupė, anot jų, „senjorai Kenedi", tai yra poniai Onasis, turėdami omeny visus atvyksiančius įžymius, turtingus ir įtakingus asmenis.

Ortiso smegenys buvo tokios didelės, kad galvoje rodydavo ištisus filmus, kuriuose jis ir jo išlaikytiniai atlikdavo milijonierių vaidmenis. Ir šis žmogus, galima sakyti, berniokėlis, naiviai tikėjo, kad jo, neturinčio blogų įpročių ir nesibodinčio daug dirbti, svajonė gali išsipildyti – jeigu tik žmonės, jau tapę milijonieriais, paprotintų, kaip praturtėti.

Jis bandė, tiesa, ne itin sėkmingai, išpešti patarimų, kaip prasigyventi, bare iš Džeimso Veito, su pagarba pastebėjęs šio pilko, juokingo žmogelio piniginę esant prikimštą kredito kortelių ir dvidešimtinių Amerikos dolerių kupiūrų.

Belsdamasis į Selenos duris, Ortisas apie kepsnius galvojo taip: žmonės šiame kambaryje jų verti, tapęs milijonieriumi jų būsiu vertas ir aš. O buvo jis labai protingas ir sumanus vyrukas. Nuo dešimties metų dirbdamas Gvajakilio viešbučiuose, įgudo laisvai susikalbėti šešiomis kalbomis, tai yra dvigubai daugiau negu „Gokubis", šešiskart daugiau negu Džeimsas Veitas ar Merė Hepbern, triskart daugiau negu Hirogučiai ir dvigubai daugiau negu Makintošai.

Be to, buvo puikus virėjas ir kepėjas, o vakarinėje mokykloje išklausė sąskaitybos ir verslo teisės kursus.

Taigi, kai Selena jį įleido į kambarį, buvo nusiteikęs žavėtis viskuo, ką išvys ar išgirs. Jis jau žinojo, kad jos žalios akys neregės. Antraip būtų apsigavęs. Nei iš elgesio, nei iš išvaizdos ji neatrodė esanti akla. Atrodė tikra gražuolė. Didelės smegenys pasistengė, kad Ortisas ją įsimylėtų.

***

*Endrius Makintošas stovėjo prie stiklinės sienos ir žvelgė kitapus pelkės ir lūšnyno į „Bahía de Darwin", kuris, tikėjosi, dar iki saulėleidžio bus jo, o gal Selenos, gal Hirogučių nuosavybė. Žmogus, turėjęs pusę šešių jam paskambinti iš debesyse įsikūrusio Kito, buvo nepaprastojo finansininkų konsorciumo vadovas Gotfrydas fon Kleistas, didžiausio Ekvadoro banko tarybos pirmininkas, „Eldorado" administratoriaus ir „Bahía de Darwin" kapitono dėdė, laivo ir viešbučio bendrasavininkis su vyresniuoju broliu Vilhelmu.

Atsisukęs pasižiūrėti į kepsnius atnešusį Ortisą, *Makintošas mintyse repetavo, ką pirmiausia ispaniškai pasakys Gotfrydui fon Kleistui: „Brangus kolega, prieš pranešdamas visas kitas geras žinias, duokite man garbės žodį, kad aš iš nuosavo viešbučio žiūriu į nuosavą laivą."

***

*Makintošas stovėjo basas ir tik su chaki spalvos šortais atsegtu praskiepu, o kadangi nemūvėjo trumpikių, jo penis tabalavo taip pat matomai, kaip senovinio stovimo laikrodžio švytuoklė.

***

Taip, pertraukdamas mintį pasakysiu: nepaisant ekshibicionistiško seksualumo ir liguisto potraukio savintis kaip galima daugiau planetos gyvybės palaikymo sistemų, šį žmogų labai menkai domino giminės pratęsimas, aukšti biologiniai rodikliai. Būdinga, kad garsiausi gyvybiškai svarbių sistemų kaupikai anuomet paprastai vaikų turėdavo labai mažai. Be abejo, būdavo išimčių. Tačiau tie, kurie vaikų turėdavo daug ir galbūt siekdavo sukaupti kuo daugiau nuosavybės patogiam palikuonių gyvenimui, vaikus paprastai išaugindavo psichiškai luošus. Jų įpėdiniai dažniausiai virsdavo zombiais, kuriuos lengvai apšmaukdavo tokie pat gobšuoliai ir gobšuolės, kaip ir tas, kas jiems paliko pernelyg daug žmonių veislės gyvūnui reikalingo ar pageidautino gero.

*Endriui Makintošui nerūpėjo net sava gyvybė – tai rodė jo pomėgiai šokti su parašiutu šį išskleidžiant uždelsus, lenktynės galingais automobiliais ir panašiai.

Turiu pasakyti, kad žmonių smegenys anuomet neatsakingai teikdavo tokią gausybę pasiūlymų, kur dėti gyvenimui skirtą laiką, jog darbuotis ateities kartų labui atrodė vienas iš daugelio tik siauro mėgėjų rato žaidžiamų nenuspėjamos baigties žaidimų – kaip pokeris, polas, prekyba vertybiniais popieriais ar mokslinės fantastikos romanų rašymas.

Anuomet ne tik *Endrius Makintošas, bet ir vis daugiau kitų žmonių manė, kad rūpintis žmonijos išlikimu – baisiai nuobodus užsiėmimas.

Nepalyginamai, taip sakant, įdomiau kapoti teniso kamuoliuką.

***

Vedlė kalė Kazachė tupėjo prie bagažo stovo didžiulės Selenos lovos kojūgaly. Kazachė buvo vokiečių aviganė. Be pakinkto su rankena ji dabar jautėsi laisva, rami. Jos smegenėlės, gavusios mėsos kvapo signalą, paragino viltingai nukreipti rudas akis į Ortisą ir pavizginti uodegą.

Šunys kvapus anuomet skirdavo kur kas geriau nei žmonės. Dėl Darvino natūraliosios atrankos dėsnio dabartinių žmonių uoslė jautri kaip Kazachės. O vienu atžvilgiu žmonės šunis net pranoksta: jie užuodžia ir po vandeniu.

Šunys ir per milijoną metų neišmoko plaukyti po vandeniu. Po senovei dykinėja, ir tiek. Jie net žuvų pasigauti neišmoko. Turiu pasakyti, kad per šį laiką ir visų kitų gyvūnų, išskyrus žmones, kovos dėl būvio taktika patobulėjo menkai.

16

Dabar, įėjus Chesui Ortisui, *Endrius Makintošas pasielgė taip užgauliai ir, turint omeny, kad vis daugiau ekvadoriečių kamuoja badas, taip neatsargiai, kad jo didelės smegenys, matyt, iš tiesų smarkiai negalavo – jei laikysime, kad dvasiškai sveikam žmogui nenusispjauti į tai, kas bus paskui. Juoba kad šį draugišką, geraširdį padavėją jis žiauriai užgavo to nenorėdamas.

*Makintošas buvo kresnas, tikra spinta su galvos dėže ant viršaus, storarankis ir storakojis. Buvo toks pat stiprus ir sveikatingas iškylautojas, kaip Merės Hepbern vyras Rojus, tačiau, priešingai nei Rojus, dar ir baisus nutrūktgalvis. *Makintošas plačiai išsišiepė ir parodė didelius ir akinamai baltus dantis, kurie Ortisui priminė fortepijono klaviatūrą.

*Makintošas jam ispaniškai paliepė:

– Nudenk kepsnius, padėk ant grindų šuniui ir dink iš čia.

***

Apie dantis: nei Santa Rozalijoje, nei jokioje kitoje Galapagų salyno žmonių kolonijoje per amžius nėra buvę dantistų. Kaip ir prieš milijoną metų, tūlas kolonistas ar kolonistė, dar nesulaukęs trisdešimties, jau esti daug kartų kentęs galvą skeliantį skausmą ir galop atsisveikinęs su dantimis. Ir tai, be abejo, kur kas daugiau nei smūgis

savimeilei, kadangi gyvose dantenose įtverti dantys šiais laikais yra vieninteliai žmonių įnagiai.

Rimtai. Be dantų, žmonės šiais laikais nesinaudoja jokiais kitais įnagiais.

***

Kadangi nuolat lankydavosi pas dantistus, kurie išgręždavo puvinius, ištraukdavo pūlius ir taip toliau, Merė Hepbern ir kapitonas, nors abiem buvo gerokai per trisdešimt, Santa Rozalijoje atsidūrė turėdami sveikus dantis. Tačiau mirė abu bedančiai. Selena Makintoš, su Hisako Hiroguči sutarusi nusižudyti, mirė tokia jauna, kad tebeturėjo daugumą dantų, bet toli gražu ne visus. Hisako mirė visiškai bedantė.

Norėdamas papeikti prieš milijoną metų gyvenusių žmonių organizmą, tokį, kokį turėjau ir pats, sakytum, rinkai skirtą mašiną, turėčiau pareikšti dvi pastabas. Vieną savo pasakojime jau esu aiškiai išsakęs: „Smegenys pernelyg didelės ir dėl to nepraktiškos." Kita būtų tokia: „Kažkas negerai su dantimis. Juk jie žmogaus amžiaus paprastai netveria. Įdomu, kokiai evoliucijos grandžiai turime būti dėkingi už tą burnoje trūnijantį servizą?"

Būtų nuostabu, jei galėčiau pasakyti, kad natūraliosios atrankos dėsnis, per tokį trumpą laiką tiek pasitarnavęs žmonijai, padėjo išspręsti ir dantų problemą. Iš dalies taip ir atsitiko, tačiau sprendimas – drakoniškas. Dantys patvaresni nepasidarė. Paprasčiausiai žmonių gyvenimo trukmė sutrumpėjo iki vidutiniškai trisdešimties metų.

***

Grįžkime į Gvajakilį, kur *Endrius Makintošas ką tik liepė Chesui Ortisui kepsnius padėti ant grindų.

– Atsiprašau, pone? – angliškai tarė Ortisas.

– Padėk abu šuniui, – pakartojo *Makintošas.

Ką gi, Ortisas taip ir padarė. Jo didelės smegenys, visiškai apdujusios, šokosi iš esmės peržiūrėti savo nuomonės apie save, apie žmoniją, apie praeitį, ateitį ir apie Visatos prigimtį.

Nespėjo Ortisas, aptarnavęs šunį, atsistoti, kai *Makintošas vėl pakartojo:

– Nyk iš čia.

***

Net dabar, net po milijono metų, man skaudu rašyti apie tokį bjaurų žmonių elgesį.

Net ir praėjus milijonui metų, man norisi atsiprašyti už žmoniją. Daugiau neturiu ko pridurti.

***

Su Selena gamta atliko aklumo eksperimentą, o su jos tėvu – beširdiškumo. Taip, su Chesumi Ortisu – žavėjimosi turtuoliais, su manimi – nepasotinamo stebėjimo nemačiomis, su mano tėvu – cinizmo, su motina – optimizmo, su „Bahía de Darwin“ kapitonu – nepamatuoto pasitikėjimo savimi, su Džeimsu Veitu – betikslio godumo, su Hisako Hirogući – depresijos, o su Akiko – plaukuotumo eksperimentą, ir taip toliau.

Ta proga prisiminiau vieną tėvo romaną, pavadintą „Perspektyviųjų išsigimėlių epocha“. Jame pasakojama apie planetą, kur humanoidai iki paskutinės akimirkos pro pirštus žiūrėjo į aštriausias gyvy-

binės svarbos problemas. Ir kai visi miškai buvo išnaikinti, ežerai užnuodyti rūgštaus lietaus, o pramonės atliekomis užteršti požeminiai vandenys netinkami gerti, humanoidams ėmė gimti tai sparnuoti, tai raguoti, tai pelekuoti, tai šimtaakiai, tai beakiai, tai didžiasmegeniai, tai besmegeniai vaikai, ir taip toliau. Gamta eksperimentavo kurdama būtybes, kurios, jei pavyktų, būtų geresnės planetos pilietės už humanoidus. Dauguma jų išmirė, kitas teko nušauti, visaip buvo, tačiau kai kurios pasirodė esančios gana perspektyvios, tad jos tuokėsi su panašiomis į save ir gimdė į save panašius jauniklius.

„Perspektyviųjų išsigimėlių epocha“ pavadinčiau ir savo gyvenimo laikotarpį prieš milijoną metų, tik tada daugelis išsigimėlių išsiskyrė ne tiek kūno, kiek dvasios ypatybėmis. O šiais laikais nei kūno, nei dvasios eksperimentų nebevyksta.

***

Anuomet didelėms smegenims buvo būdingas ne tik betikslis žiaurumas. Jos gebėjo kęsti ir įvairius skausmus, kuriems žemesnieji gyvūnai visiškai nejautrūs. Joks kitas Žemės gyvūnas negalėjo jaustis taip, kaip jautėsi liftu į vestibiulį leisdamasis Chesus Ortisas, sugniuždytas *Makintošo žodžių. Jis net abejojo, ar ras jėgų prisiversti gyventi.

Jo smegenys buvo tokios sudėtingos, kad kaukolėje kildavo visokiausių reginių, kokių nelemta matyti jokiam žemesniajam gyvūnui, tokių pat vaizduotės, nuomonės reiškinių, kaip ir tie penkiasdešimt milijonų dolerių, kuriuos *Endrius Makintošas buvo pasirengęs akimirksniu pervesti iš Manhatano į Ekvadorą, kai tik telefono ragelyje išgirs reikiamus žodžius. Galvoje Ortisas nešiojosi senjoros Kenedi, Žaklinos Kenedi Onasis, paveikslą, kaip du vandens lašai panašų į matytus Mergelės Marijos paveikslus. Ortisas buvo Romos katalikas. Visi ekvadoriečiai buvo Romos katalikai. Visi fon Kleistai buvo

Romos katalikai. Net slapukai kankabonai, Ekvadoro atogrąžų miškų žmogėdros, ir tie buvo Romos katalikai.

Senjora Kenedi atrodė graži, liūdna, tyra, gera ir visa galinti. Negana to, Ortiso vaizduotėje ją supo visas spiečius žemesnio rango dievaičių, dalyvausiančių „šimtmečio iškyloje į gamtą", įskaitant ir šešis viešbučio gyventojus. Iš visų jų Ortisas tikėjosi vien tik gėrio ir, kaip ir daugelis ekvadoriečių prieš prasidedant badui, manė, kad jų viešnagė taps šlovingu Ekvadoro istorijos įvykiu ir kad priimti juos reikia kaip įmanoma prabangiau.

Tačiau teisybė apie vieną iš tų tariamai nuostabių svečių, *Endrių Makintošą, subjaurojo Ortiso įsivaizduojamą ne tik visų kitų mažesnių dievaičių, bet ir senjoros Kenedi paveikslą.

Jos portreto atvaizdui išdygo vampyro iltys, veido oda nusmuko, tik plaukai – ne. Liko išsišiepusi kaukolė, mažyčiam Ekvadorui linkinti tik maro ir pragaišties.

***

Šiurpus tai buvo paveikslas, ir Ortisas niekaip neįstengė jo išmesti iš galvos. Pamanė, gal pavyks atsikratyti išėjus į kaitrą, todėl patraukė per vestibiulį, nekreipdamas dėmesio, kad nuo baro jam šaukia *Zygfridas fon Kleistas, klausdamas, kas atsitiko, kur jis einąs, ir taip toliau. Ortisas, geriausias viešbučio darbuotojas, ištikimiausias, sumaniausias, visad gerai nusiteikęs, *fon Kleistui buvo labai reikalingas.

***

Beje, štai kodėl viešbučio administratorius neturėjo vaikų, nors buvo heteroseksualus, o sperma per mikroskopą atrodė puiki, ir taip toliau. Buvo penkiasdešimties procentų tikimybė, kad jis yra nešiotojas paveldimos nepagydomos, šiais laikais nežinomos smegenų ligos,

vadinamos Hantingtono chorėja. Anuomet Hantingtono chorėja buvo viena iš tūkstančio dažniausiai pasitaikančių ligų, ją gebėjo nustatyti „Mandaraksas“.

Kad šiais laikais nėra Hantingtono chorėjos nešiotojų, lėmė gryniausias atsitiktinumas, pasitaikęs kaip aklai vištai grūdas. Dėl tokio pat aklo atsitiktinumo *Zygfridas fon Kleistas anuomet tapo ligos nešiotoju. Jo tėvas sužinojo esąs nešiotojas tik būdamas pusamžis, susilaukęs dviejų palikuonių.

O tai, be abejo, reiškė, kad ir *Zygfrido aukštesnis, vyresnis ir įspūdingesnis brolis Adolfas, „Bahía de Darwin“ kapitonas, gali būti nešiotojas. Tad ir įpėdinių nepaliksiantis *Zygfridas, ir visos šiuolaikinės žmonijos pirmtaku tapsiantis Adolfas anuomet, prieš milijoną metų, pasigėrėtinai nesavanaudiškais sumetimais atsisakė biologiškai prasmingų lytinių santykių.

***

Galimą genų ydą *Zygfridas su Adolfu laikė paslaptyje. Neišsiduodami jie, žinoma, apsisaugojo nuo įvairių keblumų, kartu apsaugojo ir visą giminę. Jei žmonės būtų žinoję, kad broliai gali savo atžaloms perduoti Hantingtono chorėją, greičiausiai visiems fon Kleistams, net ir neabejotinai sveikiems, sunku būtų buvę gauti gerą vyrą ar pačią.

O buvo taip: ligą, jeigu ja sirgo, broliai paveldėjo pagal tėvo liniją iš senelės, antrosios senelio žmonos, pagimdžiusios tik vieną vaiką – jųdviejų tėvą, Ekvadoro skulptorių ir architektą Sebastianą fon Kleistą.

Kuo ta yda grasino? Na... Ką ir kalbėti, daug blogesniais padariniais nei susilaukti vaiko su kailiuku.

Teisybę sakant, iš visų „Mandaraksui“ žinomų baisių ligų Hantingtono chorėja buvo, ko gero, pati sunkiausia. Iš visų likimo

išdaigų – neabejotinai klastingiausia ir bjauriausia. Neišaiškinama jokiais tyrimais, ji paprastai tūnodavo pasaloje, kol ją paveldėjęs nelaimingasis ar nelaimingoji įpusėdavo amžių. Pavyzdžiui, brolių tėvas vaisingai darbuodamasis ramiausiai pratraukė iki penkiasdešimt ketverių – o tada pradėjo nevalingai šokti ir regėti nesamus dalykus. Ir vieną gražią dieną nužudė žmoną. Šeima pasistengė, kad įvykis neiškiltų į aikštę. Kaip Kleistai policijai pranešė, taip policija nužudymą ir įvertino: nelaimingas atsitikimas.

***

Taigi šiedu broliai jau dvidešimt penkerius metus žinojo bet kada galį išprotėti, imti šokti ir regėti haliucinacijas. Galimybė, kad taip katram atsitiks, buvo lygi penkiasdešimčiai procentų. Jei katras išprotėtų, tai būtų įrodymas, kad jis ydą gali perduoti ir kitai kartai. Jei katras sulauktų žilos senatvės neišprotėjęs, tai būtų įrodymas, kad jis nėra nešiotojas ir kad jo palikuonys taip pat nebus nešiotojai. Išeitų, kad jam buvo galima drąsiai dauugintis.

***

Kaip vėliau paaiškėjo, likimas monetą išmetė taip, kad kapitonas nebuvo, o jo brolis buvo nešiotojas. Gerai bent, kad vargšui *Zygfridui neteko ilgai kamuotis. Jis ėmė kraustytis iš proto likus gyventi vos kelioms valandoms – 1986 metų lapkričio 27 dieną, ketvirtadienį, vakarop. Stovėjo už „Eldorado" baro, priešais sėdėjo Džeimsas Veitas, už nugaros kabojo Čarlzo Darvino portretas. Ką tik matė, kaip patikimiausias jo darbuotojas Chesus Ortisas kažko baisiai susikrimtęs išdrožė pro paradines duris.

Štai tada didelės *Zygfrido smegenys panardino jį į beprotybę, o po minutėlės grąžino į normalią būseną.

***

Ankstyvos ligos stadijos, vienintelės stadijos, kurią patirs nelaimingasis brolis, metu siela dar suvokdavo, kad smegenys kelia pavojų, ir žmogus grynai valios pastangomis prisiversdavo atrodyti psichiškai sveikas. Tad *Zygfridas pasistengė grįžti prie įprastinių reikalų ir kaip niekur nieko užkalbino Veitą.

– Kuo jūs verčiatės, pone Flemingai? – pasiteiravo.

Ištarti žodžiai pragarišku aidu trenkė *Zygfridui į ausis, lyg visa gerkle būtų surikęs į tuščią plieninę statinę. Jis tapo nepaprastai jautrus garsams.

Ir Veito atsakymas, nors ištartas pusbalsiu, taip pat nuskambėjo kurtinamai.

– Dirbau inžinieriumi, – atsakė Veitas, – bet žmonai mirus ir darbas, ir, atvirai kalbant, viskas pasidarė nebeįdomu. Galima sakyti, stumiu dienas, ir tiek.

***

Taigi *Endriaus Makintošo siaubingai įžeistas Chesus Ortisas išėjo iš viešbučio, ketindamas, kol nusiramins, pasivaikščioti po miestą. Tačiau netrukus pamatė, kad kareiviai ir spygliuotos vielos viešbučio prieigas pavertė sanitariniu kordonu. Kad tokia užtvara reikalinga, buvo akivaizdu. Iš kitapus vielų ilgesingai it vedlė Kazachė, tuščiai vildamiesi gauti maisto, į Chesų žvelgė pulkai įvairaus amžiaus žmonių.

Jis liko šiapus užtvaros ir triskart apsuko aplink viešbutį. Kiekvieną kartą praeidavo pro atdaras skalbyklos duris. Viduje ant sienos stūksojo pilka plieninė dėžė. Jis žinojo, kas joje: komutatorius, jungiąs viešbučio telefonus su visu pasauliu. Prieš milijoną metų padorus pilietis apie tokią dėžę būtų pagalvojęs taip: „Ką telefono kompanija sujungė, žmogus teneperskiria."

Taip, kaip tik tokia mintis kilo ir Chesaus Ortiso smegenyse. Jis nieku būdu nesugadintų tokios daugybei žmonių reikalingos dėžės. Tačiau smegenys anuomet buvo tokios didelės, kad gebėdavo apgauti net savo šeimininkus. Jau patį pirmą kartą einant pro skalbyklą smegenims knietėjo, kad Chesus atjungtų visus telefonus, tačiau jos žinojo, kaip ši siela nusistačiusi prieš elgesį, nukreiptą prieš visuomenę. Todėl tam, kad neliktų paralyžiuotas, smegenys jį tikino: „Ne, ne... Mes nieku gyvu taip nepasielgtume."

Sukant ketvirtą ratą, smegenys jį įvedė į skalbyklą ir pakišo dingstį, ko ten reikia. Jis, padorus pilietis, ieško viešbučio gyventojos Merės Hepbern žalio kostiumo su kelnėmis, kuris vakar, matyt, atsidūrė kokioje kitoje galaktikoje.

O tada viens du atidarė dėžę ir išrovė visus komutatoriaus laidus. Tipiškos anų laikų smegenys padoriausią Gvajakilio pilietį per kelias sekundes pavertė žiauriu teroristu.

17

Manhatano saloje pusamžis amerikietis reklamos agentas mąstė apie savo šedevro, „šimtmečio iškylos į gamtą“, žlugimą. Jis ką tik persikėlė į naują biurą „Chrysler“ pastato paskliautėje, buvusį arfų kompanijos saloną. Kompanija bankrutavo – kaip ir Iliumo miestas, Ekvadoras, Filipinai, Turkija ir taip toliau. Agentas vadinosi Bobis Kingas.

Jis buvo toje pačioje laiko zonoje kaip ir Gvajakilis, tad linija, iš gilios raukšlės jo tarpuakyje nubrėžta tiesiai į pietus, būtų per pusiaują nuvedusi į Gvajakilį, į dar gilesnę raukšlę *Endriaus Makintošo tarpuakyje. *Makintošas, mėgindamas atgaivinti tylintį telefoną, tolydžio vis įsakmiau šūkavo: „Alio! Alio!“ Tiek pat būtų laimėjęs, jei būtų šūkavęs prie kampuotos galvos priglaudęs Galapagų jūrinės iguanos iškamšą.

Ant Bobio Kingo rašomojo stalo ir gulėjo tokia iškamša; lankytojams palinksminti kartais ją pastvėręs jis pridėdavo prie ausies ir, apsimetęs sumaišęs su telefonu, šūkčiodavo: „Alio! Alio!“

Tačiau dabar, žinoma, juokauti jis nebuvo nusiteikęs. Per dešimt mėnesių trukusią reklamos kampaniją milijonus planetos žmonių įtikinęs, kad pirmoji „Bahía de Darwin“ kelionė iš tiesų bus „šimtmečio iškyla į gamtą“, Bobis Kingas neprasčiau už Čarlzą Darviną išgarsino Galapagų salas. Jo dėka įžymybėmis tapo daugelis salų gyvūnų,

neskraidantieji kormoranai, mėlynkojai padūkėliai, plėšikės fregatos ir dar, ir dar, ir dar.

Reklamos užsakovai buvo Ekvadoro kelionių ministerija, „Ekvatorianos“ oro transporto bendrovė ir „Eldorado“ viešbučio bei „Bahía de Darwin“ savininkai – *Zygfrido ir kapitono Adolfo fon Kleistų dėdės iš tėvo pusės. Beje, nei viešbučio administratoriui, nei kapitonui dirbti dėl pragyvenimo nebuvo jokio reikalo. Jiedu paveldėjo pasakiškus turtus, bet vis vien norėjo ką nors veikti.

Nors Kingas tokios žinios dar nebuvo gavęs, ir taip buvo aišku, kad visas jo triūsas nuėjo šuniui ant uodegos, kad „šimtmečio iškyla į gamtą“ neįvyks.

Apie jūrinės iguanos iškamšą ant jo rašomojo stalo: šį roplį jis padarė kruizo totemu – pasirūpino, kad jo atvaizdas būtų nupieštas abiejuose „Bahía de Darwin“ pirmagalio šonuose ir kaip emblema naudojamas visuose skelbimuose ir pranešimuose spaudai.

Tikrovėje šis padaras buvo gero metro ilgio ir atrodė baisus kaip kiniškas drakonas. Tačiau, po teisybei, bet kokiai gyvybės formai, išskyrus jūrų dumblius, iguana nebuvo pavojingesnė už kepeninę dešrą. Jos gyvenimo būdas per milijoną metų nė trupučio nepasikeitė ir atrodo taip:

Ji neturi priešų, tad tįso sau ir tįso, abejingai spoksodama, nieko nenorėdama, dėl nieko nesijaudindama, kol išalksta. Tuomet nukrypuoja prie vandens ir lėtai, nerangiai nusiiria keletą metrų nuo kranto. Tada panyra it povandeninis laivas ir prisikemša dumblių, kurie kol kas nevirškinami. Kad būtų virškinami, juos reikia ištroškinti.

Tad jūrinė iguana išnyra į paviršių, atsiiria prie kranto ir vėl tįso saulėkaitoje ant lavos. Dabar ji pati sau veikia kaip troškintuvas, tolydžio kaistantis dumbliams nuo saulės šuntant. Kaip ir pirma, abejingai spokso prieš save. Skirtumas tik toks: protarpiais ji išspjauna kaskart karštesnio sūraus vandens.

Per milijoną metų, mano praleistų šiose salose, natūraliosios atrankos dėsnis neišrado, kaip patobulinti ar, jeigu norite, pabloginti štai tokią gyvybės palaikymo sistemą.

***

Kingas žinojo, kad šeši asmenys vis dėlto atvyko į Gvajakilį ir gyvena „Eldorado“ viešbutyje, vis dar tikėdamiesi dalyvauti „šimtmečio iškyloje į gamtą“. Jam tai buvo geroka staigmena. Jis spėjo, kad tie, kurie į kelionę užsirašė patys, tikrai nepasirodys, kadangi padėtis šalyje, pasak pranešimų, buvo labai bloga.

Žinojo visų šešių pavardes. Vienas, kažkoks kanadietis Vilardas Flemingas, jam buvo visai negirdėtas. Iš tikrųjų tai, aišku, buvo Džeimsas Veitas. Kingas neįsivaizdavo, kaip šis žmogus pateko į dalyvių sąrašą, kuriame, be Merės Hepbern ir japono veterinaro su žmona, turėjo būti vien žinomiausios ir įtakingiausios garsenybės.

Kingas nusistebėjo, kodėl Merė Hepbern be vyro, Rojaus. Mat nebuvo girdėjęs, kad Rojus mirė. Apie Hepbernus, nors tame garsenybių sąraše visiškus nulius, jis šį tą žinojo, mat jie pirmieji užsirašė į „šimtmečio iškylą į gamtą“. Tuo metu Kingas ne be pagrindo dvejojo, ar prišnekins keliauti bent vieną tikrai garsų žmogų.

Hepbernams užsirašius, Kingas net svarstė, ar kažkaip nepadarius jų mažytėmis garsenybėmis: pasirodytų televizijos pokalbių laidose, duotų interviu laikraščiams ir taip toliau. Susitikti su Hepbernais nesusitiko, tačiau susisiekė telefonu su Mere, turėdamas kruopelę vilties išpešti apie juos ką nors įdomaus, nors anie dirbo paprasčiausius darbus nykiame pramonės mieste, kur nedarbo lygis buvo didžiausias šalyje. Gal katras gali pasigirti garsiu protėviu ar giminaičiu, gal Rojus pasižymėjo kokiame nors kare, gal jie ką nors išlošė loterijoje, gal neseniai juos ištiko kokia nors baisi nelaimė, maža kas.

Dalis Kingo pokalbio su Mere tą sausį atrodė taip:

– Na... Aš tolima Danielio Būno[3] giminaitė, – sakė ji. – Mano mergautinė pavardė Būn, aš iš Kentukio.

– Nuostabu! – nudžiugo Kingas. – Jūs jo proproprovaikaitė ar kaip?

– Nemanyčiau, kad esu tiesioginė palikuonė, – atsakė ji. – Neteikiau tam daug reikšmės, todėl nebandžiau tiksliai išsiaiškinti.

– Bet jūsų mergautinė pavardė Būn.

– Taip, bet tai tik sutapimas. Mano tėvo pavardė Būnas, bet jis Danieliui Būnui ne giminė. Aš giminiuojuosi su Danieliu Būnu per motinos liniją.

– Jeigu jūsų tėvas Būnas, ir dar kentukietis, tai jis turėjo kažkaip giminiuotis su Danieliu Būnu, ne tiesa? – neatlyžo Kingas.

– Nebūtinai, – paaiškino ji, – kadangi jo tėvas buvo vengras žirgų dresuotojas Miklošas Gembešas, paskui vardą ir pavardę pasikeitė į Maiklą Būną.

Užklausta apie juodviejų premijas ar apdovanojimus, Merė pasakė, kad Rojus už pavyzdingą darbą Bendrojoje plieno liejimo kompanijoje tikrai jų nusipelnė, bet kad ta kompanija apdovanoja tik pačią grietinėlę.

– Karinių medalių ar panašiai... neturi? – užsiminė Kingas.

– Jis tarnavo laivyne, – atsakė Merė, – bet nekariavo.

Jei Kingas būtų paskambinęs trimis mėnesiais vėliau ir būtų atsiliepęs Rojus, šis, žinoma, jam ausis būtų išūžęs pasakodamas apie savo tragiškus žygius per bombos išbandymus Ramiajame vandenyne.

– Ar vaikų turite? – pasiteiravo Kingas.

– Tikrąja prasme ne, – atsakė Merė. – Tačiau man kiekvienas mokinys kaip vaikas, o Rojus daug dirba su skautais, ir jam kiekvienas būrio narys kaip sūnus.

– Pagirtina nuostata, – pasakė Kingas. – Buvo labai malonu su jumis pasikalbėti ir tikiuosi, kad kelionė judviem su vyru patiks.

– Neabejoju, – atsakė ji, – tik dar neįsidrąsinau paprašyti direktoriaus trijų savaičių atostogų pačiame semestro vidury.

– Grįžusi galėsite savo mokiniams papasakoti tiek daug nuostabių dalykų, – nuramino Kingas, – tad jis mielu noru jus išleis.

Tarp kitko, pats Kingas Galapagų salose nebuvo lankęsis ir nesilankys. Kaip ir Merė Hepbern, jis, aišku, buvo matęs daug nuotraukų iš ten.

– Tiesa... – prisiminė ji, kai jis buvo bepadedąs ragelį, – jūs klausėt apie apdovanojimus, medalius ir panašius dalykus...

– Taip, o ką? – atkuto Kingas.

– Mane žada netrukus apdovanoti, bent man tai kaip ir apdovanojimas. Nuo manęs tai slepiama, todėl, ko gero, neturėčiau jums išduoti.

– Tylėsiu kaip kapas, – pažadėjo Kingas.

– Sužinojau atsitiktinai, – paaiškino Merė. – Pasirodo, šiemet baigiamoji klasė savo albumą dedikuos man. Dedikacijoje man duota pravardė, pamačiau užėjusi į spaustuvę paimti draugės užsakytų pranešimų apie vaikų gimimą. Turi dvynukus – berniuką ir mergaitę.

– Mat kaip, – tarstelėjo Kingas.

– Ir, žinot, kokią pravardę man suteikė tas mielas jaunimėlis? – paklausė Merė.

– Nagi ne, – atsakė Kingas.

– „Motušės gamtos įsikūnijimas“, – pasakė Merė.

[3] Danielis Būnas (Daniel Boone, 1734–1820) – vienas garsiausių Amerikos pionierių, gamtos tyrinėtojas.

***

Galapagų salose nėra kapų. Visus lavonus savo nuožiūra sunaudoja vandenynas. Bet jei ten būtų Merės Hepbern antkapis, geriausiai pritiktų toks įrašas: „Motušės gamtos įsikūnijimas". Kuo ji taip panaši buvo į motinėlę gamtą? Santa Rozalijoje, suvis beviltiškomis sąlygomis, ji vis tiek rūpinosi, kad žmonėms gimtų vaikų. Niekas negalėjo pakirsti jos ryžto dėti visas pastangas, kad gyvenimas tęstųsi, tęstųsi, tęstųsi.

18

Sužinojęs, kad Merė Hepbern yra viena iš šešių nelaimėlių, nuvykusių į Gvajakilį, Bobis Kingas pirmą kartą per tuos kelis mėnesis apie ją pamąstė. Pagalvojo, kad galbūt ji su Rojumi, nes iš kalbos jiedu atrodė tokia neperskiriama pora, gal „Eldorado“ viešbučio administratorius, kurio pranešimai teletaipu kas valandą darėsi vis karštligiškesni, netyčia pamiršo jį paminėti.

***

Beje, Kingas buvo girdėjęs ir apie mane, tik pavardės nežinojo.

Buvo girdėjęs, kad, statant „Bahía de Darwin“, žuvo vienas darbininkas.

Bet skelbti šios žinios, iš kurios prietaringi žmonės galėjo spręsti, kad laive yra vaiduoklis, jis nepanūdo. Lygiai kaip fon Kleistų giminė nepageidavo, kad visi žinotų, jog vienas jos narių gulėjo ligoninėje susirgęs Hantingtono chorėja ir kad penkiasdešimt procentų tikimybės, jog dar du nariai yra šios ligos nešiotojai.

***

Ar kapitonas per bendro gyvenimo Santa Rozalijoje metus Merei Hepbern pasisakė galbūt esąs Hantingtono chorėjos nešiotojas? Šią baisią paslaptį jis atskleidė tik po dešimties toje negyvenamoje

saloje praleistų metų, kai suprato, kad ji be jo žinios darė ką nori su jo sperma.

***

Iš šešių „Eldorado“ gyventojų Kingas buvo pažįstamas tik su dviem: *Endriumi Makintošu ir nerege jo dukra Selena – ir, aišku, su Selenos kale Kazache. Visi, kas pažinojo Makintošus, pažinojo ir kalę, nors dėl operacijos ir dresūros Kazachė nebeturėjo jokių savitų charakterio bruožų. Makintošai dažnai lankydavosi keliuose restoranuose, kurių savininkai buvo Kingo klientai, be to, *Makintošas drauge su kai kuriais jo klientais, bet be kalės ir dukters, dalyvavo televizijos pokalbių laidose. Kingas su Selena ir kale laidas stebėdavo užkulisių monitoriuje. Jam kilo įspūdis, kad duktė, tėvui nesant šalia, būdavo beveik tokia pati be charakterio kaip ir jos kalė. Ir ji apie nieką, išskyrus tėvą, neturėjo ką pasakyti.

*Endriui Makintošui aiškiai patiko rodytis pokalbių laidose. Kadangi šiurpindavo savo kalbomis, būdavo laukiamas svečias. Išsijuosęs porindavo, kaip smagu gyventi, kai gali nevaržomai leisti pinigus. Gailėjo ir niekino neturtinguosius, ir panašiai.

Gyvendama Santa Rozalijoje, kol žydruoju tuneliu iškeliaus į Anapilį, Selena dėl nuožmių sąlygų taps visai kitokia asmenybė negu tėvas. Be to, ji laisvai kalbės japoniškai. Didelių smegenų epochos žmonių biografijose pasitaikydavo visokių netikėtų posūkių.

Pavyzdžiui, kad ir mano.

***

Po Rojaus ir Merės Hepbernų vasarį į „šimtmečio iškylą į gamtą“ užsirašė Makintošai ir Hirogučiai. *Makintošo svečiai Hirogučiai turėjo keliauti prisidengę netikromis pavardėmis, kad

*Dzendžio darbdaviai nesužinotų, jog jis su *Makintošu veda verslo derybas.

Ir Kingui, ir *Zygfridui fon Kleistui, ir kitiems, susijusiems su kruizu, Hirogučiai buvo ne Hirogučiai, o Kendzaburos, ir *Dzendžis – veterinaras.

Tai reiškia, kad lygiai pusė „Eldorado" gyventojų buvo apsimetėliai. Šią didelių smegenų suregztą apgaulę papildė ant Merės Hepbern kareiviškos darbinės uniformos virš kišenėlės išsiuvinėta ankstesnės savininkės pavardė – Kaplan. Ir kai galiausiai Merė kokteilių bare susipažins su Džeimsu Veitu, jis prisistatys netikra, o ji – tikra pavarde, bet jis vis vien ją vadins „ponia Kaplan", liaupsins žydus ir taip toliau.

Vėliau kapitonas ant „Bahía de Darwin" viršutinio denio juodu sutuoks, ir ji manys tapusi Vilardo Flemingo žmona, o jis tapęs Merės Kaplan vyru.

Šiais laikais tokia painiava neįmanoma, nes niekas neturi pavardžių – ir nei profesijos, nei biografijos. Vienintelis žmogų išskiriantis bruožas – kūno kvapas, nekintantis nuo gimimo iki mirties. Žmogus yra kas yra, ir taškas. Dėl natūraliosios atrankos dėsnio žmonės šiuo atžvilgiu visiškai sąžiningi. Koks žmogus atrodo esąs, toks iš tikrųjų ir yra.

***

Kai *Endrius Makintošas pirmai „Bahía de Darwin" kelionei užsisakė tris atskiras kajutes, Bobiui Kingui buvo ko suglumti. *Makintošas turėjo nuosavą jachtą, „Omu", neką mažesnę už kruizinį laivą, ir galėjo savarankiškai plaukti į Galapagų salas – nereikėtų nei trintis tarp nepažįstamų žmonių, nei taikytis prie „šimtmečio iškylos į gamtą" tvarkos reikalavimų. Pavyzdžiui, kruizo dalyviai negalės kada nori išlipti ant kranto ir ką nori ten daryti. Visą laiką juos lydės ir prižiūrės

gidai, visi parengti Santa Kruso saloje esančios Darvino tyrimų stoties mokslininkų, visi išėję vienokius ar kitokius gamtos mokslus.

Taigi vieną vakarą apeidamas restoranus ir klubus, įžymybių pamėgtame „Eleinos“ restorane išvydęs vakarieniaujančius *Makintošą su dukra ir jos kale ir dar dviem žmonėmis, Kingas stabtelėjo prie jų stalo pasidžiaugti, kad jie dalyvaus kruize. Jam knietėjo išgirsti, kodėl jie nutarė dalyvauti, – turėjo mintį jų priežastis panaudoti kaip paskatą kitoms garsenybėms prisijungti.

Tik pasisveikinęs su Makintošais, Kingas susigaudė, kas tokie kiti du asmenys. Buvo šiek tiek bendravęs, tad pakalbino ir juodu. Tat buvo planetoje labiausiai garbinama moteris, ponia Žaklina Buvjė Kenedi Onasis, tą vakarą lydima įžymaus šokėjo Rudolfo Nurijevo.

Beje, Nurijevas – buvęs Sovietų Sąjungos pilietis, Didžiojoje Britanijoje gavęs politinį prieglobstį. Aš, tada dar gyvas Jungtinių Amerikos Valstijų pilietis, politinį prieglobstį gavau Švedijoje.

Taip, ir abu mėgome šokti.

***

Rizikuodamas, kad *Makintošas supras užuominą apie nuosavą okeaninę jachtą, Kingas pasiteiravo, kuo jį suviliojo kelionė „Bahía de Darwin“. *Makintošas, labai protingas ir apsiskaitęs žmogus, išrėžė kalbą apie žalą, kurią Galapagų saloms padarė be priežiūros išsilaipinantys savanaudžiai neišmanėliai. Visi duomenys buvo paimti iš straipsnio žurnale „National Geographic“, kurio kiekvieną mėnesinį numerį jis perskaitydavo nuo pirmo iki paskutinio puslapio. Straipsnyje buvo teigiama, kad, norint neleisti žmonėms brautis į salas ir ten daryti kas šauna į galvą, Ekvadorui reikėtų tokio laivyno, kaip viso pasaulio laivynai kartu sudėjus, kad lengvai pažeidžiamus arealus įmanoma išsaugoti tik tuo atveju, jei žmonės išmoks elgtis drausmin-

gai. „Kiekvienas padorus planetos pilietis, – buvo rašoma straipsnyje, – vaikščioti po salas turėtų tik lydimas kvalifikuoto gido.“

***

Kai Merė Hepbern, kapitonas, Hisako Hiroguči, Selena Makintoš ir kita draugija atsidūrė negyvenamoje Santa Rozalijos saloje, kvalifikuoto gido su jais nėbuvo. Ir per pirmuosius kelerius metus jie siaubte siaubė tą trapų arealą.

Jie vos vos spėjo susivokti, kad niokoja savo gyvenvietę – kad jie ne kokie nors turistai.

***

„Eleinos“ restorane *Makintošas sukėlė apstulbintų klausytojų pasipiktinimą nevėkšlomis, batais traiškančiais paslėptus iguanų lizdus, godišiais, vagiančiais padūkėlių kiaušinius, ir taip toliau, ir panašiai. Tačiau labiausiai visus sukrėtė pasakojimas, taip pat pasiskolintas iš „National Geographic“, apie tai, kaip žiauriai žmonės elgiasi pozuodami nuotraukoms su ruoniukais tarsi kūdikiais glėbyje. Kai ruoniukas grąžinamas motinai, kartėlio kupinu balsu dėstė jis, ši jo nebežindo, nes nuo jo sklinda svetimas kvapâs.

– Kas laukia to mielo ruoniuko, kuriam geraširdis gamtos mylėtojas suteikė garbę būti paglamonėtam? – klausė *Makintošas. – Jis nugaišta iš bado – dėl vienos nuotraukėlės.

Tad į Bobio Kingo klausimą jis atsakąs taip: į „šimtmečio iškylą į gamtą“ vykstąs tikėdamasis, kad jo pavyzdžiu paseks ir kiti.

***

Juokingos man šio žmogaus pastangos pasirodyti aistringu gamtos sargu, nes daugelis kompanijų, kur jis arba priklausė valdybai, arba

valdė daugumą akcijų, buvo liūdnai pagarsėjusios vandens, dirvos ar oro teršėjos. Tačiau *Makintošas nejuokavo. Jis buvo iš prigimties nepajėgus dėl ko nors jaudintis. Kad nuslėptų šį savo trūkumą, pasidarė puikiu aktoriumi, net ir sau vaidinančiu, kad jam smarkiai rūpi visokie dalykai.

Lygiai taip pat įtikinamai jis anksčiau dukrai visiškai kitaip aiškino, kodėl jie į salas vykstą ne „Omu“, o „Bahía de Darwin“. Negalėdami su niekuo, išskyrus Makintošus, pabendrauti, Hirogučiai „Omu“ galį pasijusti įvilioti į spąstus. Tokiu atveju jie galį supanikuoti, ir *Dzendžis galįs nutraukti derybas, prašytis išlaipinamas artimiausiame uoste ir su žmona išskristi namo.

Kaip ir daugelis kitų prieš milijoną metų valdžią turėjusių patologiškų asmenybių, impulso pagautas, *Makintošas galėdavo ramiausiai padaryti bet ką. Logiškas veiksmų paaiškinimas visada būdavo sumąstomas jau po visko.

Ir leiskite teigti, kad toks anos epochos didsmegenių elgesys buvo karo, kuriame turėjau garbės dalyvauti, tai yra Vietnamo karo, esmė.

19

Kaip dauguma patologiškų asmenybių, *Endrius Makintošas nesuko galvos, ar sako tiesą, ar ne, – dėl to jam buvo būdingas nepaprastas įtaigumas. Ir jis taip sujaudino našlę Onasis ir Rudolfą Nurijevą, kad šie Bobio Kingo paprašė daugiau informacijos apie „šimtmečio iškylą į gamtą", ir pastarasis ją kitą rytą perdavė per specialų pasiuntinį.

Taip sutapo, kad vakare per mokomąją televiziją turėjo rodyti dokumentinę apybraižą apie Galapagų mėlynkojus padūkėlius, tad Kingas informaciją papildė prierašu, siūlydamas, jei būtų noro, pasižiūrėti. Vėliau mažutė žmonių kolonija Santa Rozalijoje išgyvens daugiausia tik dėl padūkėlių. Jei tie paukščiai nebūtų buvę tokie kvaili, tokie nenuovokūs ir supratę, kad žmonių reikia saugotis, naujakuriai tikrai būtų išmirę badu.

***

Apybraižą, kaip ir Merės Hepbern paskaitas apie salas Iliumo vidurinėje mokykloje, vainikavo filmukas, skirtas mėlynkojų padūkėlių tuoktuvių šokiui. Šokis atrodė taip:

Ant lavos stovi du stamboki jūrų paukščiai. Didumo jie sulig neskraidančiais kormoranais, su tokiais pačiais ilgais, lanksčiais kaklais ir žeberkliškais snapais. Tačiau padūkėliai nenusivylę aviacija, todėl jų sparnai dideli, stiprūs. Plėvėtos kojos ryškiai mėlynos.

Žuvis jie gaudo iš aukštai smigdami į vandenį.

Žuvų! Žuvų! Žuvų!

Abu panašūs, nors vienas patinas, kita patelė. Abu atrodo užsiėmę savais reikalais, vienas kitu nesidomintys – nors kokie ten reikalai ant lavos, juk padūkėliai nei vabalų, nei sėklų nelesa. Ir medžiagų lizdui ieškotis dar ne laikas.

Patinas nustoja dirbęs savo darbą, tai yra nieko nedirbęs. Pastebi patelę. Nusisuka, vėl atsigręžia, stovi kaip įbestas ir tyli. Jie balsingi, bet visą šokį šoka tylėdami.

Patelė dirst šen, dirst ten, tada atsitiktinai pastebi patino žvilgsnį. Jie vienas nuo kito per gerus penkis metrus.

Vidurinėje mokykloje rodydama filmą apie šokį, Merė šioje vietoje, tarsi kalbėdama už patelę, sakydavo:

– Ko, po galais, šitam pašaliečiui iš manęs reikia? Dievaži! Keista!

Patinas pakelia vieną ryškiai mėlyną koją. Išskleidžia ore it popierinę vėduoklę.

Merė Hepbern vėl už patelę sakydavo:

– Na ir kas čia tokio? Pasaulio stebuklas? Ar manai, kad tai vienintelė mėlyna koja salose?

Patinas tą koją nuleidžia ir pakelia kitą, taip žengdamas žingsnį patelės link. Tada vėl, neatitraukdamas nuo jos akių, parodo pirmą koją, tada vėl antrą.

Merė už ją sakydavo:

– Ai, einu aš iš čia.

Tačiau patelė niekur neina. Stovi kaip prilipusi ant lavos, o patinas, rodydamas pakaitomis tai vieną, tai kitą koją, artėja prie jos, artėja.

Paskui patelė pakelia vieną mėlyną koją, ir Merė sakydavo:

– Manai, tu vienas turi tokias gražias kojas? Še, pasižiūrėk, va kur tikrai graži kojytė. Taip, aš turiu dar ir kitą tokią.

Patelė vieną koją nuleidžia ir pakelia kitą, taip žengdama žingsnį patino link.

Čia Merė prikąsdavo liežuvį ir daugiau nebekaišiodavo antropomorfinių trigrašių. Leisdavo paukščiams pasirodymą užbaigti vieniems. Tiedu oriai ir iškilmingai, nespartindami ir nelėtindami žingsnio, dėlioja kojas, kol galiausiai gluste priglunda vienas prie kito.

Iliumo vidurinės mokyklos mokiniai pačios kopuliacijos pamatyti nesitikėdavo. Kadangi Merė kasmet pavasario proga gegužės pradžioje klasėje rodydavo tą filmą, visi būdavo apie jį girdėję ir žinojo, kad kopuliacijos nepamatys.

Tačiau ir be to paukščių elgesys ekrane atrodė be galo erotiškas. Prigludę vienas prie kito, jie riestus kaklus ištiesia statmenai it vėliavos stiebus. Kiek įstengdami atlošia galvas. Prisispaudžia kaklais ir snapais. Virsta vientisu statiniu, smailiaviršūniu bokštu ant keturių mėlynų kojų.

Tuoktuvių apeigos atliktos.

Be liudytojų, be jokių kitų padūkėlių, be komplimentų, kokia jiedu graži pora ar kaip puikiai jiedu šokę. Filme, kurį Merė Hepbern rodydavo vidurinėje mokykloje, tame pačiame, kurį Bobis Kingas siūlė poniai Onasis ir Rudolfui Nurijevui pasižiūrėti per mokomąją televiziją, vieninteliai liudytojai buvo didsmegeniai filmavimo grupės nariai.

Filmas vadinosi „Dangaus rodyklė“. Mat šitaip didsmegeniai mokslininkai vadino tą momentą, kai abiejų paukščių snapai rodo žemės traukai priešingą kryptį.

Filmas ponią Onasis taip sujaudino, kad kitą rytą liepė sekretorei paskambinti Bobiui Kingui ir pasiteirauti, ar dar ne vėlu užsisakyti „šimtmečio iškylai į gamtą“ „Bahía de Darwin“ pagrindiniame denyje dvi kajutes.

20

Merė Hepbern mokiniams, kurie apie tuoktuvių šokį sukurdavo eilėraštuką ar rašinėlį, padidindavo pažymį. Atnešdavo maždaug kas antras, iš jų pusei šokis atrodė įrodymas, kad gyvūnai garbina Dievą. Likusiųjų kūrinėliai – margumynas. Vieno mokinio eilėraštį Merė įsiminė visam gyvenimui ir vėliau įrašė į „Mandaraksą". Mokinys, pavarde Noblis Klagetas, žuvo Vietnamo kare – o štai jo eilėraštis atsidūrė „Mandarakse" tarp visų laikų didžiausių rašytojų kūrybos pavyzdžių. Skambėjo jis taip:

Taip, aš tave myliu,
Mums reik atžalos,
Kad sakytų prabilus,
Ką tėvai kitados;
„Taip, aš tave myliu,
Mums reik atžalos,
Kad sakytų prabilus
Ką tėvai kitados";
„Taip, aš tave myliu,
Mums reik atžalos,
Kad sakytų prabilus
Ką tėvai kitados –"

– NOBLIS KLEGETAS (1947–1966)

Kai kurie mokiniai prašydavo leisti jiems rašyti apie kokį nors kitą Galapagų salų gyvūną, ir Merė, kaip tikrai gera mokytoja, aišku, neprieštaraudavo. Daugelis rinkdavosi didžiąsias fregatas, amžinas padūkėlių erzintojas ir skriaudikes. Šie paukščių pasaulio džeimsai veitai mito padūkėlių sugautomis žuvimis, iš padūkėlių vogdavo medžiagą lizdams krauti. Kai kuriems mokiniams, beveik vien berniukams, toks elgesys atrodė juokingas.

Nesubrendę žmonių patinėliai, kuriuos domino savo lyties organų erekcijos reikalai, būtinai atkreipdavo dėmesį į vieną didžiųjų fregatų patinų ypatybę. Poravimosi metu fregatų patinai stengiasi patelių dėmesį patraukti pagurklyje išpūsdami skaisčiai raudoną balioną. Poravimosi metu tipiška perykla iš aukštai primena didžiulį žmonių vaikų su raudonais balionėliais sambūrį. Visa sala sėte nusėta didžiųjų fregatų patinų, atlošusių galvas, iš visų plaučių išpūtusių kone sprogstančius vyriškumo įrodymus – o danguje ratus suka patelės.

Išsirinkusios tą ar kitą raudoną balioną, patelės viena po kitos puola žemyn.

***

Merei Hepbern parodžius filmą apie didžiąsias fregatas, pakėlus temdomąsias langų užuolaidas ir klasėje uždegus šviesą, kas nors iš mokinių, paprastai berniukas, kartais šaltai, kartais vaidindamas juokdarį, kartais pagiežingai, su moterims jaučiama baime ir neapykanta, būtinai paklausdavo:

– Ar patelės visada renkasi tą, kieno didžiausias?

Tad Merė turėjo gatavą atsakymą, kurį visada kartojo žodis žodin it „Mandaraksas“ savo citatas:

– Norint atsakyti į šį klausimą, reikėtų paklausinėti fregatų patelių, nors, kiek man žinoma, to dar niekas nėra daręs. Tačiau yra

žmonių, visą gyvenimą tyrusių šiuos paukščius, ir, jų nuomone, patelės renkasi tuos raudonus balionus, kurie žymi tinkamiausias lizdavietes. Tokį elgesį, kaip matote, lemia rūpinimasis rūšies išlikimu.

– O dabar grįžkime prie iš tiesų nepaprastai mįslingo mėlynkojų padūkėlių tuoktuvių šokio, atrodytų, visiškai nesusijusio su rūšies išlikimo veiksniais, tai yra lizdų krovimu ar žuvų gaudymu. Su kuo tada jis susijęs? Gal drįsime jį priskirti prie „religijos“? O jei tai atrodo per drąsu, gal bent prie „meno“?

– Prašom, kas norėtų pasisakyti?

***

Mėlynkojų padūkėlių tuoktuvių šokis, kurį ponia Onasis staiga užsidegė išvysti savo akimis, per milijoną metų nepakito nė per nago juodymą. Neišmoko šie paukščiai ir ko nors saugotis. Ir neparodė nė menkiausio noro atsisakyti aviacijos ir mokytis povandeninio plaukiojimo.

Dėl mėlynkojų padūkėlių tuoktuvių šokio prasmės: šie paukščiai yra didžiulės mėlynkojės molekulės ir kaip nors kitaip daryti negali. Taip elgtis juos verčia prigimtis.

Senovės žmonės buvo molekulės, galėjusios šokti daug daug įvairiausių šokių arba visa nešokti – kaip kam labiau patiko. Mano motina mokėjo šokti valsą, tango, rumbą, čarlstoną, lindihopą, džiterbagą, vatusį ir tvistą. Tėvas naudojosi teise nešokti jokių šokių.

21

Poniai Onasis pareiškus norą vykti į „šimtmečio iškylą į gamtą“, panoro ir kiti, tad Rojus ir Merė Hepbernai, gavę varganą kajutę žemiau vandens linijos, buvo beveik suvis užmiršti. Jau kovo gale Kingas paskelbė dalyvių sąrašą, kuriame po ponios Onasis buvo išvardytos neką mažiau įspūdingos pavardės – daktaras Henris Kisindžeris, Mikas Džegeris, Paloma Pikaso, Viljamas F. Baklis jaunesnysis ir, be abejo, *Endrius Makintošas, ir Rudolfas Nurijevas, ir Valteris Kronkaitas, ir taip toliau, ir taip toliau. *Dzendžis Hirogučis, keliaujantis Dzendžio Kendzaburos pavarde, kad labai neišsiskirtų iš kitų dalyvių, pranešime spaudai buvo pristatytas kaip pasaulinio lygio gyvūnų ligų žinovas.

Dviejų dalyvių pavardės buvo delikačiai nutylėtos, kad nekiltų nepatogių klausimų, būtent – kas jie tokie, kadangi tiedu iš tikrųjų buvo visiški nuliai. Tiedu – tai varganą kajutę žemiau vandens linijos gavę Rojus ir Merė Hepbernai.

Tačiau paskui šitas patrumpintas sąrašas tapo oficialus. Tad kai „Ekvatorianos“ oro transporto bendrovė gegužės mėnesį pagal sąrašą išsiuntinėjo telegramas ir pranešė, kad visi, kam kelionės „Bahía de Darwin“ išvakarėse pasitaikys būti Niujorke, specialiu naktiniu reisu būsią nuskraidinti į Ekvadorą, Merė Hepbern tokio pranešimo negavo. Į oro uostą jie limuzinais būsią nuvežti iš bet kurios miesto

vietos. Kiekvieną sėdimą vietą galima paversti į miegamą, o žemiausios klasės salone įrengtas naktinis baras su šokių aikštele, kur Ekvadoro trupė „Ballet Folklórico“ atliksianti būdingus įvairių indėnų genčių šokius, tarp jų ir slapukų kankabonų ugnies šokį. Būsią pateikta rinktinių patiekalų ir garsiausių Prancūzijos restoranų lygio vynų. Viskas nemokamai. Tačiau Rojus ir Merė Hepbernai šito taip ir nesužinojo.

Nepasiekė jų ir birželį visiems kitiems dalyviams išsiuntinėtas Ekvadoro prezidento daktaro Chosės Sepulvedos de la Madrido kvietimas į jų garbei „Eldorado“ viešbutyje rengiamus oficialius pusryčius, po kurių įvyksiąs paradas – gėlėmis išpuoštomis karietomis jie iš viešbučio būsią nuvežti į prieplauką ir įlaipinti į laivą.

Negavo Merė ir lapkritį Kingo visiems išsiuntinėtos telegramos. Pripažindamas, kad audros debesys ekonomikos horizonte iš tiesų kelia nerimą, Kingas tvirtino: Ekvadoro ekonominė padėtis tebesanti tvirta, todėl abejoti, ar „Bahía de Darwin“ išvyks kaip numatyta, nesą pagrindo. Tačiau jis, nors ir žinojo, nutylėjo, kad dalyvių sąrašas maždaug perpus sutrumpėjęs dėl to, kad visų šalių, išskyrus Japoniją ir Jungtines Amerikos Valstijas, atstovai pranešė atsisakantys dalyvauti kruize. Vadinasi, beveik visi nepraradusieji noro keliauti atvyks tuo specialiu reisu iš Niujorko.

O dabar pas Kingą į kabinetą įėjo sekretorė ir pranešė, kad ką tik per radiją išgirdusi Valstybės departamento patarimą Amerikos piliečiams šiuo metu nevykti į Ekvadorą.

Tai reiškė, kad šuniui ant uodegos eina kaip niekada puikiai nuveiktas Kingo darbas. Jis, nenusimanantis apie laivų statybą, sugebėjo laivą padaryti patrauklesnį įtikinęs savininkus pasirinkti ne „Antonijaus Chose de Sukre“, o „Bahía de Darwin“ pavadinimą. Paprasčiausią dviejų savaičių išvyką į salas ir atgal pavertė „šimtmečio

iškyla į gamtą“. Kaip tokį stebuklą atliko? Ogi visąlaik ją vadindamas „šimtmečio iškyla į gamtą“.

Jei „Bahía de Darwin“ rytojaus vidurdienį į „šimtmečio iškylą į gamtą“ ir neišplauks – o kad neišplauks, Kingas jau neabejojo, tam tikras šalutinis kampanijos poveikis išliks. Iš jo reklaminių straipsnių apie stebuklus, kuriuos išvys ponia Onasis, daktaras Kisindžeris, Mikas Džegeris ir kiti, žmonės pasisėmė daug gamtos mokslo žinių. Jis sukūrė dvi naujas garsenybes: Roberą Pepeną, kurį, pasamdęs per šią pirmą kelionę vadovauti laivo virtuvei, paskelbė „žymiausiu Prancūzijos vyriausiuoju virėju“, ir „Bahía de Darwin“ kapitoną Adolfą fon Kleistą, kuris, nosingas ir niūrus, lyg slepiąs neapsakomai skaudžią asmeninę tragediją, televizijos pokalbių laidose sužibėjo kaip puikus komikas.

Tarp dokumentų Kingas turėjo ir kapitono pasirodymo Džonio Karsono[4] „Vakaro šou“ stenogramą. Kaip ir kitose laidose, taip ir šioje kapitonas pasirodė su akinamai balta ir auksuota uniforma, kokią nešioti turėjo teisę kaip Ekvadoro karinio jūrų laivyno atsargos admirolas. Štai ta stenograma:

***

KARSONAS: Fon Kleistas, sakyčiau, nelabai Pietų Amerikai būdinga pavardė.

KAPITONAS: Ji inkiška – tiesą sakant, viena iš dažniausiai sutinkamų inkų pavardžių, kaip Smitas ar Džonsas anglų. Paskaitykite ispanų tyrinėtojų ataskaitas, tų, kurie sunaikino inkų imperiją, nes ji buvo baisiai nekrikščioniška...

KARSONAS: Taip, ir?..

KAPITONAS: Vadinasi, skaitėte.

[4] Džonis Karsonas (Johnny Carson, 1925–2005) – JAV televizijos žvaigždė, 1962–1992 metais populiarios pokalbių laidos „Vakaro šou“ vedėjas; buvo keturis kartus vedęs.

KARSONAS: Turiu pasidėjęs miegamajame ant staliuko – šalia Hedi Lamar[5] autobiografijos „Ekstazė ir aš".

KAPITONAS: Tada žinote, kad kas trečias už ereziją sudegintas indėnas vadinosi fon Kleistas.

KARSONAS: Ar didelis Ekvadoro karinis laivynas?

KAPITONAS: Keturi povandeniniai laivai. Jie visą laiką po vandeniu. Niekada neiškyla.

KARSONAS: Niekada neiškyla?

KAPITONAS: Jau daug daug metų.

KARSONAS: Bet jie palaiko ryšį per radiją?

KAPITONAS: Ne. Jie per radiją laikosi tylos. Patys taip nusprendė. Mes norėtume su jais pasišnekėti, bet jie linkę verčiau laikytis tylos.

KARSONAS: Kodėl jie taip ilgai būna po vandeniu?

KAPITONAS: Reikėtų paklausti jų pačių. Ekvadoras, žinote, demokratinė valstybė. Net ir mums, tarnaujantiems kariniame laivyne, duota didelė laisvė spręsti, ką daryti ir ko nedaryti.

KARSONAS: Yra manančių, kad Hitleris galbūt dar gyvas ir kad gyvena Pietų Amerikoje. Kaip sakote, ar gali taip būti?

KAPITONAS: Žinau, kad Ekvadore yra žmonių, kurie jo pageidautų vakarienei.

KARSONAS: Nacių šalininkai.

KAPITONAS: To aš nežinau. Gal ir taip.

KARSONAS: Jeigu jie pageidautų Hitlerio vakarienei...

KAPITONAS: Tai jie turbūt žmogėdros. Turiu omeny kankabonus. Jiems vakarienei tinka bet koks žmogus. Jie, jie... Koks gi tas angliškas žodis? Ant liežuvio galo.

KARSONAS: Nesiryžtu spėlioti.

[5] Hedi Lamar (Hedy Lamarr, 1913–2000) – Austrijos žydų kilmės aktorė, dažnai vadinama „gražiausia kino aktore", pirmoji moteris, vaidinusi nuoga.

KAPITONAS: Jie yra... Jie yra... Kankabonai yra...

KARSONAS: Pagalvokit. Neskubėkit.

KAPITONAS: O! Jie „apolitiški". Atsiminiau. Kankabonai yra apolitiški.

KARSONAS: Bet jie Ekvadoro piliečiai?

KAPITONAS: Taip. Žinoma. Juk sakiau, kad mūsų valstybė demokratinė. Kiekvienas žmogėdra turi balso teisę.

KARSONAS: Kelios damos mane prašė jūsų paklausti, bet bijau, ar neįsižeisite...

KAPITONAS: Kodėl aš, toks gražus, žavus vyriškis, nepatyriau santuokos malonumų?

KARSONAS: Aš pats, kaip žinote, o gal nežinojote, turiu šioje srityje šiokios tokios patirties.

KAPITONAS: Būtų negarbinga moters atžvilgiu.

KARSONAS: Per daug nukrypome į asmeninius reikalus. Pakalbėkime apie mėlynkojus padūkėlius. Gal dabar galėtume parodyti jūsų atsineštą filmą?

KAPITONAS: Dar ne. Mielai paaiškinsiu, kodėl niekada nedaviau santuokos įžado. Iš mano pusės būtų negarbinga vesti todėl, kad bet kurią minutę galiu būti paskirtas povandeninio laivo vadu.

KARSONAS: Ir jums tektų pasinerti ir niekada nebeiškilti.

KAPITONAS: Tokia tradicija.

***

Kingas giliai atsiduso. Prieš jį ant rašomojo stalo gulėjo dalyvių sąrašas, kuriame buvo išbraukyta apie pusę pavardžių – meksikiečių, argentiniečių, italų, filipiniečių ir kitų žioplių, visą savo turtą laikiusių nacionalinės valiutos pavidalu. Likusieji, išskyrus jau esančius Gvajakilyje, buvo niujorkiečiai, lengvai pasiekiami telefonu.

– Matyt, reikės žmonėms paskambinti, – tarė Kingas sekretorei.

Ta pasisiūlė paskambinti. Jis nesutiko. Jautė neturįs teisės šios prievolės užkrauti kitiems. Juk pats įkalbinėjo visas tas garsenybes dalyvauti kruize, it meilužis viliojo įtakingiausius iš įtakingiausiųjų. Dabar pats asmeniškai, kaip ir dera sąžiningam meilužiui, jiems praneš liūdną žinią. Daugelį iš jų susirasti bus nesunku. Jų keturiasdešimt du, įskaitant nereikšmingas antrąsias puses ar palydovus, tačiau jau ir laikraščių paskalų skiltyse pranešta, kad jie susimetė į kelias kompanijas bendrai pavakarieniauti ir maloniai praleisti valandą kitą, kol patogiais, minkštais limuzinais bus nuvežti į tarptautinį Kenedžio oro uostą – o iš ten dešimtą valandą specialiu „Ekvatorianos“ reisu išskris į Gvajakilį.

Viena paguoda, kad nereikės kalbėtis apie pinigų grąžinimą. Kelionė jiems nekainavo nė cento – be to, jau buvo nemokamai gavę kelionei pritaikytą bagažą ir tualeto reikmenis, ir net po panamą.

Sau ir sekretorei palinksminti Kingas liūdnai papokštavo su jūrinės iguanos iškamša. Paėmęs priglaudė prie ausies lyg telefono ragelį ir tarė:

– Ponia Onasis? Gaila, turiu jus nuliūdinti. Mėlynkojų padūkėlių tuoktuvių šokio jums pamatyti, deja, neteks.

***

Telefonu atsiprašinėdamas žmonių Kingas tik atidavė duoklę mandagumui. Niekas ir taip nebesitikėjo vakare dešimtą valandą sėsti į lėktuvą. Beje, dešimtą vakaro *Endrius Makintošas, *Dzendžis Hirogučis ir kapitono brolis *Zygfridas, atlikę trumputę kelionę žydru tuneliu į Anapilį, bus nebegyvi.

Visi Kingo kalbinti žmonės iš dalyvių sąrašo ateinančioms dviem savaitėms turėjo naujų planų. Daugelis ketino patikimų sienų

saugomoje tėvynėje kur nors paslidinėti. Šešetas vakarieniaudami susitarė vykti į Fyniksą (Arizonos valstija), į vieną teniso aikštynais garsų kurortą storuliams.

Prieš pat išeidamas iš biuro, Kingas paskambino žmogui, su kuriuo per pastaruosius dešimt mėnesių labai susidraugavo, – Ekvadoro ambasadoriui Jungtinėse Tautose, poetui ir gydytojui iš Kito, daktarui Teodorui Donosui. Šis buvo baigęs medicinos studijas Harvarde. Jungtinėse Amerikos Valstijose studijavo ir keletas kitų ekvadoriečių, su kuriais Kingas turėjo reikalų. „Bahía de Darwin" kapitonas Adolfas fon Kleistas baigė Jungtinių Amerikos Valstijų karinę jūrų akademiją Anapolyje. Kapitono brolis *Zygfridas baigė Kornelio viešbutininkų mokyklą Itakoje (Niujorko valstija).

Iš triukšmo atrodė, kad ambasadoje vyksta audringas vakarėlis; daktarui Donosui uždarius duris, triukšmas pritilo.

– Kas ten ką švenčia? – paklausė Kingas.

– Tai „Ballet Folklórico", – atsakė ambasadorius, – repetuoja kankabonų ugnies šokį.

– Jie dar nežino, kad kelionė atšaukta? – nustebo Kingas.

Pasirodė, kad žino, bet ketina pabūti Jungtinėse Amerikos Valstijose, kad uždirbtų dolerių namuose likusioms šeimoms, naktiniuose klubuose ir teatruose šokdami dėl Bobio Kingo reklamos pagarsėjusį kankabonų ugnies šokį.

– Ar trupėje yra tikrų kankabonų? – paklausė Kingas.

– Spėju, kad pasauly nebėra nė vieno tikro kankabono, – atsakė ambasadorius.

Tiesą pasakius, jis buvo sukūręs dvidešimt šešių eilučių eilėraštį „Paskutinis kankabonas" apie Ekvadoro atogrąžų girioje beišnykstančią mažytę gentį. Eilėraščio pradžioje yra vienuolika kankabonų. Pabaigoje – vienas, ir tas pasiligojęs. Tačiau tai tebuvo literatūrinė

išmonė, kadangi poetas, kaip ir dauguma ekvadoriečių, jokio kankabono gyvenime matyti nebuvo matęs. Buvo girdėjęs, kad bėra likę keturiolika tos genties narių, tad atrodė, jog dėl civilizacijos skverbimosi jai gresia neišvengiamas galas.

Būtų jis žinojęs, kad nepraeis nė šimtmetis, ir visi pasaulio žmonės bus kankabonų kraujo, truputį atmiešto fon Kleistų ir Hirogučių krauju!

O šį stulbinamą istorijos posūkį labiausiai nulems viena iš dviejų į pradinį „šimtmečio iškylos į gamtą“ dalyvių sąrašą įtrauktų nereikšmingų asmenybių. Tai Merė Hepbern. Antroji – jos vyras, atlikęs lemiamą vaidmenį žmonijos raidai tuo, kad, prieš išnykdamas iš pasaulio, užsisakė tą pigią, prastą kajutę žemiau vandens linijos.

22

Tomis dvidešimt šešiomis eilutėmis „paskutinį kankaboną“ ambasadorius apverkė, švelniai tariant, per anksti. Verčiau būtų raštu apraudojęs žemynų gyventojus – „paskutinį pietų amerikietį“, „paskutinį šiaurės amerikietį“, „paskutinį europietį“, „paskutinį afrikietį“ ir „paskutinį azijietį“.

Tačiau kalbėdamas telefonu su Bobiu Kingu jis teisingai spėjo, kokia nuotaika nepraėjus nė valandai įsivyraus Ekvadore:

– Žinia, kad ponia Onasis vis dėlto neatvyks, visiems bus baisus smūgis.

– Kas galėjo pagalvoti, kad vos per mėnesį padėtis taip smarkiai pasikeis? – pasakė Kingas. – „Šimtmečio iškyla į gamtą“ ekvadoriečiams turėjo būti tik vienu iš lauktų įvykių. O ėmė ir tapo vienintelis.

– Sakytum, paruošėme didelę krištolinę vazą šampano punšo, – pasakė Donosas, – o ji pernakt virto aprūdijusiu kibiru su nitroglicerinu.

Jis pridūrė, kad „šimtmečio iškyla į gamtą“ savaitei kitai Ekvadore atitolino neįveikiamą ekonominę krizę. Kolumbijoje, į šiaurę nuo Ekvadoro, ir Peru, į pietus ir rytus, vyriausybės jau nuverstos ir įvesta karinė diktatūra. Naujoji Peru valdžia, kad atitrauktų dideles gyventojų smegenis nuo visų bėdų, netgi pasirengusi skelbti karą Ekvadorui.

***

– Jei ponia Onasis dabar pasirodytų Ekvadore, – sakė Donosas, – ji būtų sutikta kaip gelbėtoja, kaip stebukladarė. Žmonės tikėtų, kad, jai paliepus, į Gvajakilį priplauks maistu pakrautų laivų, o Jungtinių Amerikos Valstijų bombonešiai parašiutais mėtys kruopas, pieną ir šviežius vaisius vaikams!

Šiais laikais, turiu pasakyti, nuo devynių mėnesių amžiaus niekas nesitiki jokios pagalbos iš šalies. Devynis mėnesius – tiek dabar trunka vaikystė.

***

Aš pats buvau sergstimas, kad nesielgčiau žioplai ar vėjavaikiškai, iki dešimties metų – iki tol, kol motina mudu su tėvu pametė. Nuo tada gyvenau savo galva. Merė Hepbern tapo nepriklausoma nuo tėvų dvidešimt dvejų metų, kai gavo magistrės laipsnį. Adolfą fon Kleistą, „Bahía de Darwin“ kapitoną, kada tas prasilošęs įlįsdavo į skolas ar kai jam grėsdavo cypė tai už vairavimą girtam, tai už muštynes, tai už pasipriešinimą suimant, tai už turto niokojimą ir panašiai, tėvai nuolat gelbėdavo iki dvidešimt šešerių metų – kol tėvas apsirgo Hantingtono chorėja ir nužudė motiną. Tik paskui jis pradėjo pats atsakyti už savo klaidas.

Nenuostabu, kad anuomet, kai dažnam vaikystė šitaip užsitęsdavo, tiek daug žmonių visą gyvenimą, net ir tėvams mirus, likdavo įsitikinę, kad kažkas juos nepaliaujamai sergi – Dievas, šventasis, angelas sargas, žvaigždės, maža kas dar.

Dabar žmonės tokių iliuzijų neturi. Jie labai anksti sužino, koks iš tikrųjų yra šis pasaulis, ir labai retam suaugusiajam nėra tekę regėti, kaip neatsargų brolį ar seserį, tėvą ar motiną gyvą praryja dalginis delfinas ar ryklys.

***

Prieš milijoną metų virė karšti ginčai, leistina ar neleistina naudoti mechanines priemones apsaugoti, kad sperma neapvaisintų kiaušinėlių, arba apvaisintiems kiaušinėliams pašalinti iš gimdos – tam, kad žmonių skaičius neviršytų maisto išteklių.

Dabar ši problema sprendžiama be jokių dirbtinių priemonių. Dalginiai delfinai ir rykliai puikiai kontroliuoja žmonių populiaciją, ir niekas nebadauja.

***

Merė Hepbern Iliumo vidurinėje dėstė ne tik bendrąją biologiją, bet ir seksologiją. Tad jai reikėdavo apibūdinti įvairias priemones nėštumui išvengti, kurių pati niekada nenaudodavo, kadangi mylėdavosi tik su savo vyru ir abu nuo pat pirmų dienų troško sulaukti vaikų.

Ji, nepaisant gausių lytinių santykių su Rojumi, per tiek metų taip ir nepastojusi, turėjo mokines gąsdinti, kaip lengvai gali moteris pastoti net nuo trumpalaikio, bejausmio ir, atrodytų, bereikšmio santykio su vyriškiu. Ir per kelerius metus ji sukaupė daugybę pamokomų istorijų apie pačios pažinotas moksleives – iš tos pačios Iliumo vidurinės mokyklos.

Beveik kiekvieną semestrą vidurinėje rasdavosi mažiausiai viena besilaukianti paaauglė, o atmintiną 1981 metų pavasario semestrą tokių buvo net šešios. Tiesa, apie pusę tų kūdikius turėsiančių kūdikių tikindavo rimtai mylinčios tuos, nuo kurių pastojo. Tačiau kita pusė, nors nepaneigiami požymiai liudijo priešingai, prisiekdavo neprisimenančios, kad būtų dariusios ką nors tokio, nuo ko gimtų vaikas.

Ir to atmintino 1981-ųjų pavasario semestro pabaigoje Merė vienai kolegei pasakė:

– Kai kam pastoti taip paprasta, kaip gauti slogą.

O panašumo tikrai yra: ir slogą, ir kūdikius pradėdavo mikrobai, kaip nieką kitą mėgstantys gleivinę.

***

Pragyvenusi dešimt metų Santa Rozalijos saloje, Merė Hepbern tiesiogiai įsitikins, kaip lengva nekaltą mergaitę apvaisinti vyriškio sėkla – vyriškio, kuriam terūpi lytiškai atsipalaiduoti ir daugiau nieko ir kuriam ta mergaitė netgi nepatinka.

23

Taigi kapitonui Adolfui fon Kleistui važiuojant taksi iš Gvajakilio tarptautinio oro uosto į prieplauką, į „Bahía de Darwin“, aš įsigavau į jo sąmonę, nė manyti nenumanydamas, kad šis asmuo taps visos žmonijos pirmtaku. Nežinojau, kad žmonija dėl laimingo atsitiktinumo sumažės iki menkutės saujelės, o paskui, taip pat dėl laimingo atsitiktinumo, vėl padidės. Buvau įsitikinęs, kad milijardai didsmegenių žmonių be jokios tvarkos visaip kaip tvatinsis ir tvatinsis, dauginsis ir dauginsis. Sunku buvo įsivaizduoti, kad pavienis asmuo šiame gaivališkame šėlsme galėtų suvaidinti reikšmingą vaidmenį.

Taigi, kad transporto priemone pasirinkau kapitono galvą, buvo lygu milžiniškame kazino į lošimo automatą įmesti monetą ir išsyk laimėti aukso puodą.

Labiausiai mane patraukė jo uniforma. Jis vilkėjo baltą su paauksinimais atsargos admirolo uniformą. Aš pats tarnavau eiliniu, todėl buvo smalsu, kaip pasaulis atrodo labai aukšto karinio laipsnio ir visuomeninės padėties žmogui.

Nustebau, kad jo didelės smegenys mąstė apie meteoritus. Anuomet man dažnai taip nutikdavo: įsigaunu, būdavo, į įdomioje padėtyje atsidūrusio žmogaus galvą, ir, pasirodo, jo didelės smegenys mąsto apie dalykus, neturinčius jokio ryšio su jam po nosimi esančiu reikalu.

O štai kaip buvo su kapitonu ir meteoritais. Jungtinių Amerikos Valstijų karinėje jūrų akademijoje jis leisdavo pro ausis, ką aiškina daugelis dėstytojų, ir baigė prasčiau už visus kurso draugus. Jei diplomatiniais kanalais nebūtų įsikišę tėvai, už sukčiavimą per oro navigacijos egzaminą jis netgi būtų buvęs išmestas iš akademijos. Tačiau viena paskaita apie meteoritus jam paliko įspūdį. Dėstytojas pasakojo, kad per begalę epochų Žemę dažnai užklupdavęs didžiulių akmenų iš kosmoso lietus ir, spėjama, smūgių būta tokių galingų, jog išgaišo daugybė augalų ir gyvūnų rūšių, įskaitant dinozaurus. Sakė, kad žmonės galį bet kada sulaukti daugiau tokių neatremiamų smūgių, todėl reikėtų sukurti prietaisus, kuriais būtų galima atskirti priešo raketas nuo meteoritų.

Priešingu atveju, visiškai betikslė kosmoso rūstybė galinti įžiebti Trečiąjį pasaulinį karą.

Ir šis apokaliptinis perspėjimas taip pritiko prie kapitono smegenų schemos dar prieš tėvui apsergant Hantingtono choréja, jog jis ir vėliau nesiliovė tikėjęs, kad jeigu žmonija žus, tai greičiausiai nuo meteoritų lietaus.

Kapitono galva, žmonijai žūti nuo meteoritų būtų nepalyginamai garbingiau, poetiškiau ir netgi gražiau nei susinaikinti Trečiajame pasauliniame kare.

***

Geriau pažinęs jo dideles smegenis, supratau, kad tada Gvajakilyje, matydamas alkanas minias karo padėties sąlygomis, apie meteoritus jis galvojo ne be pagrindo. Gvajakiliečiams tai buvo pasaulio pabaiga, kad ir be romantiško meteoritų lietaus.

***

Kažką panašaus į meteorito smūgį šis žmogus taip pat buvo patyręs tėvui nužudžius motiną. Tiesą pasakius, tas jausmas, kad gyvenimas beprasmis košmaras ir niekam nei šilta, nei šalta dėl to, kas dedasi aplink, tas jausmas buvo gerai pažįstamas ir man.

Taip jaučiausi Vietname nušovęs senutę. Bedantę, susirietusią kaip Merė Hepbern gyvenimo pabaigoje. Nušoviau už tai, kad ji vienintele granata užmušė mano geriausią būrio draugą ir pikčiausią priešą.

Paskui gailėjausi, kad esu gyvas, pavydėjau akmenims. Verčiau eiliniu akmeniu, galvojau, tarnaučiau Gamtai.

***

Iš oro uosto kapitonas nuvažiavo tiesiai į prieplauką, net neužsuko į viešbutį pasimatyti su broliu. Per visą ilgą skrydį iš Niujorko gėrė šampaną, todėl jam smarkiai skėlė galvą.

O kai įlipome į „Bahía de Darwin", paaiškėjo, kad jo, kaip kapitono, lygiai kaip ir atsargos admirolo, pareigos yra grynai dekoratyvinės. Laivą vesti, mašinų darbą prižiūrėti, įgulos drausmę palaikyti ir panašiai bus kam, o jis tik bendraus su garbiais keleiviais. Apie laivo valdymą jis nutuokė labai menkai, o ir nematė reikalo nutuokti. Jo pažintis su Galapagų salomis buvo tokia pat paviršutinė. Kaip admirolas – iš tikrųjų greičiau laivo, kurio vadu oficialiai vadinosi, keleivis – buvo nuvykęs formalaus vizito į karinio jūrų laivyno bazę Baltros saloje ir į Darvino tyrimų stotį Santa Kruse. O visos kitos salos jam buvo *terra incognita*. Kompetentingesnis vadovas jis būtų buvęs Šveicarijos slidinėjimo trasose, kilimais išklotose Monte Karlo kazino salėse ar Palm Byčo polo aikštynų žirgynuose.

Bet vėlgi – ar tai labai svarbu? „Šimtmečio iškyloje į gamtą" dirbs gamtos mokslus išėję, Darvino tyrimų stotyje parengti gidai ir

lektoriai. Kapitonas buvo nusiteikęs jų atidžiai klausytis ir drauge su kitais keleiviais susipažinti su salomis.

***

Įsitaisęs kapitono smegeninėje, tikėjausi patirti, ką reiškia būti aukščiausio rango vadu. Tačiau tesužinojau, ką reiškia būti vakarėlių pažiba. Prie trapo buvome pasitikti su visais įmanomais kariškais pagarbos ritualais. Tačiau laive nei karininkai, nei įgulos nariai, baigiantys pasirengti ponios Onasis ir kitų keleivių sutikimui, į mus nesikreipė jokių nurodymų.

Kapitono žiniomis, laivas kitą dieną turėjo išplaukti. Kad neišplauks, niekas jam nepranešė. Kadangi į Ekvadorą buvo atvykęs vos prieš valandą su pilnu pilvu Niujorko gardėsių ir plyštančia nuo šampano galva, dar nesuvokė, kokioje bjaurioje padėtyje atsidūrė pats ir jo laivas.

***

Natūraliosios atrankos dėsnis dar turės ištaisyti vieną žmonių ydą: prisikimšę pilvus žmonės šiais laikais, kaip ir jų protėviai prieš milijoną metų, per vėlai susivokia, kad jiems gresia koks nors baisus pavojus. Jie pamiršta, kad reikia budriai saugotis ryklių ir dalginių delfinų.

Prieš milijoną metų šis trūkumas turėjo itin katastrofiškų padarinių, kadangi tie, kurie buvo geriausiai informuoti apie planetos būklę, pavyzdžiui, *Endrius Makintošas, ir pakankamai turtingi, ir įtakingi, kad sustabdytų jos niokojimą ir naikinimą, visada sočiai maitinosi.

Tad jiems asmeniškai viskas atrodydavo miela malonu.

Nepaisant jų žinioje esančių kompiuterių, matavimo prietaisų,

informacijos rinkėjų, vertintojų, atminties bankų, bibliotekų ir visokiausio plauko ekspertų, lemiamą žodį, ar labai neatidėliotina ta ar kita problema, tarkim, Šiaurės Amerikos ir Europos miškų nykimas nuo rūgštaus lietaus, tardavo kurti ir akli jų pilvai.

Ir štai kokius patarimus duodavo ir dabar duoda prikimštas pilvas: kai „Bahía de Darwin" kapitono vyresnysis padėjėjas Ernandas Krusas pranešė, kad nepasirodė ir nedavė žinios nė vienas gidas ir kad trečdalis įgulos išsilakstė, nusprendę verčiau pasirūpinti savo šeimomis, kapitono prikimštas pilvas patarė: „Kantrybės. Šypseną. Nenuleist nosies. Viskas kaip nors susitvarkys."

24

Merė Hepbern matė ir deramai įvertino komiškus kapitono pasirodymus „Vakaro šou“ ir „Labas rytas, Amerika“. Todėl, didelėms smegenims prispyrus vykti į Gvajakilį, jį laikė jau šiokiu tokiu pažįstamu.

Porai savaičių po Rojaus mirties praėjus, pasirodęs „Vakaro šou“, pirmąkart po to liūdno įvykio ją privertė kvatoti. Sėdėdama savo svetainėje, vieninteliame gyvenamame namuke tarp tuščių, parduoti skirtų namų, staiga pasijuto kvatojanti iš absurdiško Ekvadoro povandeninio laivyno, besilaikančio tradicijos panirti po vandeniu ir niekada neiškilti į paviršių.

Tuomet Merė spėjo, kad fon Kleistas, kaip ir Rojus, mėgsta gamtą ir techniką. Jei ne, tai kodėl būtų paskirtas „Bahía de Darwin“ kapitonu?

Ir tuomet jos didelės smegenys privertė garsiai tarti kapitono atvaizdui elektroninio vamzdžio ekrane, gerokai sutrikdydamos sielą, nors niekas jos negalėjo girdėti:

– Gal kartais norėtum mane vesti?

***

Vėliau paaiškės, kad vien dėl to, jog gyveno su Rojumi, apie techniką ji nusimanė geréliau už kapitoną. Po Rojaus mirties kartą,

pavyzdžiui, vedusi vedusi ir neužvedusi vejapjovės, ji sugebėjo pakeisti žvakę ir užvesti variklį – kapitonas to nieku būdu nebūtų padaręs.

Ir ji kur kas daugiau už jį žinojo apie salyną. Būtent Merė vėliau teisingai nustatė, kokioje negyvenamoje saloje jie atsidūrė. Mėgindamas išsaugoti tai, kas liko iš savigarbos ir autoriteto po to, kai jo didelės smegenys taip sujaukė visą reikalą, kapitonas pareiškė, kad tai esanti Rabida. Tačiau tai buvo visai ne Rabida, šiaip ar taip, jos jis niekada nebuvo ir matęs.

O atpažino Santa Rozaliją Merė iš vyraujančių kikilių veislių. Beje, tie neišvaizdūs paukšteliai, tokie neįdomūs daugeliui turistų ir Merės mokiniams, jauną Čarlzą Darviną sudomino ne mažiau kaip didieji sausumos vėžliai ar padūkėliai, ar jūrinės iguanos, ar kiti vietiniai gyvūnai. Dalykas tas, kad kikiliai atrodė labai panašūs, bet iš tikrųjų jų buvo trylika veislių, mintančių skirtingu maistu ir skirtingai jo ieškančių.

Nė viena veislė neturėjo artimų giminaičių nei Pietų Amerikos žemyne, nei kur kitur. Jų protėviai gal irgi atkeliavo su Nojaus arka ar ant natūralių plaustų, nes kikiliams visai nebūdinga leistis į tūkstančio kilometrų skrydį per atvirą vandenyną.

Genių saloje negyveno, užtat gyveno kikilis, mintantis tuo, kuo mistų geniai. Medžio kalti jis nemokėjo, todėl pasislėpusius vabzdžius iškrapštydavo bukame snapelyje suspausta šakele ar kaktuso dygliu.

Dar vienas kikilis buvo kraugerys. Šis maisto prasimanydavo kapsnodamas ilgą rambaus padūkėlio kaklą tol, kol pasirodys kraujo lašelių. Tada kiek širdis geidžia siurbčiodavo tą karališką patiekalą. Žmonės šį paukštį vadino *Geospiza difficilis*.

Pagrindinė šių keistų kikilių lizdavietė, jų rojus, buvo Santa Rozalijos sala. Jei ne toji gausybė *Geospiza difficilis*, Merė apie tą nuo

viso salyno taip nutolusią ir žmonių labai retai lankomą salą gal nė nebūtų girdėjusi. Ir jei ne tie kraugeriai kikiliai, vieninteliai, bent kiek sudomindavę jos mokinius, tikrai nebūtų apie ją tiek pasakojusi per pamokas.

Būdama puiki mokytoja, ji, taikydamasi prie mokinių, šiuos kikilius apibūdindavo kaip „idealius kambarinius paukštelius grafui Drakulai". Žinojo, kad daugumai jos mokinių išgalvotas grafas reikšmingesnis, pavyzdžiui, už Džordžą Vašingtoną, viso labo tik jų tėvynės įkūrėją.

Be to, ir žinių apie Drakulą jie turėjo daug daugiau, todėl Merė toliau juokais pripažindavo, kad jis *Geospiza difficilis* vis dėlto, matyt, nesidžiaugtų, kadangi Drakula, anot Merės, *Homo transylvaniensis*, miegodavo dieną, o *Geospiza difficilis* – naktį.

– Tad, ko gero, – apsimestinai liūdnai padarydavo išvadą, – geriausias kambarinis gyvūnas grafui Drakulai lieka *Desmontidae* šeimos narys, iš mokslinės kalbos išvertus – šikšnosparnis vampyras.

***

O baigdavo juokauti klausimu:

– Jei atsidurtumėte Santa Rozalijoje ir užmuštumėte *Geospiza difficilis* atstovą, ką reikia daryti, kad jis niekada neatgytų?

Pati atsakydavo:

– Palaidoti kryžkelėje, prieš tai, aišku, kuoliuku persmeigus širdį.

***

Tačiau jaunam Čarlzui Darvinui įvairūs Galapagų kikiliai uždavė galvosūkį, nes pamėgdžiojo įvairius kur kas geriau prisitaikiusius prie aplinkos žemyno paukščius. Jis vis dar buvo linkęs sutikti, jei tai pasirodytų prasminga, kad Visagalis Dievas sukūrė visus padarus

tokius, kokius jis pats ir aptiko keliaudamas aplink pasaulį. Tačiau jo didelėms smegenims kilo klausimas: kodėl Kūrėjas visokiausias įmanomas mažų sausumos paukščių pareigas skyrė blogai prisitaikiusiam kikiliui? Jei Kūrėjas manė, kad saloms reikia genio tipo paukščio, kas jam neleido sukurti tikro genio? Jei manė, kad kraugerystė – geras daiktas kodėl po galais šią pareigą skyrė ne šikšnosparniui vampyrui, bet kikiliui? Kikiliui vampyrui?

***

Tą patį galvosūkį Merė pateikdavo mokiniams, pasisakymą baigdama klausimu:

– Prašom, kas norėtų pasisakyti?

***

Vos įkėlusi koją ant juodo sausumos lopinio, prie kurio „Bahía de Darwin“ užplaukė ant seklumos, Merė kluptelėjo. Susilaikė nepargriuvusi, bet nusibrozdino dešinės rankos krumplius. Neskaudžiai. Dirstelėjo į žaizdeles. Iš nubrozdintos odos sunkėsi kraujo lašelyčiai.

Staiga ant piršto nutūpė visai nebaikštus kikilis. Ji nenustebo, mat buvo girdėjusi, kad kikiliai tupia žmonėms ant galvų, rankų, puodelių su gėrimu ir panašiai. Tad nutarė pasidžiaugti tokiu pasveikinimu atvykus į salas ir, nejudindama rankos, švelniai paukštukui tarė:

– Tai kurios iš trylikos kikilių veislių pats būsi?

Lyg supratęs klausimą, paukštukas tuoj pat pasirodė, kas esąs, nusiurbdamas raudonus lašelius nuo jos krumplių.

Tad ji vėl apžvelgė salą, nė minties neturėdama, kad čia teks praleisti visą likusį gyvenimą ir pamaitinti tūkstančius kikilių. Visiškai jos pagarbą praradusiam kapitonui tarė:

– Sakote, čia Rabidos sala?

– Aha, – patvirtino tas. – Be jokios abejonės.

– Na, nesmagu jums, nusikamavusiam, prieštarauti, bet ir vėl esate neteisus, – atšovė ji. – Čia ne kas kita, o Santa Rozalija.

– Kodėl jau jūs taip įsitikinusi? – paklausė jis.

Ir ji paaiškino:

– Man ką tik pasakė šitas paukštelis.

25

Manhatano saloje, „Chrysler" dangoraižio pastogėje, Bobis Kingas užgesino šviesą savo kabinete, atsisveikino su sekretore ir išvažiavo namo. Mano pasakojime jis nebepasirodys. Nuo šios akimirkos per daugelį darbingų metų, kol žydru tuneliu nužengė į Anapilį, jis nebenuveikė ničnieko, kas turėtų bent kiek svarbos žmonijos ateičiai.

Tuo metu, kai Bobis Kingas grįžo namo, Gvajakilyje *Dzendžis Hirogučis, įtūžęs ant nėščios žmonos, išlėkė iš kambario „Eldorado" viešbutyje. Jautėsi neatleistinai užgautas jos išvedžiojimų apie tai, kokiais sumetimais jis sukūręs „Gokubį" ir „Mandaraksą". Paspaudęs lifto mygtuką, gaudydamas kvapą spragsėjo pirštais.

Ir čia į koridorių išėjo žmogus, kurį jis mažiausiai troško matyti, visų jo bėdų kaltininkas, tai yra *Endrius Makintošas.

– A, štai kur jūs, – tarė *Makintošas. – Kaip tik ketinau jums pasakyti, kad streikuoja telefonai. Kai tik sutaisys, pranešiu jums gerą naujieną.

*Dzendžis, kurio genai gyvi ir šiandien, žmonos, dabar ir *Makintošo sunervintas neįstengė pratarti nė žodžio. Tad japoniškai parašė atsakymą „Mandarakse", tada parodė *Makintošui vertimą „Mandarakso" ekranėlyje: „Nenoriu kalbėti. Mano labai bloga nuotaika. Palikite mane ramybėje."

Beje, kaip ir Bobis Kingas, *Makintošas neturės jokios tolesnės įtakos žmonijos ateičiai. Būtų kitas reikalas, jei jo duktė po dešimties metų Santa Rozalijoje būtų sutikusi būti dirbtinai apvaisinta. Manau, ne per drąsu teigti, kad jis būtų itin geidęs šitaip prisidėti prie Merės Hepbern eksperimento su kapitono sperma. Jei Selena būtų buvusi drąsesnė, tuomet visą šiuolaikinę žmoniją, kaip ir patį *Makintošą, kildintume iš narsių škotų karių, kadaise atrėmusių romėnų legionų antpuolį. Kokia galimybė praleista! Kaip sakytų „Mandaraksas“:

Tarp žodžių, – kur sakyti ar raštu
Išdėstyti, – liūdniausi: „Galėjo būt!“

– DŽONAS GRYNLYFAS VITJĖ (1807–1892)

– Kuo galiu padėti? – paklausė *Makintošas. – Tik pasakykite, viską padarysiu.

*Dzendžis neįstengė net galvos papurtyti. Teįstengė užsimerkti. O tuomet atvažiavo liftas, ir kai *Makintošas iš paskos įžengė į kabiną, *Dzendžiui net protas aptemo.

– Klausykit... – leidžiantis žemyn įtikinėjo *Makintošas, – aš jūsų draugas. Galite viską drąsiai sakyti. Jei turite bėdos per mane, liepkite man atsiknisti, ir neišgirsite nė žodžio prieš. Man taip pat pasitaiko suklysti. Aš gi žmogus.

Jiems nusileidus į vestibiulį, didelės smegenys *Dzendžiui davė nepraktišką, galima sakyti, vaikišką patarimą sprukti nuo *Makintošo – girdi, jis galėtų laimėti lenktynes su šiuo atletišku amerikiečiu.

Taigi jis nėrė pro paradines duris į kordonu atitvertą *Calle Diez de Agosto* dalį, o *Makintošas – petys į petį su juo.

Abudu taip greit išdūmė per vestibiulį į besileidžiančios saulės apšviestą gatvę, kad nelaimingasis brolis fon Kleistas, *Zygfridas,

darbavęsis kokteilinės bare, nesuspėjo jų net perspėti. Sušuko, bet pavėluotai:

– Klausykit! Klausykit! Aš, jumis dėtas, ten neičiau!

Ir išlėkė jiems iš paskos.

***

Mažame planetos sklypelyje per labai trumpą laiką atsitiko įvykių, kurių atgarsis bus juntamas ir po milijono metų. Tuo metu, kai nelaimingasis brolis fon Kleistas vijosi *Makintošą ir *Hirogučį, laimingesnysis savo kajutėje po „Bahía de Darwin" tilteliu prausėsi duše. Nedarė nieko reikšmingesnio žmonijos ateities labui, išskyrus tai, kad gyveno, buvo gyvas, o štai jo vyresnysis padėjėjas, pavarde Ernandas Krusas, rengėsi atlikti lemiamos įtakos turėsiantį poelgį.

Krusas viršutiniame denyje stebėjo vienintelį laivą akiratyje, Kolumbijos krovininį laivą „San Mateo", jau seniai išmetusį inkarą upės žiotyse. Krusas, kresnas, plikas, kapitono amžiaus, kitais laivais buvo atlikęs penkiasdešimt kruizų į salas ir atgal. Kartu su įgulos branduoliu jis atplukdė „Bahía de Darwin" iš Malmės. Tuo metu, kai oficialusis kapitonas reklamos tikslais važinėjo po Jungtines Amerikos Valstijas, Krusas Gvajakilyje rūpinosi laivo parengimu kelionei. Didelės šio žmogaus smegenys puikiai nusimanė apie bet kurią laivo dalį – nuo galingų dyzelino variklių mašinų skyriuje iki ledų šaldiklio pagrindinio salono bare. Be to, jis žinojo kiekvieno įgulos nario privalumus ir trūkumus ir buvo pelnęs visų jų pagarbą.

Jis buvo tas tikrasis kapitonas, vesiantis laivą, kai Adolfas fon Kleistas, dabar besiteškinantis ir dainuojantis dabar duše, žavės keleivius prie pietų stalo, o vakarais šokdins visas iš eilės damas.

Akiratyje atsidūręs „San Mateo" ir aplink inkaro grandinę susitelkęs augalinis plaustas Krusui mažiausiai rūpėjo. Tas aprūdijęs

laiviūkštis ten buvo taip ilgai užsistovėjęs, kad galėjai įsivaizduoti žiūrįs į negyvą uolą. Tačiau dabar Krusas matė, kaip jį lyg banginė jauniklį žindo prie borto priplaukęs nedidukas tanklaivis. Lanksčia žarna iš tanklaivio tekėjo dyzelinas, motinos pienas „San Mateo" varikliui.

O atsitiko taip, kad „San Mateo" savininkai mainais už Kolumbijos kokainą gavo didelę Jungtinių Amerikos Valstijų dolerių sumą ir tuos dolerius kontrabanda įvežė į Ekvadorą, kur juos išmainė ne tik į dyzeliną, bet ir į pačią vertingiausią prekę, tai yra į maistą – degalus žmonėms. Vadinasi, tebevyko šiokia tokia tarptautinė prekyba.

Krusas negalėjo tiksliai nuspėti, kokiais neteisėtais būdais „San Mateo" apsirūpino degalais ir maistu, tačiau, žinoma, mąstė apie neteisybę apskritai, o būtent: tas, kas turi lengvai realizuojamo turto, nesvarbu, ar uždirbto, ar ne, lengvai gali gauti ko panorėjęs. Duše besiteškenantis kapitonas – vienas iš tokių žmonių. Krusas – ne. Kruso visą gyvenimą uoliai kauptos santaupos, visos sukrės, buvo virtusios bevertėmis šiukšlėmis.

Jis pavydėjo džiugios nuotaikos sparnus namo pakėlusiai „San Mateo" įgulai. Krusas nuo aušros, kai atsikėlė, rimtai svarstė, ar pačiam nesprukus namo. Gražiame name netoli oro uosto jo laukė baimės apimta šeima – nėščia žmona ir vienuolika vaikų. Jiems buvo labai reikalingas, tačiau, nepaisant to, palikti laivą, su kuriuo sieja įsipareigojimai, iki šiol atrodė tolygu nusižudyti, paaukoti pagarbos vertus principus ir gerą vardą.

Ir vis dėlto jis apsisprendė bėgti iš „Bahía de Darwin". Patapšnojo denio turėklą ir ispaniškai sukuždėjo:

– Sėkmės, manoji Švedijos princese. Sapnuosiesi tu man.

Jo elgesys buvo labai panašus į Chesaus Ortiso, išjungusio visus „Eldorado" telefonus. Didelės Kruso smegenys iki paskutinės minutės nuo sielos slėpė išvadą, kad pats laikas pasielgti nevisuomeniškai.

***

Taip Adolfas fon Kleistas liko vienvaldis viršininkas, nors nei bū, nei mė nenutuokė apie laivavedybą, Galapagų salas ar tokio didžiulio laivo eksploatavimą ar remontą.

Kapitono nekompetencija ir Ernando Kruso apsisprendimas padėti saviškiams, tuomet kvepėję pigia komedija, neįkainojamai pasitarnavo dabartinei žmonijai. Ir po visų komedijų. Po visų tariamai rimtų reikalų.

***

Jei „šimtmečio iškyla į gamtą“ būtų vykusi pagal planą, kapitono ir vyresniojo padėjėjo pareigų pasidalijimas būtų būdingas daugelio prieš milijoną metų egzistavusių organizacijų valdymo pavyzdys, kai oficialus vadovas apsiribodavo viešais pliurpalais, o vadinamajam pavaduotojui tekdavo didžiausia atsakomybės našta – žinoti, kaip ir ką geriausia daryti ir kokia tikroji padėtis.

Geriausiai tvarkėsi tos valstybės, kurių valdžios viršūnėje stovėdavo tokios simbiozinės poros. O galvodamas apie valstybes, senovėje dariusias savižudiškų klaidų, pastebiu, kad jos bandė apsieiti tik su vienu aukščiausiu pareigūnu Adolfu fon Kleistu be Ernando Kruso. Likusieji gyvi tokios valstybės piliečiai kapanodavosi iš pačių kūrinio griuvėsių, pavėluotai suvokę, kad per visą užsikrautų negandų metą nebuvo valdžios viršūnėje nė vieno, suprantančio, kaip ir ką geriausia daryti, dėl ko padėtis tokia, o ne kitokia, ir kaip viskas yra iš tikrųjų.

26

Laimingesnysis brolis fon Kleistas, visų šiandien gyvuojančių žmonių protėvis, buvo aukštas, liesas, su ereliška nosimi. Galvą puošė kupeta garbanotų auksaspalvių, dabar žilų plaukų. Kite gyvenantys dėdės jį paskyrė vadovauti „Bahía de Darwin" – turėdami omeny, kad visus svarbius reikalus spręs pirmasis padėjėjas, – tais pačiais sumetimais, kaip ir *Zygfridui pavedė valdyti viešbutį: norėjo, kad įžymiais atvykėliais ir brangia nuosavybe rūpintųsi artimi giminaičiai.

Kalnuose virš Kito tvyrančiame vėsiame ūke kapitonas ir jo brolis turėjo puikius namus, kurių jau niekada nebepamatys. Abudu paveldėjo nemenką nužudytos motinos ir abiejų pusių senelių turtą. Beverčių sukrių sąskaitose kaip ir neturėjo. Beveik visas lėšas laikė Niujorko Čeiz Manhatano banke, todėl jų turtas buvo JAV dolerių ir Japonijos jenų pavidalu.

Stripinėdamas dušo kabinoje, kapitonas galvojo: nors padėtis Gvajakilyje įtempta, jaudintis nėra ko. Kas bus, tas, o Ernandas Krusas žinos, ką daryti.

Jo didelės smegenys davė mintį, kurią pamanė būsiant verta nusišluosčius perduoti Krusui. Jei panašu, kad įgula rengiasi išsilakstyti, galvojo jis, Krusas galėtų priminti, kad oficialiai „Bahía de Darwin" yra karo laivas, taigi pagal karinio laivyno statutą dezertyrams gresia griežtos bausmės.

Toks įstatymas negaliojo, tačiau dėl to, kad pagal popierius laivas priklausė Ekvadoro kariniam jūrų laivynui, kapitonas neklydo. Kaip laivyno admirolas, vasarą iš Malmės atplukdytą laivą pats priėmė į kovines pajėgas. Deniai buvo dar neiškloti kilimais, ir plikas plienas nusėtas užkaltomis skylėmis, į kurias karo atveju būtų tvirtinami stovai kulkosvaidžiams, raketiniams šautuvams, giluminėms bomboms ir taip toliau.

Tuomet laivas būtų pertvarkytas į transportinį desanto šarvuotį, kuriame, kaip kapitonas sakė per „Vakaro šou", tektų „po dešimt butelių „Dom Perignon" ir po vieną bidė šimtui eilinių ir puskarininkių".

***

Duše kapitonas apmąstė ir kitokius planus, bet visi jie buvo sugalvoti Ernando Kruso. Pavyzdžiui, jei kruizas bus atšauktas, o tai beveik neabejotina, Krusas su keletu jūreivių nuplukdys laivą ir nuleis inkarą kur nors liūgyne, toliau nuo marodierių. Kruso manymu, jie išsiversią ir be kapitono.

Jei kiltų tikra velniava ir laivui netoli miesto neatsirastų saugios vietos, Krusas ketino jį nuplukdyti į karinio laivyno bazę Baltroje, Galapagų salyne. Krusas manė, kad ir tokiu atveju jie išsiversią be kapitono.

O jei garsenybės iš Niujorko rytojaus dieną vis dėlto, nors ir neįtikėtina, atvyktų, tada kapitonui būtinai reikėtų būti laive, pasveikinti ir nuraminti keleivius. Iki jiems atvykstant Krusas „Bahía de Darwin" su nuleistu inkaru laikytų atviroje jūroje, kur ir Kolumbijos krovininis laivas „San Mateo". Laivą prišvartuotų tik tuomet, kai garsenybės būtų prieplaukoje, pasirengusios lipti į laivą. Tada skubiai išvestų laivą į saugius atvirus vandenis, o paskui, nelygu, kokia padėtis, gal net iš tikrųjų atliktų žadėtąją kelionę į salas.

Bet greičiausiai ne: nugabentų keleivius į kokį nors už Gvajakilį saugesnį uostą, tik, aišku, ne į Peru, Čilę ar Kolumbiją, kitaip sakant, ne į Pietų Amerikos vakarus. Tose šalyse žmonių būklė ne mažiau beviltiška kaip Ekvadore.

Galima būtų į Panamą.

Reikalui esant, Ernandas Krusas buvo numatęs visas garsenybes nugabenti į patį San Diegą. Maisto, degalų ir vandens laive daugiau negu pakankamai net ir tokiai ilgai kelionei. O pakeliui garsenybės galės telefonu draugus ir gimines nuraminti, kad, nepaisant iš visur girdimų blogų žinių, jie čia po senovei vartosi kaip inkstai taukuose.

***

O apie tokią išeitį kritišku atveju kapitonas, būdamas duše, nepamąstė: kad jis pats, tik Merės Hepbern padedamas, ves laivą – ir užplukdys ant seklumos prie Santa Rozalijos, tapsiančios visos žmonijos lopšiu.

***

Štai „Mandaraksui" puikiai žinoma ištrauka:

Nežymus aplaidumas į didelį blogį išvirsta...
Pritrūkus vinies – pražuvo pasaga; pritrūkus pasagos –
pražuvo žirgas; pritrūkus žirgo – pražuvo raitelis.

– BENDŽAMINAS FRANKLINAS (1706–1790)

Taip, bet nedidelis aplaidumas kartais ir į gerą išvirsta. „Bahía de Darwin" pritrūkus Ernando Kruso buvo išgelbėta žmonija. Krusas nieku būdu nebūtų užplukdęs laivo ant seklumos prie Santa Rozalijos.

Dabar jis, pribubijęs bagažinę „šimtmečio iškylai į gamtą“ skirtų skanėstų, „Eldorado“ modelio kadilaku važiavo iš uosto. Maisto šeimai pasivogė auštant, gerokai prieš pasirodant kareiviams ir išbadėjusiai miniai.

Automobilis, kurį įsigijo iš to, kas nubyrėjo „Bahía de Darwin“ aprūpinant įrenginiais ir maistu, vadinosi taip pat kaip ir viešbutis – ir kaip turtų bei puikių galimybių pertekęs legendinis miestas, kurio ieškojo, bet taip ir nerado jo protėviai ispanai. Tie jo protėviai kankindavo indėnus norėdami iškvosti, kur yra Eldoradas.

Šiais laikais sunku įsivaizduoti vieną žmogų kankinant kitą. Visų pirma, kaip su plaukmenimis ir burna sulaikyti tą, kurį norite pakankinti? Kaip surengti gaudynes, kai žmonės taip gerai plauko ir taip ilgai išbūna po vandeniu? To, kurį gaudysite, beveik neįmanoma atskirti nuo kitų, be to, jis gali pasislėpti bet kur bet kokiame gylyje.

***

Ernandas Krusas jau pasitarnavo žmonijai.

Netrukus pasitarnaus ir Peru karinis oro laivynas, bet vėliau, po šeštos valandos, kai *Endrius Makintošas ir *Dzendžis Hirogučis jau bus žuvę, – kai Peru paskelbs Ekvadorui karą. Peru bankrutavo puse mėnesio anksčiau už Ekvadorą, taigi ir badas ten buvo didesnis. Sausumos kareiviai bėgo namo, pasiimdami ir ginklus. Patikimas liko tik mažutis Peru karinis oro laivynas, ir ištikimybei palaikyti karinė chunta jį maitino geriausiais maisto likučių kąsneliais.

Kovinga karinio oro laivyno nuotaika vyravo ir dėl to, kad visa įranga, pirkta kreditan ir pristatyta dar prieš bankrotą, buvo laikoma naujausiu technikos žodžiu. Jis turėjo aštuonis naujus prancūziškus bombonešius naikintuvus, ginkluotus amerikietiškomis „oras–žemė“ raketomis su japonišku elektroniniu protu, piloto nurodymu

galinčiomis tiksliai pataikyti arba į radiolokatoriaus signalų šaltinį, arba į šilumą skleidžiantį variklį. Savo ruožtu pilotas nurodymus gaudavo iš ant žemės ir kabinoje esančių kompiuterių. Kiekvienos raketos kovinėje galvutėje esanti naujoviška izraelietiška sprogstamoji medžiaga griaunamąja galia prilygo penktadaliui Jungtinių Amerikos Valstijų atominės bombos, per Antrąjį pasaulinį karą numestos ant Hisako Hiroguči motinos.

Didsmegeniams karybos specialistams naujoji sprogstamoji medžiaga buvo tikras lobis. Jeigu žudydavo tradiciniais, ne atominiais, ginklais, jie būdavo garbstomi kaip humaniški valstybininkai. Atrodė, kol nepanaudos atominių ginklų, niekas nepavadins visų po Antrojo pasaulinio karo vykdytų žudynių tikruoju vardu, tai yra, aišku, Trečiuoju pasauliniu karu.

***

Oficialiai Peru chunta nurodė tokią karo paskelbimo priežastį: kad Galapagų salos teisėtai priklauso Peru ir kad Peru nori jas susigrąžinti.

***

Šiuolaikinių žmonių protelis per skystas, kad sugalvotų tokius ginklus, kokių prieš milijoną metų turėjo net skurdžiausios valstybės. Taip taip, ir tie ginklai buvo visąlaik naudojami. Per visą mano gyvenimą nebuvo dienos, kad kur nors planetoje nevyktų bent trejetas karų.

Ir natūraliosios atrankos dėsnis naujoms technologijoms nieko negalėjo priešpriešinti. Jokios rūšies patelė, išskyrus nebent raganosę, negalėjo pagimdyti jauniklio, kurio neįveiktų ugnis, bombos ar kulkos.

Geriausia, ką natūraliosios atrankos dėsnis mano laikais galėjo pasiūlyti, tai žmonės, kurie nieko nebijo, nors bijoti labai buvo ko. Keletą tokių pažinojau Vietname – tiek, kiek tokius žmones įmanoma pažinti. Toks buvo ir *Endrius Makintošas.

27

Kad jos tėvas miręs, Selena Makintoš įsitikins tik susitikusi su juo žydrojo tunelio, vedančio į Anapilį, gale. Tikrai žinojo tiek, kad jis „Eldorade“ išėjo iš kambario ir koridoriuje šnektelėjo su *Dzendžiu Hirogučiu. Paskui jiedu liftu nusileido žemyn. Kas juodu ištiko vėliau, ji taip ir nesužinos.

Beje, jos aklumo istorija tokia: dėl ydingo geno, paveldimo per moterišką giminės liniją, ji sirgo pigmentiniu retinitu. Geną ji paveldėjo iš motinos. Pastaroji regėjo puikiai, tačiau nuo tėvo nuslėpė esanti to geno nešiotoja.

Ši liga, kaip viena iš tūkstančio sunkiausių *Homo sapiens* ligų, buvo žinoma ir „Mandaraksui“. Santa Rozalijoje Merės užklaustas, „Mandaraksas“ Selenos atvejį pavadino itin sunkiu, nes ji buvo neregė iš prigimties. Dažniausiai pigmentinis retinitas, bylojo „Mandaraksas“, sūnus „Gokubio“, pažeistiesiems ir pažeistosioms leidžia matyti pasaulį kartais net iki trisdešimties metų. Be to, „Mandaraksas“ patvirtino tai, ką Merei sakė pati Selena: kad jeigu ji susilauktų kūdikio, penkiasdešimt procentų tikimybės, jog jis bus aklas. O jei tai būtų mergaitė, nesvarbu, ar reginti, ar neregė, ir užaugusi susilauktų palikuonių, penkiasdešimt procentų tikimybės, kad jie bus akli.

***

Keista, kad tokios palyginti retos paveldimos ligos kaip pigmentinis retinitas ir Hantingtono chorėja kėlė tiek daug nerimo Santa Rozalijos naujakuriams, turint omeny, kad jų viso labo buvo tik dešimt.

Kaip jau minėjau, kapitonas, laimei, nebuvo ligos nešiotojas. Selena aiškiai buvo. Bet, manau, jei ji ir būtų susilaukusi palikuonių, šiandienos žmonijai pigmentinis retinitas vis vien negrėstų – dėl natūraliosios atrankos, ryklių ir dalginių delfinų.

***

Beje, štai kaip tada, jai su savo kale Kazache klausantis lauke dūzgiančios minios, žuvo jos tėvas ir *Dzendžis Hirogučis: jiedu buvo nušauti į pakaušius, taigi nežinojo, kas juos pakirto. Ir reikia pripažinti, kad juos nušovęs kareivis taip pat atliko nedidelį žygį, kurio padariniai regimi ir po milijono metų. Kalbu ne apie šūvius. Kalbu apie jo įsilaužimą pro užpakalines duris į suvenyrų parduotuvę prieš „Eldoradą".

Jei jis nebūtų į tą parduotuvę įsilaužęs, žmonių šiandien Žemėje tikrai nebūtų nė kvapo. Aš nejuokauju. Visi dabar gyvenantys žmonės turėtų dėkoti Dievui, kad tas kareivis buvo išprotėjęs.

Tas kareivis, eilinis Cheraldas Delgadas, dezertyravo iš būrio, su savimi pasiėmė pirmosios pagalbos vaistinėlę, gertuvę, kastuvėlį, automatinį kovinį šautuvą, porą granatų, keletą apkabų su šoviniais ir taip toliau. Jis turėjo tik aštuoniolika metų ir sirgo paranojiška šizofrenija. Tokiam nieku būdu negalima buvo duoti į rankas tikros ginkluotės.

Didelės smegenys jam diktavo visokiausius nesamus dalykus – kad jis geriausias pasaulio šokėjas, kad jis Frenko Sinatros sūnus, kad jo, šokėjo, talento pavydintys žmonės kėsinasi radijukais išvesti jį iš proto, ir taip toliau, ir panašiai.

Išbadėjusiam, kaip ir daugybė kitų gvajakiliečių, Delgadui vaidenosi, kad svarbiausias jo uždavinys – saugotis priešų su radijukais. O lauždamasis į nebeveikiančią suvenyrų parduotuvę įsivaizdavo, kad tai ne suvenyrų parduotuvė, bet Ekvadoro „Ballet Folklórico“ būstinė, ir dabar jis įrodys esąs geriausias pasaulio šokėjas.

***

Ir šiais laikais daug kas regi haliucinacijas ir audringai reaguoja į visokiausius nesamus dalykus. Galimas daiktas, tai paveldėta iš kankabonų. Tačiau dabar tokie žmonės negali apsiginkluoti, be to, nuo jų lengva pabėgti plaukte. Net jei ir rastų iš senovės užsilikusią granatą, kulkosvaidį, peilį ar dar ką, kaip, teturėdami plaukmenis ir dantis, jie tą ginklą panaudotų?

***

Vaikystėje mama mane sykį iš Kohouzo nusivežė į Olbenį, į cirką, nors mums buvo ir ne pagal kišenę, o tėvas cirkų apskritai nevertino. Rodė dresuotus ruonius ir jūrų liūtus, mokančius ant snukio išlaikyti kamuolį, pūsti dūdą, kada reikia paploti pelekais ir taip toliau.

Tačiau jie nieku gyvu nebūtų mokėję užtaisyti kulkosvaidžio ir atlaužti gaiduko ar ištraukti kaiščio ir kur nors bent apytiksliai nusviesti granatos.

***

Pirmiausia, kaip tokie nevispročiai delgadai patekdavo į kariuomenę: kalbėdamasis su naujokų verbavimo karininku, jis ir elgėsi, ir kalbėjo normaliai, kaip ir aš stodamas į Jungtinių Amerikos Valstijų jūrų pėstininkus. O pašauktas Delgadas buvo vasarą maždaug tada, kai mirė Rojus Hepbernas, trumpalaikei tarnybai dėl „šimtmečio iškylos

į gamtą". Buvo numatyta, kad jo būrys idealiai tvarkingomis uniformomis poniai Onasis ir kitiems svečiams demonstruos išmuštruotus rikiuotės pratimus. Turėjo gauti kovinius šautuvus, plieninius šalmus ir visa kita, tik, aišku, be tikros amunicijos.

Delgadui puikiai sekėsi žygiuoti, šveisti žalvarines sagas, blizginti batus. Tačiau staiga Ekvadorą sukrėtė ekonomikos krizė, ir kareiviams buvo išdalyta tikra amunicija.

Delgadas buvo stulbinamas žaibiškos evoliucijos pavyzdys, kaip, beje, ir kiekvienas kareivis. Kai mane po naujokų mokymo stovyklos išsiuntė į Vietnamą ir išdavė tikrą amuniciją, kaip juoda nuo balta skyriausi nuo to geltonsnapio, koks buvau civiliniame gyvenime. Ir elgiausi baisiau už Delgadą.

***

Taigi: parduotuvė, į kurią įsilaužė Delgadas, buvo viena iš neveikiančių parduotuvių prieš „Eldoradą". Kareiviai, spygliuota viela atitvėrę viešbutį, jas laikė užtvaros dalimi. Tad pro užpakalines duris į vieną iš jų įsilaužęs, atrakinęs priekines duris ir vos vos pravėręs dirstelėti, Delgadas užtvaroje padarė spragą, pro kurią galėjo pereiti ir kiti. Ši spraga – jo įnašas į žmonijos ateitį, nes netrukus pro ją viešbutį pasieks labai svarbūs žmonės.

***

Dirstelėjęs pro tarpdurio plyšelį, Delgadas išvydo du savo priešus. Vienas jų mosčiojo radijuku, galinčiu, jo manymu, sujaukti jam protą. Tai buvo ne radijas, o „Mandaraksas", ir tariamieji priešai – *Dzendžis Hirogučis ir *Endrius Makintošas. Jiedu sparčiai kulniavo per atitvertą plotą, nes kaip viešbučio gyventojai turėjo tam teisę.

*Hirogučis virte virė iš įniršio, o *Makintošas švelniai šaipėsi, kam tas viską taip imąs į širdį. Jiedu pralėkė pro parduotuvę, kurioje slėpėsi Delgadas. Pastarasis šoko pro priekines duris ir, savo supratimu, savigynos sumetimais abu nušovė.

Taigi man daugiau nebereikės Dzendžio Hirogučio ir Endriaus Makintošo pavardžių žymėti žvaigždutėmis. Iki šiol žymėdavau, kad skaitytojams priminčiau, jog šie du iš šešių „Eldorado" gyventojų nesulauks saulėleidžio.

Dabar jie buvo nebegyvi, ir leidosi saulė, po kuria prieš milijoną metų tiek daug žmonių tikėjo, kad išgyvena tik patys pranašiausieji.

***

Delgadas, kovos dėl būvio laimėtojas, nėrė atgal į parduotuvę ir patraukė galinių durų link, tikėdamasis aptikti daugiau priešų, kuriems įrodytų savo pranašumą.

Aptiko tik pulkelį elgetaujančių rudaodžių vaikų – šešias mergaites. Šiam šiurpiam pamišusiam kareivai, apsikarsčiusiam žudymo prietaisais, išpuolus pro duris, mergaitės, per daug išbadėjusios ir praradusios viltį išgyventi, neišsilakstė. Visos išsižiojo – ir vartė rudas akutes, plekšnojo pilvukus, kišo pirštukus į burneles, rodydamos, kokios jos alkanos.

Taip pat anuomet elgėsi vaikai visame pasaulyje, ne tik Ekvadore, tame viename aklagatvyje.

O Delgadas ėjo ir nuėjo, ir nei buvo suimtas, nei nubaustas, nei paguldytas į ligoninę, nei nieko. Tokių kareivių kaip jis mieste knibždėte knibždėjo, ir niekas gerai neįsižiūrėjo į jo veidą, be to, veidas plieninio šalmo šešėlyje niekuo nesiskyrė iš kitų veidų. O kitą dieną jis, šaunus kovotojas už būvį, išprievartaus moteriškę ir taps tėvu vieno iš paskutinių kokių dešimties milijonų Pietų Amerikos žemyne gimsiančių vaikų.

***

Jam nuėjus, šešios mergaitės smuko į parduotuvę pasiieškoti maisto ar daiktų, kuriuos būtų galima išmainyti į maistą. Buvo našlaitės iš Rytų Ekvadoro atogrąžų girios kitapus kalnų – iš labai labai toli. Jų visų tėvai išmirė nuo iš oro išpurkštų insekticidų, ir jas vienas lakūnas atskraidino į Gvajakilį, kur jos tapo gatvės vaikais.

Buvo jos daugiausia indėnų kilmės, bet turėjo ir protėvių negrų – afrikiečių vergų, kadaise pabėgusių į atogrąžų girią, – kraujo.

Tos mergaitės – kankabonės. Jos užaugs ir subręs Santa Rozalijoje ir kartu su Hisako Hiroguči taps visos šiuolaikinės žmonijos pramotėmis.

***

Bet prieš patekdamos į Santą Rozaliją, jos dar turėjo atsidurti viešbutyje. Ir jeigu eilinis Cheraldas Delgadas nebūtų atvėręs kelio per parduotuvę, kareiviai ir užtvara tikrai būtų neleidę ten patekti.

28

Šios šešios mažylės Santa Rozalijoje taps šešiomis Ievomis Adomui – kapitonui fon Kleistui, o Gvajakilyje jos nebūtų atsidūrusios, jei ne jaunas lakūnas Eduardas Chimenas. Tą vasarą, tiksliau, tą pačią dieną, kai įvyko Rojaus Hepberno laidotuvės, Chimenas keturviečiu lėktuvu amfibija skrido virš atogrąžų girios ties Tiputinio upės, tekančios ne į Ramųjį, o į Atlanto vandenyną, ištakomis. Ką tik buvo nuskraidinęs prancūzą antropologą su būtiniausiais reikmenimis į vieną vietą prie Peru sienos, kur tas ketino pradėti slapukų kankabonų paiešką.

Iš ten Chimeno laukė penkių šimtų kilometrų skrydis per dvi aukštų dantytų kalnų grandines į Gvajakilį. Gvajakilyje turėjo paimti du amerikiečius milijonierius žvejus ir nuskraidinti į oro uostą Galapagų saloje Baltroje, kur jų lauks frachtuotas giliavandenės žūklės laivas su įgula. Ir jie neketino žvejoti kas papuola. Tikėjosi pagauti didelių baltųjų ryklių, tokių pat, kokie po trisdešimt vienų metų praris Merę Hepbern, kapitoną fon Kleistą ir „Mandaraksą“.

***

Chimenas iš lėktuvo pamatė pakrantės dumble ištryptas raides: SOS. Jis nusileido ant vandens, o paskui lėktuvas kaip antis užkrypavo ant kranto.

Jį džiaugsmingai pasitiko aštuoniasdešimtmetis Romos katalikų kunigas tėvas Bernardas Ficdžeraldas, pusę šimtmečio gyvenęs tarp kankabonų. Su juo buvo šešios mergaitės, paskutinės kankabonės. Jis su jomis ir ištrypė tas raides pakrantės dumble.

Beje, tėvas Ficdžeraldas turėjo bendrą proseneli su Džonu F. Kenedžiu, pirmu ponios Onasis vyru, trisdešimt penktuoju Jungtinių Amerikos Valstijų prezidentu. Jei tėvas Ficdžeraldas būtų susidėjęs su indėne, tačiau jis taip nesielgė, šiandienykščiai žmonės galėtų tvirtinti turį mėlynojo airiško kraujo – tik kad šiandien kilmė niekam nerūpi.

Sulaukęs devynių mėnesių amžiaus, žmogus pamiršta net savo motiną.

***

Tuo metu, kai visą gentį apipurškė nuodais, mergaitės su tėvu Ficdžeraldu mokėsi giedoti. Kai kurie nukentėjusieji tebemerdėjo, tad senasis kunigas ketino pasilikti su jais. Tačiau prašė Chimeną vežti ir įduoti kieno nors globon mergaites.

Tad vos per penkias valandas tos mergaičiukės perskrido iš akmens amžiaus į elektronikos amžių, iš gėlavandenių džiunglių pelkynų į sūriavandenį Gvajakilio liūgyną. Kalbėti jos mokėjo tik kankabonų kalba, kurią suprato vien keletas džiunglėse besigaluojančių giminaičių ir, kaip paaiškėjo vėliau, vienas apskuręs baltaodis gvajakilietis.

Chimenas buvo iš Kito ir Gvajakilyje mergaičių priglausti neturėjo kur. Pats nuomojosi kambarį „Eldorade", tą patį kambarį, kuriame vėliau apsistos Selena Makintoš ir jos kalė. Policijoje jam patarė mergaites nuvesti į katedros pašonėje įsikūrusią našlaičių prieglaudą, kur vienuolės mielai apsiėmė jomis pasirūpinti. Maisto tuomet dar visiems pakako.

Tada Chimenas grįžo į viešbutį ir apie savo nuotykį papasakojo barmenui, tai yra Chesui Ortisui, tam pačiam, kuris išjungs viešbučio telefono ryšį su pasauliu.

***

Taip Chimenas tapo vienu iš lakūnų, smarkiai pasitarnavusių ateities žmonijai. Kitas – toks amerikietis Polas V. Tibecas. Tai jis per Antrąjį pasaulinį karą numetė atominę bombą ant Hisako Hiroguči motinos. Galimas daiktas, šiuolaikiniai žmonės būtų plaukuoti, jei Tibecas bombos ir nebūtų numetęs. Tačiau jo dėka jie apsiplaukavo daug greičiau.

***

Našlaičių prieglauda paskelbė ieškanti vertėjo, žmogaus, mokančio kankaboniškai. Atėjo senas girtuoklis, vagišius, grynakraujis baltaodis; įdomiausia, kad jis buvo vienos mergaitės, šviesiausio gymio, senelis. Jaunystėje nusidavė į atogrąžų girią ieškoti brangių mineralų ir trejus metus pragyveno tarp kankabonų. Jis pasveikino tėvą Ficdžeraldą, šiam iš Airijos atvykus pas gentį.

Vadinosi Domingas Keseda ir buvo kilęs iš geros šeimos. Jo tėvas buvo Kito centrinio universiteto Filosofijos skyriaus vadovas. Norėdami šiandienykščiai žmonės galėtų teigti kilę iš intelektualių ispanų aristokratų dinastijos.

***

Vaikystėje, kai gyvenau Kohouze, nemačiau, dėl ko galėčiau didžiuotis savo mažute šeima, tad motina man pasakė, kad mano gyslomis tekąs prancūzų didikų kraujas. Pasak jos, jei ne Prancūzijos revoliucija, aš galbūt gyvenčiau didelio dvaro pilyje. Tai per jos giminės liniją.

Be to, per ją mane kažkaip siejanti giminystė su Karteriu Brakstonu, vienu iš Nepriklausomybės deklaracijos signatarų. Kai gyslomis teka toks kraujas, sakė ji, reikia vaikščioti aukštai iškėlus galvą.

Pagalvojau, kad visai neblogai. Tada, atitraukdamas tėvą nuo rašomosios mašinėlės, paklausiau, kieno palikuonis esu iš jo pusės. Tuomet nežinojau, kas yra sperma, todėl jo atsakymas man kelerius metus liko neaiškus.

– Sūneli, – atsakė jis, – tu kilęs iš senos ryžtingų, sumanių mikroskopiškų buožgalviukų giminės. Jie visi lig vieno – varžybų čempionai.

***

Senis Keseda, dvokiantis it lavonais nuklotas mūšio laukas, mergaitėms prisakė niekuo, be jo, nepasitikėti. Būdamas vienintelis mergaičių pašnekovas ir dar vienos iš jų senelis, įtikino nesunkiai. Mergaitėms teko kiekvieną jo žodį priimti už gryną pinigą. Suabejoti nebuvo kaip, nes naujoji aplinka kaip diena nuo nakties skyrėsi nuo atogrąžų girios. Mergaitės turėjo įsitikinimų, kuriuos buvo pasirengusios atkakliai ir išdidžiai ginti, tačiau nė vienas jų netiko tam, ką matė Gvajakilyje, išskyrus vieną klasikinį, prieš milijoną metų miesto sąlygomis pragaištingą įsitikinimą: giminės giminių neskriaudžia. Po teisybei, Keseda puoselėjo žiauriai pavojingus kėslus – paversti mergaites vagilėmis ir elgetėlėmis, netolimoje ateityje – ir prostitutėmis. Tam jis ryžosi, kad pasotintų tuščios savigarbos ir alkoholio trokštančias savo dideles smegenis. Vienąkart ir jis bus turtingas ir svarbus žmogus.

Keseda mergaites vesdavosi pasivaikščioti po miestą ir, prieglaudos vienuolių įsitikinimu, apžiūrėti parkų, katedros, muziejų ir panašiai. Tačiau iš tikrųjų mergaičiukėms aiškino, kodėl reikia nekęsti

turistų, kur jų rasti ir kaip juos apdumti, ir kur jie dažniausiai laiko vertingus daiktus. Ir mokė žaidimo: pastebėti policininką anksčiau, negu jis pastebės tave, ir įsiminti geriausias vietas miesto centre pasislėpti, jei koks priešas pultų gaudyti.

***

Pirmoji savaitė mieste mergaitėms ir prabėgo žaidžiant žaidimėlius „ką daryti, jeigu". Bet paskui senelis Domingas Keseda ir mergaičiukės kaip į vandenį dingo policijai ir vienuolėms iš akių. Tas šlykštus žmonijos protėvis mergaites apgyvendino tuščiame elinge šalia prieplaukos – elinge, pasirodo, priklausiusiame vienam iš dviejų senesnių kruizinių laivų, „Bahía de Darwin" konkurentų. Elingas buvo tuščias, nes turistų srautas sumenko iki tiek, kad senasis laivas liko be darbo.

Gerai bent tai, kad mergaitės buvo drauge. Ir pirmaisiais metais Santa Rozalijoje, kol Merė Hepbern jas apdovanojo kūdikiais, didžiausią paguodą joms teikė buvimas krūvoje – su savo kalba, religiniais įsitikinimais, pokštais, dainomis ir panašiai.

Tatai jos, viena po kitos žydruoju tuneliu pasitraukusios į Anapilį, paliks ir Santa Rozalijoje gimusiems savo vaikams: bendrystės paguodą, kankabonų kalbą, kankabonų religiją, kankaboniškus pokštus ir dainas.

***

O tomis liūdnomis dienomis Gvajakilyje senis Keseda, leisdamas eksperimentuoti savo dvokiančiu kūnu, mergaites, kad ir mažutes, mokė prostitutėms būtiniausių įgūdžių ir laikysenos.

Jau tada, gerokai prieš ekonomikos krizę, jas reikėjo gelbėti. Taip, o pro apdulkėjusį vienintelį elingo, siaubingos jų mokyklos, langą

dūlavo „Bahía de Darwin“ pirmagalys. Būtų jos žinojusios, kad tas gražus baltas laivas bus jųjų Nojaus arka!

***

Galiausiai mergaitės nuo senio pabėgo. Dienas leido gatvėje elgetaudamos ir vogdamos. Bet dėl joms nesuprantamų priežasčių turistų rasti darėsi vis sunkiau, o galiausiai, atrodė, niekur nebeliko nieko valgomo. Dabar jau kaip reikiant išbadėjusios, jos puldinėjo prie kiekvieno, žiojosi, vartė akis, kišo į burneles pirštus, rodydamos, kaip seniai yra valgiusios.

Ir vieną pavakarę jas patraukė aplink „Eldoradą“ susibūrusios minios ūžesys. Aptiko atdaras neveikiančios parduotuvės galines duris, ir pro jas išpuolė Cheraldas Delgadas, ką tik nušovęs Endrių Makintošą ir Dzendžį Hirogučį. Tad jos smuko į parduotuvę ir iš jos išėjo pro priekines duris. Atsidūrė kareivių atitvertame plote, taigi nebuvo kas pastotų kelią į „Eldoradą“, kur kokteilių bare jos atsiduos Džeimso Veito malonei.

29

Merė Hepbern tuo metu gulėjo savo kambaryje ant lovos, „Džekės suknelės“ polietileniniu apdangalu apsivyniojusi galvą, ir vadavosi mirtimi. Apdangalas iš vidaus buvo visas išrasojęs, ir haliucinacijoje ji regėjo save, virtusią dideliu sausumos vėžliu, gulinčiu aukštielninku tvankiame senovinio burlaivio triume. Visiškai bergždžiai graibė orą taip, kaip būtų daręs aukštielninkas sausumos vėžlys.

Ji dažnai pasakodavo mokiniams, kaip burlaiviai, plaukiantys per Ramųjį vandenyną, sustodavo Galapagų salose pasigauti beginklių vėžlių, kurie aukštielninki išgyvendavo mėnesius be maisto ir vandens. Jų, lėtų, nebaikščių, didelių, salose knibždėte knibždėjo. Vėžlius jūreiviai versdavo aukštielninkus be baimės, kad įkąs ar apdraskys. Tada įsitvėrę gyvūnams nebenaudingų šarvų it roges juos tempdavo iki krante laukiančių barkasų.

Sukraudavo aukštielninkus tamsiame triume ir prisimindavo tik tada, kai ateidavo laikas juos valgyti. Jūreivius vėžliai žavėjo šviežia mėsa, kurios nereikia užšaldyti ar iškart suvalgyti.

***

Iliume Merė kiekvienais mokslo metais nujausdavo, kad koks nors mokinys pasipiktins tokiu žiauriu žmonių elgesiu su šiais patikliais gyvūnais. Jai tai būdavo proga pareikšti, kad gamtos sankloda buvo

šiems vėžliams negailestinga dar tuomet, kai nebuvo tokio gyvūno kaip žmogus.

Kadaise vidutinio klimato zonose visuose sausumos plotuose ploteliuose jų rėpliojo devynios galybės, pasakodavo ji.

Bet paskui iš kai kurių smulkių gyvių išsivystė graužikai. Jie lengvai surasdavo ir suėsdavo vėžlių kiaušinius – visus lig vieno.

Tad labai greitai visur, išskyrus kelias salas, kur nesiveisė graužikai, vėžliams atėjo paskutinioji.

***

Dūstančios Merės haliucinacija, kad ji yra sausumos vėžlys, buvo pranašiška: kažkas panašaus į tai, kas kadaise atsitiko beveik visiems sausumos vėžliams, ištiko ir beveik visą žmoniją.

Radosi naujas, plika akimi neįžiūrimas gyvis, ėdantis kiaušinėlius moterų kiaušidėse. Ir prasidėjo tai Vokietijoje, metinėje Frankfurto knygų mugėje. Moterims, apsilankiusioms mugėje, truputį pakildavo temperatūra, bet po dienos kitos ji nukrisdavo, ir kartais raibo akyse. O po visko jos likdavo tokios kaip Merė Hepbern: nebegalėjo turėti vaikų. Ir šios ligos nepavyks sustabdyti. Ji išplis, galima sakyti, visame pasaulyje.

Tai, kaip mažučiai graužikai beveik išnaikino galiūnus vėžlius, be abejo, eilinis Dovydo ir Galijoto kovos atvejis. Toks pat ir pastarasis.

***

Taip, o Merė jau buvo taip arti mirties, kad išvydo žydrąjį tunelį į Anapilį. Tą pačią akimirką ji pasipriešino taip toli ją atvedusioms didelėms smegenims. Ji nusiplėšė nuo galvos drabužių apdangalą ir, užuot pasimirusi, nusileido į apačią, kur rado Džeimsą Veitą, stovintį už baro ir valgydinantį žemės riešutais, alyvuogėmis, maraskininėmis vyšniomis ir perliniais svogūnėliais šešias kankabonaites.

Šis nemokšiško geraširdiškumo vaizdas įstrigo jos smegenyse visam gyvenimui. Ji niekada nesuabejojo, kad jo būta nesavanaudžio, gailiaširdžio, mielo žmogaus. Jis bus pakirstas širdies priepuolio ir nebespės pasielgti taip, kad ji pakeistų labai gerą nuomonę apie šį atgrasų žmogų.

Be viso kito, Veitas buvo dar ir žmogžudys.

Ta žmogžudystė įvyko taip:

Manhatano saloje jis parsidavinėjo homoseksualams, ir sykį jį pakabino vienas įsiganęs plutokratas, pradėjęs pokalbį klausimu, ar žinąs, kad ant jo gražių veliūrinio drapo marškinių atvarto likusi kortelė su kaina. To žmogaus gyslose tekėjo mėlynas kraujas! Jis buvo Kroatijos–Slovėnijos kunigaikštis Ričardas, tiesioginis Anglijos Jokūbo Pirmojo ir Vokietijos Frydricho Trečiojo, ir Austrijos imperatoriaus Prano Juozapo, ir Prancūzijos karaliaus Liudviko Penkioliktojo palikuonis. Turėjo antikvariatą Medisono prospekto gale ir nebuvo homoseksualas. Jis norėjo, kad jaunasis Veitas šilkine chalato juosta jį prismaugtų, o kai bus prie pat mirties, juostą atleistų.

Kunigaikštis Ričardas turėjo žmoną ir porą vaikų, kurie tuo metu atostogavo slidinėdami Šveicarijoje, ir jo žmona dar nebuvo tokia sena, kad negalėtų pastoti, taigi, jei ne jaunasis Veitas, galėjo gimti dar vienas tų kilmingų genų nešiotojas.

Ir tai dar ne viskas: jei kunigaikštis Ričardas nebūtų buvęs nužudytas, Bobis Kingas juodu su žmona gal būtų pakvietęs dalyvauti „šimtmečio iškyloje į gamtą“.

* * *

Jo našlė pasidarė labai populiari kaklaraiščių dizainerė ir pasivadino „kunigaikštiene Šarlote“, nors buvo iš prasčiokų, Steiten Ailendo stogdengio duktė, ir neturėjo teisės nei į titulą, nei į herbą. Ir vis vien visi jos sukurti kaklaraiščiai buvo papuošti herbu.

Velionis Endrius Makintošas turėjo bent kelis kunigaikštienės Šarlotės kaklaraiščius.

***

Veitas tą besmakrį mėlynkraujį peniukšlį pririšo aukštielninką, ištiestomis rankomis ir kojomis, ant lovos su baldakimu, pasak kunigaikščio, priklausiusios Noiburgo kunigaikštytei Eleonorai, Vengrijos karaliaus Juozapo Pirmojo motinai. Rankas ir kojas pririšo prie storų baldakimo stovų jau parengtomis atitinkamo ilgumo nailoninėmis virvėmis. Jos buvo laikomos slaptame stalčiuje kojūgalyje po raukiniais. Stalčiaus ten būta nuo seno, kažkada Noiburgo kunigaikštytė Eleonora jame laikydavo savo lytinio gyvenimo paslaptis.

– Gerai pririšk mane, kad neišsivaduočiau, – mokė jaunąjį Veitą kunigaikštis Ričardas, – bet neužspausk kraujotakos. Jau ko nenorėčiau, tai gangrenos.

Paskutinius trejus metus didelės smegenys jį vertė taip daryti mažiausiai kartą per mėnesį: samdytis nepažįstamus žmones, kad pririštų ir prismaugtų. Nieko sau būdas išsisukinėti nuo mirties!

***

Kroatijos–Slovėnijos kunigaikštis Ričardas, galimas daiktas, protėvių dvasioms stebint, jaunajam Džeimsui Veitui nurodė jį smaugti tol, kol neteksiąs sąmonės. Tuomet Veitas, jam žinomas tik kaip „Džimis“, turėjo lėtai – tokiu būdu: „Tūkstantis vienas, tūkstantis du...“ ir taip toliau – suskaičiuoti iki dvidešimties.

Galimas daiktas, karaliui Jokūbui ir imperatoriui Frydrichui, ir imperatoriui Pranui Juozapui, ir karaliui Liudvikui stebint, kunigaikštis, vienas iš pretendentų į Jugoslavijos sostą, „Džimį“ perspėjo neliesti jo kūno ar drabužių, išskyrus juostą, kuria būsiąs suveržtas

kaklas. Jis patirsiąs orgazmą, tačiau „Džimiui“ negalima stengtis jį pastiprinti burna ar rankomis.

– Aš ne homoseksualas, – sakė jis, – ir tave samdau ne kaip prostitutą, o kaip patarnautoją.

– Nepatikėsi, Džimi, – tęsė jis, – jei esi toks, kokiu tave laikau, bet man tai dvasios reikalas, todėl kūno neliesk. Liesi – šimtą dolerių matysi kaip savo ausis. Aiškiai pasakiau? Aš ne toks kaip kiti.

***

Kunigaikštis Ričardas Veitui nepasakojo, kokį nepaprastą filmą jam, netekusiam sąmonės, parodydavo didelės smegenys. Išvysdavo plačią, sunkvežimiu pravažiuojamą, kokių penkių metrų skersmens, angą besiraitančiame žydrame vamzdyje, švytinčiame iš vidaus lyg tornado piltuvas. Tik, priešingai negu tornadas, šis nekriokdavo. Atvirkščiai, kitame jo gale, gal už kokių penkiasdešimties metrų, aidėjo nežemiška tarsi stiklinės armonikos muzika. Vamzdžiui rangantis, kunigaikščiui Ričardui kartais šmėkštelėdavo anga kitame gale, auksinė dėmelė ir, sakytum, žaluma.

Tai buvo, be abejo, tunelis į Anapilį.

***

Taigi Veitas, kaip lieptas, įkišo tam būsimam jugoslavų išvaduotojui į burną guminį kamuoliuką ir užklijavo burną lipnios juostos atkarpa, gatavai prilipinta prie baldakimo stovo.

O tada kunigaikštį pasmaugė, nutraukdamas kraujo tiekimą smegenims ir oro tiekimą plaučiams. Kai kunigaikštis neteko sąmonės ir patyrė orgazmą, ir išvydo besirangantį vamzdį, Veitas, užuot lėtai suskaičiavęs iki dvidešimties, iš lėto suskaičiavo iki trijų šimtų. Užtruko penkias minutes.

Tokią mintį Veitui pakišo didelės smegenys. Jis pats taip daryti nei ketino, nei ką.

***

Jei būtų buvęs teisiamas už žmogžudystę ar netyčinį nužudymą, ar kaip kitaip valdžios organų pavadintą nusikaltimą, tikriausiai būtų teisinęsis laikinu proto aptemimu. Būtų teigęs, kad jo didelės smegenys tuo metu blogai veikė. Prieš milijoną metų nebuvo žmogaus, kuris nežinotų, ką tai reiškia.

Atsiprašymai dėl trumpalaikio smegenų veiklos sutrikimo būdavo visų pokalbių pagrindas: „Oi“, „Dovanokit“, „Tikiuosi, neįsižeidėt“, „Ir kaip man taip išėjo?“, „Taip greit, kad nespėjau ir pagalvoti“, „Kitąkart žinosiu“, „Negaliu sau atleisti“, „Nežinojau, kad užtaisytas“, ir taip toliau, ir panašiai.

***

Ant kunigaikščio herbu papuoštų satino paklodžių spermos karoliukuose ir dribsniuose knibždantiems kilmingiems buožgalviukams tebeinant beprasmiškų lenktynių, Veitas išsinešdino iš to sutrigubinto buto Saton Pleise. Jis nieko nepavogė ir nepaliko pirštų atspaudų. Durininkas, matęs Veitą įeinantį ir išeinantį, policijai apie jo išvaizdą galėjo pasakyti tik tiek, kad jis buvo lieknas baltaodis vaikinas mėlynais veliūrinio drapo marškiniais su nenuimta kainos kortele.

O to ant satino paklodžių beprasmiškai zujančių kilmingų buožgalviukų knibždėlyno vaizdas buvo savotiškai pranašiškas. Netrukus visas pasaulis, išskyrus Galapagų salas, žmonių spermai taps tokia satino paklode.

Gal neapsiriksiu sakydamas: „Pačiu laiku“?

30

Nuo šiol *Džeimso Veito pavardę žymėsiu žvaigždute, reiškiančia, kad po *Zygfrido fon Kleisto mirti teks jam. *Zygfridas įžengs į žydrąjį tunelį pirmiau, po kokios pusantros valandos, o *Veitas jį paseks dar po kokių keturiolikos valandų, prieš tai ant „Bahía de Darwin" viršutinio denio, jau atviroje jūroje, susituokęs su Mere Hepbern.

***

Kadai seniai „Mandaraksas" bylojo:

Viskas gerai, kas gerai baigiasi.

– DŽONAS HEIVUDAS (1497?–1580?)

Puikiai tinka *Džeimso Veito gyvenimui apibūdinti: Atėjęs į pasaulį, žmonių supratimu, kaip velnio išpera, buvo lupamas ir lupamas vos ne nuo pirmų dienų. Dabar, gyvenimo pabaigoje, negalėjo atsistebėti, koks džiaugsmas valgydinti kankabonaites. Jos tokios dėkingos, o padėti joms taip paprasta, nes bare apstu užkandžių, kokteilių priedų ir prieskonių. Jam niekada nepasitaikė proga parodyti geros širdies, tačiau dabar tokia proga buvo, ir jis tirpo iš malonumo. Šioms mažylėms *Veitas buvo viskas.

Ir čia pasirodė visą dieną jo lauktoji našlė Hepbern. Ir neprireikė jokių pastangų jos palankumui užsikariauti. Jis, mažutėlių maitintojas, išsyk jai patiko, ir kadangi išvakarėse pakeliui iš Gvajakilio tarptautinio oro uosto į viešbutį buvo mačiusi tokią daugybę alkanų vaikų, ji jį pagyrė:

– Gražu! Gražu!

Ji nusprendė ir tokios nuomonės liko, kad šis žmogus vaikus pamatė lauke ir pasikvietė į vidų papenėti.

– Kodėl aš ne tokia kaip jūs? – tęsė Merė. – Gailestauju sau kambary, ir daugiau nieko, ogi mano vieta čia – dalytis tuo, ką turime, su vargšais vaikeliais. Gėda man prieš jus – bet kad mano smegenys pastaruoju metu blogai dirba. Kartais nors imk ir išmesk.

Ji pašnekino mergaites angliškai, kalba, kurios jos taip ir neišmoks:

– Ar skanu? – klausė. – Kur jūsų tėveliai? – ir panašiai.

Mergaitės angliškai neišmoks, nes Santa Rozalijoje kankabonų kalba nuo pat pradžių bus didesnės naujakurių dalies kalba. O po pusantro šimtmečio – didžiosios žmonijos dalies kalba. Dar po keturiasdešimt dvejų metų – vienintelė visos žmonijos kalba.

***

Merės rūpestis kuo geriau papenėti mergaites buvo nereikalingas. Žemės riešutai ir apelsinai, kurių bare buvo gausu, joms puikiausiai tiko. Kas netiko, mergaitės spjaudė – vyšnias, žaliąsias alyvuoges, svogūnėlius. Padėti valgyti joms nereikėjo.

Tad Merė ir *Veitas galėjo ramiai žiūrėti, kaip jos valgo, šnekėtis ir artimiau susipažinti.

*Veitas pasakė, kad žmonės šioje žemėje gyvenantys tam, kad vieni kitiems padėtų, todėl jis ir valgydinąs mergaites. Sakė, kad vaikai – pasaulio ateitis, patys svarbiausi planetos gamtos ištekliai.

– Leiskite prisistatyti, – tarė jis. – Vilardas Flemingas iš Mūs Džo, iš Saskačevano provincijos.

Merė pasisakė vardą, pavardę ir kas esanti, buvusi mokytoja ir našlė.

Jis patikino, kad labai gerbiąs mokytojus, kad jaunystėje jie jam labai daug davę.

– Jei ne vidurinės mokyklos mokytojai, – sakė, – tikrai nebūčiau įstojęs į Masačūsetso technologijos institutą. Ko gero, visai nebūčiau ragavęs aukštojo mokslo – būčiau gal kaip ir tėvas tapęs automobilių remontininku.

– O kuo tapote? – paklausė ji.

– Žmonai mirus nuo vėžio, tapau niekuo, – atsakė jis.

– Ojėi! – šūktelėjo ji. – Atsiprašau!

– Na... Jūs čia niekuo dėta, tiesa? – atsakė jis.

– Tiesa, – sutiko ji.

– Iki tol, – tęsė jis, – dirbau vėjo jėgainių konstruktoriumi. Įsikaliau tą kvailą mintį: kiek švarios, nieko nekainuojančios energijos! Jums irgi atrodo kvaila?

– Ne, mintis puiki, – atsakė ji. – Mudu su vyru, būdavo, dažnai apie tai pašnekam.

– Kaip kruvino nekentė manęs, – sakė jis, – energetikos kompanijos, naftos ir akmens anglies magnatai, ir atominės energijos trestas.

– Aš manau! – pritarė ji.

– Dabar jie dėl manęs gali būti ramūs, – pasakė jis. – Mirus žmonai, mečiau visus darbus ir nuo tol bastausi po pasaulį. Nė pats nežinau, ko ieškau. Labai abejoju, ar verta ko ieškoti. Tikrai žinau viena: nieko nebepamilsiu.

– Jūs dar tiek daug galite duoti pasauliui! – sušuko ji.

– Jei ką ir pamilčiau, – pasakė jis, – tai tik ne tuščiagalvę lėlytę, kokių šiais laikais vaikosi, atrodo, dauguma vyrų. Varu neprivarytų.

– Kažin, – paabejojo ji.

– Maniškė mane lepino, – pasakė jis.

– Matyt, buvot vertas, – atsakė ji.

– Ir aš klausiu savęs: „Kas man dabar iš tų pinigų?“ – tarė jis. – Tikiuosi, turėjote tokį pat gerą vyrą, kaip ir aš žmoną...

– Jis tikrai buvo geras žmogus, – patvirtino ji, – nuostabus žmogus.

– Tad jūs irgi tikriausiai klausiate savęs: „Kas iš tų pinigų, kada lieki vienas kaip pirštas?“ – tęsė. – Tarkim, turit milijoną dolerių...

– Dieve, ką jūs! – šūktelėjo ji. – Toli gražu.

– Na gerai – šimtą tūkstančių...

– Čia jau panašiau, – sutiko ji.

– Tačiau dabar jie beverčiai, tiesa? – paklausė jis. – Laimės nenusipirksi.

– Taip, bet galima įsigyti žemiškų gėrybių, – paprieštaravo ji.

– Turbūt turite gražų namą, – tarė jis.

– Neblogą, – patvirtino ji.

– Ir automobilį, o gal net du ar tris, ir visa kita, – tęsė jis.

– Vieną, – pasakė ji.

– Spėju, mersedesą, – tarė jis.

– Džipą, – pasakė ji.

– Ir tikriausiai, kaip ir aš, turite akcijų ir obligacijų, – pridūrė jis.

– Rojus iš kompanijos pagal sutartį už akcijas gaudavo dividendų, – pasakė ji.

– Aišku aišku, – tęsė jis. – Ir buvo sudaręs draudos ir pensijos kaupimo sutartis – ir visaip kitaip apsirūpinęs ateičiai. Vidurinės klasės žmogui ko daugiau reikia.

– Dirbom abudu, – paaiškino ji. – Abudu dėjom į bendrą katilą.

– Nenorėčiau turėti nedirbančios žmonos, – kalbėjo jis. – Maniškė dirbo telefono kompanijoje. Kai mirė, iš visų gyvybės draudimo

išmokų susidarė padori suma. Man tie pinigai tik širdį draskė. Tik priminė, koks tuščias liko gyvenimas. Ir jos papuošalų dėžutė su visais per daugelį metų mano dovanotais žiedais, sagėmis ir vėriniais, o paveldėti jų nėra kam.

– Mudu irgi vaikų nesugyvenom, – pasakė ji.

– Atrodo, tarp mūsų daug bendra, – tarė jis. – Tad kam jūs paliksit savo papuošalus?

– Ai... Tiek tų papuošalų, – numojo ji. – Ko gero, vienintelis vertingesnis daiktas – tai Rojaus motinos man paliktas perlų vėrinys. Su deimantine sąsaga. Aš taip retai puošiuosi, kad tik dabar tuos perlus ir prisiminiau.

– Tikiuosi, jie apdrausti, – pasakė jis.

31

Kokių plepių anuomet būta žmonių! Nuo ryto iki vakaro visi tik pliurpdavo ir pliurpdavo. Kiti net ir miegodami. Mano tėvas miegodamas dažnai pliaukšdavo nesąmones – ypač po to, kai pabėgo motina. Guliu, būdavo, ant sofos, vidunaktis, namie tik mudu – ir girdžiu, burba miegamajame. Patyli, patyli ir vėl burba.

Ir mane, kai tarnavau jūrų pėstininku, paskui ir Švedijoj dažnai kas nors žadindavo ir liepdavo nustoti kalbėti per miegus. Ką kalbėdavau, niekada neatsimindavau. Klausdavau, ką aš ten šnekėjau, ir visada išgirsdavau ką nors netikėta. Kas buvo tas dienąnakt nesiliaujantis pliurpimas, jei ne beprasmių, betikslių signalų srautas iš absurdiškai didelių ir aktyvių smegenų?

Ir kad galėtum jas kada ne kada išjungt! Ar reikia, ar nereikia, smegenys dirbo be paliovos! Ir dar kaip garsiai! Neduok tu Dieve, kaip garsiai.

Kai dar buvau gyvas, Jungtinių Amerikos Valstijų miestuose jaunimas visur kur tąsydavosi radijus ir magnetofonus, griaudėjančius už griaustinį garsesnę muziką. Lyg negana, kad tada, prieš milijoną metų, amžiną griaustinį nešiojomės savo galvose!

***

Net ir praėjus milijonui metų nirštu, kad gamtos sankloda buvo leidusi

išsivystyti tokiam niekam tikusiam, trukdančiam, kenksmingam dariniui kaip tos didžiulės didžiulės smegenys. Jei jos būtų skelbusios teisybę, aš sutikčiau, kad jas turėti buvo prasmės. Tačiau jos be perstojo meluodavo! Pažiūrėkit, kaip *Džeimsas Veitas melavo Merei Hepbern!

Ir čia į kokteilių barą grįžo *Zygfridas fon Kleistas, matęs, kaip buvo nušauti Dzendžis Hirogučis su Endriumi Makintošu. Jei jo didelės smegenys būtų buvusios tiesiakalbės, jis būtų galėjęs Merei ir *Veitui suteikti informacijos, kurią žinoti jie turėjo teisę ir kuri galėjo smarkiai praversti, jei jie pageidautų išnešti sveiką kailį: kad jis pradeda kraustytis iš proto, kad ką tik nušauti du viešbučio gyventojai, kad minia tuoj prasiverš pro užtvarą, kad viešbutis nebeturi ryšio su išoriniu pasauliu ir taip toliau.

Bet ne. Pasistengė atrodyti visiškai ramus. Nenorėjo, kad likę keturi gyventojai pultų į paniką. Todėl jie taip ir nesužinos, kas atsitiko Dzendžiui Hirogučiui ir Endriui Makintošui. Tiesą pasakius, nei jie, nei kapitonas neišgirs ir po kokios valandos paskleisto pranešimo, kad Peru Ekvadorui paskelbė karą. Kai Peru raketos smogs į taikinius Gvajakilio apylinkėse, jie patikės tuo, ką didelės kapitono smegenys nuoširdžiai, nejausdamos sąžinės graužimo, tikėjo esant tiesa: kad pasipylė meteoritų lietus.

Ir kai Santa Rozalijoje kas nors pasmalsaudavo, kodėl jo ar jos proseneliai ten apsigyveno, – o toks smalsavimas nutrūko tik po kokių trijų tūkstančių metų, – atsakymas skambėdavo taip: jie pabėgo iš žemyno dėl meteoritų lietaus.

„Mandaraksas“ bylojo:

Laiminga tauta, neturinti istorijos.

– MARKIZAS ČEZARĖ BEKARIJA (1738–1794)

Taigi *Zygfridas, kapitono brolis, šaltų šalčiausiu balsu paprašė *Veitą pakilti į viršų ir pakviesti Seleną Makintoš ir Hisako Hiroguči, kad nusileistų žemyn, ir padėti joms susikrauti daiktus.

– Tik atsargiai, neišgąsdinkit, – perspėjo jis. – Nuteikit, kad viskas ramu gražu. Aš jus visus nuvešiu į oro uostą, taip bus saugiausia.

Beje, Gvajakilio tarptautinis oro uostas bus pirmasis Peru raketų sunaikintas taikinys.

Kad galėtų susikalbėti su Hisako, *Zygfridas įdavė *Veitui „Mandaraksą". Prietaisą jis rado šalia Dzendžio lavono. Abu lavonai buvo paslėpti nuo akių – išlaužtoje suvenyrų parduotuvėje. *Zygfridas pats apklojo juos suvenyrinėmis lovatiesėmis su tokiu pačiu Čarlzo Darvino portretu, koks kabojo ir už baro.

* * *

Taigi *Zygfridas fon Kleistas Merę Hepbern, Hisako Hiroguči, *Džeimsą Veitą, Seleną Makintoš ir *Kazachę nuvedė į prieš viešbutį stovintį ryškiaspalvį autobusą. Juo buvo numatyta į oro uostą vežti muzikantus ir šokėjus – Niujorko įžymybėms palinksminti. Iš paskos nusekė ir šešios kankabonaitės, ir aš žvaigždute žymiu šuns vardą, nes netrukus šios mažylės jį užmuš ir suvalgys. Neapsimokėjo tokį metą būti šunimi.

Selena klausinėjo, kur jos tėvas, o Hisako – kur jos vyras. *Zygfridas ramino, girdi, jie jau išvažiavę į oro uostą. Jis ketino juos visus įsodinti į kokį nors lėktuvą, skrendantį komerciniu, užsakomuoju ar karinės paskirties reisu, ir saugiai išsiųsti iš Ekvadoro. Ir tik prieš lėktuvui pakylant jis pasakys joms, kas iš tikrųjų atsitiko Endriui Makintošui ir Dzendžiui Hirogučiui – kad ir draskysis iš sielvarto, tačiau bent jau bus daugmaž saugios.

Nusileisdamas Merei, sutiko paimti ir šešias mergaites. Jų kalbos

nebūtų supratęs net ir su „Mandaraksu“. Šis geriausiu atveju atpažindavo kas dvidešimtą žodį, galbūt dėl giminingumo su kečujų – inkų imperijos bendrine – kalba. Kartais „Mandaraksui“ pasigirsdavo vienas kitas arabų – kadaise Afrikos vergų pirklių bendrinės – kalbos žodis.

Štai dar viena didelių smegenų išmonė, kurios pastaruoju metu kaip ir negirdėti: vergija. Ką tu, žmogau, pavergsi, tik plaukmenis ir žabtus teturėdamas?

32

Vos tik jie patogiai susėdo į autobusą, stovintį prieš „Eldoradą", per keletą radijukų minia išgirdo pranešimą, kad „šimtmečio iškyla į gamtą" atšaukta. Miniai, taip pat kareiviams, kurie tebuvo kareiviškai aprengti civiliai, tai reiškė, kad viešbutyje esantis maistas priklauso visiems. Per milijoną metų prisižiūrėjau, patikėkit: kai pasigilini, maistas – visa ko pagrindas.

„Mandaraksas" bylojo:

Pirma ėdesys, moralė paskui.

– BERTOLTAS BRECHTAS (1898–1956)

Tad minia siūbtelėjo viešbučio durų link ir akimirksniu apsupo autobusą, nors nei autobusas, nei jame sėdintys žmonės maisto grobikų nedomino. Tačiau jie daužė autobuso šonus ir klykė – nesitverdami kailyje, kad kiti jau įsiveržė į viešbutį ir jiems neliks maisto.

Autobuse sėdintiesiems buvo ko išsigąsti. Jį galėjo parversti. Galėjo padegti. Galėjo apmėtyti akmenimis ir skeveldromis papilti langus. Saugiausia buvo slėptis ant grindų tarp sėdynių eilių. Hisako Hirogųči žengė pirmą žingsnį bičiulystės su nerege Selena link: japoniškai burkuodama, savo rankomis parklupdė ant grindų ir palenkė galvą. Tada Hisako atsiklaupė šalia jos ir *Kazachės ir apkabino Seleną.

Kaip meiliai Hisako ir Selena globos viena kitą ateity! Kokį gražų ir mielą vaikutį jiedvi augins! Ak, kaip aš jomis žavėjausi!

***

Taip, o *Džeimsas Veitas ir dabar vaizdavo vaikų gynėją. Jis savo kūnu užstojo ant grindų sukritusias persigandusias kankabonaites. Jam rūpėjo tik savas kailis, tačiau Merė Hepbern nutvėrė jį už rankų ir prisitraukė prie savęs taip, kad abu tapo gyva tvirtove. Jei pasipiltų stiklo šukės, smigtų į juodu, o ne į mergaites.

„Mandaraksas" bylojo:

Nėra didesnės meilės, kaip gyvybę
už draugus atiduoti.

– ŠV. JONAS (4 m. pr. Kr.–30 m. po Kr. ?)

Štai tuomet, tokioje padėtyje, *Veitui ėmė klebetuoti širdis – jos raumens skaidulos pradėjo nedarniai trūkčioti, todėl sutriko kraujotaka. Tai irgi buvo paveldėta. Tiesa, *Veitas nežinojo, kad jo ir tėvas, ir motina, kurie vienas kitam buvo tėvas ir duktė, mirė nuo širdies priepuolio vos persiritę per keturiasdešimt.

Žmonijai pasisekė, kad *Veitas neišgyveno iki poravimosi žaidynių Santa Rozalijoje. Kita vertus, menkas skirtumas, jei šiandienykščiai žmonės ir būtų paveldėję širdį – delstinę bombą, nes dabar niekas nesulauktų tos bombos sprogstant. *Veito amžiaus žmogus šiais laikais būtų tikras Matūzalis.

***

Tuo pat metu uoste kita minia, kitas nesveikas Ekvadoro socialinės sistemos organas, iš „Bahía de Darwin" grobė ne tik maistą, bet ir

televizorius, telefonus, radiolokatorių, sonarą, radijo imtuvus, elektros lemputes, kompasus, tualetinį popierių, kiliminę dangą, muilą, virtuvės rykus, jūrlapius, čiužinius, bortinius variklius, pripučiamus plaustus ir taip toliau, ir panašiai. Šie kovotojai dėl būvio mėgino pavogti net suktuvą inkarams leisti ir traukti, bet jiems pavyko jį tik nepataisomai sugadinti.

Gerai, kad bent paliko gelbėjimosi valtis – tačiau be neliečiamųjų maisto atsargų.

O kapitoną fon Kleistą baimė netekti gyvybės pusplikį užvijo stiebu ant stebėjimo aikštelės.

***

Minia prie „Eldorado" praūžė pro autobusą it cunamio banga – palikdama jį, taip sakant, sveiką ir gyvą. Galėjo važiuoti kur nori. Žmonių kaip nebūta, išskyrus keletą tysančių per grūstį sužeistų ar sutryptų žmogelių.

Tad *Zygfridas fon Kleistas, didvyriškai kovodamas su traukuliais ir nepaisydamas Hantingtono chorėjai būdingų haliucinacijų, sėdo už vairo. Dešimčiai savo keleivių patarė likti ant grindų, kur jie buvo iš lauko nematomi – ir ramino vieni kitus kūnų šiluma.

Jis užvedė variklį ir nustatė, kad benzino pilnas bakas. Įjungė oro kondicionierių. Angliškai, vienintele kalba, kuria galėjo susikalbėti su keleiviais, pranešė, kad po minutės kitos autobuse bus gerokai vėsiau. Šis pažadas išsipildė.

Lauke temo, todėl įjungė šoninius žibintus.

***

Maždaug tuo metu Peru paskelbė Ekvadorui karą. Du Peru naikintuvai skrido virš Ekvadoro teritorijų, vienas nešinas raketa, nustatyta

į radiolokatoriaus signalus, sklindančius iš Gvajakilio tarptautinio oro uosto, kitas nešinas raketa, nustatyta į radiolokatoriaus signalus, sklindančius iš karinio jūrų laivyno bazės Galapagų saloje Baltroje – mokomojo burlaivio, šešių kranto apsaugos laivų, dviejų okeaninių buksyrų, patrulinio povandeninio laivo ir sausajame doke laikomo eskadrinio minininko irštvos. Eskadrinis minininkas buvo didžiausias Ekvadoro karinio jūrų laivyno laivas – po „Bahía de Darwin".

„Mandaraksas" taip bylojo:

Geriausi tatai buvo laikai ir blogiausi;
išminties ir beprotybės amžius,
tikėjimo ir skepticizmo epocha,
šviesos ir tamsos metas,
vilties pavasaris ir nevilties žiema,
viskas mums buvo prieš akis, ir nieko neliko,
visi mes kopėme į dangų ir ritomės į pragarą.

– ČARLZAS DIKENSAS (1812–1870)

33

Kartais pasvarstau, kokia būtų tapusi žmonija, jei būsimieji Santa Rozalijos kolonistai būtų buvę visi į pirminį sąrašą įtraukti „šimtmečio iškylos į gamtą“ dalyviai ir laivo įgula: tie patys kapitonas fon Kleistas, Hisako Hirogući, Selena Makintoš ir Merė Hepbern, o vietoj kankabonaičių – jūreiviai, kapitono padėjėjai, Žaklina Onasis, daktaras Henris Kisindžeris, Rudolfas Nurijevas, Mikas Džegeris, Paloma Pikaso, Valteris Kronkaitas, Bobis Kingas, „įžymiausias Prancūzijos virėjas“ Roberas Pepenas ir, be abejo, Endrius Makintošas ir Dzendžis Hirogučis, ir taip toliau, ir taip toliau.

Sala tiek žmonių būtų išmaitinusi – šiaip ne taip. Tikriausiai būtų buvę grumtynių, muštynių – gal, pristigus maisto ar vandens, net lavonų. Ir, manau, kai kurie būtų įsivaizdavę, kad gamtai ar dar kažkam iš jų pergalės daug džiaugsmo. Tačiau jeigu nebūtų dauginęsi – o dauguma į sąrašą įtrauktų moterų buvo per senos gimdyti, taigi nebūtų buvę ko dėl jų ir varžytis, – evoliucijos požiūriu jų gyvaliojimas būtų ir supuvusio skatiko nevertas.

Santa Rozalijoje pirmaisiais trylika metų, kol lytiškai subrendo Akiko, gyveno tik dvi vaisingos moterys: Selena, neregė, ir Hisako Hirogući, pagimdžiusi vieną kūdikį su kailiuku, paskui tris normalius. Nugalėtojai greičiausiai būtų visas apvaisinę, gal net prieš jų valią. Tačiau ilgainiui, manau, būtų menkas skirtumas, kurie vyriškiai jas būtų

apvaisinę, Mikas Džegeris ar daktaras Henris Kisindžeris, ar kapitonas, ar koks junga. Žmonija būtų daugmaž tokia pat, kokia yra dabar.

Ilgainiui išlikę būtų ne nuožmiausi kovotojai, bet sumaniausi žuvautojai. Tokios tokelės čia, salose.

***

Kad kiek Galapagų salyne būtų už būvį kovoję ir gyvi Meino omarai. Iki apiplėšimo „Bahía de Darwin“ triume, ventiliuojamose cisternose su jūros vandeniu, jų buvo visi du šimtai.

Vandenyse aplink Santa Rozaliją jiems būtų ne per karšta, tik kiek per gilu. Šiaip ar taip, įdomu štai kas: kaip ir žmonės, jie, prispyrus reikalui, misti galėjo beveik bet kuo.

Senatvėje kapitonas fon Kleistas prisiminė tas cisternas su omarais. Kuo senyn, tuo ryškiau jis prisimindavo tolimos praeities įvykius. Kartą po vakarienės Akiko, Hisako Hirogući plaukuotajai dukrelei, palinksminti jis pasekė mokslinės fantastikos pasaką, paremtą prielaida, kad Meino omarai pasiekė salas ir po milijono metų – tai jau būtų šiais laikais – tapo planetoje vyraujančia rūšimi, prisistatė miestų su teatrais, ligoninėmis, viešuoju transportu ir taip toliau. Jo pasakoje omarai griežė smuikais, tyrė nužudymo bylas, atlikinėjo mikrochirurgines operacijas, stojo į knygos mėgėjų klubus ir taip toliau.

Pasakos moralas – omarai darė tą patį, ką darydavo žmonės, tai yra viską gadino. Visi jie mielai būtų atvirtę į paprastus omarus, juoba kad žmonių, kurie geistų juos gyvus išvirti, buvo nebelikę.

Seniau tik tas vienas dalykas ir kartino jų gyvenimą: kad juos gyvus verda. Ir vien dėl to, kad ėmė vengti verdančio vandens, dabar turėjo išlaikyti simfoninius orkestrus, ir taip toliau, ir panašiai. Kapitono istorijos pasakotojas – neturtingas Omarvilio simfoninio

orkestro antrasis valtornininkas, kurio žmona ką tik pabėgo pas profesionalų ledo ritulininką.

***

Kurdamas tą pasaką, kapitonas nežinojo, kad žmonija visame pasaulyje stovi ant išnykimo slenksčio ir kad kitiems vyrauti nusiteikusiems gyviems padarams darosi vis lengviau įsitvirtinti. Nei jis, nei kiti Santa Rozalijos naujakuriai to taip ir nesužinos. Ir čia aš kalbu tik apie stambių gyvūnų vyravimą tarp kitų stambių gyvūnų. O po teisybei, planetoje priešininkus įveikti geriausiai sekėsi mikroskopiniams organizmams. Ar buvo bent vienas atvejis, kad Dovydo ir Galijoto susirėmimą laimėtų Galijotas?

Kalbant apie stambiuosius padarus, regimuosius kovotojus, omarai, be abejo, turėjo mažai galimybių tapti tokiais nuostabiais kūrėjais ir naikintojais kaip žmonės. Jei savo sarkastišką pasaką kapitonas būtų sekęs ne apie omarus, o apie aštuonkojus, ji nebūtų atrodžiusi pernelyg kvaila. Anuomet, kaip ir dabar, šie minkštakūniai padarai turėjo gerai išvystytas smegenis, kurių pagrindinė funkcija – valdyti lanksčias galūnes. Kai pagalvoji, jie ne taip jau labai skyrėsi nuo žmonių su smegenų valdomomis rankomis. Galimas daiktas, su savo smegenimis ir galūnėmis gebėtų ne tik žuvauti, bet ir daugiau ką daryti.

Tačiau man dar nepasitaikė sutikti aštuonkojo ar pagaliau kokio nors kito gyvūno, kuriam pabostų leisti gyvenimėlį vien tik ieškantis maisto, o magėtų paeksperimentuoti taip, kaip eksperimentavo beribio godumo ir ambicijų skvirbinama žmonija.

***

Dėl galimybės žmonėms pasukti atgal, vėl imti naudoti įrankius, statyti namus, groti muzikos instrumentais ir taip toliau: šįkart jiems

viską tektų daryti nosimis. Jų rankos virto plaukmenimis, kuriuose plaštakų kaulai įaugę nejudamai. Plaukmens gale styro penkios grynai dekoratyvinės ataugos, masalas priešingai lyčiai per poravimąsi. Iš tikrųjų tai penkių įaugusių pirštų galiukai. Nebeliko ir rankas valdžiusios smegenų dalies, dėl to žmonių kaukolės kur kas aptakesnės. Kuo kaukolė aptakesnė, tuo geriau sekasi žuvauti.

***

Jei dabartiniai žmonės geba plaukyti taip greit ir taip toli, kaip kotikai, kas jiems neleidžia grįžti į žemyną, iš kur kilo jų protėviai? Atsakymas: niekas.

Žuvų stygiaus ar gyventojų pertekliaus laikotarpiais daug kas bandė ir bandys. Tačiau ten juos visada pasitiks moterų kiaušinėlius ėdanti bakterija.

Štai ir po visų geografinių tyrinėjimų.

Kita vertus, ko veržtis į tą žemyną, kai čia taip ramu? Visose salose siūbuoja kokosų palmės, driekiasi platūs baltutėliai paplūdimiai, skaidrios žydros lagūnos – augink vaikus ir norėk.

Ir visi žmonės, per evoliuciją palikę be rankų, tokie tyri, tokie romūs. „Mandaraksas" bylojo:

Ar juodadarbis būčiau aš,
Ar meistras – nesvarbu:
Vis tiek Šėtonas tuoj suras
Man, tinginiui, darbų.

– IZAOKAS VOTSAS (1674–1748)

34

O tada, prieš milijoną metų, pačiame planetos atmosferos paribyje išretėjusios medžiagos sruogomis šliuožė naikintuvas su jaunu Peru lakūnu, papulkininkiu, pavarde Giljermas Rejesas. Gyvas tokiame aukštyje jis buvo todėl, kad jo kostiumas ir skafandras buvo pripumpuoti dirbtinės atmosferos. Stačiai nuostabu, kaip žmonės įsigudrindavo įkūnyti neįgyvendinamas svajones.

Papulkininkis Rejesas sykį su vienu bendradarbiu lakūnu svarstė, bet taip ir nenutarė, kas gali būt maloniau už lytinį aktą. Dabar jis su tuo draugu palaikė radijo ryšį – tas iš Peru, iš aviacijos bazės, jam turėjo pranešti, kada Peru oficialiai paskelbs karą Ekvadorui.

Papulkininkis Rejesas jau buvo įjungęs lėktuvo papilvėje kabančios didžiulės savaeigės raketos smegenis. Vos pajutusi gyvybės skonį, ji beprotiškai įsimylėjo radiolokatoriaus lėkštę ant valdymo bokšto Gvajakilio tarptautiniame oro uoste, teisėtai pasirinktame atakos taikiniu, kadangi jame Ekvadoras laikė dešimt savo karo lėktuvų. Ši radiolokatorių įsimylėjusi gražuolė papulkininkio lėktuvo papilvėje kai kuo priminė Galapagų didžiuosius sausumos vėžlius: visų reikalingų maisto medžiagų turėjo po savo kiautu.

Ir atėjo pranešimas, kad jau galima ją paleisti.

Ir jis paleido.

Ant žemės esantis draugas pasiteiravo, kokia savijauta davus

tokiam daiktui laisvę. Rejesas atsakė pagaliau sužinojęs, kas yra maloniau už lytinį aktą.

***

Jaunojo papulkininkio jausmai raketos paleidimo akimirką turėjo būti išprotauti, grynai jo didelių smegenų pagimdyti, nes raketai pasileidus atlikti meilės akto lėktuvas nei sudrebėjo, nei pakrypo, nei šoktelėjo aukštyn, nei smuktelėjo žemyn. Skrido kaip skridęs, kadangi autopilotas, staiga pasikeitus svoriui ir aerodinamikai, akimirksniu sureagavo ir išlaikė lėktuvo pusiausvyrą.

Dėl Rejeso regėtų paleidimo padarinių: raketa buvo per aukštai, kad paskui ją nusidriektų garų uodega, o išmetamosios dujos – švarios, tad Rejesas tepamatė brūkšnelį, kuris susitraukė į tašką, šis – į dulkę, dulkė – į nieką. Raketa ištirpo taip greitai, kad atrodė, lyg jos nė nebūta.

Ir viskas.

Jei stratosferoje ir liko koks nors šio įvykio pėdsakas, tai niekur kitur kaip tik didelėse Rejeso smegenyse. Jautėsi laimingas. Romus. Bežadis. Išsekęs.

***

Visai nekeista, kad Rejesas jautėsi atlikęs kažką panašaus į vyro veiksmą per lytinį aktą. Jo įjungtas, tačiau jam nepavaldus kompiuteris nustatė tikslų paleidimo laiką ir perdavė smulkią instrukciją paleidimo mechanizmui apsieidamas be jo pagalbos. Be to, jis net gerai neišmanė, kaip tas mechanizmas veikia. Tai specialistų sritis. Tiek kare, tiek meilėje jis buvo bebaimis, nutrūktgalvis nuotykių ieškotojas.

Iš tiesų, raketos paleidimas iš esmės buvo identiškas visų patinų vaidmeniui dauginimosi metu.

Štai dėl ko papulkininkiu buvo galima pasikliauti: kad jis nedvejodamas atliks savo pareigą.

Taip – o tas brūkšnelis, taip greitai pavirtęs į tašką, paskui – į dulkę ir galiausiai – į nieką, dabar nebe jo reikalas. Nuo šiol visas vyksmas dėsis paskirties punkte.

Jis savo padarė. Jautėsi alpiai mieguistas – ir patenkintas, ir išdidus.

***

Net keli mano pasakojimo veikėjai – tikri bepročiai, ir aš bijau, kad dėl tokio vienpusiškumo nekiltų įspūdis, jog prieš milijoną metų visi žmonės buvo pamišę. Taip nebuvo. Kartoju: taip nebuvo.

Anuomet dauguma žmonių buvo psichiškai sveiki, ir į tokio komplimento nusipelniusiųjų būrį aš džiaugsmingai įtraukiu Rejesą. Visa bėda, kartoju, ne beprotybė, o tai, kad žmonių smegenys buvo per didelės, apgaulingos ir dėl to niekam tikusios.

***

Joks pavienis žmogus negalėjo savintis nuopelnų gaminant tą taip nepriekaištingai veikiančią raketą. Tai bendras laimėjimas visų, savo didelėmis smegenimis sprendusių uždavinį, kaip išgauti ir į vieną vietą sutelkti pasklidą gamtos griaunamąją jėgą ir palyginti nedidelėmis jos pakuotėmis apmėtyti priešus.

Aš pats labai artimai susidūriau su tomis įkūnytomis svajonėmis Vietname – būtent su minosvaidžiais, rankinėmis granatomis ir artilerija. Be žmonių pagalbos gamta nieku būdu nebūtų į tokias mažas talpyklas sutelkusi tokios tyčinės naikinamosios galios.

Jau pasakojau, kaip nušoviau senikę už tai, kad metė rankinę granatą. Galėčiau papasakoti daug daugiau, tačiau joks Vietname mano

matytas ar kitų apsakytas sprogimas nepalyginamas su tuo, kas atsitiko, kai toji Peru raketa įgrūdo savo nosies smaigalį, atvirų nervų galūnių gausiausią kūno dalį, į Ekvadoro radiolokatoriaus lėkštę.

***

Skulptūromis niekas šiais laikais nesidomi. Kas gi plaukmenimis ar burnomis nulaikytų kirstuką ar litavimo lempą?

Bet jei čia, salose, stovėtų paminklas svarbiausiam praeities įvykiui pažymėti, geriausiai tiktų toks: tos raketos ir tos radiolokatoriaus lėkštės kergimosi akimirka prieš pat sprogimą.

Po juo, lavos postamente, galėtų būti įrėžti šie žodžiai, išreiškiantys nuostatą visų, prisidėjusių prie raketos projektavimo, gaminimo, pardavimo, pirkimo ir paleidimo, ir tų, kurie tokius galingus sprogdinimus priskyrė pramogų sričiai:

...O, tokia pavydėtina dalia
Kas nesidžiaugtų?

– VILJAMAS ŠEKSPYRAS (1564–1616)

35

Likus dvidešimčiai minučių iki prancūziško raketos ir radiolokatoriaus lėkštės bučinio, kapitonas Adolfas fon Kleistas nusprendė, kad gali be baimės leistis žemyn iš „Bahía de Darwin“ stebėjimo aikštelės. Laivas buvo apšvarintas iš pagrindų, patogumų ir navigacijos priemonių belikę mažiau nei Jos Didenybės laive „Byglyje“, kai tas narsus nedidelis medinis burlaivis 1831 metų gruodžio 27 dieną išvyko į kelionę aplink pasaulį. „Byglyje“ bent jau buvo kompasas ir sekstantas, ir laivavedžių, gebančių pagal žvaigždes gana tiksliai įsivaizduoti laivo padėtį visatos mechanizme. Be to, nakčiai „Byglyje“ buvo aliejinių žibintų ir žvakių, hamakų jūrininkams, čiužinių ir pagalvių kapitono padėjėjams. Ryžęsis nakvoti „Bahía de Darwin“ būtum turėjęs guldyti pailsusią galvą ant pliko plieno arba daryti taip, kaip darydavo Hisako Hirogugi, kai akys pačios imdavo merktis. Hisako eidavo į tualetą už didžiojo salono, sėsdavosi ant klozeto dangčio ir guldydavo galvą ant rankų, sudėtų ant praustuvės.

***

Minią prie viešbučio prilyginau cunamio bangai, kurios ketera praūžė palei autobusą ir nebegrįžo. Minia uoste labiau panėšėjo į uraganą. Dabar tas nuožmus viesulas prieblandoje tolo nuo kranto, semdamasis energijos iš savęs paties, kadangi kiekvienas nešėsi ką nors

atimamo – kas omarų, kas vyno, kas elektroninių prietaisų, kas užuolaidų, kas pakabų, kas cigarečių, kas kėdžių, kas kiliminės dangos ritinių, kas rankšluosčių, kas lovatiesių, ir taip toliau, ir panašiai.

Taigi kapitonas nusikabarojo iš stebėjimo aikštelės, į skersinius iki mėlynių susimušdamas lepias basas pėdas. Kiek akis matė, visame laive ir uoste – nė gyvos dvasios. Kadangi mūvėjo tik trumpikes, pirmiausia patraukė į kajutę. Vylėsi, kad marodieriai bus palikę nors kiek drabužių. Paspaudė elektros jungiklį, bet kas iš to – visos lemputės buvo išsuktos.

Tačiau elektros srovė nedingo – nes mašinų skyriuje tebestovėjo akumuliatorių blokai. O buvo taip: lempučių vagys paskubėjo palikti mašinų skyrių be šviesos, todėl akumuliatoriai, generatoriai ir starteriai liko nepavogti. Tad tam tikru atžvilgiu vagys nesąmoningai padarė žmonijai didelę paslaugą. Jų dėka laivas dar galėjo plaukti. Be navigacijos prietaisų jis buvo aklas kaip Selena Makintoš – ir vis dėlto tai buvo greičiausias laivas toje pasaulio dalyje ir, reikalui esant, galėjo nepasipildydamas degalų dvidešimt dienų didžiausiu greičiu skrosti vandenyną, aišku, jei nesiras bėdų tamsiame nors į akį durk mašinų skyriuje.

O iš tikrųjų, išplaukus į jūrą, jau po penkių dienų tamsiame nors į akį durk mašinų skyriuje rasis dar ir kokia bėda.

***

Kapitonas, žinoma, visai neketindamas išvesti laivo į jūrą, apgraibomis apieškojo kajutę – drabužių nuogybei prisidengti. Nerado net nosinės ar plaušinės. Jis pirmą kartą susidūrė su tekstilės gaminių stygiumi, dėl kurio tąkart jautė nepatogumą, ir tiek, tačiau per tris dešimtis likusių gyvenimo metų dėl to patirs nemenkų sunkumų. Paprasčiausiai nebus iš kur išpešti jokio audinio odai apsaugoti die-

ną nuo nudegimo, o naktį – nuo šalčio. Ak, kaip jis ir kiti naujakuriai pavydės Hisako dukteriai Akiko jos kailinukų!

Visi, išskyrus Akiko, vėliau ir jos plaukuotus vaikus, dienomis turės nešioti nepatvarius apsiaustus ir skrybėles iš žuvų žarnelėmis suraišiotų plunksnų.

„Mandaraksas" bylojo priešingai:

Žmogus – beplunksnis dvikojis.

– PLATONAS (427?–347 m. pr. Kr.)

Kapitonas kajutę apieškojo be panikos. Duše teškėjo vanduo, ir jis tvirtai užsuko kraną. Kas kas, o toks darbas buvo jo jėgoms. Štai kur žmogaus savitvarda! Kaip minėjau, virškinimo trakte jis nešiojosi dar daug neperdirbto maisto. Tačiau dar daugiau jo dvasios ramybę lėmė tai, kad jam nereikėjo pateisinti kieno nors lūkesčių. Beveik visų tų, kurie nusiaubė laivą, laukė kirbinės baisaus skurdo slegiamų giminaičių, kaip tos kankabonaitės vartančių akis, tapšnojančių pilvus, pirštais rodančių pražiotas gerkles.

Kapitonas neprarado savo išgarsėjusio humoro jausmo, ir dabar ničniekas netrukdė juo pasimėgauti. Prieš ką jam vaidinti rimtą požiūrį į gyvenimą? Žiurkių, ir tų laive nė kvapo. „Bahía de Darwin" apskritai niekada nebuvo žiurkių – dar viena žmonijai palanki aplinkybė. Jei kartu su pirmaisiais naujakuriais į Santa Rozaliją būtų išlipę žiurkių, po kokio pusmečio žmonėms būtų nebelikę ko valgyti.

Paskui, po visko, suėdusios paskutinius žmones ir viena kitą, žiurkės būtų pačios išgaišusios.

„Mandaraksas" bylojo:

Žiurkės!
Grasino šunims ir pjovė kates,

Ir kandžiojo lopšiuos žinduklius,
Ir tuštino su sūriu statines,
Ir sriubą samčiuos laižė nekukliai.
Jos barstė kilkes kur papuolė,
Iš skrybėlių sau taisės guolius,
Net kalbas moterų griovė uoliai –
Šneka išsisėmė,
Cypt, klykti jos ėmė
Penkiasdešimčia diezų ir bemolių.

– ROBERTAS BRAUNINGAS (1812–1889)

Patamsyje miklūs kapitono pirštai ant tualeto bakelio aptiko kažkokį daiktą – kaip paaiškėjo, puspilnį butelį konjako. Tai buvo paskutinis laive užsilikęs butelis, o jo turinys – visame laive nuo pirmagalio iki laivagalio, nuo stebėjimo aikštelės iki kilio – paskutinė užsilikusi žmogaus organizmo įsisavinama medžiaga. Taip sakydamas aš, aišku, neatsižvelgiu į kanibalizmo galimybę. Užmerkiu akis prieš faktą, kad pats kapitonas buvo visai tinkamas maistui.

Ir vos tik kapitono pirštai patamsy kietai apgniaužė butelio kakliuką, kažkas didelis ir stiprus dėjo į „Bahía de Darwin“ šoną įsakmų niuksą. Be to: apačioje, valčių denyje, blerbėjo vyriški balsai. O buvo taip: buksyro komanda, pristačiusi degalų ir maisto į Kolumbijos krovininį laivą „San Mateo“, rengėsi nusitempti dvi „Bahía de Darwin“ gelbėjimosi valtis. Jie atrišo pirmagalio lyną, ir buksyras iš lėto traukė pirmagalį nuo kranto, kad būtų galima nuleisti į vandenį gelbėjimosi valtį nuo dešinio šono.

Taigi laivą su Pietų Amerikos žemynu dabar jungė vienas vienintelis laivagalio lynas. Poetiškai tariant, tas baltas nailoninis laivagalio lynas – visos šiuolaikinės žmonijos bambagyslė.

***

Laive kapitonas galėjo būti palaikytas tokia pat šmėkla kaip ir aš. Vyrai, pasiėmę mūsų gelbėjimosi valtis, nė neįtarė, kad ten yra žmogus.

Vičvienas, neskaitant manęs, jis gėrė ir girtėjo. O koks skirtumas? Buksyras su klusniai iš paskos sekančiomis gelbėjimosi valtimis nuplaukė upe. „San Mateo", it Kalėdų eglė tviskantis šviesomis, su virš tiltelio besisukančia radiolokatoriaus lėkšte, nuplaukė jūros link, tad kapitonas galėjo nuo tiltelio šūkauti kas ateina į galvą, nepatraukdamas nepageidautino dėmesio. Įsitvėręs šturvalo, riktelėjo žvaigždėtam vakaro dangui:

– Žmogus už borto! – turėjo omeny save.

Nieko nesitikėdamas, paspaudė kairio šono variklio starterį. Laivo viduriuose pasigirdo duslus, sodrus didelio, sveikatingo dyzelinio variklio dundėjimas. Paspaudė kitą starterio mygtuką, dovanodamas gyvybę identiškam variklio dvyniui. Šie patikimi, kantrūs vergai gimė Kolambuse, Indianos valstijoje, – netoli nuo Indianos universiteto, kuriame Merė Hepbern gavo zoologijos magistrės laipsnį.

Pasaulis mažas.

***

Tai, kad dyzeliniai varikliai veikia, kapitonui buvo nauja dingstis pasikvaišinti konjaku. Variklius jis išjungė, ir gerai padarė. Jei būtų palikęs veikti, kol kaip reikiant įkais, ta temperatūros anomalija būtų patraukusi stratosferoje budinčio Peru naikintuvo elektronikos dėmesį. Vietname turėjome šilumai jautrių prietaisų, tokių jautrių, kad naktį galėdavo aptikti žmones ar bent didesnius žinduolius – dėl to, kad jų kūnai būdavo trupučiuką šiltesni už aplinką.

Kartą nukreipiau artilerijos ugnį į naminį buivolą. Paprastai aptikdavome žmones – bandančius prisėlinti ir, jei pasiseks, mus užmušti. Na ir gyvenimas! Nors mesk visus ginklus ir eik žuvauti.

***

Taip pat ant tiltelio galvojo ir kapitonas: „Na ir gyvenimas!“, ir panašiai. Viskas atrodė labai juokinga, tačiau juokas neėmė. Gyvenimas, galvojo, jį išbandė, nustatė, kad niekam tikęs, ir padėjo tašką. Būtų jis žinojęs, kas jo dar laukia!

Jis nusileido nuo tiltelio ir basas per pliką plieną nuėjo pro padėjėjų kajutes į laivagalį. Dabar, nulupus kiliminę dangą, net ir žvaigždžių šviesoje aiškiai margavo užkaltos skylės ginklų stovams. Aš pats ten, viršutiniame denyje, privirinau keturias plokštes. Daugiausia ir kruopščiausiai pasidarbavau giliai, triume.

Kapitonas pakėlė akis į žvaigždes, ir didelės smegenys jam kuštelėjo, kad jo planeta – menka kosmoso dulkė, o jis – mikrobas ant tos dulkės, ir ar jis žus, ar bus – jokios reikšmės. Štai kam tos didelės smegenys naudojo savo pajėgumo perteklių: tokiems va paistalams. Ir kuriam galui? Šiais laikais žmonėms užmušk nekyla šitokių minčių.

Ir tada jis pamatė krintančią žvaigždę – meteoritą, užsidegusį atmosferos paribyje, ten, kur kosmonauto kostiumu vilkintis papulkininkis Rejesas ką tik gavo pranešimą, kad Peru Ekvadorui oficialiai paskelbė karą. Krintanti žvaigždė davė signalą didelėms kapitono smegenims dar kartą nusistebėti, kokie nepasirengę žmonės meteoritų smūgiams į Žemės paviršių.

Paskui oro uoste driokstelėjo griausmingas sprogimas – raketa ir radiolokatoriaus lėkštė šventė medaus mėnesį.

***

Viešbučio autobusas, iš vidaus išgražintas mėlynkojų padūkėlių, jūrinių iguanų, pingvinų, neskraidančių kormoranų ir kitų gyvūnų piešiniais, tuo metu stovėjo prieš ligoninę. Kapitono brolis *Zygfridas buvo beeinąs į vidų ieškoti, kas padėtų sąmonės netekusiam *Džeimsui Veitui. *Veitą ištikus širdies priepuoliui, teko išsukti iš kelio į oro uostą, ir tai, be abejo, išgelbėjo visų autobuso keleivių gyvybes.

Smogė kietas it plytų siena smūginės sprogimo bangos kunkulas. Autobuso keleiviams pasirodė, kad sprogo pati ligoninė. Autobuso langai sukrito į vidų, tačiau jų būta iš grūdinto stiklo. Skeveldromis jie nepažiro. Merę, Hisako, Seleną, *Kazachę, vargšą *Veitą, kankabonaites ir kapitono brolį apibėrė lyg baltųjų kukurūzų kruša.

Tas pats atsitiko ir „Bahía de Darwin". Visi langai buvo išmušti, grindys nusėtos baltais grūdais.

Vos prieš kelias akimirkas šviesomis tvieskusioje ligoninėje, kaip ir visame mieste, buvo tamsu, iš vidaus kažkas šaukėsi pagalbos. Autobuso variklis, ačiū Dievui, neužgeso, ir žibintai apšvietė siaurą keliuką tarp griuvenų. Tad *Zygfridui, vis sunkiau valdančiam paralyžinį drebulį, vis dėlto pavyko iš ten išvažiuoti. Kuo jis ar kiti autobuso keleiviai galėjo padėti sugriautoje ligoninėje likusiems gyviesiems, jei tokių ir liko?

Labirintas tarp griuvėsių šliaužiantį autobusą logiškai vedė nuo sprogimo centro, oro uosto, prieplaukos link. Kelyje nuo priemiesčio per pelkę iki giliavandenių laivų prieplaukos griuvenų beveik nepasitaikė, smūginei bangai ten nebuvo ko griauti.

***

*Zygfridas fon Kleistas vairavo prieplaukos link todėl, kad tame kelyje buvo mažiausiai kliūčių. Kur važiuoja, matė tik jis. Kiti nesikėlė nuo grindų. Merė Hepbern sąmonės netekusį *Džeimsą Veitą

patraukė nuo kankabonaičių ir ištiesė aukštielninką, o galvą paguldė sau į sterblę. Didelės kankabonaičių smegenys visiškai išsijungė, nes neturėjo nė kruopelės nuovokos, kas čia dedasi. Tokios pat bežadės atrodė ir Hisako Hiroguči, Selena Makintoš ir *Kazachė.

Ir visi buvo apkurtę, nes smūginė banga smarkiai sužalojo jų vidurinių ausų kauliukus, pačius smulkiausius organizmų kaulus. Visos klausos jie taip ir neatgaus. Visi pirmieji Santa Rozalijos kolonistai, išskyrus kapitoną, bus priekurčiai, tad jų pašnekesių vienokia ar kitokia kalba didelę dalį sudarys: „A?“, „Garsiau!“ ir panašūs posakiai.

Laimė, ši yda nebuvo paveldima.

***

Kaip ir Endrius Makintošas su Dzendžiu Hirogučiu, jie taip ir nesužinos, kas tada driokstelėjo, – nebent atsakymus į panašius klausimus gavo kitame žydrojo tunelio į Anapilį gale. Jie patikės kapitono paaiškinimu, kad tą, paskui dar vieną sprogimą sukėlė iki baltumo įkaitę akmenys iš kosmoso, – patikės, bet ne visiškai, nes kapitonas apsijuoks, pridarydamas daugybę riktų.

***

Paralyžinio drebulio krečiamas, šiek tiek atkurtęs, spengiančiomis ausimis, kapitono jaunėlis brolis autobusą sustabdė prieplaukoje netoli nuo „Bahía de Darwin“. Nemanė laive rasiąs prieglobstį. Nenustebo, kad laivas neapšviestas, matyt, ir be žmonių, išmuštais langais, be gelbėjimosi valčių ir pririštas prie prieplaukos vienu vieninteliu lynu nuo laivagalio. Pirmagalys buvo atitrauktas nuo prieplaukos, todėl trapas tabalavo virš vandens.

Kaip ir viešbutis, laivas buvo aiškiai apiplėštas. Prieplauka nusėta vyniojamuoju popieriumi, kartono dėželėmis ir kitokiu marodierių paliktu šlamštu.

Brolio susitikti *Zygfridas nesitikėjo. Kad kapitonas išskrido iš Niujorko, žinojo, bet kad atvyko į Gvajakilį – ne. Jei kapitonas ir yra kur nors Gvajakilyje, greičiausiai arba nebegyvas, arba sužeistas, arba tiesiog bejėgis kam nors padėti. Tuo istorijos tarpsniu žmonės Gvajakilyje neką galėjo vieni kitiems padėti.

„Mandaraksas" bylojo:

Padėk sau, ir dangus tau padės.

– ŽANAS DE LAFONTENAS(1621–1695)

*Zygfridas vylėsi geriausiu atveju rasti toje suirutėje ramią vietelę apsistoti. Ir tai pavyko. Atrodė, kad aplink nesama nė gyvos dvasios.

Tad jis išlipo iš autobuso pamėginti Hantingtono chorėjos sukeltus nevalingus šokio judesius nuslopinti mankštos pratimais – šuoliukais vietoje, atsispaudimais, tūpsniais ir panašiai.

Patekėjo mėnulis.

Ir čia jis išvydo, kaip ant „Bahía de Darwin" viršutinio denio pakilo žmogaus figūra.

Tai buvo jo brolis, tačiau kapitono veidą dengė šešėlis, todėl *Zygfridas jo nepažino.

*Zygfridas buvo girdėjęs gandų, kad laive vaidenasi. Patikėjo regįs šmėklą. Manė, kad tai aš. Manė matąs Leoną Trautą.

36

Tačiau kapitonas brolį pažino ir suriko tai, ką ir man, jei būčiau materializavęsis, ko gero, būtų magėję surikti. O suriko jis štai ką:

– Sveikas atvykęs į „šimtmečio iškylą į gamtą“!

***

Vis dar įsitvėręs butelį, nors jau tuštutėlį, kapitonas nusileido į pagrindinį denį laivagalyje, taigi atsidūrė tiesiai prieš brolį, o *Zygfridas, kadangi smarkiai neprigirdėjo, atsistojo ant pat prieplaukos krašto. Skersai siaurą tarpą tarp laivo ir kranto tiesėsi laivagalio lynas, toji balta bambagyslė.

– Aš apkurtau, – tarė *Zygfridas. – Tu irgi?

– Ne, – atsiliepė kapitonas.

Jis nuo sprogimo centro buvo daug toliau už *Zygfridą. Bet jam iš nosies bėgo kraujas, ir jis įsivaizdavo, kad tai pokštas. Nosį susibakino, kai ant viršutinio denio jį parbloškė smūginė banga. Nuo konjako jo humoro jausmas taip paaštrėjo, kad viskas atrodė klaikiai juokinga.

Kapitonas nusprendė, kad *Zygfridas ant prieplaukos mankštos pratimais parodijavo šokio ligą, kurią iš tėvo, galimas daiktas, paveldėjo ir jiedu.

– Gražiai tu mėgdžiojai tėvą, – tarė jis.

Jiedu kalbėjosi vokiškai – vaikystės kalba, pirmąja išmokta kalba.

– Adi! – sušuko *Zygfridas. – Tai nejuokinga!

– Viskas juokinga, – atšovė kapitonas.

– Kokių nors vaistų yra? Maisto? Lovų yra? – klausinėjo *Zygfridas.

Kapitonas į tai atsakė „Mandaraksui" gerai žinoma ištrauka:

Esu smarkiai prasiskolinęs; nieko
neturiu. Visa kita palieku vargšams.

– FRANSUA RABLĖ (1494–1553)

– Tu girtas! – sušuko *Zygfridas.

– O kas čia tokio? – atkirto kapitonas. – Juk aš tik pajacas.

Konjakui apgadinus smegenis, jis tapo baisus egoistas. Nė minties apie netoliese, tamsiame sugriautame mieste, kenčiančius žmones.

– Žinai, Zygi, ką man pasakė vienas mano įgulos narys, kai mėginau sulaikyti, kad nepavogtų kompaso?

– Ne, – atsakė *Zygfridas ir vėl ėmė šokti.

– „Iš kelio, pajace!" – atsakė kapitonas ir užsikvatojo. – Drįso taip pasakyt admirolui, Zygi. Būčiau liepęs pakarti ant rėjos, ik, jei kažkas nebūtų pavogęs, ik, rėjos, ik. Saulei tekant, ik, jei kažkas nebūtų pavogęs saulėtekio.

Beje, žmonės žagsi ir dabar. Ir, nori ar nenori, negali liautis. Dažnai girdžiu, kaip jie gulėdami plačiuose baltuose paplūdimiuose ar pliuškendamiesi žydrose lagūnose žagsi, balsaskylei nevalingai užsidarant spazmiškai įkvėpdami oro. Dabar, pasakysiu, žmonės žagsi dargi dažniau nei prieš milijoną metų. Man regis, kalta ne tiek evoliucija, kiek tai, kad daugelis gurkia žalias žuvis gerai nesukramtę.

(ŽMONĖS)

Ir, nepaisant sumažėjusių smegenų, žmonės juokiasi taip pat dažnai, kaip ir kadaise. Jei paplūdimyje gulinčiųjų pulkelyje vienas kuris susiperdžia, visi leipsta iš juoko, kaip leipdavo ir prieš milijoną metų.

[6] Frazė iš dainos (J. Cramer, J. Whitney).

37

– Ik, – žagtelėjęs tęsė kapitonas, – iš tiesų pasitvirtino mano nuomonė, ik, *Zygfridai. Seniai sakiau, kad kai kada gali nukrist didelių meteoritų. Taip, ik, ir atsitiko.

– Tai sprogo ligoninė, – paprieštaravo *Zygfridas. Mat taip jam pasirodė.

– Ligoninės šiaip nesprogsta, – neatlyžo kapitonas ir, *Zygfrido baimei, perlipo per turėklą ir nusitaikė šokti ant prieplaukos. Tiesą sakant, tiek to šuolio – apie pora metrų skersai tarpą, tačiau kapitonas buvo girtas.

Sėkmingai perskridęs, kapitonas dribo klūpsčias ant prieplaukos. Žagsulį kaip ranka nuėmė.

– Ar laive daugiau kas yra? – paklausė *Zygfridas.

– Nieko nėr čia, vienos vištos[•], – atsakė kapitonas.

Jam ir į galvą neatėjo, kad, be jųdviejų su *Zygfridu, yra daugiau žmonių, kuriais juodu privalo pasirūpinti. Autobuse visi tebetūnojo ant grindų. Beje, „Mandaraksą“ *Zygfridas patikėjo Merei Hepbern, kad, reikalui esant, galėtų susikalbėti su Hisako Hirogači. Vertėjauti kankabonaitėms „Mandaraksas“, kaip minėjau, netiko.

Kapitonas apkabino *Zygfridą per krūpsinčius pečius ir tarė:

– Nebijok, broliuk. Mudu iš senos, gajos giminės. Kas mums, fon Kleistams, tas meteoritų lietutis?

– Adi... – tarė *Zygfridas, – ar neįmanoma laivo pritraukt arčiau prieplaukos? – pamanė, kad laive žmonėms būtų ir saugiau, ir laisviau.

– Mat jį perkūnas. Ten nieko nelikę, – numojo kapitonas. – Man regis, pavogė ir mūsų Leoną. – Leoną – vadinasi, mane.

– Adi... – tarė *Zygfridas, – tenai, autobuse, dešimt žmonių, ir vienam širdies priepuolis.

Kapitonas pašnairavo į autobusą.

– Kaip čia yra, kad jų nematyti? – paklausė jis. Žagsulys vėl liovėsi.

– Jie visi ant grindų, mirtinai persigandę, – paaiškino *Zygfridas. – Išsiblaivyk. Aš negaliu jiems padėti. Turėsi jais, kiek įmanoma, pasirūpint tu. Aš, Adi, nebevaldau judesių. Man tėvo liga – ir dar tokiu metu.

Kapitonui pasivaideno, kad laikas sustojo. Šis apgaulingas pojūtis jam buvo ne pirmiena. Jį neišvengiamai patirdavo bent kelis kartus per metus – išgirdęs tokią naujieną, kurios negalėdavo nuversti juokais. Kad laikas pajudėtų, žinojo, reikia tą blogą naujieną paneigti.

– Netiesa, – tarė jis. – Negali būti.

– Manai, aš šoku savo malonumui? – pyktelėjo *Zygfridas, nevalingo šokio judesiais toldamas nuo brolio.

Taip pat nevalingai vėl prišokavo prie kapitono ir tęsė:

– Mano gyvenimas baigtas. Gal verčiau apskritai nebūčiau gyvenęs. Gerai bent, kad giminės nepratęsiau. Kad kokia nors vargšelė nepagimdė dar vieno išsigimėlio.

– Tiesiog neišmanau, ko griebtis, – tarė kapitonas ir graudžiai pridūrė, – ir dar toks nusitašęs. Dievaži... Jau buvau ramus, kad man nebereikės niekuo rūpintis. Aš girtutėlis. Galva nedirba. Zygi, tu sakyk, ką man daryt.

Jis buvo per daug girtas, kad ką nors nuveiktų, tik išsižiojęs ir iš-

pūtęs akis žiūrėjo, kaip Merė Hepbern ir Hisako su vargšu *Zygfridu, kai šiam laikinai praeidavo šokio traukuliai, autobusu pritraukė laivagalį prie pat prieplaukos, tada pastatė autobusą po laivagaliu taip, kad nuo jo būtų galima perlipti į žemiausią laivo denį, nes kitaip ten patekti būtų buvę neįmanoma.

Na taip, sakysit: „Ar ne gudriai sugalvota?“, „Jei ne puikios didelės smegenys, jie nieku gyvu to nebūtų padarę“, „Šiais laikais, kalbos nėra, tokių dalykų niekas nesugalvotų“, ir panašiai. Bet, kita vertus, jie nebūtų buvę priversti elgtis taip išradingai, nebūtų susidūrę su tokiais kebliais sunkumais, jei planeta dėl puikiųjų didelių kitų žmonių smegenų sugalvotos veiklos ir kūrinių nebūtų tapusi, galima sakyti, nebetinkama gyventi.

„Mandaraksas“ bylojo:

Sugaišom tiesiam kely – atsigriebsim ant posūkio!

– PATRIKAS REDŽINALDAS ČALMERSAS (1872–1942)

***

Žmonės manė, kad daugiausia bėdos turės su sąmonės netekusiu *Džeimsu Veitu. Iš tikrųjų daugiausia bėdos bus dėl kapitono. Kadangi buvo smarkiai girtas, jo nerizikavo priimti į gyvąją grandinę. Drybsojo ant autobuso galinės sėdynės dejuodamas, koks jis nusitašęs, ir tiek.

Ir vėl žagsėjo.

O štai kaip jie įkėlė į laivą *Džeimsą Veitą. Ant prieplaukos buvo nemažai atliekamo lyno, ir Merė Hepbern palaidajame gale sumazgė regztį. Pati viena sugalvojo. Šiaip ar taip, buvo patyrusi alpinistė. Užnėrę regztį, *Veitą paguldė prie autobuso. Tuomet ji su Hisako ir *Zygfridu užlipo ant autobuso ir kaip galėdami atsargiau jį užtempė

pas save. Tada trise perkėlė per turėklą ir nunešė ant pagrindinio denio. Vėliau jie *Veitą perneš ant viršutinio denio, kur jis trumpai atgaus sąmonę – ir per tą laiką jiedu su Mere Hepbern spės tapti vyru ir žmona.

***

Tada *Zygfridas grįžo atgal ir pasakė kapitonui, kad dabar jo eilė lipti į laivą. Kapitonas nujautė, kad ropšdamasis ant autobuso apsijuoks, todėl vilkino laiką. Įkaušusiam šokti iš laivo buvo nesunku. Lipti ten, kur reikia bent šiokių tokių pastangų, – visai kas kita. Įdomus, nepaaiškinamas dalykas, kodėl prieš milijoną metų tiek žmonių priešokiais didelę smegenų dalį tyčia alkoholiu versdavo iš koto. Gali būti, kad mes stengėmės tokiu būdu pakreipti evoliuciją reikiama linkme – smegenų mažėjimo link.

Taigi, vilkindamas laiką, kapitonas, vos ne vos atsistojęs, tačiau nutaisęs išmintingo, garbaus žmogaus toną broliui tarė:

– Kažin ar tas žmogus ne per silpnas, kad būtų galima kiloti.

*Zygfridui trūko kantrybė.

– Baisią klaidą padarėme, ar ne, – atrėžė, – kad ėmėm ir įkėlėm tą bėdžių, kaip mums išėjo. Galgi tikrai derėjo iškviesti sraigtasparnį ir nuskraidinti į „Voldorf-Astoriją“, tiesiai į liukso numerį jaunavedžiams.

Ir tai buvo paskutiniai brolių fon Kleistų vienas kitam pasakyti žodžiai, neskaitant kapitono, nesėkmingai bandančio užsiropšti ant autobuso stogo, šūksnių: „Opa!“, „Oplia!“, „Ak kad tave!“ ir panašiai.

Kai pagaliau vis dėlto užsiropštė, jautėsi visiškai pažemintas. Tačiau bent jau į laivą nuo autobuso perlipo be niekieno pagalbos. O tada *Zygfridas Merei liepė lipti į laivą, kur ir visi kiti, ir pagloboti *Veitą, kurį abudu laikė Vilardu Flemingu. Ji taip ir padarė, manydama, kad jam, vyrui, garbės reikalas užlipti ant autobuso niekam nepadedant.

***

Taigi *Zygfridas liko ant prieplaukos vienas, pakėlęs galvą į stovinčiuosius ant denio. Tie tikėjosi, kad jis užlips pas juos, tačiau to nesulaukė. *Zygfridas sėdo už autobuso vairo. Nepaisant mėšlungiškų rankų ir kojų traukulių, užvedė variklį. Buvo nusprendęs visu greičiu leistis atgal į miestą, rėžtis į ką nors ir užsimušti.

Tačiau dar nespėjus įjungti pavaros, jį apkvaišino smūginė naujo galingo sprogimo banga. Šįsyk sprogimas nugriaudėjo ne mieste ar priemiesty, o kažkur upės žiotyse, beveik negyvenamame liūgyne.

38

Antras sprogimas įvyko taip pat kaip ir pirmasis: raketa susikergė su radiolokatoriaus lėkšte. Šiuo atveju tai buvo nedidelio Kolumbijos krovininio laivo „San Mateo" radiolokatoriaus lėkštė. Peru lakūnas Rikardas Kortesas, įžiebęs raketai gyvybę, manė paakinęs ją įsimylėti „Bahía de Darwin" radiolokatoriaus lėkštę, tačiau šis laivas radiolokatoriaus nebeturėjo, todėl tokio tipo raketoms buvo nepatrauklus.

Majoras Kortesas padarė, kaip prieš milijoną metų sakydavo, „atleistiną klaidą".

Reikia pridurti, kad Peru jokiu būdu nebūtų atakavusi „Bahía de Darwin", jei laivas būtų, kaip planuota, gabenęs į „šimtmečio iškylą į gamtą" krūvą garsenybių. Peru nebūtų buvusi tokia abejinga pasaulio nuomonei. Tačiau, iškylą atšaukus, laivas virto visai kitu, taip sakant, objektu, potencialiu transportiniu desanto laivu, valdomu, kaip manytų kiekvienas blaiviai mąstantis žmogus, karinių jūrų pajėgų personalo, kitaip tariant, žmonių, kurie tiesiog prašosi būti susprogdinami, apmėtomi napalmo bombomis, apšaudomi iš kulkosvaidžių ar panašiai.

***

Taigi tie kolumbiečiai mėnesienoje plaukė per liūgyną atviro vandenyno ir namų link ir pirmąsyk per savaitę kirto padorų maistą, įsivaizduodami, kad besisukanti radiolokatoriaus lėkštė sergi juos ne-

lyginant Mergelė Marija. Ji neleis, kad juos ištiktų menkiausia bėda. Būtų jie žinoję, kas jų laukia.

Beje, jie valgė seną, menkai pieno beduodančią karvę. Tai ji, dar visai gyva melžiama karvė, gulėjo po brezentu baržoje, atgabenusioje į „San Mateo" maisto. Ir į laivą ją įkėlė iš priešingos pusės, kad nuo kranto nepamatytų žmonės. Buvo ten tokių į kampą įvarytų žmogelių, kurie dėl karvės galėjo ir užmušti.

Taigi velniška krūva baltymų išplaukia iš Ekvadoro!

***

Į laivą ją kėlė įdomiai. Apsiėjo be stropo ar tinklo. Virve apraizgė ragus, ir į tą karūną įtvirtino plieninį keliamojo krano kablį. Tada kranininkas ėmė vynioti trosą, ir netrukus karvė karojo ore – pirmąsyk gyvenime statmenai, išskėtusi užpakalines kojas, atstačiusi priekines ir išvertusi tešmenį, todėl iš pažiūros priminė kengūrą.

Evoliucijos proceso, pagimdžiusio šį stambų žinduolį, metu nebuvo numatyta, kad ji gali atsidurti tokioje padėtyje, kai viso kūno svorį laiko kaklas. Taip kybant, jis kuo toliau, tuo labiau ėmė panėšėti į mėlynkojo padūkėlio, gulbės ar neskraidančio kormorano kaklą.

Anais laikais tam tikriems didsmegeniams iš karvės pažinties su aviacija būtų buvę gražaus juoko. Kurgi ne, jokio grakštumo.

Ant „San Mateo" denio ją nuleido taip smarkiai sužalotą, kad nebepastovėjo. Bet tokia būklė buvo numatyta ir jūreiviams visiškai priimtina. Iš ilgametės patirties žinojo, kad taip pasielgus galvijai dar gyvena savaitę ar ilgiau, taigi mėsa laikoma nesugedusi, kol ateis laikas ją suvalgyti. Su ta melžiama karve buvo pasielgta taip, kaip burlaivių laikais buvo elgiamasi su didžiaisiais sausumos vėžliais, tik karvė būtų tvėrusi daug trumpiau.

Ir vienu, ir kitu atveju mėsos nereikėjo užšaldyti.

***

Kramtančius ir gurkiančius tos vargšės karvės mėsą laimingus kolumbiečius į gabalėlius ištaškė naujausias didelio galingumo sprogalų evoliucijos vaisius, vadinamas „dagonitu". Dagonitas buvo, taip sakant, sūnus daug silpnesnio tos pačios kompanijos gaminamo sprogalo, vadinamo glaku. Glakas, taip sakant, pagimdė dagonitą, o abudu jie buvo graikų ugnies, parako, dinamito, kordito ir trinitrotoluolo įpėdiniai.

Taigi galima sakyti, kad už žiaurų elgesį su karve kolumbiečiai susilaukė pelnytos staigios ir šiurpios bausmės daugiausia didsmegenių dagonito išradėjų dėka.

***

Turint omeny, kaip bjauriai kolumbiečiai pasielgė su karve, greičiau už garsą skrendantis majoras Rikardas Kortesas atrodytų it taurus senovės riteris. Toks jautėsi ir pats, nors nežinojo, nei kas atsitiko karvei, nei į ką pataikė raketa. Savo viršininkams jis per radiją pranešė, kad laivas „Bahía de Darwin" sunaikintas, ir paprašė perduoti geriausiam savo bičiuliui papulkininkiui Rejesui – šis, dieną numetęs raketą į oro uostą, dabar buvo ant žemės, – tokius žodžius ispanų kalba: „Tavo teisybė."

Rejesas supras, kad bičiulis sutinka, jog paleisdamas raketą jautė tokį pat malonumą, kaip atlikdamas lytinį aktą. Kortesas taip ir nesužinos, kad nepataikė į „Bahía de Darwin", o kolumbiečių draugai ir giminės nesužinos, kad „San Mateo" įgulą upės žiotyse sprogimas sumaitojo į faršą.

***

Raketos, kuri smogė oro uostui, poveikis darvinizmo požiūriu buvo neabejotinai reikšmingesnis nei tos, kuri pataikė į „San Mateo“. Pirmoji užmušė tūkstančius žmonių, paukščių, šunų, kačių, žiurkių, pelių ir taip toliau, galėjusių pratęsti giminę.

Sprogimas liūgyne užmušė tik keturiolika įgulos narių, apie pusę tūkstančio laivo žiurkių, keletą šimtų paukščių, kažkiek krabų, žuvų ir taip toliau.

Tačiau mažiausiai šis smūgis paveikė žemiausią mitybos grandinės dalį, milijardų milijardus mikroorganizmų, kurie drauge su savo ekskrementais ir protėvių lavonais sudarė liūgyno tirštėsius. Sprogimas jiems nieką pakenkė, nes jie buvo mažai jautrūs staigaus judėjimo ir stabdymo perkrovoms. Jiems nieku būdu nebūtų pavykę nusižudyti į ką nors trenkiantis, kaip sėsdamas už vairo ketino daryti *Zygfridas fon Kleistas.

Jie paprasčiausiai staiga persikėlė iš vienos gyvenvietės į kitą. Podraug su didesne dalimi senosios gyvenvietės perskriejo per orą, paskui sutiško į vandenį. Daugelis, šveisdami karvės, žiurkių, įgulos ir kitų aukštesniųjų gyvybės formų liekanas, džiaugėsi pagerėjusiomis gyvenimo sąlygomis.

„Mandaraksas“ bylojo:

Nuostabu, kokie maži gamtos poreikiai.

– MIŠELIS EIKVEMAS DE MONTENIS (1533–1592)

Dagonito, tauriojo dinamito tiesioginio įpėdinio glako sūnaus, sprogimas upės žiotyse sukėlė šešių metrų aukščio bangą, kuri nuo Gvajakilio uosto prieplaukos nušlavė autobusą ir paskandino Zygfridą fon Kleistą. Jis ar šiaip, ar taip norėjo mirti.

Svarbiau štai kas: ji nutraukė baltą nailoninę bambagyslę, jungusią žmonijos ateitį su žemynu.

Banga „Bahía de Darwin" nunešė kilometrą prieš upės srovę ir minkštai nuleido seklumoje ant dumblo. Laivą apšvietė ne tik mėnesiena, bet ir blausi visame Gvajakilyje plėvojančių gaisrų žara.

Kapitonas užlipo ant tiltelio. Užvedė žemai patamsy budinčius dvynius dyzelinius variklius. Paleido dvynius vandensraigčius, ir laivas nušliuožė nuo dumblėto kranto. Buvo laisvas.

Kapitonas nukreipė laivą pasroviui, atviro vandenyno link.

„Mandaraksas" bylojo:

Laivas, nuo žemės atsiskyrusi skiedrelė,
sparčiai skriejo vienišas it mažytė planeta.

– DŽOZEFAS KONRADAS (1857–1924)

Tačiau „Bahía de Darwin" buvo ne šiaip sau laivas. Žmonijai jis buvo naujoji Nojaus arka.

antra knyga

O IŠĖJO TOKS DALYKAS

1

O išėjo toks dalykas: naujas baltas motorlaivis naktį, nors ir be jūrlapių, be kompaso, be signalinių žiburių, visu greičiu skrodė šaltą, gilų vandenyną. Žmonijos nuomone, jis nebeegzistavo. Žmonijos nuomone, kaip tik „Bahía de Darwin", o ne „San Mateo" buvo susprogdintas į šipulius.

Dabar tai buvo laivas vaiduoklis. Išnykęs iš sausumos gyventojų akiračio, jis nešė kapitono ir septynių iš dešimties keleivių genus į vakarus, ten, kur prasidės jau milijoną metų trunkantis nuotykis.

Aš buvau šmėkla laive vaiduoklyje. Esu didsmegenio mokslinės fantastikos rašytojo Kilgoro Trauto sūnus.

Dezertyravau iš Jungtinių Amerikos Valstijų jūrų pėstininkų.

Švedijoje gavau politinį prieglobstį, vėliau ir pilietybę, ir dirbau suvirintoju Malmės laivų statykloje. Vieną dieną, kai darbavausi „Bahía de Darwin" korpuso viduje, krisdamas plieno lakštas be skausmo nukirto mano galvą, bet aš tada atsisakiau įžengti į Anapilin vedantį žydrąjį tunelį.

Panorėjęs bet kada galėčiau materializuotis, tačiau taip padariau tik vieną kartą, šios istorijos pradžioje, – materializavausi kelioms akimirkoms lietaus šuoruose per audrą, kuri laivą užklupo Šiaurės Atlante pakeliui iš Malmės į Gvajakilį. Pasirodžiau stebėjimo aikštelėje ir mane pamatė vienas įgulos narys, švedas. Gerai pakaušęs.

Begalviu kūnu buvau atsisukęs į laivagalį, o aukštai iškeltose rankose tarsi krepšinio kamuolį laikiau savo nukirstą galvą.

***

Taigi nematomas stovėjau šalia kapitono Adolfo fon Kleisto ant „Bahía de Darwin“ tiltelio; laukėme, kada baigsis pirmoji naktis jūroje mums staigiai išplaukus iš Gvajakilio. Kapitonas visą naktį nesumerkė akių, išsiblaivė, bet jam smarkiai plėšė galvą, kaip Merei Hepbern sakė, „lyg galvą gręžtų grąžtų grąžtas“.

Kad vakar buvo gėdingai prisilakęs, priminė ir kiti suvenyrai – mėlynės ir nubrozdinimai, kuriais pasipuošė kelis kartus nudribęs, kai bandė užsiropšti ant autobuso. Jei būtų žinojęs, kad bus įkinkytas į kokias nors pareigas, tikrai nebūtų taip nusigėręs. Šitaip jis ir Merei paaiškino. Ji irgi visą naktį nemiegojo – viršutiniame denyje, už kapitono padėjėjų kajučių, slaugė *Džeimsą Veitą.

*Veitą paguldė ant denio, vietoj pagalvės pakišę suvyniotą Merės palaidinę, nes visur kitur laive buvo labai tamsu. Denį, mėnuliui nusileidus, bent kiek apšvietė žvaigždės. Patekėjus saulei, kad neiškeptų ant plikų plieninių grindų, *Veitą buvo numatę pernešti į kajutę.

Likusieji nakvojo žemiau, valčių denyje. Selena Makintoš gulėjo pagrindiniame salone, galvą padėjusi ant savo šuns. Ten pat, viena kitai atstodamos pagalves, gulėjo ir kankabonaitės. Hisako miegojo tualete šalia salono, įsispraudusi tarp klozeto ir praustuvės.

***

„Mandaraksą“ Merė atidavė kapitonui, o šis jį įbruko į tiltelio stalčių. Tai buvo vienintelis ne visai tuščias stalčius visame laive. Buvo pradarytas, tad „Mandaraksas“ nugirdo ir išvertė daugumą to, kas naktį buvo kalbama. Atsitiktinai nustatytas, viską vertė į kirgizų kalbą, taip

pat kapitono veiksmų planą. O planas buvo toks: plaukti tiesiai į Galapagų salą Baltrą, kur yra ir prieplauka, ir oro uostas, ir nedidelė ligoninė. Be to, ten esanti galinga radijo stotis, tad jie tiksliai sužinosią, kas buvo tiedu per sprogimai ir kas dedasi pasaulyje, jei Žemę ištiko gausus meteoritų lietus arba, kaip spėjo Merė, prasidėjo Trečiasis pasaulinis karas.

Ką gi, tas planas galėjo būti verčiamas tiek į kirgizų, tiek į bet kokią kitą nesuprantamą kalbą, nes pagal esamą laivo kursą Galapagų salos turėjo likti gerokai šone.

Negana to, kad kapitonas per neišmanymą nustatė neteisingą kursą, – tą naktį jis, dar neišsiblaivęs, darė klaidą po klaidos: kursą tolydžio kaitaliojo kreipdamas laivą ten, kur, spėjo, gali į vandenyną smigti krintančios žvaigždės. Jo didelės smegenys, nepamirškim, jį tikino, kad lyja meteoritų lietus. Pamatęs krintančią žvaigždę, bijojo, kad ji tėkšis į vandenyną ir sukels didžiulę bangą.

Tad kreipė laivą taip, kad bangą pasitiktų aštriu pirmagaliu. Saulei patekėjus laivas dėl didelių kapitono smegenų buvo nežinia kokioje vietoje ir plaukė nežinia kur.

***

O Merė Hepbern, budėdama šalia *Džeimso Veito, pusiausnūda atliko dabartinių žmonių smegenims neįmanomą dalyką – mintimis grįžo į praeitį. Vėl buvo skaisti mergelė. Gulėjo miegmaišy. Vos brėkštant ją pažadino lėlio švilpavimas. Ji stovyklavo viename Indianos valstybiniame draustinyje – gyvame muziejuje, lopinėlyje tokios žemės, kokia ji buvo prieš europiečiams priimant nutartį netoleruoti jokių nevalgomų, nesukultūrintų ar neprijaukintų augalų ir gyvūnų. Iškišusi iš savo kokono, iš savo miegmaišio, galvą, jaunutė Merė matė supuvusius rąstgalius ir laisvai srūvantį upokšnį. Gulėjo ant kvapios

per amžių amžius mirties ir nykimo sukurtos paklotės. Sočiai maisto mikroorganizmams ar lapgraužiams, tačiau jokio padoraus užkandžio prieš milijoną trisdešimt metų gyvenusiam žmogui.

Birželio pradžia. Pats gražumas.

Paukščio švilpavimas sklido iš erškėčių ir žagrenių brūzgyno už kokio pusšimčio žingsnių. Ji apsidžiaugė, kad šis žadintuvas ją prikėlė, nes eidama gulti galvojo, kaip atsibus šitaip anksti, įsivaizduos, jog tūno kokone, paskui geismingai raivydamasi iš jo išsirangys – žvali suaugusi būtybė.

Gyvenk ir džiaukis!

Gyvenk ir norėk!

Puikumėlis, juoba kad draugė, su kuria čia atvyko, miegojo kaip užmušta.

Tad ji per standžią miško paklotę nusėlino prie brūzgyno pasižiūrėti tokio pat ankstyvo, kaip ir pati, paukščio. Išvydo ne paukštį, o aukštą, liekną, nesišypsantį vaikiną jūreivio uniforma. Tai jis pamėgdžiojo veriantį lėlio švilpavimą. Rojus, jos būsimasis vyras.

***

Ji išmušta iš vėžių pyktelėjo. Labai jau ne vietoj atrodė jūreivio uniforma tokioje glūdumoje. Neprašytas svečias, ir dar neaišku, kokie jo kėslai. Bet jei šitas keistuolis sumanys ją vytis, turės pirma prasibrauti pro erškėčius. Ji miegojo su drabužiais, taigi buvo apsirengusi, tik be batų, vienomis kojinėmis.

Jis girdėjo Merę ateinant. Turėjo nepaprastai aštrią klausą. Kaip ir jo tėvas. Tai buvo jų giminės bruožas. Ir prakalbo jis pirmas.

– Labas, – tarė jai.

– Labas, – atsakė ji.

Vėliau Merė prisipažins, kaip jautėsi, kada, vaizduodamasi esanti vienui viena rojaus sode, susidūrė su jūreiviškai uniformuotu ateiviu, kuris laikėsi tarytum viso sodo šeimininkas. O Rojus atrems, kad iš tikrųjų ji pati laikėsi lyg šeimininkė.

– Ką jūs čia veikiat? – paklausė ji.

– Žmonėms, manyčiau, šioje draustinio dalyje nakvoti negalima, – atsakė jis.

Jis buvo teisus. Merė ir pati tai žinojo. Jiedvi su drauge nusižengė gyvojo muziejaus tvarkos taisyklėms. Jiedvi nakvojo tokioje vietoje, kur naktį leidžiama būti tik žemesniems gyvūnams.

– Jūs jūreivis? – paklausė ji.

Jis atsakė, kad taip – tiksliau, visai neseniai juo buvęs. Paleistas iš karinio jūrų laivyno, bet prieš grįždamas namo nutaręs pakeleivingais automobiliais pakeliauti po šalį, o uniformuotą, pastebėjęs, žmonės noriau priima pavėžėti.

***

Šiais laikais klausti taip, kaip Merė Rojų: „Ką jūs čia veikiate?“, būtų beprasmiška. Priežastys, dėl ko žmonės atsiduria vienur ar kitur, visados paprastos ir akivaizdžios. Niekas nepapasakos tokios painios kaip Rojaus istorijos: kad San Franciske, paleistas iš tarnybos laivyne, bilietą išsikeitė į grynuosius pinigus, nusipirko miegmaišį ir pakeleivingais automobiliais nuvažiavo pasižiūrėti Didžiojo kanjono, Jeloustono nacionalinio parko ir kitų vietų, kurias seniai svajojo pamatyti. Ypač žavėjosi paukščiais ir mokėjo su jais susikalbėti.

Taigi jis automobilyje per radiją išgirdęs, kad šiame nedideliame Indianos draustinyje pastebėta seniai išnykusiais laikytų baltasnapių genių porelė. Jis ir pasukęs čionai. Paaiškėjo, kad žinios būta melagingos. Tie dideli, gražūs senovės miškų paukščiai tikrai išnykę, ka-

dangi žmonės sunaikino jų gyvenamąją aplinką. Geniams nebeliko puvėklių, tylos ir ramybės.

– Jiems reikėjo tylos ir ramybės, – sakė Rojus, – kaip ir man, ir, manau, jums, todėl atsiprašau, jeigu sutrikdžiau. Bet ne daugiau kaip bet koks paukštukas.

Kažkoks automatinis įtaisas didelėse jos smegenyse spragt, ir jai pakirto kojas, o paširdžius nuėmė šaltis. Ji tą žmogų pamilo.

Šiais laikais žmonės tokių prisiminimų neturi.

2

Merės Hepbern svajones nutraukė *Džeimso Veito žodžiai:

– Aš jus labai myliu. Tekėkite už manęs. Aš toks vienišas. Man taip baisu.

– Patausokite jėgas, pone Flemingai, – atsakė ji. Jis visą naktį kartkartėm prašinėjo ją tekėti už jo.

– Duokite ranką, – paprašė jis.

– Kai paduodu, jūs nepaleidžiate, – atsakė ji.

– Prižadu, paleisiu, – patikino jis.

Taigi ji padavė ranką, ir *Veitas ją vos juntamai sugniaužė. Jam nesivaideno ateities ar praeities reginiai. Iš jo liko tik plastanti širdis, kaip iš Hisako Hirogurči, įsispraudusios tarp virpančio klozeto ir praustuvės, liko tik vaisius ir gimda.

Hisako norą gyventi palaikė tik negimęs kūdikis.

***

Žmonės po senovei žagsi, ir jiems juokinga, kai kas nors susiperdžia. Ir kaip kadaise raminamais balsais guodžia sergančiuosius. Merės, laive palaikiusios draugiją *Džeimsui Veitui, balso tonas dažnai girdimas ir šiais laikais. Su žodžiais ar be žodžių, tas tonas pasako tai, ką šiais laikais nori girdėti ligonis ir ką prieš milijoną metų norėjo girdėti *Veitas.

Ramindama *Veitą, Merė pasakė daugybę žodžių, tačiau vien jos balso tonas būtų perteikęs tą pačią mintį: „Mes jus mylime. Jūs ne vienišas. Viskas bus gerai", ir panašiai.

***

Šiais laikais, žinoma, jokia guodėja neišgyvena tokių meilės peripetijų kaip Merė Hepbern, ir joks kentėtojas neišgyvena tokių meilės peripetijų kaip *Džeimsas Veitas. Bet kokio šiuolaikinių žmonių meilės romano atomazgą lemtų paprasčiausias klausimas: ar veikėjai rujojo, ar ne. Susidomėjimas priešinga lytimi, ataugomis ant plaukmenų ir taip toliau vyrus ir moteris užvaldo tik dukart – o stingant žuvų tik kartą – per metus. Štai ką reiškia žuvys.

Merei Hepbern ir *Džeimsui Veitui meilė, susiklosčius palankioms aplinkybėms, beveik bet kada galėjo sumaišyti protą.

Ten, ant viršutinio denio, prieš pat saulėtekį *Veitas buvo nuoširdžiai pamilęs Merę, o Merė pamilusi jį – tiksliau, tą, kuo jis dėjosi esąs. Ji visą naktį jį vadino „ponu Flemingu", o jis neprašė būti vadinamas vardu. Kodėl? Todėl, kad neprisiminė, kokiu vardu pasivadino.

– Padarysiu jus labai turtingą, – sakė *Veitas.

– Na na, – tildė jį Merė. – Gerai gerai.

– Didelės palūkanos, – tęsė jis.

– Pataupsokit jėgas, pone Flemingai, – maldavo ji.

– Tekėkit už manęs, – kartojo jis.

– Pašnekėsim apie tai Baltroj, – tikino ji.

Stengėsi jį nuteikti, kad svarbiausia ištverti iki Baltros. Visą naktį burkavo ir kuždėjo, kiek toj Baltroj visokio gero kaip kokiam rojuj. Ant prieplaukos pasitiks šventieji ir angelai su visokiausiais valgiais ir vaistais.

Jis žinojo, kad greit mirs.

– Liksite labai turtinga našlė, – sakė.

– Baikite tokias šnekas, – prašė ji.

Dėl viso to turto, kurį ji oficialiai paveldės, kadangi iš tikrųjų ištekės, o paskui liks našlė: nė patys smegeningiausi pasaulio sekliai nebūtų sugebėję jo nė trupinio rasti. Visur, kur pasisukdavo, jis vaidindavo nesamą apdairų pilietį, kurio turtas tolydžio augo, nors planeta ėjo vis skurdyn, o turto saugumą garantavo Jungtinių Amerikos Valstijų ar Kanados valdžia. Jo taupomoji sąskaita pesais Meksikoje, Gvadalacharoje, jau buvo uždaryta.

Jei *Džeimso Veito turtas būtų ir toliau augęs tokiu pačiu tempu kaip anuomet, jam dabar priklausytų visa visata – visos galaktikos, juodosios skylės, kometos, asteroidų ir meteorų debesys, ir kapitono meteoritai, ir įvairiausia tarpžvaigždinė medžiaga – tiesiog viskas.

Taip, o jei žmonija būtų tokiais pačiais tempais kaip anuomet dauginusis, dabar ji nusvertų *Džeimso Veito turtą – kitaip sakant, viską.

Kokiomis neįmanomomis svajonėmis apie plėtrą žmonės svaigdavo dar vakar, vos prieš milijoną metų!

3

Beje, *Veitas turėjo palikuonį. Kadaise jis ne tik žydruoju tuneliu Anapilin pasiuntė tą antikvarą, bet ir pradėjo įpėdinį. Vertinant darvinizmo matais, kaip žudikas ir reproduktorius, sakytume, neblogai pasidarbavo.

Reproduktoriumi jis tapo būdamas tik šešiolikos. Prieš milijoną metų toks amžius žmonių patinams buvo lytinio pajėgumo viršūnė.

Tada dar gyveno Midlendo mieste, Ohajo valstijoje, ir vieną karštą liepos dieną pjovė veją pas pasakiškai turtingą automobilių prekybos agentą ir vietinių greito aptarnavimo restoranų tinklo savininką Dveiną Hūverį; pastarasis buvo vedęs, bet neturėjo vaikų. Ponas Hūveris buvo išvykęs su reikalais į Sinsinatį, o ponia Hūver likusi namie; *Veitas, nors veją pas juos pjovė nebe pirmą kartą, jos nebuvo matęs. Ji neišeidavo iš namų, nes, kaip *Veitas buvo girdėjęs, piktnaudžiavo alkoholiu ir gydytojo paskirtais vaistais, dėl to didelės jos smegenys tapo tokios neprognozuojamos, kad žmonėse jomis nebegalima buvo pasitikėti.

*Veitas tuomet buvo gražus vaikinas. Jo motina ir tėvas taip pat buvo gražūs. Jų visai giminei buvo būdinga graži išvaizda. Nors smarkiai kepino, marškinių *Veitas nenusivilko – gėdinosi visų tų randų, likusių nuo įvairių globėjų bausmių. Vėliau, kai Manhatane užsi-

ėmė prostitucija, klientus tie randai nuo cigarečių, drabužių pakabų, diržų sagčių ir taip toliau labai jaudindavo.

Lytinių nuotykių *Veitas neieškodavo. Buvo nusprendęs sprukti į Manhataną, tad vengė bet ko, kas policijai duotų dingstį jį įkišti į belangę. Policijai buvo žinomas, jį dažnai apklausdavo dėl vieno ar kito apiplėšimo, ar panašiai. Nors ir nebuvo padaręs jokio nusikaltimo, policininkai nuo jo nenuleido akių. Jam sakydavo maždaug taip:

– Anksčiau ar vėliau tu, berneli, prieisi liepto galą.

Taigi tarpdury pasirodė ponia Hūver su menkučiu maudymosi kostiumėliu. Kitapus namo buvo baseinas. Veidas jos surukęs subuvęs, dantys išgedę, bet figūra dar labai graži. Paklausė jį, ar nenorėtų užeiti į vidų, kur veikia oro kondicionieriai, atsigaivinti arbata ar limonadu su ledukais.

O ten *Veitas nė nepajuto, kaip jiedu sugulė ir ji kalbėjo, kad jie abu panašūs, abu be ateities, bučiavo jo randus ir taip toliau.

Ponia Hūver pastojo ir po devynių mėnesių pagimdė sūnų, kurį ponas Hūveris laikė savu. Gražus berniukas, užaugęs bus kaip ir *Veitas geras šokėjas ir labai muzikalus.

***

Apie kūdikį *Veitas sužinojo jau būdamas Manhatane, tačiau visai nelaikė jo savo vaiku. Metų metus apie tai net nesusimąstė. Tačiau vieną gražią dieną jo didelės smegenys staiga nei iš šio, nei iš to kuštelės, kad kažkur pasaulyje vaikšto jaunas vyrukas, kurio šiame pasaulyje nebūtų, jei ne jis, *Veitas. Jis pašiurps. Toks menkas įvykis, o toks reikšmingas padarinys.

Baisiai jam, jaunam žaliam, to sūnaus! Jam net tokia mintis tada neatėjo.

***

Beje, šiais laikais žmonių patinai lytiškai pajėgiausi maždaug šešerių metų amžiaus. Kai koks šešiametis užeina rujojančią patelę, niekas jo nesulaikys nuo lytinio santykio.

Ir aš tokį užjaučiu, nes dar nepamiršau, kaip būdavo man, šešiolikmečiui. Kaip kamuodavo tas knietulys. Nuo orgazmų, kaip ir šiais laikais, nepalengvėdavo. Dešimt minučių po orgazmo – ir spėkit kas? Trūks plyš knieti dar vieno. Ogi reikia ir namų darbus paruošt!

4

„Bahía de Darwin“ keleiviai alkio kol kas nekentė. Visų, įskaitant ir *Kazachę, žarnynai spaudė paskutines virškinamas molekules iš to, ką buvo valgę vakar. Niekas dar neeikvojo kaip Galapagų vėžliai organizmo atsargų gyvybei palaikyti. Kankabonaitės, kas yra alkis, aišku, jau žinojo. Kitiems tai bus naujiena.

Vieninteliai du žmonės, kurie negalėjo tik miegoti ir miegoti, bet privalėjo įtempti jėgas, buvo Merė Hepbern ir kapitonas. Kankabonaitės nieko neišmanė apie laivą ar vandenyną ir nesuprato, kas joms sakoma jokia kalba, išskyrus kankabonų. Hisako buvo sukaustyta stuporo, Selena neregė, o *Veitas prie mirties. Todėl vesti laivą ir budėti prie *Veito teko tik dviem žmonėms.

Tą pirmą naktį jiedu sutarė, kad Merė vairuos dieną, kai saulė nedviprasmiškai rodys rytus, iš kur jie pabėgo, ir vakarus, kur laukia rami ir visko pertekusi Baltra. O kapitonas laivą ves pagal žvaigždes naktį.

Tas, katras nevairuos, pabus prie *Veito ir gal galės kiek nusnūsti. Ištverti tokį netrumpą budėjimo laiką tikrai sunku. Antra vertus, kankynė ilgai netruks, nes pagal kapitoną iki Baltros nuo Gvajakilio tik apie keturiasdešimt valandų kelio.

Baltros jie nepasiekė, o jei būtų pasiekę, būtų radę ją dar vieno oro paštu pristatyto siuntinio su dagonitu suniokotą ir be gyvos dvasios.

***

Žmonės anuomet buvo tokie vislūs, kad šitokie, nebranduoliniai, sprogdinimai beveik nepalikdavo ilgalaikių biologinių padarinių. Net ir po ilgai trukusio karo atrodydavo, kad žmonių vis tiek daug. Kūdikiai visados taip derėdavo, kad ir didžiausios pastangos jėga sumažinti gyventojų skaičių būdavo pasmerktos žlugti. Neskaitant branduolinių smūgių Hirosimai ir Nagasakiui, liekamosios žalos padarydavo ne daugiau nei vandenį skrodžiantis ir malantis „Bahía de Darwin“.

Būtent dėl žmonijos gebėjimo gimdant vaikus greit užsigydyti žaizdas daug kam sprogdinimai atrodė pramogų verslas, teatralizuotas saviraiškos būdas, ne daugiau.

Tačiau netrukus žmonija, išskyrus mažutę koloniją Santa Rozalijos saloje, praras tokį gebėjimą, kokio niekada negali prarasti vandeninga jūra, kurioje neišlieka jokių pėdsakų: gebėjimą užsigydyti žaizdas.

Žmonijos žaizdos nebeužsitrauks. O didelio galingumo sprogmenys nebebus pramogų verslo šaka.

***

Taip, jeigu žmonija ir toliau kopuliuodamasi būtų gydžiusis pasidarytas žaizdas, mano pasakojimas apie Santa Rozalijos koloniją būtų tragikomedija, kurioje pagrindinis vaidmuo tektų tuščiagarbiui neišmanėliui kapitonui Adolfui fon Kleistui. Veiksmas truktų ne milijoną metų, bet kelis mėnesius, nes kolonistai nebūtų tapę kolonistais. Pasakočiau apie negyvenamoje saloje atsidūrusius nelaimėlius, kurie netrukus buvo pastebėti ir išgelbėti.

Tarp jų būtų buvęs iš gėdos akių neturintis kur dėti kapitonas, išimtinai atsakingas už kitų kančias.

Tačiau po pirmos jūroje praleistos nakties kapitonas dar tikėjo, kad viskas gerai. Netrukus už šturvalo jį pakeis Merė Hepbern, o jis ją pamokys: „Žiūrėkit, kad iki vidurdienio saulė būtų už nugaros, o po pietų iš priekio.“ Svarbiausiu savo uždaviniu kapitonas laikė išsikovoti keleivių pagarbą. Jis jiems pasirodė iš pačios blogiausios pusės. Kai pasieks Baltrą, tikėjosi, bus pamiršę, kaip elgėsi girtas, ir visiems sakys, kad išgelbėjęs jų gyvybes.

Štai ką dar gebėjo žmonės seniau, bet nebesugeba dabar: mintyse džiaugtis tuo, kas dar neįvyko ir galbūt niekada neįvyks. Tam labai gabi buvo mano motina. Kada nors tėvas mes mokslinę fantastiką ir ims rašyti tokias knygas, kokios patinka daugumai skaitytojų. Ir mes nusipirksim naują namą gražiame mieste, gražių drabužių ir panašiai. Jos pasiklausęs imdavai stebėtis, kam Dievas išvis vargo, kurdamas realų pasaulį.

„Mandaraksas“ bylojo:

Įsivaizduoti taip pat smagu, kaip pakeliauti –
ir žymiai pigiau!

– DŽORDŽAS VILJAMAS KERTIS (1824–1892)

Tad ir kapitonas, nors stovėjo pusnuogis ant „Bahía de Darwin“ tiltelio, mintyse buvo Manhatano saloje, kur laikė daugumą pinigų ir kur gyveno daugybė bičiulių. Iš Baltros kaip nors nusigaus ten, nusipirks Parko prospekte gerą butą, o Ekvadorą mat perkūnas.

***

Čia į apmąstymus įsikišo tikrovė. Tekėjo visiškai tikra saulė. Tiktai, bėda, tekėjo keistokai. Kapitonas visą naktį įsivaizdavo plaukiąs į

vakarus, vadinasi, saulė turėjo patekėti tiesiai už nugaros. Tačiau šita saulė tekėjo, tiesa, už nugaros, bet gerokai dešiniau. Taigi jis pakreipė laivą į kairę, kol saulė atsidūrė ten, kur turėjo būti. Didelės jo smegenys, kaltos dėl klaidos, kurią jis ištaisė, sielą nuramino, girdi, klaida nedidelė ir padaryta neseniai, o padaryta dėl to, kad auštant išblėso žvaigždės. Kaip kapitonui rūpėjo užsitarnauti keleivių pagarbą, taip didelėms jo smegenims rūpėjo neprarasti sielos pagarbos. Smegenys gyveno atskirą gyvenimą, ir ateis laikas, kai jis už tai, kad klaidino, pasistengs atsisakyti jų paslaugų.

Tačiau tas laikas ateis tik po penkių dienų.

Tačiau tada, dar pasitikintis savo smegenimis, kapitonas nusileido į laivagalį pažiūrėti, kaip laikosi „Vilardas Flemingas", ir padėti Merei, kaip buvo sutarę, pernešti jį į šešėlį tarp padėjėjų kajučių. Vilardo Flemingo pavardės žvaigždute nežymiu, nes iš tikrųjų tokio asmens nebuvo – taigi jis ir negalėjo mirti.

Kapitono Merės Hepbern asmenybė visai nedomino, ir jis net nežinojo jos pavardės. Manė, kad Kaplan, nes tokia pavardė buvo išsiuvinėta virš kareiviškos palaidinės kišenėlės. Palaidinė dabar tarnavo pagalve *Veitui.

*Veitas taip pat, kad ir kiek jį taisė, ją vadino Kaplan. Kartą naktį jai pasakė:

– Jūs, žydai, gaji tauta.

Ji paguodė:

– Jūs irgi gajus, Vilardai.

– Žinot, – atsakė jis, – laikiau save gaju, ponia Kaplan. Dabar jau linkęs abejoti. Sakyčiau, kiekvienas žmogus, jeigu dar gyvas, vadinasi, gajus.

– Ką jūs čia dabar, – papriekaištavo ji, – pasikalbėkim apie ką nors malonaus. Kad ir apie Baltrą.

Tačiau *Veito smegenys tą minutę, matyt, buvo pakankamai aprūpintos krauju, nes jis toliau plėtojo tą pačią mintį. Dargi trumpai, kimiai nusijuokė.

– Žmonės giriasi, kokie jie gajūs, – tęsė jis, – lyg tai būtų kažkas nepaprasta. Bet iš tikrųjų tuo pasigirti negali tik vienas – lavonas.

– Nagi baikit, baikit, – sudraudė ji.

***

Kai saulei patekėjus kapitonas pasirodė pas Merę ir *Veitą, Merė buvo ką tik davusi žodį tekėti už *Veito. Jis ją priveikė. Visą naktį maldavo tartum gurkšnio vandens, kol galiausiai ji nusileido. Jis taip troško jos įžado, o daugiau jam duoti ji neturėjo ko, tad ji ir numalšino tą troškulį.

Tačiau ji nenumanė, kad įžadą ne tik turės tesėti, bet ir beveik tuoj pat. Jai tikrai patiko visa, ką *Veitas pasakojosi apie save. Naktį ji pasisakė mėgstanti slidinėti. Jis karštai patikino, kad jam laimingiausios akimirkos – ant slidžių, aplink plyti švarutėlis sniegas, tylūs miškai, užšalę ežerai. Jis nėsyk gyvenime nebuvo šliuožęs su slidėmis, bet kartą vedė ir apšvarino našlę, kurios velionis vyras Baltuosiuose kalnuose, Niu Hempšyro valstijoje, turėjo slidininkų namelį. *Veitas prie jos prisimeilino pavasarį, o žaliems lapams nespėjus pagelsti, parausti, paruduoti, ją paliko be cento.

Merė pasižadėjo ne žmogui. Ji tapo žmogaus imitacijos sužadėtine.

Galų gale nesvarbu, sakė didelės jos smegenys, su kuo susižadėjo, nes susituokti jie galėtų geriausiu atveju tik Baltroje, o „Vilardui Flemingui", jei išgyvens, bus reikalingas intensyvus gydymas. Dar spėsiu, manė, nutraukti sužadėtuves.

Todėl nepajuto jokio nerimo, kai *Veitas pasigyrė kapitonui:

– Pasakysiu nepaprastą naujieną. Ponia Kaplan sutiko tekėti už manęs. Aš laimingiausias žmogus pasauly.

Merei iškrėstas likimo pokštas buvo toks pat staigus ir logiškas, kaip manęs nukirsdinimas Malmės laivų statykloje.

– Jums pasisekė, – tarė kapitonas. – Kaip laivo, esančio tarptautiniuose vandenyse, kapitonas turiu juridinę teisę jus sutuokti. Brangieji, susirinkome čia, Viešpaties Dievo akivaizdoje... – pradėjo jis, o po poros minučių „Merę Kaplan“ ir „Vilardą Flemingą“ paskelbė vyru ir žmona.

5

„Mandaraksas“ bylojo:

Priesaikos – tai tik žodžiai, o žodžiai – tai tik oro dvelksmas.

– SAMUELIS BATLERIS (1612–1680)

Santa Rozalijoje Merė Hepbern atmintinai išmoks šią ir šimtus kitų „Mandarakso“ ištraukų. Tačiau metams bėgant ji santuoką su „Vilardu Flemingu“ ėmė vertinti vis rimčiau, nors šis antras vyras su šypsena veide mirė tepraėjus kokiai porai minučių po to, kai kapitonas juodu paskelbė vyru ir žmona. Kai buvo jau sena senutėlė, susirietusi, bedantė, plaukuotajai Akiko pasisakė:

– Dėkui Dievui, kad man dovanojo du gerus vyrus.

Turėjo omeny Rojų ir „Vilardą Flemingą“. Tuo ji norėjo pasakyti ir tai, kad yra prastos nuomonės apie kapitoną, tuomet jau seną senutėlį, visų jaunų salos žmonių, išskyrus Akiko, tėvą arba senelį.

***

Akiko vienintelė iš kolonijos jaunimo labai mėgo klausytis pasakojimų apie gyvenimą žemyne, o ypač apie meilę. Merė net atsiprašinėdavo, kad tiek nedaug gali papasakot savo meilės istorijų. Štai jos tėvai, sakė, tikrai karštai vienas kitą mylėję, ir Akiko su

pasigėrėjimu klausydavosi, kaip jie iki paskutinių dienų bučiuodavęsi ir glamonėdavęsi.

Akiko kvatojo iš Merės pasakojimo apie juokingą meilės romaną, jei taip galima pavadinti, su našliu Robertu Vojciechovicu, Iliumo vidurinėje mokykloje iki jos uždarymo vadovavusiu Anglų kalbos katedrai. Jis buvo vienintelis, be Rojaus ir „Vilardo Flemingo", jai piršęsis vyriškis.

O buvo taip:

Praėjus vos porai savaičių po Rojaus laidotuvių, Robertas Vojciechovicas pradėjo jai skambinti ir kviesti į pasimatymus. Ji atsisakinėjo, duodama suprasti, kad jai vėl vaikščioti į pasimatymus tikrai dar per anksti.

Ji visaip stengėsi jį ataušinti, bet jis vis tiek vieną dieną atvažiavo į svečius, nors buvo sakiusi, kad norinti pabūti viena. Sustojo prie namo, kai ji pjovė veją. Liepė išjungti vejapjovę, tada išpoškino prašąs jos rankos.

Merė nupasakojo, kaip atrodė jo mašina, ir Akiko, nors nebuvo mačiusi ir nematys jokio automobilio, netvėrė iš juoko. Roberto Vojciechovico jaguaro, kadaise labai gražaus, visas šonas vairuotojo pusėje dabar buvo nudremžtas ir įlankstytas. Automobilį prieš pasimirdama jam padovanojo žmona. Vadinosi *Dorise. Šiuo vardu iš Merės pasakojimo Akiko pavadins vieną iš savo plaukuotų dukterų.

*Dorisė Vojciechovic paveldėjo šiek tiek pinigų ir nupirko vyrui jaguarą, taip atsidėkodama už tai, kad jis jai buvo toks geras vyras. Jiedu turėjo suaugusį sūnų Džozefą, tikrą kaimo jurgį, ir tas gražuolį jaguarą dar motinai gyvai esant sudaužė. Džozefas metams sėdo į cypę – už tai, kad vairavo automobilį apsvaigęs nuo alkoholio.

Vėl tas mūsų senas draugužis smegenų mažintojas alkoholis.

Robertas piršosi ant vienintelės tame mikrorajone šviežiai nupjautos vejos. Visi kiemai buvo užžėlę, nes gyventojai išsikraustė kas kur. Ir kol Vojciechovicas piršosi Merei, ant jųdviejų, vaidindamas baisuolį, lojo auksaplaukis retriveris. Tai buvo Donaldas, Rojaus paguoda paskutiniais gyvenimo mėnesiais. Anuomet net ir šunys turėjo vardus. Donaldas buvo šuo. Robertas – žmogus. Donaldas buvo taikus šuo. Jis niekam nebuvo įkandęs. Jis norėjo tik vieno: kad kas nors sviestų pagalį, o jis lėktų jo atnešti tam, kad kas nors pagalį sviestų, o jis lėktų jo atnešti, ir taip toliau. Donaldas buvo, švelniai kalbant, ne iš gudriųjų. Jis tikrai nebūtų sukūręs Bethoveno „Devintosios simfonijos“. Per miegus Donaldas dažnai inkščiodavo ir trukčiodavo užpakalines kojas. Sapnuodavo, kaip vejasi pagalius.

Robertas šunų bijojo – nes jį, penkiametį, su motina buvo užpuolęs vienas dobermanas. Jei šalia būdavo žmogus, kuriam šuo paklūsta, tuomet nebijodavo. Bet jei susidurdavo su šunim vienudu, nesvarbu šuns dydis, Robertą pildavo prakaitas, krėsdavo šiurpas, piestu stodavosi plaukai ir panašiai. Todėl jis itin saugodavosi, kad nepatektų į tokią padėtį.

Tačiau pasipiršimas Merę Hepbern taip pritrenkė, kad ji puolė į ašaras, – ko nebedaro šių laikų žmonės. Ji taip susidrovėjo ir sutriko, kad vos išlemeno atsiprašymą ir nubėgo į vidų. Ji nenorėjo būti niekieno, tik Rojaus žmona. Nors Rojus ir buvo miręs, ji vis vien norėjo likti tik jo žmona.

Taip Robertas ir Donaldas ant vejos liko vienu du.

Bent kiek lemtesnės didelės smegenys būtų Robertui patarusios su panieka užrikti ant Donaldo, kad užsičiauptų, bėgtų namo ir panašiai, o pačiam pamažiukais traukti mašinos link. O jos jam pa-

tarė apsisukti ir dėti į padus. Jo smegenys buvo tokios išgverusios, kad privertė pralėkti pro mašiną, – ir, Donaldui liuoksint iš paskos, jis rovė skersai gatvę ir įsirabždino į obelį kieme prieš tuščią namą, kurio šeimininkai buvo išsikėlę į Aliaską.

Donaldas – ką gi, atsitūpė po obelim ir loja ant Roberto.

Bijodamas nulipti, Robertas ten išbuvo valandą, kol Merė, susidomėjusi, ko Donaldas taip ilgai ir nuobodžiai amsi, išėjo pro duris ir jį išvadavo.

Nulipusį ant žemės Robertą iš išgąsčio ir pasidygėjimo savimi net pykino. Ir iš tikrųjų susivėmė, apsitaškė batus ir kelnių atraitus. Pabaigęs iškošė:

– Aš ne vyras. Aš tiesiog ne vyras. Daugiau, be abejo, prie jūsų nebepristosiu. Nebepristosiu prie jokios moters.

Šį Merės nuotykį perpasakojau dabar todėl, kad kapitonas panašiai niekins save, kai, penkias paras į putas malęs vandenį, neras jokios salos.

Per toli nukrypo į šiaurę – tikrai per toli. Taigi mes visi per toli nukrypom į šiaurę – tikrai per toli. Aš, aišku, alkio nejutau, nejuto jo ir Džeimsas Veitas, sustingęs į kaulą laivo virtuvės šaldykloje. Virtuvė be iliuminatorių, elektros lemputės išsuktos, tačiau ją buvo galima apšviesti, kad ir šiurpia šviesa nuo elektrinių orkaičių ir viryklių kaitinimo elementų.

Taip, be to, veikė ir vandentiekis. Vanduo, ir karštas, ir šaltas, bėgo iš bet kurio čiaupo.

Taigi trokšti niekas netroško, bet alkani visi, žinoma, buvo kaip vilkai. Selenos kalė Kazachė dingo, ir jos vardą rašau be žvaigždutės, kadangi Kazachė buvo nebegyva. Selenai miegant, kankabonaitės kalę pasigrobė, plikom rankelėm pasmaugė, be jokių įnagių, tik dan-

tukais ir nagiukais nulupo ir išdorojo. Tada orkaitėj išsikepė. Kad jos taip padarė, dar niekas nežinojo.

Kalė, šiaip ar taip, baigė išeikvoti organizmo atsargas. Kai nugalabijo, buvo viena oda ir kaulai.

Jeigu ir būtų pasiekusi Santa Rozaliją, žėrinti ateitis jos ten nelaukė – net jei, kas neįtikėtina, būtų sutikusi patiną. Buvo juk sterilizuota. Vienintelis dalykas, ką būtų galėjusi palikti po savęs, būtų buvęs netrukus gimsiančios plaukuotos Akiko kūdikystės prisiminimas apie šunį. Ir geriausiomis aplinkybėmis Kazachė nebūtų išgyvenusi tol, kol saloje gims daugiau vaikų, kurie ją myluotų, matytų, kaip ji vizgina uodegą, ir panašiai. Jos lojimo jie nebūtų prisiminę, nes Kazachė niekada nelodavo.

6

Kad kas susigraudinęs dėl belaikės Kazachės mirties neapsiverktų, pasakysiu taip: „Ką gi – Bethoveno „Devintosios simfonijos“ ji ar šiaip, ar taip nebūtų sukūrusi.“

Taip pat sakau ir apie velionį Džeimsą Veitą: „Ką gi – Bethoveno „Devintosios simfonijos“ jis ar šiaip, ar taip nebūtų sukūręs.“

Šią ironišką pastabą, kokie kuklūs būdavo daugelio mūsų laimėjimai, nesvarbu, kiek ilgai nugyvenome, sugalvojau ne aš. Pirmąkart, dar būdamas gyvas, išgirdau ją švedų kalba per vienas laidotuves. Tos paskutinės kelionės apeigos buvo skirtos bukagalvio, visų nemėgstamo laivų statyklos meistro Pero Olafo Rozenkvisto lavonui. Jis mirė jaunas – pagal anus laikus, – nes kaip ir Džeimsas Veitas turėjo paveldimą širdies ydą. Į laidotuves ėjau su bendradarbiu suvirintoju Hjalmaru Arvidu Bostriomu, nors ar labai svarbu, kokia ten prieš milijoną metų buvo kieno pavardė. Kai išėjome iš bažnyčios, Bostriomas man ir sako:

– Ką gi – Bethoveno „Devintosios simfonijos“ jis ar šiaip, ar taip nebūtų sukūręs.

Paklausiau, ar pats tą juodą sąmojį sugalvojo, ir Bostriomas atsakė, kad ne, išgirdęs iš savo senelio. Jis, vokiečių karininkas, per Pirmąjį pasaulinį karą Vakarų fronte buvęs atsakingas už žuvusiųjų laidojimą. Kareiviai naujokai, prieš šiūpteldami žemių vienam ar kitam

lavonui veidan, paprastai leisdavosi giliamintiškai postringauti, ką tasai būtų galėjęs nuveikti, jei nebūtų toks jaunas žuvęs. Seni kariai tokius geltonsnapius filosofus atvėsindavo ciniškomis replikomis, ir viena iš jų buvo ši:

– Nesijaudink. Bethoveno „Devintosios simfonijos" jis ar šiaip, ar taip nebūtų sukūręs.

***

Kai mane patį jauną palaidojo Malmėje, tik per šešis metrus nuo Pero Olafo Rozenkvisto, Hjalmaras Arvidas Bostriomas išėjęs iš kapinių tą patį pasakė apie mane:

– Ką gi – Bethoveno „Devintosios simfonijos" Leonas ar šiaip, ar taip nebūtų sukūręs.

Šį posakį prisiminiau ir tada, kai kapitonas fon Kleistas priekaištavo Merei, raudančiai mirus žmogui, kurį jiedu laikė Vilardu Flemingu. Jie plaukė dar tik pusę paros, ir kapitonas jautėsi neabejotinai pranašesnis už ją ir už kitus keleivius.

Aiškindamas, kaip laikyti laivo kursą į vakarus, sakė:

– Lieti ašaras dėl visiškai nepažįstamo žmogaus – tuščias laiko gaištas. Kiek supratau iš jūsų kalbos, jis neturėjo jokių giminių ir nebeužsiėmė jokia naudinga veikla, tai kam tų ašarų?

Šioje vietoje, ko gero, būtų labai tikę ir man, bekūnei esybei, įsiterpti:

– Tikrai, Bethoveno „Devintosios simfonijos" jis nebūtų sukūręs.

Čia kapitonas pajuokavo, nors nuskambėjo visai nejuokingai:

– Kaip laivo kapitonas, – tarė jis, – įsakau verkti tik tada, kai yra dėl ko. Šiuo metu verkti nėra ko.

– Jis mano vyras, – atsakė ji. – Aš į jūsų atliktą ceremoniją žiūriu labai rimtai. Jei jums juokinga, prašom juoktis.

Veitas, pokalbio objektas, gulėjo kur gulėjęs. Dar nebuvo nuneštas į šaldyklą.

– Jis pasauliui daug davė ir, jei būtume išgelbėję, būtų dar daugiau davęs.

– Ką jau tokio nuostabaus jis pasauliui davė?

– Jis kaip niekas kitas nusimanė apie vėjo jėgaines, – atsakė ji. – Sakė, kad galėtume uždaryti anglies ir urano kasyklas – pakaktų vien vėjo jėgainių, kad šalčiausiuose pasaulio kraštuose būtų šilta kaip Floridoj, kaip Majamy. Be to, jis buvo kompozitorius.

– Rimtai? – nustebo kapitonas.

– Taip, – patvirtino ji, – jis sukūrė dvi simfonijas.

Turint omeny tai, ką aš ką tik pasakojau, žinia, kad Veitas paskutinę savo naktį šioje žemėje teigė sukūręs dvi simfonijas, mane suintrigavo. Merė pridūrė, kad grįžusi namo nuvyksianti į Mūs Džo, susirasianti tas niekada neatliktas simfonijas ir ieškosianti orkestro premjerai surengti.

– Vilardas buvo labai kuklus, – sakė ji.

– Tai jau, matyt, kad taip, – numykė kapitonas.

***

Po šimto aštuonių valandų kapitonui teko stoti į tiesiogines varžytines su šiuo kukliu tobulybės įsikūnijimu.

– Jei Vilardas būtų gyvas, – išdrožė Merė, – jis tiksliai žinotų, ką daryti.

Kapitonas buvo visai netekęs savigarbos ir, nors gyvens dar trisdešimt metų, jos taip ir neatgaus. Kuo ne tragedija? Merės pašieptas nuolankiai tarė:

– Aš pasirengęs priimti pasiūlymus. Tik pasakykite, ką išmintingasis Vilardas būtų daręs, ir aš mieliausiu noru tai atliksiu.

Smegenis jau buvo atleidęs iš pareigų ir laivą vedė tai viena, tai kita kryptimi, klausydamas vien sielos balso. Pamatęs bent nosinės didumo salelę, kapitonas iš džiaugsmo būtų apsižliumbęs. Taip, o dabar saulė, švietusi tai tiesiai prieky, tai kairėje, tai už nugaros, tai dešinėje, ir vėl leidosi.

Apačioje Selena Makintoš šaukė savo šunį:

– Kazaaaaaaache! Kazaaaaaaache! Ar niekas nematėte mano šuns?

Merė jai šūktelėjo:

– Viršuj nėra.

O tada, mėgindama įsivaizduoti, ką būtų daręs Vilardas, sumanė, kad „Mandaraksas" galbūt ne tik laikrodis, vertėjas ir panašiai, bet ir radijas. Kapitonui pasiūlė pabandyti juo šauktis pagalbos.

Kapitonas nežinojo, kad tas prietaisas – „Mandaraksas". Manė, kad „Gokubis". Namuose, Kite, jis turėjo vieną „Gokubį" – įbruktą į stalčių tarp nosinių, segtukų, sąsagų ir laikrodžių. Jį per praėjusias Kalėdas padovanojo brolis, bet kapitonas nematė iš prietaiso jokios naudos. Atrodė žaisliukas, ir tiek, ir ką ką, vieną dalyką žinojo: tai tikrai ne radijas.

Ant delno pasvėręs prietaisą, kurį manė esant „Gokubį", Merei tarė:

– Duodu nukirst dešinę, jei šitas niekniekis veikia kaip radijas. Patikėkite, net ir šventasis Vilardas Flemingas su „Gokubiu" nei perduotų, nei priimtų jokio pranešimo.

– Ar ne laikas būtų liautis vaizduoti visažinį?! – sušuko Merė.

– Ir aš taip pagalvojau, – sutiko jis.

– Tai šaukitės pagalbos, – paragino Merė. – Ar nuo to bus blogiau?

– Aišku, nebus, – sutiko kapitonas. – Jūs, ponia Fleming, visiškai teisi. Blogiau tikrai nebus.

Ir į „Mandarakso" mikrofoniuką ėmė tarti tarptautinį žodį, prieš milijoną metų reiškusį skęstantį laivą:

– *Mayday, Mayday, Mayday*[m], – kartojo monotonišku balsu.

Tuomet atitraukė „Mandaraksą“ nuo burnos, kad abu su Mere perskaitytų jame galintį pasirodyti atsaką. Bet atsitiko taip, kad jie įjungė tą prietaiso atminties dalį, kurios neturėjo „Gokubis“ ir kur buvo sutelkta aibė citatų visokiausiomis temomis, tarp jų ir apie gegužės mėnesį. Ekranėlyje pasirodė šie smarkiai gluminantys žodžiai:

Ištvirkusį gegužį, su sedulomis ir kaštonais, žydintį Judą,
Valgomą, dalijamą ir geriamą
Tarp šnibždesių...

– T. S. ELIOTAS (1888–1965)

[m] *Mayday* (iš pranc. k. *venez m'aider* – „ateikite man padėti“) – tariamas kaip angl. *May Day* – „gegužės pirmoji“.

7

Kapitonas ir Merė tą akimirką patikėjo užmezgę ryšį su išoriniu pasauliu, nors joks atsakas į SOS nebūtų buvęs toks greitas ir toks literatūriškas.

Tad kapitonas kreipėsi vėl:

– *Mayday*! *Mayday*! Čia laivas „Bahía de Darwin“, koordinatės nežinomos. Ar mane girdit?

Į tai „Mandaraksas“ atsakė:

Gegužis bus gražus, o gal ir ne:
Mums amžiaus ketvirtis bus kitąmet.

– A. E. HAUSMENAS (1859–1936)

Tada paaiškėjo, kad citatomis į žodį „May“ atsiliepia pats prietaisas. Kapitonui tai uždavė galvosūkio. Jis vis dar tikėjo, kad tai „Gokubis“, tik gal kiek įmantresnis už namie esantį. Nieko jis nežinojo! Susigaudęs, kad prietaisas atsiliepia į žodį „gegužė“, pabandė „birželį“.

Ir „Mandaraksas“ atsakė:

Tai birželis veši tarpsta.

– OSKARAS HEMERSTAINAS ANTRASIS (1895–1960)

– Spalis! Spalis! – riktelėjo kapitonas.

Ir „Mandaraksas“ atsakė:

Dangus buvo pilkas ir šaltas,
Ir lapai šiugždėjo sudžiūvę,
Lapai jau gelto ir džiūvo;
Ta naktis, tąjį vienišą spalį,
Tais metais, kurių gal nebuvo.

– EDGARAS ALANAS PO (1809–1849)

Tai tiek tos naudos buvo iš „Mandarakso“, kurį kapitonas tebelaikė „Gokubiu“. Ir Merė pasakė verčiau grįšianti į stebėjimo aikštelę pasidairyti.

Bet prieš lipdama kapitonui ant žaizdos ji užpylė dar druskos: paklausė, kokios salos jai dabar tikėtis. Visą trečią kelionės dieną jis vis vardijo salas, tariamai esančias nosies tiesumu čia pat už horizonto.

– Žiūrėkit, nepražiopsokit San Kristobalio arba gal Chenovesos – žiūrint kiek mes nutolę į pietus, – sakė jis, o po kurio laiko: – O! Žinau, kur mes dabar. Dar kiek ir pamatysim Hudo salą – vienintelę pasauly banguotųjų albatrosų, didžiausių salyno paukščių, lizdavietę, – ir panašiai.

Beje, šie albatrosai gyvuoja ir dabar, ir jie tebekrauna lizdus Hude. Jų sparnų mojis siekia du metrus, ir jie po senovei ištikimi aviacijai. Jie vis dar mano, kad tai perspektyvus užsiėmimas.

Tačiau kai penktai dienai einant galop Merė paklausė, kokia, jo nuomone, artimiausia sala, kapitonas nutylėjo.

Jai pakartojus klausimą burbtelėjo:

– Ararato kalnas.

***

Tačiau kai ji užlipo į stebėjimo aikštelę, man pasirodė keista, kodėl ji nesukliko iš nuostabos, matydama tai, ką aš palaikiau labai keistu atmosferos reiškiniu, nuo laivagalio nusitęsusiu virš kilvaterio. Atrodė, kad tas reiškinys, nors visiškai begarsis, susijęs su elektra, galbūt giminingas kamuoliniam žaibui ar Šventojo Elmo ugniai.

Ta buvusi vidurinės mokyklos mokytoja žiūrėjo tiesiai į jį, bet nerodė jokių ženklų, kad mato kažką nepaprasta. Ir tuomet supratau, kad jį matau tik aš, ir žinojau, kas tai yra: žydrasis tunelis į Anapilį. Jis vėl laukė manęs.

Buvau jį matęs triskart: nukirsdinimo akimirką, paskui Malmės kapinėse, kai mano karsto dangtis dunksėjo nuo krintančio šlapio Švedijos molio gabalų, o Hjalmaras Arvidas Bostriomas, tikrai nesukursiantis Bethoveno „Devintosios simfonijos", apie mane sakė: „Ką gi – Bethoveno „Devintosios simfonijos" jis ar šiaip, ar taip nebūtų sukūręs." Trečiąkart tunelis man pasirodė, kai pats buvau ant stebėjimo aikštelės – kai per audrą Šiaurės Atlante lietaus ir šlapdribos šuoruose laikiau lyg krepšinio kamuolį iškėlęs nukirstą savo galvą.

Žydrojo tunelio pasirodymas užduodavo man vienam skirtą klausimą: ar pagaliau numalšinau smalsumą žinoti, kas yra gyvenimo esmė? Jei taip, man tereikėjo žingtelėti į tą, sakytum, dulkių siurblio žarną, pripildytą šviesos, labai panašios į tąją, kurią skleidė „Bahía de Darwin" elektrinės viryklės ir orkaitės. Jei tame žydrame tunelyje veikia siurbiamoji jėga, ji, atrodo, netrukdė mano velioniui tėvui, mokslinės fantastikos rašytojui Kilgorui Trautui, stovėti pačioje angoje ir šnekėtis su manimi.

***

Virš „Bahía de Darwin“ laivagalio pasirodžiusio tėvo pirmi žodžiai buvo tokie:

– Jau sotus kvailių laivo, sūnau? Eikš pas tėtį, negaišk. Jei šįkart atsisakai – nematysi manęs milijoną metų.

Milijoną metų! Dievulėliau – milijoną metų! Jis nejuokavo. Kad ir koks blogas tėvas buvo, pažadus visada tesėjo ir niekada sąmoningai man nemelavo.

Tad žengiau žingsnį jo link, bet tik vieną. It mėlynkojė padūkėlė meilinimosi šokio pradžioje. Kaip ir meilinimosi šokyje, tas neryžtingas pirmasis žingsnis reiškė pirmą tvinksnį laikrodžio, kurio paskui nebeįmanoma sustabdyti. Nors iki angos stovėjau dar tolokai, pasijutau esąs jau kitoks. „Bahía de Darwin“ variklių gaudesys nuslopo, o plieninis viršutinis denis tapo toks permatomas, kad įžiūrėjau pagrindiniame salone kankabonaites, graužiančias niekuo nekaltos savo sesės Kazachės kaulelius.

Žengęs tą pirmąjį žingsnį tėvo link, apie indėniukes, apie Merę stebėjimo aikštelėje užpakaly manęs, apie Hisako Hirogući ir jos vaisių tualete, apie demoralizuotą kapitoną, apie neregę Seleną ant tiltelio ir apie lavoną šaldykloje pagalvojau taip: „Ir kurio galo jie man rūpėjo, šitie svetimi žmonės, šitie baimės ir alkio vergai? Ką aš su jais turiu bendra?“

***

Kai susilaikiau nežengęs antro žingsnio, tėvas tarė:

– Pirmyn, Leonai. Nėra ko maivytis.

– Betgi aš dar nebaigiau savo tyrinėjimo, – paprieštaravau.

Miręs ryžausi likti šmėkla dėl šiam vaidmeniui taikomos privilegijos – galimybės skaityti mintis, sužinoti visą tiesą apie žmogaus

praeitį, matyti kiaurai sieną, būti vienu metu daugelyje vietų, nuodugniai ištirti, kaip susiklostė ta ar kita padėtis, naudotis visa žmonijos žinija.

– Tėve... – tariau, – duok man dar penkerius metus.

– Penkerius metus! – riktelėjo jis. Primindamas ankstesnes mano derybas, pamėgdžiojo: – „Dar vieną dieną, tėti", „Dar mėnesį, tėveli", „Dar pusę metų, tėtuk".

– Bet aš tiek daug sužinojau apie gyvenimą, apie jo esmę ir prasmę! – pasakiau aš.

– Nemeluok, – atšovė jis. – Aš tau kada nors melavau?

– Nemelavai.

– Tai ir tu man nemeluok, – pareikalavo jis.

– Ar tu dabar dievas? – paklausiau aš.

– Ne, – atsakė. – Aš kaip buvau, taip ir tebesu tavo tėvas, Leonai, – bet tu man nemeluok. Šnipinėjai šnipinėjai, o prisirinkai tik informacijos, ir daugiau nieko. Tiek pat naudos būtum turėjęs rinkdamas beisbolininkų nuotraukas ar butelių kamštelius. Perprasti visą tą informaciją tu perpranti tiek pat kiek „Mandaraksas".

– Tėveli, tėti, tėve, tėtušiuk, dar penkerius metus, – nenusileidau aš.

– Ir nesvajok per tokį trumpą laiką sužinoti to, ką viliesi sužinosiąs, – atrėžė jis. – Todėl, sūneli, duodu garbės žodį: jei dabar mane pavarysi, negrįšiu milijoną metų.

– Leonai! Leonai! Leonai! – maldaute maldavo. – Kuo daugiau pažinsi žmones, tuo labiau imsi bjaurėtis. Maniau, kad, tariamai išmintingiausių tėvynainių pasiųstas į veik nepabaigiamą, nedėkingą, baisų ir pagaliau beprasmį karą, būsi amžiams perpratęs žmogaus prigimtį!

– Ar dar reikia pridurti, kad dabar pat šitie nuostabūs gyvūnai, apie kuriuos tu, matau, nori kuo daugiau sužinoti, kaip povai

didžiuojasi apsirūpinę ir bet kurią akimirką galintys panaudoti visa, kas gyva, naikinančius ginklus?

– Ar dar reikia pridurti, kad ši kadaise buvusi graži, visokio peno kupina planeta žiūrint iš oro primena per skrodimą atidengtus ligos pagraužtus vargšo Rojaus Hepberno organus ir ryškiausi piktybiniai navikai, augantys vien tam, kad augtų, visa ėdantys ir visa nuodijantys, – tavo mylimų žmonių didmiesčiai?

– Ar dar reikia pridurti, kad šitie gyvūnai viską taip sudergė, jog neįsivaizduoja padoraus net savo pačių vaikaičių gyvenimo ir laikys stebuklu, jei dutūkstantaisiais metais, vos po keturiolikos metų, dar bus likę ko valgyti ir kuo grožėtis?

– Kaip ir šio prakeikto laivo keleiviams, jiems vadovauja kapitonai, kurie neturi nei jūrlapių, nei kompasų ir kuriems svarbiausia saugoti savo autoritetą.

***

Kaip ir gyvenime, buvo seniai nesiskutęs. Kaip ir gyvenime, buvo išblyškęs ir sulysęs. Kaip ir gyvenime, rūkė cigaretę. Kas be ko, žengti dar vieno žingsnio jo link neprisiverčiau ir dėl to, kad jo nemėgau.

Šešiolikos metų pabėgau iš namų, nes gėdijausi tokio tėvo.

Jei žydrojo tunelio angoje būtų buvęs ne tėvas, o angelas, gal būčiau kaipmat liuoktelėjęs.

***

Džeimsas Veitas iš namų pabėgo todėl, kad žmonės nuolat jį vertė kęsti fizines kančias. Didelės jo globėjų smegenys sumanydavo tokių išradingų kankinimo būdų, lyg būtų tiesiai iš gimdymo palatos patekęs į ispanų inkvizitorių nagus. Aš pabėgau nuo tikro tėvo, kuris nė karto iš pykčio prieš mane nepakėlė rankos.

Tačiau mane, mažą ir žalią, jis įtraukė į sąmokslą suvisam išguiti iš namų motiną. Abu šaipėmės iš motinos norų kur nors nukeliauti, su kuo nors draugauti ir kviestis pietų, kartais nueiti į kiną ar restoraną. Aš tėvui pritardavau. Tada tikėjau, kad jis – įžymiausias pasaulio rašytojas, nes neišmaniau, kuo daugiau galėčiau didžiuotis. Mes neturėjome draugų, mūsų namas buvo labiausiai nušiuręs visame mikrorajone, ir mes neturėjom net televizoriaus ar automobilio. Kaip aš jo neužstosiu prieš motiną? Jo garbei reikia pasakyti, kad niekada nė puse žodžio neužsiminė esąs ypatingas. Tačiau man, žioplam daiktui, didis jis atrodė vien tuo, kad be perstojo – neperdedu – tik rašė ir rūkė, ir daugiau nieko.

Ak, tiesa, turėjau ir dar vieną – kohouziečių nuomone, svarią – dingstį didžiuotis: mano tėvas buvo tarnavęs Jungtinių Amerikos Valstijų jūrų pėstininku.

Tačiau sulaukęs šešiolikos priėjau prie išvados, kurią motina ir kaimynai buvo seniai padarę: kad tėvas, pusvelčiui spausdinantis savo kūrinius prasčiausios reputacijos leidiniuose, – šlykštukas ir nevykėlis. Tai pasityčiojimas iš gyvenimo, galvojau, nuolat – neperdedant – tik rašyti ir rūkyti, ir daugiau nieko.

Mokykloje tada neišlaikiau nė vieno dalyko, išskyrus dailę. Kohouzo vidurinėje dailę išlaikydavo visi. Jos neįmanoma buvo neišlaikyti. Ir pabėgau iš namų, norėdamas susirasti motiną, tačiau taip ir neradau.

***

Tėvas išleido daugiau kaip šimtą knygų ir tūkstantį apsakymų, tačiau per visas klajones sutikau vieną vienintelį jo pavardę žinojusį žmogų. Šitaip ilgai ieškojęs ir visiškai netikėtai aptikęs tą žmogų, patyriau tokį sukrėtimą, kad, regis, kurį laiką buvau visiškai atsisveikinęs su proteliu.

Nė karto tėvui nepaskambinau, nepasiunčiau net atviruko. Kad jis miręs, sužinojau tik tada, kai pats žuvau ir jis man pasirodė žydrajame tunelyje į Anapilį.

Tačiau aš jį pagerbiau tokiu poelgiu, kuriuo jis, man atrodo, turėjo ir dabar didžiuotis: kaip ir jis, tarnavau Jungtinių Amerikos Valstijų jūrų pėstininku. Šeimos tradicija.

Be to, po šimts, kuo aš ne rašytojas? Keverzoju ir keverzoju kaip tėvas, nors jokios vilties, kad kur nors gali rastis skaitytojų. Skaitytojų nėra. Jų ir būti negali.

***

Tad dabar mudu it besimeilinantys mėlynkojai padūkėliai elgėmės taip, kaip privalėjome elgtis, nepaisant to, ar buvo, kas mus stebi, ar – greičiausiai – ne.

***

Čia tėvas man tarė:

– Tu to paties molio, kaip tavo motina.

– Kokiu atžvilgiu? – pasiteiravau.

– Žinai, kokia buvo jos mėgstamiausia citata? – paklausė jis.

Aišku, žinojau. Žinojo ją ir „Mandaraksas“. Toji citata – šios knygos epigrafas.

***

– Tu tiki, kad žmonės – geri gyvūnai, kad vienąsyk jie išspręs visas savo problemas ir Žemę vėl pavers rojumi?

– Gal galėčiau ją pamatyti? – paprašiau.

Žinojau, kad ji kažkur anapus tunelio, kad ji mirusi. Tada, kai pats žuvau, pirmiausia tėvo paklausiau: „Ar žinai, koks mamos likimas?“

Prieš stodamas į Jungtinių Amerikos Valstijų jūrų pėstininkus, visur jos ieškojau.

– Ar ten už tavęs mama? – paklausiau.

Žydrasis tunelis tolydžio raitėsi it kirminas. Jam rangantis dažnai gaudavau dirstelėti giliai į jo vidų. Tėvui trečią kartą pasirodžius užmačiau moteriškę ir pamaniau, kad galbūt ten mama, – deja, apsirikau.

– Aš Naomė Tarp, Leonai! – sušuko man moteriškė. Ši kaimynė, mamai mus palikus, kurį laiką kaip galėdama stengėsi man atstoti motiną. – Aš ponia Tarp! – sušuko. – Juk pameni mane, Leonai, tiesa? Kaip užeidavai pas mane į virtuvę, taip dabar užeik čia. Būk geras vaikas. Nenorėk ten likt dar milijoną metų.

Žengiau antrą žingsnį angos link. „Bahía de Darwin" išskydo į fantastišką voratinklių raizginį, o žydrasis tunelis dabar atrodė tokia pat reali, praktiška transporto priemonė kaip Malmės tramvajus, kuriuo kasdien važiuodavau į laivų statyklą ir namo.

Tačiau tą akimirką už nugaros išgirdau, kaip „Bahía de Darwin" voratinkliškoje stebėjimo aikštelėje klykia blankiu vaiduokliu virtusi Merė. Man pasirodė, kad rėkia iš nepakeliamo skausmo. Žodžių nesupratau, tačiau klykė tokiu balsu, lyg būtų pašauta į pilvą.

Kad suprasčiau žodžius, žengiau du žingsnius atgal, tada atsisukau ir pažvelgiau aukštyn. Ji ir kūkčiojo, ir juokėsi. Persisvėrusi per plieninės statinės kraštą, ant tiltelio stovinčiam kapitonui šaukė:

– Matau žemę! Matau žemę! Garbė Dievui! Dieve brangus! Matau žemę! Matau žemę!

8

Tai, ką Merė Hepbern pamatė, ir buvo Santa Rozalija. Kapitonas, aišku, išsyk pasuko jos link, tikėdamasis ten rasiąs žmonių – ar bent gyvūnų, kurių jie galėtų išsikepti ir valgyti.

Liko atsakyti į klausimą, ar aš liksiu pasižiūrėti, kas dėsis toliau. Kaina, kurią turėsiu sumokėti už norą patirti, koks likimas laukia laivo keleivių, buvo be sąlygų: dar milijoną metų vaidentis žemėje be jokios galimybės būti amnestuotam.

Sprendimą už mane padarė Merė Hepbern, „ponia Fleming“. Jos džiūgavimas mano dėmesį prikaustė taip ilgai, kad kai atsigręžiau, žydrasis tunelis jau buvo dingęs.

***

Ir štai aš atlikau tą tūkstančio tūkstantmečių bausmę. Iki galo atidaviau skolą visuomenei ar dar kam. Bet kurią akimirką galiu vėl išvysti žydrąjį tunelį. Be abejo, mieliausiu noru liuoktelsiu į jo angą. Pasauly nebenutinka nieko tokio, ko nebūčiau begalę kartų matęs ar girdėjęs. Niekas tikrai nesukurs Bethoveno „Devintosios simfonijos“ – ir nepameluos, ir nepradės Trečiojo pasaulinio karo.

Mama buvo teisi. Net ir juodžiausiais laikais žmonijai buvo vilties.

***

1986 metų gruodžio 1 dieną, pirmadienį, kapitonas Adolfas fon Kleistas tyčia užplukdė tinkamo inkaro neturintį laivą „Bahía de Darwin“ ant pakrantės seklumos. Manė, kad, atėjus laikui išplaukti, laivą nutrauks į vandenį taip pat kaip Gvajakilyje.

Kada ketino išplaukti? Kai tik podėliai bus pritutinti kiaušinių, padūkėlių, iguanų, pingvinų, kormoranų, krabų ir visokių kitokių valgomų ir lengvai sugaunamų gyvūnų. Kai apsirūpins maisto kiekiu, derančiu prie degalų ir vandens atsargų, galės be skubos grįžti į žemyną ir pasieškoti juos galinčio priimti ramaus uosto. Kapitonas iš naujo atras Pietų Amerikos žemyną.

Jis išjungė ištikimuosius variklius. Čia jų ištikimybė ir baigėsi. Dėl priežasčių, kurių jis taip ir neįstengė nustatyti, užvesti jų nebepavyks.

Tai reiškė, jog netrukus – kai tik išsieikvos akumuliatoriai – iš pareigų pasitrauks ir viryklės, orkaitės ir šaldytuvai.

***

Ant pagrindinio denio laivagalyje prie antelės tebegulėjo suvyniotas dešimties metrų ilgio švartavimo lynas, toji balta nailoninė bambagyslė. Kapitonas jame primazgė mazgų, ir jiedu su Mere nusileido į seklumą ir nubrido ant kranto rinkti kiaušinių ir žudyti žmonių nebijančių žemesniųjų gyvūnų. Laimikiui susidėti pasiėmė Merės palaidinę ir Džeimso Veito naujuosius marškinius su nenuplėšta kainos kortele.

Padūkėliams jie suko kaklus. Sausumos iguanas čiupo už uodegų ir daužė į juodus akmenis. Per tas skerdynes Merė ir nusibrozdino, ir bebaimis kikilis vampyras pirmąsyk paragavo žmogaus kraujo.

***

Jūrinių iguanų, nusprendę, kad nevalgomos, žudikai nelietė. Tik po dvejų metų jie atras, kad šių gyvūnų viduriuose apvirškinti jūrų dumbliai – ne tik skanus šiltas gatavas valgis, bet ir vaistas nuo iki tol varginusios vitaminų ir mineralų stokos. Nuo tada jų racionui nieko nebetrūks. Be to, kai kurie žmonės šią tyrę virškins geriau už kitus, todėl bus sveikesni ir gražesni – taigi labiau pageidautini kaip lytiniai partneriai. Dabar, po milijono metų, natūraliosios atrankos dėsniui pasidarbavus, žmonės dumblius suvirškina patys, netarpininkaujant jūrinėms iguanoms, tad pastarųjų ir nebeliečia.

Tokia tvarka visiems kur kas labiau prie širdies.

Tačiau žmonės kaip naikino, taip naikina žuvis, o stingant žuvų, kaip ir seniau, minta vis taip pat žmonių nebijančiais padūkėliais.

Kad ir likčiau čia dar milijoną metų, esu įsitikinęs, jog padūkėliai ir per tiek laiko nesusivoks, kad žmonės jiems pavojingi. Taip, o kaip minėjau, poruodamiesi jie po senovei šoka tą patį šokį.

***

Tą vakarą „Bahía de Darwin" vyko tikra puota. Vakarieniavo ant viršutinio denio. Jis ir atstojo lėkštes, o kapitonas – vyriausiąjį virėją. Valgyti buvo keptų sausumos iguanų, įdarytų krabų ir kikilių mėsa. Buvo pingvinų taukais pagardintų keptų padūkėlių, įdarytų jų pačių kiaušiniais. Skanumas neapsakomas. Visi vėl pasijuto laimingi.

O rytą vos praaušus kapitonas su Mere vėl išsikėlė į krantą, pasiimdami ir kankabonaites. Pagaliau ir jos ėmė šiek tiek nutuokti, kas dedasi. Jie galabijo ir galabijo, tempė ir tempė lavonėlius, kol į laivo šaldyklą, pas Džeimsą Veitą, paukščių, iguanų ir kiaušinių prikrovė tiek, kad iš bėdos būtų pakakę visam mėnesiui. Dabar jie turėjo ne tik daug degalų ir vandens, bet ir gausybę maisto, ir gero maisto.

Teliko kapitonui užvesti variklius ir visu greičiu leistis į rytus. Prašauti pro Pietų, Centrinę ar Šiaurės Ameriką neįmanoma, sakė kapitonas Merei, vėl atgavęs humoro jausmą:

– Nebent nelaimės atveju pralįstume per Panamos kanalą. Bet pralindę, galiu garantuoti, anksčiau ar vėliau pasiektume Europą ar Afriką.

Jis nusijuokė, nusijuokė ir ji. Pagaliau bus po visų bėdų. Deja, užvesti variklių taip ir nepavyko.

9

Iki 1996 metų rugsėjo, kada „Bahía de Darwin“ per visišką tyką nuslydo ir paniro į vandenyną, visi, išskyrus kapitoną, jau buvo įpratę laivą vadinti Merės duota pravarde „Galinga janginė“.

Šis menkinamas pavadinimas buvo paimtas iš dainos, kurią Merė išmoko iš „Mandarakso“ ir kuri skambėjo taip:

Didžiulis, puikus okeaninis laivas
„Galinga janginė“ vadinos.
Nebaisūs buvo štormai komandai
Ir kapitono jie nebaugino.
Žmogus prie šturvalo buvo išmokęs
Niekint smarkiausius vėjus,
Ir tik dangui nurimus tapdavo aišku,
Kad jis savo gulte gulėjo.

– ČARLZAS KARILAS (1842–1920)

„Galinga langine“ laivą vadino ir Hisako Hiroguči, ir jos plaukuotoji duktė Akiko, ir Selena Makintoš, taip pat kankabonės. Šioms patiko pats žodžių, nors ir nesuprantamų, skambesys. O kai kankabonės vėliau pagimdys vaikų, savo atžaloms aiškins, kad čia atplaukusios iš žemyno stebuklingu, dabar jau išnykusiu laivu „Galinga janginė“.

Akiko, vienodai laisvai mokėjusi ir angliškai, japoniškai, ir kankaboniškai, vienintelė nekankabonė, susišnekėdavusi su kankabonėmis, į kankabonų kalbą „Galingos langinės“ bent kiek panašiau išversti vis dėlto neįstengė.

Kankabonės nesuprato nei pačių žodžių, nei jų komiško atspalvio, kaip nesuprastų ir šiuolaikinis žmogus, jei jam ar jai, besišildantiems saulėje baltame smėlėtame paplūdimyje palei žydrą lagūną, į ausį sušnibždėčiau: „Galinga langinė.“

***

Netrukus po to, kai „Galinga langinė“ nugrimzdo ant dugno, Merė pradėjo savąją dirbtinio apvaisinimo programą. Jai buvo šešiasdešimt vieni. Buvo vienintelė kapitono lytinė partnerė. Jo, varančio šešiasdešimt septintuosius, lytiniai poreikiai jau buvo prigesę. Ir buvo nusistatęs neturėti palikuonių, nes manė, kad tebėra didelė tikimybė jiems perduoti Hantingtono chorėją. Be to, buvo rasistas, todėl jo netraukė nei Hisako, nei jos plaukuotoji duktė, jau nekalbant apie indėnes, vis vien nuo jo pagimdysiančias vaikus.

Nepamirškit: šie žmonės tikėjosi bet kuriuo metu būti išgelbėti ir nė manyti nenumanė esą paskutinė žmonijos viltis. Todėl jie seksu užsiėmė tik dėl to, kad maloniai praleistų laiką, kad apramintų knietulį, kad geriau eitų miegas, maža dėl ko. Gimdyti vaikus, žinojo, būtų neatsakinga, nes jiems auginti Santa Rozalijoje netinkamos sąlygos, be to, atsiradus vaikų, pasidarytų sunkiau apsirūpinti maistu.

Kol „Galinga langinė“ dar nebuvo prisijungusi prie Ekvadoro povandeninių laivų flotilės, Merė kaip ir visi tvirtai tikėjo: vaiko gimimas būtų tragedija.

Jos siela ir toliau nesiliovė tuo tikėjusi, tačiau didelės smegenys ėmė atsargiai, kad neišgąsdintų, svarstyti, ar įmanoma spermą,

kurios kapitonas jai įšvirkšdavo maždaug dukart per mėnesį, kaip nors perkelti į vaisingą moterį – ir, žiū, ta nėščia. Dešimtmetė Akiko dar nebuvo subrendusi. Tačiau kankabonės, nuo penkiolikmetės iki devyniolikmetės, aiškiai galėjo pastoti.

***

Smegenys Merę tikino taip, kaip ji pati nuolat tikindavo savo mokinius: kad ne tik nekenkia, bet gal net labai naudinga svarstyti visokias idėjas, kad ir kokios neįgyvendinamos, nepraktiškos ar visiškai beprotiškos jos daugeliui atrodytų. Santa Rozalijoje ji save drąsino taip pat, kaip Iliume drąsindavo paauglius: kad tokie mintiniai žaidimai su pačiomis netikiausiomis idėjomis tuomet, prieš milijoną metų, – anot jos, – privedė prie daugybės reikšmingiausių mokslinių įžvalgų.

Ji pasižiūrėjo, ką „Mandaraksas“ sako apie smalsumą.

„Mandaraksas“ bylojo:

Smalsumas – viena iš patvariausių
ir būdingiausių guvaus proto savybių.

– SAMUELIS DŽONSONAS (1709–1784)

„Mandaraksas“ nepasakė, o jos didelės smegenys, žinoma, nė neketino pasakyti, kad jai sumanius negirdėtą, bet galbūt įgyvendinamą eksperimentą didelės smegenys tol kamuos, kol ji tą eksperimentą iš tikrųjų įgyvendins.

Mano supratimu, tai buvo pats šėtoniškiausias senovinių didelių smegenų bruožas. Savo šeimininkams jos teigdavo maždaug tokią mintį: „Tai beprotybė, mes tikriausiai galėtume tai padaryti, bet, aišku, jokiu būdu nedarysime. Stačiai įdomu pasvajoti.“

O paskui lyg užhipnotizuoti žmonės, žiūrėk, ima ir padaro – verčia vergus mirtinai kautis Koliziejuje, atviroje aikštėje gyvus degina žmones už vietos gyventojams nepriimtinas nuomones, stato masinio žmonių naikinimo fabrikus, sprogdina ištisus miestus ir taip toliau, ir panašiai.

***

„Mandarakse" turėjo būti, bet nebuvo maždaug tokio perspėjimo: „Didelių smegenų epochoje visa, kas gali būti padaryta, ir bus padaryta – taigi saugokis."

Artimiausia šiai minčiai „Mandarakso" citata yra Tomo Karlailio (1795–1881):

Bet kokias abejones išsklaido tik veiksmai.

***

Nuo abejonių, ar moteris negyvenamoje saloje be techninių priemonių gali apvaisinti kitą moterį, Merė perėjo prie veiksmų. Lyg užhipnotizuota pati nepajuto, kaip, Akiko pasiėmusi už vertėją, atsidūrė kankabonių stovykloje kitapus kraterio.

Ir čia prisimenu tėvą, kai dar gyvas, amžinai rašaluotas, vargetavo Kohouze. Vis tikėjosi ką nors parduoti kino kompanijoms, kad nereikėtų griebtis atsitiktinių darbų ir mes galėtume nusisamdyti virėją ir valytoją.

Bet kad ir kaip jis troško ką nors prakišti į kiną, visuose jo apsakymuose ir knygose svarbiausi įvykiai būdavo tokie, kurių sveiko proto žmogus, jei jam rūpi filmo populiarumas, filme nerodytų.

O ir svarbiausias mano pasakojimo epizodas prieš milijoną metų nieku būdu nebūtų pasirodęs jokiame populiariame filme.

Tas epizodas toks: lyg užhipnotizuota Merė Hepbern įsikiša dešinės rankos smilių sau, paskui jį įkiša aštuoniolikmetei kankabonei ir taip ją apvaisina.

Vėliau Merei atėjo mintis, kaip galėtų pajuokauti apie neapgalvotą, nepaaiškinamą, neatsakingą, stačiai beprotišką savavaliavimą ne su vienos, o su visų kankabonių kūnais. Vienintelis kolonistas, kuris būtų jos sąmojį supratęs, buvo kapitonas, tačiau tada ji su juo nebesikalbėjo, todėl mintis liko tik jos galvoje. Išreikšta žodžiais, ji būtų skambėjusi: „Gaila, nesugalvojau taip padaryti, kai dar mokytojavau Iliumo vidurinėje mokykloje. Sėdėčiau dabar ne Dievo užmirštoje Santa Rozalijoje, bet jaukiame Niujorko valstijos moterų kalėjime."

10

Grimzdamas į vandenyną, laivas su savimi nusinešė Džeimso Veito kaulus, susimaišiusius ant šaldyklos grindų su kaulais roplių ir paukščių, kokių gyvena ir dabar. Tačiau gyvų būtybių su tokiu skeletu kaip Džeimso Veito nebėra.

Jo, matyt, būta kažkokios beždžionės patino – vaikščiojusio stačiomis ir turėjusio nepaprastai dideles smegenis, skirtas, reikia manyti, gudriai sunarstytoms plaštakoms valdyti. Galimas daiktas, buvo prisijaukinęs ugnį. Galbūt naudojosi įnagiais.

Galbūt mokėjo keliolika ar daugiau žodžių kai ką pasakyti.

***

Kai laivas nuskendo, saloje buvo tik vienas barzdotis – kapitonas. Po metų gims jo sūnus Kamikadzė. Dar po trylikos saloje bus antras barzdotis – Kamikadzė.

„Mandaraksas“ bylojo:

Toks senis pasakė: „Baisu!
Dvi pelėdos ir tiek vieversių,
Karetaitė, višta –
Vargšė mano barzda! –
Ten tiek jie sukrovė lizdų!“

– EDVARDAS LYRAS (1812–1888)

Tada, kai laivas nuskendo, kai kolonijai sukako dešimt metų, kapitonas buvo virtęs baisiai nuobodžiu tipu, neturinčiu nei apie ką mąstyti, nei ką veikti. Daugiausia laiką leisdavo prie vienintelės salos vandenvietės, tai yra šaltinėlio kraterio papėdėje. Vandens atėjusias moteris jis pasitikdavo tarsi malonus ir nusimanantis šaltinėlio šeimininkas, padėjėjas ir prižiūrėtojas. Net ir kankabonėms, nesuprantančioms nė vieno jo žodžio, pranešdavo, kaip šaltinėlis laikosi – apibūdindavo, kaip varva pro uolos plyšį vanduo: „šiandien labai nervingai" arba „šiandien labai žvaliai", arba „šiandien labai tingiai", ar dar kaip nors.

Vanduo iš teisių varvėjo gana tolygiai. Šitaip varvėjo tūkstančius metų iki kolonistų įsikūrimo, šitaip tebevarva iki šiol, nors dabar žmonės apsieina ir be šaltinio. O varvėjo jis štai iš kur, ir tai paslapčiai įminti nereikėjo Jungtinių Amerikos Valstijų karinės jūrų akademijos diplomo: krateryje lyg milžiniškame dubenyje rinkosi lietaus vanduo, kurį nuo saulėkaitos užstojo labai storas vulkaninių lūženų sluoksnis. Vandeniui lėtai smelkiantis protėkiu iš dubens, ir radosi šaltinėlis.

Amžinai dykinėjantis kapitonas, kad ir norėdamas, pagerinti šaltinėlio nebūtų įmanęs. Vanduo ir taip pakankamai gerai varvėjo pro plyšį suakmenėjusioje lavoje ir rinkosi natūralioje įduboje vos dešimt centimetrų žemiau jo. Įduba kaip buvo, taip ir iki šiol liko tokio dydžio kaip praustuvė „Galingos langinės" tualete prie pagrindinio salono. Pagal „Mandaraksą" išsemta įduba, kapitonui raginant ar neraginant, po dvidešimt trijų minučių ir vienuolikos sekundžių vėl būdavo sklidina.

Kaip galėčiau apibūdinti kapitono senatvę? Turėčiau pasakyti, kad skendėjo tylioje neviltyje. Bet šitaip jis būtų jautęsis ir neatsidūręs negyvenamoje Santa Rozalijoje.

„Mandaraksas" bylojo:

Daugumos žmonių gyvenimas yra tyli neviltis.

– HENRIS DEIVIDAS TORO (1817–1862)

O dėl ko anuomet tokią daugybę žmonių, ypač vyrų, kamuodavo tyli neviltis? Į sceną dar kartą kviečiu vienintelį kiaurai neigiamą savo pasakojimo herojų: pernelyg dideles žmonių smegenis.

***

Šiais laikais tyli neviltis nieko nekamuoja. Prieš milijoną metų daugybę žmonių kamavo tyli neviltis todėl, kad prakeiktieji kompiuteriai jų kaukolėse veikė be jokio saiko ar atokvėpio; jie nuolat reikalavo naujų įdomių uždavinių, o gyvenimas pasiūlyti neturėjo ko.

***

Štai ir išdėsčiau beveik visus, mano nuomone, svarbiausius įvykius ir aplinkybes, dėl kurių žmonija per stebuklą išgyveno iki šių dienų. Prisimenu juos nelyginant keistos formos raktus, atrakinusius daugelį durų, iš kurių paskutinės atsivėrė į visišką laimę.

Vienas iš tokių raktų – tai, kad Santa Rozalijoje nebuvo įnagių, išskyrus netvarius junginius iš kaulų, šakelių, akmenų, žuvų ir paukščių žarnelių.

Jei kapitonas būtų turėjęs padorių įrankių, dalbų, kaplių, kastuvų ir panašiai, jis tikrai būtų sugalvojęs, kaip dėl mokslo ir pažangos per savaitę kitą užkimšti šaltinėlį ar išleisti visą kraterio turinį.

***

Dėl to, kaip kolonistams pavyko nepritrūkti maisto: turiu pasakyti, kad tai lėmė ne išmintingi sprendimai, o laimingos aplinkybės.

Maisto pakako, nes gamta malonėjo būti dosni. Kitų salų paukščiai jau kurį metą nestokojo peno, tad iš perpildytų lizdaviečių siųsdavo emigrantus į Santa Rozaliją užimti žmonių suvalgytų paukščių lizdų. Iguanos, nes jos tik trumpų nuotolių plaukikės, papildymo iš kitur negaudavo. Tačiau valgyti šiuos atgrasius raupuotus roplius ir jų žarnyno turinį žmonės prisiversdavo tik visiškai pristigę bet kokio kito maisto.

Pačiu geriausiu patiekalu buvo laikomas ant gražaus lygaus akmens kelias valandas saulėkaitoje keptas kiaušinis. Ugnies Santa Rozalijos kolonistai neturėjo. Kitas geras valgis – iš paukščio atimta žuvis. Paskui – pats paukštis. Galiausiai – žalioji tyrė iš jūrų iguanos vidurių.

Negana to, gamta buvo tokia dosni, kad kolonistai žinojo esant ir atsarginių maisto išteklių, nors niekada nebuvo priversti jų panaudoti. Kur pasisuksi, voliojosi, įsimylėjėlių akimis sekiodami praeinančius žmones, įvairaus amžiaus ruoniai ir jūrų liūtai, nebaikštūs ir neagresyvūs, išskyrus patinus poravimosi laikotarpiu. Maistui dar ir kaip tiko.

***

Tai, kad kolonistai beveik iškart išgalabijo visas sausumos iguanas, galėjo turėti lemtingų padarinių – tačiau katastrofa neįvyko. Galėjo turėti reikšmingų padarinių. Bet, pasirodo, tai reikšmės neturėjo. Didieji sausumos vėžliai Santa Rozalijoje nesiveisė; jei jų būtų buvę, kolonistai būtų ir juos išnaikinę. Bet ir tai nebūtų turėję reikšmės.

Tuo metu kitose pasaulio dalyse, ypač Afrikoje, mirė milijonai žmonių, nes jiems aplinkybės buvo nepalankios. Metų metus neiškrito nė lašas lietaus. Seniau lydavo daug, o dabar atrodė, kad niekad taip ir nebepalis.

Afrikiečiai bent jau nustojo daugintis. Tai jau neblogai. Tai jau į gerą. Tai reiškė, kad plėtra mažėja.

***

Kad kankabonaitės nėščios, kapitonas sužinojo tik mėnesį prieš vienai jų pagimdant. Ji pagimdė berniuką, pirmąjį čiabuvį, kuriam prigijo plaukuotosios Akiko, jo vyriškumo sužavėtos, duota pravardė Kamikadzė – japoniškai „šventas vėjas“.

***

Pirmieji kolonistai vieninga šeimyna netapo. Tačiau tokia, išmirus visam senimui, tapo vėlesnės kartos. Žmones vienijo kalba, religija, išdaigos, dainos, šokiai ir panašiai – ir beveik viskas kankaboniška. Ir, priešingai negu kapitonas, Kamikadzė, sulaukęs gilios senatvės, tapo garbiu patriarchu, o Akiko – garbia matrona.

Ir vyko tai labai sparčiai – tas nuostabiai darnios šeimynos kūrimasis iš tokios skirtingos žmonių genetinės medžiagos. Tiesiog negalėjau atsigrožėti. Tuos žmones, nors ir didsmegenius, ir visa kita, už tai, galima sakyt, pamilau.

11

Kad viena kankabonė nėščia, kapitonas sužinojo tik užmačiai einant prie pabaigos, kadangi niekas, savaime suprantama, ir nemanė jam pasakyti, be to, kankabonės kapitono daugiausia dėl rasistinės pažiūros taip nekentė, kad beveik nesirodydavo akyse. Kad išvengtų susitikimo, vandens prie kraterio eidavo tik naktį, kai anas kietai miegodavo. Nors buvo visų jų be galo mylimų vaikų tėvas, liko nekenčiamas iki pat mirties.

Bet kartą, mėnuo prieš gimstant Kamikadzei, kapitonas gulėjo su Mere plunksnomis išklotame guolyje nesumerkdamas akių, neramiai vartydamasis nuo šono ant šono. Mat didelės smegenys jam atkakliai piršo mintį nuo kraterio viršaus prisikasti iki vandens, surasti protėkį, o jau tada reguliuoti tai, kuo niekas neturėjo jokio pagrindo skųstis: šaltinėlio nuotėkį.

Šis inžinerinis sumanymas buvo, beje, toks pat kuklus kaip Cheopso piramidės arba Panamos kanalo statyba.

Taigi kapitonas vidurnaktį atsikėlė ir nuėjo pasivaikščioti. Mėnulio pilnatis kabojo tiesiai virš galvos. Priėjo prie šaltinio, o ten – šešios kankabonės tarsi jaukų žvėrelį tapšnoja vandenį sklidinoje įduboje, šlaksto viena kitą ir panašiai. Visoms smagu, ypač laimingos todėl, kad visos labai greit turės vaikų.

Vos išvydo kapitoną – linksmumo kaip nebūta. Laikė jį nelabuoju.

Bet ir kapitonas ne juokais sutriko – mat buvo nuogas. Nesitikėjo su kuo nors susidurti, tad nesivargino užsirišti iguanos odos klubjuostės. Taigi dabar pirmą kartą per dešimt metų, praleistų Santa Rozalijoje, kankabonės išvydo jo genitalijas. Kaip jos nesikvatos, ir kad nustotų!

***

Kapitonas pasišalino į savo buveinę, kur sau ramiausiai miegojo Merė. Į kankabonių juoką numojo: et, kvailumo požymis. Dar pagalvojo, kad vienai iš jų pilve ar koks auglys, ar parazitas, ar uždegimas ir kad, nepaisant linksmumo, tikriausiai neilgai begyvens.

Rytą jis apie tą ištinusį pilvą užsiminė Merei, ir ši labai keistai šyptelėjo.

– Tau juokinga? – paklausė jis.

– Ar man? – atsiliepė ji. – Gink Dieve, visai nejuokinga.

– Toks ištinęs pilvas... – tęsė jis. – Tai kažkas rimta.

– Visiškai sutinku, – atsakė ji. – Pagyvensim – pamatysim. Kas mums belieka?

– O tokia linksma, – neatsistebėjo kapitonas. – Tas baisus ištinimas, sakytum, jai nė motais.

– Taigi ir pats dažnai sakai, – priminė Merė, – kad jos ne tokios kaip mes. Jos mąsto labai paprastai. Stengiasi susitaikyti su bet kokia padėtimi. Mano, kad prieš vėją nepapūsi, tad kaip yra, taip gerai.

Ji kaip sykis po ranka turėjo „Mandaraksą“. Be jos ir dešimtmetės plaukuotosios Akiko, kolonijoje su šiuo prietaisu daugiau niekas nežaidė. Jei ne jiedvi, kapitonas ar Selena, ar Hisako, jo beverčius patarimus, tuščias sentencijas, nykų sąmojį laikantys tiesiog pasityčiojimu, jį seniai būtų nušveitę į vandenyną.

Kapitonas, be to, buvo asmeniškai įsižeidęs ant „Mandarakso“ už eilėraštį apie juoko vertą „Galingos langinės“ kapitoną.

Tad Merė kankabonės, kuri tokia laiminga, nepaisant auglio pilve, neišmanymui pakomentuoti surado tokią citatą:

Žmogus laimingiausias, kai nieko neišmano,
Kai dar nemoka nei sielotis, nei džiaugtis.
– SOFOKLIS (496–406 m. pr. Kr.)

Toks kapitono mulkinimas man, buvusiam jo bendralyčiui, atrodė pasipūtėliškas ir žemas. Jei būčiau gimęs moterimi, gal būtų atrodę kitaip. Jei būčiau buvęs moteris, ko gero, būčiau mėgavęsis Merės Hepbern užslėptomis patyčiomis iš riboto vyrų vaidmens dauginantis tiek anuomet, tiek šiais laikais. Niekas nepasikeitė. Ir dabar šitų stuobrių visa nauda, kad jie, atėjus laikui, įšvirkščia gyvybės sėklos.

Laikui bėgant, užslėptos Merės patyčios tapo atviros ir geliančios. Gimus Kamikadzei, kapitonas, sužinojęs, kad tai jo sūnus, išlemeno, jog pirma reikėta jo atsiklausti.

O Merė atšovė:

– Tau nereikėjo to vaiko nešioti devynis mėnesius, paskui kamuotis, kol išsibraus pro tarpkojį. Net ir norėdamas, nors linkusi tuo abejoti, tu negali jo žindyti. Ir niekas neprašys tavęs padėti jo auginti. Atvirkščiai, viliamės, kad tamsta į tai visiškai nesikiši!

– Ir vis dėlto... – bandė prieštarauti jis.

– Dievulėliau... – nutraukė ji. – Jei mums išeitų padaryti vaiką iš iguanos seilių, ar nemanai, kad būtume ir padariusios, apsieidamos be Jūsų Didenybės?

12

Po to, kai Merė kapitonui šitaip išdėjo, jų santykiai nebegalėjo likti kokie buvę. Prieš milijoną metų būta daugybės didsmegeniškų išvedžiojimų, kaip išvengti skyrybų, ir jei Merė būtų labai norėjusi dar pagyventi su kapitonu, tam tiko mažiausiai vienas būdas. Galėjo jam sakyti, kad kankabonė lytiškai santykiavo su jūrų liūtu ar kotiku. Būtų priėmęs už gryną pinigą ne tik dėl to, kad buvo prastos nuomonės apie tų moterų moralę, bet ir dėl to, kad pats kaip gyvas nebūtų susiprotėjęs, jog buvo dirbtinai apvaisintos. Būtų netikėjęs, kad tai įmanoma, nors iš tikrųjų procedūra buvo vaikų žaidimas, paprasta kaip dukart du.

„Mandaraksas“ bylojo:

Yra kažkas, kam siena nemiela.

– ROBERTAS FROSTAS (1874–1963)

Nuo savęs pridursiu:

Taip, bet yra kai kas,
kas dievina gleivinę.

– LEONAS TROCKIS TRAUTAS (1946–1001986)

Taigi melu Merė gal būtų ir išsaugojusi santarvę su kapitonu, nors būtų dar reikėję paaiškinti, kodėl Kamikadzės akys mėlynos. Beje, šiais laikais kas dvylikto žmogaus akys mėlynos, o plaukai auksaspalviai ir garbanoti kaip kapitono. Kartais tokiam tipui juokais sakau: „*Guten morgen, Herr von Kleist*“ arba „*Wie geht's es Ihnen, Fräulein von Kleist*?“ Daugiau vokiškai kaip ir nemoku.

Šiandien ir tiek nereikia.

***

Ar geriau būtų buvę, jei Merė Hepbern būtų melu išsaugojusi santarvę su kapitonu? Ir po tiek laiko tai ginčijamas klausimas. Jiedu anaiptol nebuvo ideali pora. Susidėjo abu po to, kai Selena ir Hisako susimetė bendrai auginti Akiko, o kankabonės, saugodamos kankaboniško tikėjimo, pažiūrų ir papročių grynumą, persikėlė už kraterio.

Tarp kitko, vienas kankabonų paprotys reikalavo slėpti nuo nekankabonų savo vardus. Tačiau man visos jų, kaip ir bet kieno kito, paslaptys buvo žinomos, ir nieko bloga neatsitiks, jei išduosiu, kad pirmoji kapitono kūdikį pagimdė Sinka, antra – Lorė, trečia – Laira, ketvirta – Dirno, penkta – Nano, o šešta – Kylė.

***

Atsiskyrusi nuo kapitono ir įsirengusi nuosavą stoginę ir plunksnų guolį, Merė ne kartą Akiko sakėsi besijaučianti ne vienišesnė nei tada, kai gyveno su kapitonu. Kapitonui ji prikišo kelias konkrečias ydas, kurių anas būtų nesunkiai atsikratęs, jei jam būtų rūpėję patvarūs santykiai.

– Santarvei reikia abiejų pusių pastangų, – mokė ji Akiko. – Stengtis tik vienam katram – tuščias reikalas. Paprasčiausiai nieko neišdegs, ir tas, katras dės visas pastangas, kaip aš, amžinai jausis kvailio

vietoj. Viena mano santuoka, Akiko, buvo laiminga, o jei Vilardas nebūtų miręs, būtų buvus laiminga ir antroji – taigi aš žinau, ko reikia santarvei.

Ji išvardijo keturias didžiausias kapitono ydas, kurių jis lengvai galėjo, tačiau nepanoro atsikratyti:

1. Kalbėdamas, ką veiks, kai bus išgelbėti, į savo planus niekada neįtraukdavo jos.

2. Nors žinojo, kad ją skaudina, šaipėsi iš Vilardo Flemingo, smarkiai abejodamas, ar tas sukūrė dvi simfonijas, ar nusimanė apie vėjo jėgaines ir netgi ar mokėjo slidinėti.

3. Nuolat skųsdavosi, kad jį erzina „Mandarakso" pypčiojimas jai spaudant įvairius mygtukus, nors pypčiojimas buvo vos girdimas, o jis žinojo, kaip tas prietaisas jai padeda lavinti protą, įsiminti populiarių sentencijų, mokytis svetimų kalbų ir taip toliau.

4. Būtų verčiau liežuvį nusikandęs, užuot bent kartą ištaręs: „Aš tave myliu."

– Ir čia tik pačios didžiausios ydos, – pasakė ji.

Taigi, kalbėdama apie jūrinės iguanos seiles, Merė išliejo ilgai slopintą apmaudą.

***

Nemanau, kad išsiskyrimas buvo tragedija, nes juodu neturėjo mažamečių vaikų, be to, nei vienam, nei kitam gyventi paskirai nebuvo nepakeliama kankynė. Pas abu dažnai lankydavosi Akiko, o paskui, kai Kamikadzei prasikalė barzda, Akiko ėmė pas juos vedžiotis ir savo plaukuotus vaikelius.

***

Nors kankabonės vaikų susilaukė tik Merės dėka, jokios ypatingos pagarbos jai nereiškė. Jos, vėliau ir jų vaikai, Merės prisibijojo lygiai kaip ir kapitono, įsitikinę, kad iš jos galima laukti tiek gėrio, tiek didelio blogio.

Ir štai praėjo dvidešimt metų. Prieš aštuonerius nusiskandino Hisako ir Selena. Akiko dabar buvo brandi trisdešimt devynerių[8] moteris, septynių plaukuotų Kamikadzės vaikų, dviejų sūnų ir penkių dukterų, motina. Ji be „Mandarakso“ laisvai susikalbėjo trimis kalbomis: anglų, japonų ir kankabonų. Jos vaikai kalbėjo tik kankaboniškai, išskyrus du angliškus žodžius: „senelis“ ir „senelė“. Šitaip ji liepė vadinti kapitoną ir Merę Hepbern. Šitaip juos vadino ir pati.

***

Vieną rytą pagal *„Mandaraksą“ 2016 metų gegužės 9 dieną septintą valandą trisdešimt minučių Akiko pažadino *Merę ir pasakė, kad eitų susitaikyti su *kapitonu, kuris esąs toks silpnas, kad galbūt nebetrauksiąs ir dienos. Išvakarėse Akiko jį aplankė ir, išsiuntusi vaikus namo, pasiliko ir kiaurą naktį slaugė, nors nieką galėjo padėti.

*Merė, nors pati nebe jauniklė, nuėjo. Buvo aštuoniasdešimties – ir bedantė. Stuburas sulinkęs į klaustuką, pasak *„Mandarakso“, dėl to, kad pagraužtas kaulų išretėjimo. Kad jai kaulų išretėjimas, ji žinojo ir be *„Mandarakso“. Nuo kaulų išretėjimo ir jos motinos, ir senelės kaulai prieš mirtį buvo trapūs it nendrės. Dar viena paveldima liga, kurios šiais laikais negirdėti.

O štai *kapitoną *„Mandaraksas“ iš visko spėjo sergant Alzheimerio liga. Nukvakęs senis nebesugebėjo pasirūpinti savimi ir vargiai besuvokė, kur esąs. Būtų miręs badu, jei ne Akiko, kasdien atnešdavusi maisto ir vienaip ar kitaip priversdavusi bent šiek tiek nuryti.

Jam buvo aštuoniasdešimt šešeri.

*„Mandaraksas“ bylojo:

Ir štai galiausiai
Ši keista, iš įvykių pinta istorija
Išvirsta vaikyste antrąja ir užmarštim nykia
Be skonio, be dantų, akių – nelieka nieko.

– VILJAMAS ŠEKSPYRAS (1564–1616)

Taigi *Merė, visa susirietusi, įšlepseno į *kapitono stoginę iš plunksnų, kadaise buvusį ir jos pačios būstą. Nebuvo čia įkėlusi kojos dvidešimt metų. Nuo tada, kai išėjo, stogas ir, žinia, jį laikantys mangrovės kuolai ir kartelės, taip pat plunksnų guolis buvo daug kartų atnaujinti. Tačiau konstrukcija likusi ta pati, su gyvose mangrovėse iki pat vandens prakirstu langu į seklumą, ant kurios seniai seniai buvo užplukdyta „Galinga langinė“.

Tarp kitko, laivas nuo seklumos nusprūdo dėl laivagalyje susikaupusio lietaus ir jūros vandens. Jūros vandens prisisunkė palei vieno iš galingų sraigtų veleną. Laivas paniro nakties metu. Niekas nematė, kaip jis leidosi į paskutinį – trijų kilometrų iki jūros dugno – „šimtmečio iškylos į gamtą“ etapą.

Turėtų būti: dvidešimt devynerių.

13

Ką ir kalbėti, liūdnus prisiminimus žadino ta istorinė sekluma prieš *kapitono būstą! Keista, kad jam norėjosi ją kasdien matyti. Tuo pačiu povandeniniu kauburiu, susikibusios rankomis, nubrido *Hisako Hirogući ir neregė *Selena; abi drauge ieškojo žydrojo tunelio į Anapilį ir jį rado. *Selena buvo keturiasdešimt aštuonerių ir dar vaisinga. *Hisako – penkiasdešimt šešerių ir jau senokai nebegalinti pastoti.

Akiko ir dabar, išvydusi seklumą, visada susigraudindavo. Jautėsi kalta dėl tų dviejų ją užauginusių moterų savižudybės – nors, anot *„Mandarakso", jas, be abejo, pražudė *Hisako nepagydoma ir tikriausiai paveldėta depresija.

Tačiau faktas lieka faktu, kad *Hisako ir *Selena nusižudė tuoj po to, kai Akiko įsitaisė nuosavą kampą.

Jai buvo dvidešimt dveji. Kamikadzė, dar nesubrendęs, čia niekuo dėtas. Ji paprasčiausiai gyveno viena, ir jai visai patiko. Buvo jau perkopusi amžių, kai dauguma žmonių palieka gimtąjį lizdą, ir aš visomis keturiomis jai pritariau. Mačiau, kaip ją dirgina, kai *Hisako ir *Selena su ja, sveikatinga, sumania mergina, kalba kaip su mažu vaiku. Vis dėlto ji labai ilgai su tuo taikstėsi – todėl, kad buvo dėkinga už rūpinimąsi ja tuomet, kai ji iš tiesų buvo bejėgė.

Nepatikėsite, ir tą dieną, kai Akiko išėjo, jiedvi jai į kąsnelius pjaustė padūkėlio mėsą.

Ir paskui visą mėnesį, nors jos nebebuvo, sėsdamos valgyti dėdavo ir jai gatavai supjaustytos mėsytės, burkuojančiais balsais ją kalbindavo ir švelniai erzindavo.

Kol vieną dieną pajuto, kad toliau gyventi beprasmiška.

***

Tada, kai ėjo lankyti mirtimi besivaduojančio *kapitono, *Merė Hepbern, nepaisant visų negalių, buvo dar gana savarankiška. Pati ieškodavosi ir gaminosi maistą, o būste palaikė pavyzdingą švarą. Tuo ji teisėtai didžiavosi. *Kapitonas bendruomenei, tiksliau – Akiko, buvo našta. *Merė anaiptol. Ji dažnai sakydavo, kad, pajutusi esanti kam nors našta, patrauksianti Hisako ir Selenos pėdomis į seklumą ir keliausianti į vandenyno dugną pas antrą vyrą.

Jos ir lepios *kapitono pėdos ryškiai skyrėsi. Tai bylojo apie labai skirtingą gyvenimo būdą. *Kapitono pėdos buvo baltos ir minkštos. *Merės – kietos ir rudos it alpinisto batai, kuriuos ji kadai seniai atsivežė į Gvajakilį.

Tad šiam žmogui, su kuriuo buvo nesikalbėjusi dvidešimt metų, ji tarė:

– Sako, sunkiai sergi.

*Kapitonas, tiesą sakant, vis dar atrodė apveidus, gražiai papilnėjęs. Švarutėlis, nes Akiko jį kasdien prausdavo, trinkdavo ir šukuodavo barzdą ir plaukus. Vartojo muilą, kurį kankabonės gamino iš trintų kaulų ir pingvinų riebalų.

Kas dėl *kapitono ligos, pikčiausia, kad fiziškai jis buvo visai pajėgus savimi pasirūpinti. Už *Merę buvo kur kas tvirtesnis. Tačiau silpstančios didelės smegenys jį vertė drybsoti ir drybsoti, leido dergti po savimi, nevalgyti ir panašiai.

Vėlgi: *kapitono būklė nebuvo išimtinis, tik Santa Rozalijai

būdingas reiškinys. Žemyne karšo milijonai bejėgių it kūdikiai senukų, ir gailestingi jauni suaugusieji, tokie kaip Akiko, turėjo juos globoti. Dėl ryklių ir dalginių delfinų senatvės problemos šiais laikais – neįsivaizduojamas dalykas.

***

– Kas šita ragana? – paklausė Akiko *kapitonas. – Nekenčiu šlykščių bobų. O šita šlykščiausia iš šlykščiausių.

– Čia *Merė Hepbern – ponia Fleming, seneli, – pasakė Akiko. Jos plaukuotu skruostu nusirito ašara. – Senelė, – pridūrė.

– Pirmąkart matau, – burbtelėjo jis. – Prašyčiau ją išvest. Užsimerkiu. Kai atsimerksiu, kad jos čia nebūtų, – užsimerkė ir ėmė pusbalsiu skaičiuoti.

Akiko priėjo prie *Merės ir suėmė už trapios rankos.

– Ak, senele... – tarė ji. – Nemaniau, kad bus toks negeras.

O *Merė jai garsiai atsakė:

– Koks buvo, toks ir liko.

*Kapitonas vis skaičiavo.

Už puskilometrio, šaltinio pusėje, pasigirdo džiaugsmingas vyriškio riktelėjimas ir moteriškės juoko pliūpsnis. Vyriškio riksmas buvo visiems pažįstamas. Tai *Kamikadzė šitaip visai salai pranešdavo, kad pasigavo kokią moteriškę ir kad jiedu netrukus santykiaus. Buvo devyniolikmetis, dar beveik didžiausio lytinio pajėgumo, ir kaip vienintelis lytiškai aktyvus vyriškis galėjo santykiauti su kuo papuola. Lyg neganėtų vienos širdgėlos, Akiko turėjo kęsti ir neslepiamą vyro neištikimybę. Ji buvo tikra šventoji.

Moteriškė, kurią prie šaltinio pasigavo Kamikadzė, buvo jo paties teta Dirno, tuomet jau nebevaisinga. O jam kas. Jiedu vis vien santykiaus. Jaunesnis jis santykiavo net su jūrų liūtų ir kotikų

patelėmis, kol Akiko įtikino jei ne dėl savęs, tai dėl jos liautis taip darius.

Nė viena jūrų liūtė ar kotikė nuo Kamikadzės nepastojo, ir iš dalies gaila, kad taip neatsitiko. Jei jam būtų pavykę kurią apvaisinti, dabartinės žmonijos evoliucija būtų trukusi daug trumpiau nei milijoną metų.

Ir vėlgi: ar buvo reikalo skubėti?

***

*Kapitonas atsimerkė ir tarė *Merei:

– Ko neišėjai?

Ji atsakė:

– Nekreipk į mane dėmesio. Kas aš tokia – paprasčiausia moteriškė, su kuria dešimt metų gyvenai.

Tuo metu kita kankabonė, Laira, kankaboniškai sušuko Akiko, kad Orlonas, keturmetis Akiko sūnelis, susilaužė ranką ir kad Akiko tuoj pat grįžtų namo. Prie *kapitono būsto Laira nesiartino, nes tikėjo, kad jame pilna labai pavojingų kerų.

Tad Akiko paprašė *Merę, kol jos nebus, pabudėti prie *kapitono. Prižadėjo kuo greičiau sugrįžti.

– Būk gerutis, – tarė ji *kapitonui. – Pažadi?

Šis suniurzgė, kad pažadąs.

***

Akiko paprašyta, *Merė atsinešė *„Mandaraksą“, vildamasi su juo nustatyti, dėl ko *kapitonas kelis kartus per pastarąją parą patyrė tokią komą, kad atrodė kaip miręs.

Tačiau vos jai parodžius prietaisą ir dar nespėjus užduoti pirmo klausimo, *kapitonas ją stačiai apstulbino. Jis stvėrė jai iš rankos prietaisą ir lyg sveikų sveikiausias atsistojo.

– Nieko taip nekenčiu, kaip šito bjaurybės, – pasakė ir nušlitiniavęs į pakrantę sverdėdamas įbrido iki kelių į vandenį.

Vargšė *Merė nusekė iš paskos, bet sulaikyti tokį stambų vyriškį buvo ne jos jėgoms. Ji bejėgiškai žiūrėjo, kaip jis sviedė *„Mandaraksą“ į seklumą ir tas nugrimzdo į kokių trijų metrų gylį. Toliau seklumos kupra leidosi stačiai žemyn it jūrinės iguanos nugara.

Ji matė, kur prietaisas nugrimzdo. Ana va kur jis – neįkainojama relikvija, kurią ji buvo pažadėjusi po mirties palikti Akiko. Tad narsi senolė nėrė jo gelbėti. Ir jau nustvėrė, tačiau tuoj pat ją drauge su „Mandaraksu“ prarijo didžiulis baltasis ryklys.

***

*Kapitonas tuo metu buvo praradęs atmintį, todėl nesuprato, kodėl vanduo nusidažė krauju. Jis net nežinojo, kokioje pasaulio vietoje esąs. Labiausiai jį išgąsdino puolantys paukščiai. Nepavojingi kikiliai vampyrai, puldinėjantys jo pragulas, buvo vieni iš labiausiai saloje paplitusių paukščių. Tačiau jam jie atrodė nematyti ir baisūs.

*Kapitonas juos atmušinėjo, šaukėsi pagalbos. Kikilių puolė vis daugiau, ir jis, šventai tikėdamas, kad jie nori jį užkapoti, šoko į vandenį, kur jį prarijo kūjagalvis ryklys. Šio padaro akys styro galvos šonuose; tai prieš daug daug milijonų metų natūraliosios atrankos dėsnio ištobulintas dizainas. Šis ryklys – nepriekaištinga visatos mechanizmo detalė. Neturi jis nė menkiausios ydos, kurią dar reikėtų šalinti. Ir ko jau ko jam nereikia – tai didesnių smegenų.

Ką jis veiks su didesnėmis smegenimis? Sukurs Bethoveno „Devintąją simfoniją“?

Ar parašys tokias eilutes:

Pasaulis – tai scena,
O moterys ir vyrai – tik artistai,
Išeina, pasirodo ir pradingsta,
Ir kiekvienas – ne vieną vaidmenį vaidina.

– VILJAMAS ŠEKSPYRAS (1564–1616)

14

Šiuos žodžius aš rašau ore – kairės rankos smiliumi, ir jis pats tėra oras. Kairiarankė buvo mano motina, kairiarankis ir aš. Šiais laikais kairiarankių nebėra. Abiem plaukmenimis žmonės naudojasi visiškai vienodai. Motina buvo rudaplaukė kaip ir Endrius Makintošas, nors jų vaikai, aš ir Selena, rudų garbanų nepaveldėjome – nepaveldėjo, negalėjo paveldėti visa šiuolaikinė žmonija. Rudaplaukių nebepamatysi. Nepažinojau nė vieno albinoso, bet ir albinosų nebeliko. Tarp kotikų vienas kitas albinosas pasitaiko. Prieš milijoną metų iš jų kailiukų pasiūti kailiniai būdavo labai vertinami, jais pasipuošus einama į operą ar labdaros balių.

Ar iš šiuolaikinių žmonių kailių jų protėviams senovėje būtų galėję išeiti gražūs kailiniai? O kodėl gi ne.

* * *

Ar netrikdo manęs toks nerealus rašymas – oru ore? Na... Mano žodžiai tvers tiek pat, kiek ir mano tėvo arba Šekspyro, arba Bethoveno, arba Darvino kūriniai. Pasirodo, ir jie visi rašė oru ore, ir štai dabar iš švelnios atmosferos išgriebiu tokią Darvino mintį:

Pažangos visuomet daugiau nei regreso.

Kas tiesa, tai tiesa.

***

Mano sakmės pradžioje atrodė, kad žemiškajai visatos mechanizmo daliai gresia baisus pavojus, nes daugelis jos sudedamųjų dalių, tai yra žmonių, niekam nebetiko ir gadino tiek kitas sudedamąsias dalis, tiek ir save. Anuomet būčiau sakęs, kad gedimas nebepataisomas.

Anaiptol!

Dabar, žmonių konstrukcijai pakitus, nematau priežasčių, kodėl žemiškoji mechanizmo dalis negalėtų amžinai tiksėti taip, kaip tiksi šiuo metu.

***

Jei harmoniją tarp žmonių ir tarp žmonių bei gamtos atkūrė kokios nors antgamtinės būtybės ar mano tėvo numylėti skraidančių lėkščių lakūnai, aš to nepastebėjau. Esu pasirengęs prisiekti, kad viską be išorinės pagalbos pataisė natūraliosios atrankos dėsnis.

Vandeningoje Galapagų salyno aplinkoje daugiausia išgyvendavo tokių, kuriems geriausiai sekėsi žuvauti. Kieno rankos panašios į plaukmenis, tie geriausiai plaukiojo. Su atsikišusiais žandikauliais žuvį pagauti ir išlaikyti lengviau nei rankomis. Ir bet koks žvejys, vis daugiau laiko praleidžiantis po vandeniu, aišku, pagaudavo žuvų tuo daugiau, kuo jo ar jos kūnas būdavo aptakesnis, kuo panašesnis į kulką, – vadinasi, ir kuo mažesnė kaukolė.

***

Štai ir visas mano pasakojimas. Pridursiu tik kelis ne itin svarbius dalykus, kurių nepaminėjau anksčiau. Pridursiu atsitiktine tvarka, nes rašau skubomis. Bet kurią minutę galiu sulaukti tėvo ir žydrojo tunelio.

***

Ar žmonės, kaip ir seniau, žino, kad anksčiau ar vėliau mirs? Ne. Mano kuklia nuomone, laimė, kad jie tai yra užmiršę.

***

Ar aš pats, būdamas gyvas, susilaukiau palikuonių? Santa Fė, prieš pat įstodamas į Jungtinių Amerikos Valstijų jūrų pėstininkus, vienai vidurinės mokyklos mokinei užtaisiau vaiką. Jos tėvas buvo tos mokyklos direktorius, o mudu su ja vienas kitam nei labai patikom, nei ką. Jauni žali, tai ir kvailiojom. Ji pasidarė abortą, tėvas sumokėjo. Mes net nesužinojom, ar ten būtų buvusi duktė, ar sūnus.

Man tai, aišku, buvo pamoka. Paskui visada žiūrėdavau, kad arba aš, arba mano partnerė naudotume kokią nors kontracepcijos priemonę. Likau nevedęs.

Dabar mane ima juokas pagalvojus, kaip neoriai ir negražiai atrodytų šiuolaikiniai žmonės, jei prieš pasimylėdami jis ar ji užsidėtų ar įsidėtų tipišką prieš milijoną metų naudotą apsaugos priemonę. Be to, įsivaizduokite, kaip jie tai darytų be rankų, su plaukmenimis!

***

Ar man čia esant buvo iš kur nors atplaukę augalinių plaustų su keleiviais, ar be jų? Ne. Ar nuo tada, kai nuskendo „Bahía de Darwin“, salas yra pasiekę kokie nors gyvūnai iš žemyno? Ne.

Bet vėlgi, kiek aš čia prabuvau – vos milijoną metelių.

***

Kaip aš patekau iš Vietnamo į Švediją?

Po to, kai nušoviau senikę, su rankine granata nukovusią mano geriausią draugą ir pikčiausią priešą, ir mūsų būrio likutis iki pamatų

supleškino jos kaimą, buvau paguldytas į ligoninę dėl vadinamojo nervinio išsekimo. Mane gydė rūpestingai, su meile. Be to, dažnai lankė karininkai. Jie mane įtikinėjo, kaip svarbu, kad niekam nepasakočiau apie tai, kas atsitiko tame kaime. Tik tada sužinojau, kad mano būrys nukovė penkiasdešimt devynis įvairaus amžiaus kaimo gyventojus. Kažkas po visko suskaičiavo.

Išleistas iš ligoninės, Saigone girtas ir prisirūkęs hašišo nuo kekšės užsikrėčiau sifiliu. Pirmus šios dabar nebežinomos ligos požymius pajutau tik Tailande, Bankoke, kur buvau su kitais išsiųstas „pailsėti ir atgauti jėgų". Ši mandagi frazė visų supratimu reiškė dar daugiau kekšių, narkotikų ir alkoholio. Po ryžių, daugiausia užsienio valiutos Tailandas gaudavo iš prostitucijos.

Kiek mažiau iš kaučiuko.

Dar mažiau iš tikmedžio medienos.

Dar mažiau iš alavo.

Nenorėjau, kad Jūrų pėstininkų korpusas sužinotų, jog sergu sifiliu. Sužinoję man už gydymo laiką nubrauktų algą. Be to, gydymo laiką prikergtų prie metų, kuriuos turėjau tarnauti Vietname.

Tad ėmiau ieškoti Bankoke privataus gydytojo. Vienas jūrų pėstininkas rekomendavo jauną švedą, tokių ligų gydytoją, vietos Medicinos universitete dirbantį mokslo tiriamąjį darbą.

Kai nuėjau jam pasirodyti, ėmė klausinėti apie karą. Pats nepajutau, kaip papasakojau, ką mūsų būrys padarė su kaimu ir jo gyventojais. Jis domėjosi, kaip tada jaučiausi, ir atsakiau, kad baisiausia tai, jog aš nieko ypatinga nejaučiau.

***

– Ar po to verkėt, ar blogai miegodavote? – klausė jis.

– Ne, pone, – atsakiau. – Tiesą pasakius, mane į ligoninę paguldė todėl, kad nieko nenorėjau veikti, tik miegoti ir miegoti.

Kad verkčiau – nieko panašaus. Koks buvau, toks, bet ne verksnys, ne skystimas. Ir iki tol, kol jūrų pėstininkų būryje išėjau vyriškumo mokyklą, neverksnodavau. Neapsiverkiau net tada, kai mudu su tėvu paliko mano rudaplaukė kairiarankė motina.

Bet čia švedas pasakė tokį dalyką, kad pravirkau kaip mažas vaikas – pagaliau, pagaliau. Kad verkiu ir negaliu sustoti, nustebau ne tik aš pats, bet ir jis.

O pasakė jis šit ką:

– Jūsų pavardė, matau, Trautas. Ar jūs kartais ne giminė nuostabiam mokslinės fantastikos rašytojui Kilgorui Trautui?

Tas gydytojas vienintelis iš visų mano sutiktų žmonių, neskaitant kohouziečių, buvo girdėjęs apie mano tėvą.

Tokį kelią turėjau sukarti į Tailandą, į Bankoką, kad sužinočiau, jog, vieno žmogaus akimis, mano tėvo, beviltiško rašeivos, gyventa ne veltui!

***

Per tą gydytoją įsiraudojau taip, kad man turėjo duoti raminamųjų. Kai po valandos atsibudau ant lovelės, jis žiūrėjo į mane. Kabinete buvome vieni.

– Dabar geriau? – paklausė jis.

– Ne, – atsakiau. – O gal ir geriau. Sunku pasakyt.

– Kol miegojote, apmąsčiau jūsų atvejį, – tarė jis. – Galėčiau skirti labai stiprų vaistą, bet ar norėsite jį išbandyti, ar ne, spręskite pats. Turite gerai pasverti jo šalutinį poveikį.

Maniau, jis turi omenyje, kokie atsparūs antibiotikams dėl natūraliosios atrankos pasidarę sifilio mikroorganizmai. Mano didelės smegenys eilinį kartą klydo.

Jis paaiškino turįs bičiulių, galinčių išvežti mane iš Bankoko į Švediją, jei ten prašyčiausi politinio prieglobsčio.

– Betgi aš nemoku švediškai, – paabejojau.

– Išmoksit, – nuramino jis. – Išmoksit išmoksit.

Kurt Vonnegut **Skerdykla Nr. 5**

Iš anglų kalbos vertė Povilas Gasiulis

kitos knygos, 2006

Tai pasakojimas apie keistą Bilio Piligrimo gyvenimą – jam ateiviai iš tolimos Tralfamadoro planetos atskleidžia, kad įprastinė laiko tėkmė neegzistuoja ir visados galima sugrįžti į praeitį ar nusikelti į ateitį.

Jis vis iš naujo išgyvena Drezdeno bombardavimą, po karo grįžta į Ameriką, veda, patiria lėktuvo katastrofą, per kurią jam sužalojamos smegenys, apsilanko Tralfamadoro planetoje – ten drauge su iš Žemės pagrobta pornografijos žvaigžde gyvena Tralfamadoro zoologijos sode stikliniame kambaryje...

Kaip ir daugelyje savo kūrinių, „Skerdykloje Nr. 5" Kurtas Vonnegutas suplaka aštrią satyrą, juodąjį humorą su mokslinės fantastikos elementais ir papildo tai sukrečiančiais autentiškais prisiminimais apie savo paties išgyventą Antrąjį pasaulinį karą. Kurtas Vonnegutas ironiškai protestuoja prieš beprasmybės, žiaurumo ir absurdo kupiną šiuolaikinės visuomenės gyvenimą.

„Skerdykla Nr. 5" laikoma Kurto Vonneguto kūrybos viršūne, vienu žymiausių antikarinių romanų, absurdo literatūros, juodosios komedijos klasika.

Kurt Vonnegut **Čempionų pusryčiai**

Iš anglų kalbos vertė Povilas Gasiulis
Papildytas ir pataisytas leidimas

kitos knygos, 2006

„Čempionų pusryčiai" – groteskiška, politiškai nekorektiška, šiek tiek nešvanki, socialiai kritiška ir labai juokinga knyga.

Respektabilus verslininkas Dveinas Huveris – daugelio įmonių savininkas, automobilių prekybininkas ir labai turtingas žmogus. Staiga jam pradeda maišytis protas, jis suvokia, koks absurdiškas, beprasmis ir chaotiškas pasaulis jį supa... Norėdamas prasiblaškyti Dveinas Huveris iškeliauja į menų festivalį Midlende; ten pat atvyksta ir nevykėlis mokslinės fantastikos rašytojas Kilgoras Trautas. Jo fantastinis romanas, pavadintas „Dabar jau galima papasakoti", atskleidžia Dveinui „tiesą" – visas jį supantis pasaulis tėra Visatos Kūrėjo piktavališkas eksperimentas, o pasaulio žmonės – robotai, imituojantys žmogišką pavidalą. Tai – tiesiog bejausmės mašinos, kurios gyvena kasdieninį nuobodų gyvenimą, dauginasi, kariauja, žudosi, teršia gamtą, alina ir naikina savo planetą.

Kurt Vonnegut **Katės lopšys**

Iš anglų kalbos vertė Vytautas Petrukaitis

kitos knygos, 2006

Genamas iliuzinės meilės gražuolei diktatoriaus dukrai Monai, „Katės lopšio“ herojus atvyksta į San Lorenso salą, priima naują religiją ir netgi tampa šios šalies prezidentu. Tirono Monzano valdomoje mažytėje Karibų jūros saloje (tipiškoje „bananų respublikoje“) klesti visuotinis melas, susvetimėjimas ir bukaprotystė. Salos gyventojai išpažįsta džiunglėse besislapstančio pranašo Bokonono religiją, kuri pagrįsta *fomomis* – „netiesomis, darančiomis mus drąsius, kilnius ir laimingus“.

„Katės lopšys“ – sukrečianti visuomenės ir jos nerašytų gyvenimo taisyklių kritika, aštri satyra politikos, religijos ir technologijų progreso temomis.

Kurt Vonnegut **Žmogus be tėvynės**

Iš anglų kalbos vertė Vytautas Petrukaitis

kitos knygos, 2007

GERŲ NAUJIENŲ APIE VISKĄ PABAIGA. MŪSŲ PLANETOS IMUNINĖ SISTEMA BANDO ATSIKRATYTI ŽMONIŲ. NUO TO IR REIKIA PRADĖTI.

Neprilygstamas Amerikos literatūros meistras Kurtas Vonnegutas vadinamas prozos šamanu su pilnu krepšiu absurdiškų personažų, 2005 m. išleido knygą, netikėtai tapusią bestseleriu.

Aštrios, tačiau šiltos ir mielos juodojo humoro esė, rašytos žurnalui „In these Times", atskleidžia Vonneguto požiūrį į gyvenimą George`o W. Busho Amerikoje. Autorius cituoja Jėzų Kristų, Marką Twainą, Abrahamą Lincolną, Kilgorą Troutą, Bokononą ir vėl žiba savo firminėmis „nepatogiomis tiesomis".

Tolimoje ateityje plevenanti rašytojo fantasto ir paties autoriaus literatūrinio *alter ego* Kilgoro Trouto sūnaus Leono siela prisiminimais grįžta į lemtingus 1986 metus, kai, ištikus katastrofai, žmonija buvo pasmerkta išnykti. Tačiau kruiziniu laivu į Galapagų salas atplaukę keleiviai, tarp kurių buvo ir šešios žmogėdrų kankabonų genties našlaitės, pradeda naują evoliucijos etapą: iš žmogaus su didelėmis smegenimis – visų nelaimių ir kančių priežastimi – išsivysto naujas žmogus su mažomis smegenimis ir plaukmenimis...

Provokuojantis ir įkvepiantis Kurto Vonneguto romanas **„Galapagai“** – neprilygstamo juodojo humoro ir satyros meistro improvizacija evoliucijos teorijos tema.

